

**La vida en un poble de la Catalunya interior,
segles XIV-XVI.
Localització, recuperació, organització i explotació
dels fons documentals de Cubells.**

Elena Cantarell Barella

Aquesta tesi doctoral està subjecta a la llicència **Reconeixement- NoComercial – CompartirIgual 3.0. Espanya de Creative Commons.**

Esta tesis doctoral está sujeta a la licencia **Reconocimiento - NoComercial – CompartirIgual 3.0. España de Creative Commons.**

This doctoral thesis is licensed under the **Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 3.0. Spain License.**

Universitat de Barcelona
Facultat de Geografia i Història
Departament d'Història Medieval, Paleografia i Diplomàtica
Programa de Doctorat: "El món medieval i modern,
últimes línies de recerca" (bienni 2000-2002)

La vida en un poble de la Catalunya interior,
segles XIV-XVI.
Localització, recuperació, organització i explotació
dels fons documentals de Cubells.

Tesi presentada per optar al títol de doctora en Història

Juny 2013

Doctoranda: Elena Cantarell Barella

Directora de la tesi: Dra. Teresa Vinyoles Vidal

Imatge de la coberta: *Descripción y pintura de la villa de Camarasa y las villas y lugares de que se compone dicho Marquesado, que son 35 como parece por dicha pintura, y en cada uno de ellos se declara las casas que son, y los lugares que están despoblados, y a quienes pertenece sus xurisdicciones.* Archivo General Fundación Casa Ducal de Medinaceli, s. XVI, 420 x 480, Manuscrit a color

*Cal comptar amb petits i grans tresors amagats,
bruts i polsosos, deixats de la mà de Déu,
desordenats, curiosament conservats en permanent
mal estat, ignorants o menyspreats,...*

Joaquim Nadal

TAULA DE CONTINGUTS

AGRAIMENTS	7
INTRODUCCIÓ	11
I. Justificació de la recerca	11
II Objectius i mètode	19
III. L'objecte d'estudi:.....	21
III.I Cubells, emplaçament i paisatge.....	21
III.II. Evolució de la població	24
III.III. Cubells i el Marquesat. Precedents històrics.....	28
IV. Les fonts.....	34
1. L'ARXIU DE CUBELLS.....	37
1.1 Pergamins	39
1.1.1 Estat dels documents.....	39
1.1.2. Cronologia	41
1.1.3. Tipologies documentals	42
1.1.4. Tradició documental.....	45
1.1.5. La llengua.....	47
1.2. El fons en paper	52
1.2.1 El llibre de la Indemnitat	52
1.2.2 Els llibres d'Estimes.....	55
1.2.3 Altra documentació en paper.....	57
1.2.4 Llengua, estat de conservació i tradició documental	60
2. ACCIONS REALITZADES A L'ARXIU DE CUBELLS EN EL MARC D'AQUESTA RECERCA.	
2.1 Localització.....	61
2.2 Restauració	63
2.3. Digitalització	68
2.4 Organització i descripció	70
2.4.1 Les bases de dades "Cubellis" i "Cubells nou"	71
2.4.2 Aplicacions del model de base de dades	77
2.5 Els instruments de descripció	82
2.5.1 Catalogació	82
2. 4. Accions de difusió	140
2.4.1 Exposició Lletres per a la memòria.	140
2.4.2 Projecte de creació del centre d'interpretació històrica i cultural	142

3. LES ENTITATS PRODUCTORES DELS DOCUMENTS DE L'ARXIU DE CUBELLS	
3.1 El municipi	147
3.1.1. L'estructura municipal.....	150
3.1.2 Els càrrecs i funcionaris municipals.....	152
3.2 L'escrivania de Cubells.....	156
3.3 Els senyors de les terres del Marquesat	163
3.3.1. L'infant Ferran d'Aragó.....	164
3.3.2. La infanta Maria de Portugal.....	178
3.3.3. Elionor de Sicília i Pere el Cerimoniós.....	191
3.3.4. L'infant Martí.....	195
3.3.5. Maria de Luna.....	202
3.3.6. La paeria de Lleida.....	206
3.3.7. Lluís de Coscó.....	210
4. UNA TIPOLOGIA DOCUMENTAL: ELS CENSALS MORTS.....	215
4.1 Estat actual de la recerca	219
4.2 L'endeutament municipal de Cubells	224
4.2.1 El procés de l'endeutament censal.....	234
4.2.2 Els documents de l'arxiu de Cubells.....	271
4.2.3 El negoci del deute.	276
4.2.4 Les èpoques.....	280
5. CONCLUSIONS.....	283
6. BIBLIOGRAFIA.....	291
7. APENDIXS	
4.1 Apèndix documental	311
4.2 Índex.....	433
4.1 Apèndix gràfic	451

Agraïments

Han passat tants anys des de que vaig començar aquest projecte que són moltes les persones i institucions a qui he d'agrair l'ajuda i el suport. M'és del tot impossible enumerar-les totes sense incórrer en oblits imperdonables, és per això que des d'aquí vull agrair-los l'ajut tant personal com professional. Tanmateix, és important per mi dedicar unes paraules d'agraïment i afecte a aquelles persones que m'han acompanyat al llarg d'aquest recorregut de manera més propera.

En primer lloc vull agrair a la Dra. Teresa Vinyoles, directora d'aquesta tesi, haver-me ensenyat a construir història, així com la seva dedicació, guia i suport al llarg de tot aquest temps. Vull agrair-li també la comprensió envers els problemes que m'han portat a allargar-me tant en la realització d'aquest treball.

En segon lloc, vull agrair la generositat, els consells i l'ajuda que em va prestar el Dr. Joaquim Prats a l'inici de tot, quan aquesta tesi era només un projecte.

Durant aquests anys, he tingut el plaer i l'honor de treballar al Departament d'Història Medieval, Paleografia i Diplomàtica, amb moltes persones que m'han brindat el seu recolzament, personal i professional. En primer lloc vull esmentar la Dra. Mireia Comas companya, però sobretot amiga, amb qui he compartit molts moments bons i dolents. A ella agraeixo el seu tarannà tranquil i serè, així com haver compartit amb mi el seu domini de la llengua catalana.

Igualment he de donar les gràcies a la Dra. Rosa Lluch per dedicar un temps a la lectura del text, així com els seus suggeriments i comentaris que m'han estat de gran ajuda a l'hora d'abordar-ne la redacció definitiva. Al Dr. Ignasi Baiges vull donar-li les gràcies per compartir amb mi el seu saber paleogràfic i també, per animar-me i ajudar-me quan ho necessitava, al Dr. Daniel Piñol per haver confiat en mi a l'hora d'aplicar alguns dels resultats d'aquesta tesi en el projecte de recerca que ell dirigia. He d'agrair, també, el constatat i amistós suport de la Dra. Marta Sancho i del Dr. Prim Bertran. A tots ells gràcies de tot cor.

No puc oblidar a les persones amb les quals he treballat al llarg d'aquest temps. Penso en primer lloc en la Dra. Carme Muntaner, amb qui he compartit, junt amb la Mireia, llargues hores de revisió i correcció de manuscrits. També vull tenir un record per la Dra. Mònica Baró i la professora Anna Rubió, companyes en el grup de recerca i a la Facultat de Biblioteconomia i Documentació.

Finalment, dedicar un agraït record a la meva família. En primer lloc al Cinto, el Manuel i la Marta pels ànims, la comprensió i la paciència mostrada en els darrers mesos. I a la Glòria i el seus fills, per acollir-me

a casa seva i recolzar-me en tot moment. I, molt especialment a la Pati, per la seva ajuda a l'hora de quadrar taules, imatges i pàgines. També vull tenir aquí un record per aquells que ja no hi son, els meus pares, el meu germà Joan, la Conxita, gràcies per creure en mi quan, finalment em vaig decidir a fer el que m'agradava.

INTRODUCCIÓ

I. Justificació de la recerca

He tingut l'oportunitat excepcional de poder recuperar una documentació dispersa pertanyent al que hauria de ser l'arxiu municipal de Cubells. Els arxius són dipositaris de la memòria dels pobles, de les institucions i de les persones. En els fons dels nostres arxius s'hi troben guardats infinitat de documents que ens permeten penetrar en els més mínims detalls de la vida de cada dia de milers de dones i d'homes d'altres temps, desconeguts per a la Història amb

majúscula. A més, com va dir Jean Favier¹, “abans de ser la primera matèria amb què s’escriu la història, els arxius foren, han estat i són, l’arsenal de l’administració i el reflex immediat de la història a mesura que s’esdevenia”. És per tot això que, com a historiadora, em vaig plantejar, des del primer moment en què vaig tenir coneixement de l’existència de la documentació de Cubells, la recuperació, organització i difusió d’aquest fons. I, si era possible, com finalment ha estat, realitzar una recerca històrica amb els seus documents.

Cubells és un petit poble agrícola i ramader, situat a la província de Lleida, comarca de la Noguera, al costat de la carretera que uneix la ciutat de Lleida amb el Principat d’Andorra. El nombre d’habitants, 395, està actualment en el nivell més baix de la seva història, la qual cosa ens pot donar una idea clara de la poca capacitat de maniobra, especialment, econòmica del municipi. Aquest poble que, durant els anys seixanta i principis dels setanta del segle passat, va destrossar literalment el seu patrimoni arquitectònic en honor del progrés, i que ja havia perdut, en èpoques anteriors, el seu magnífic patrimoni artístic, avui malauradament dispers², va prendre consciència de la seva pèrdua i va expressar el desig –podíem dir fins i tot la necessitat– de conservar l’únic que els quedava: el patrimoni documental.

Els responsables de l’Ajuntament de Cubells, així com els pocs veïns que coneixien l’existència de la documentació històrica conservada, volien reagrupar-la, i custodiar-la adequadament. Tanmateix, eren reticents a la idea de desprendre-se’n, tot i ser molt conscients de què

¹ Jean Favier, *Arxius*. “Correu de la Unesco”, 4, abril 1978, p.10

² Per més detall sobre el patrimoni artístic de Cubells, vegeu l’apèndix d’aquesta tesi.

potser l'única solució era crear i mantenir un arxiu, empresa que depassava en molt les possibilitats de què disposava el poble, i així complir amb la finalitat que aquests han de tenir: preservar i descriure la documentació i poder posar-la a l'abast de la societat. En tant que historiadora i veïna de Cubells, em vaig trobar doblement implicada en aquest assumpte. Tot plegat, em va empènyer a cercar una solució que satisfés el desig del poble de conservar el seu patrimoni documental i que, alhora, permetés posar a l'abast de la societat el contingut d'aquest arxiu.

La primera lectura dels vells pergamins que ens han pervingut em va induir a pensar que els habitants del Cubells medieval, any darrera any, havien de tornar a comprar el seu dret a viure en el poble i a conrear les seves terres. Efectivament, més del vuitanta per cent dels pergamins són cartes de creació i venda de censals morts, o les seves corresponents èpoques, que es van emetre per tal de pagar pensions d'altres censals que, al seu torn, es van crear per atendre pagaments exigits per la corona o pels senyors locals. Així, s'entrava en un cercle viciós d'endeutament constant de les institucions civils i de la població, tan comú en els darrers segles medievals i, alhora, tan actual en aquests darrers anys.

La reflexió sobre el contingut de la documentació medieval de Cubells, juntament amb les vicissituds de la seva conservació, em van portar a plantejar-me la conveniència d'utilitzar aquest fons documental inèdit i que convenia salvaguardar, per a la realització de la meua tesi doctoral. Això em permetia estudiar el territori des del territori i amb les fonts del territori. I, a més, contribuir a la conscienciació de la conveniència de la preservació dels documents històrics amb la recuperació de l'arxiu

municipal de Cubells i que aquestes actuacions es puguin adaptar a altres realitats arxivístiques.

Un altre dels factors que vaig tenir en compte és que una recerca com aquesta feia possible un altre dels meus objectius realitzar un estudi d'història local, rigorós i en profunditat, amb una visió microhistòrica, però que, al mateix temps, havia de ser entenedor i didàctic. És interessant analitzar com evolucionen les societats a través de fets quotidians i aparentment intrascendents, però que permeten percebre el desenvolupament històric i social de cada moment. En aquest sentit, les característiques de l'objecte de l'estudi que abordem aquí, amb un volum de documentació assequible, d'un poble petit, el fan idoni per a la realització d'aquesta mena de recerca històrica.

Així les coses, aquesta tesi té un triple vessant: per una banda, recuperar un arxiu municipal i posar-lo a l'abast dels estudiosos, en segon lloc fer una recerca històrica a partir d'aquesta documentació i, finalment, aconseguir presentar la documentació històrica com un material didàctic idoni per a la docència universitària i també, per què no, d'altres nivells educatius³ i així mateix fer-la assequible per a la difusió.

Vull citar aquí al Dr. Joaquim Prats Cuevas, catedràtic de Didàctica de les Ciències Socials, en un paràgraf del seu article "Defensa de la Historia en la Educación", sobre la utilitat de la Història, que reflecteix clarament el que vull expressar :

³ PRATS CUEVAS, Joaquim. "Defensa de la Historia en la Educación" A: *ESCUELA* 3, Núm. 3.948 (939), 7 de juny de 2012. Recurs en línia, disponible a:

<<http://www.ub.edu/histodidactica/images/documentos/pdf/historia%20en%20la%20educacin.pdf>>

La visió que s'ha de traslladar als escolars és que la Història no és una veritat acabada o una sèrie de dades que han d'aprendre de memòria. És imprescindible que s'ensenyi incorporant tota la seva coherència metodològica interna, de manera que s'ofereixin les claus per apropar-se a la seva estructura com a coneixement científic del passat. Només és possible aquesta orientació si la història és considerada, també a nivell escolar, com a disciplina científica. L'alumnat haurà de descobrir que el coneixement històric està sotmès al sentit crític i a la racionalitat com qualsevol altra ciència; Pierre Vilar ens deia que ens ajudarà a pensar millor, "a pensar històricament". En aquest sentit constitueix un mitjà vàlid per aprendre a realitzar anàlisis socials que integrin moltes de les dimensions epistemològiques procedents d'altres ciències, el que permet, alhora, estructurar-les amb rigor.

Més endavant veurem com s'ha procedit a recuperar la documentació, quin mètode s'ha creat per posar-la a l'abast i entrarem en la investigació dels seus continguts. Primer, però, voldria parlar breument de la base teòrica del vessant didàctic d'aquesta tesi.

Tant els estudis d'història local com els estudis de cas són mètodes docents i eines didàctiques que ajuden l'estudiant a iniciar-se en el mètode històric. Els corrents actuals en Didàctica de la Història⁴ destaquen la importància de treballar la Història en tots els nivells educatius incorporant tota la seva coherència interna i oferint les claus per apropar-se a la seva estructura com a coneixement científic. En d'altres paraules, que els estudiants puguin comprendre com podem aconseguir saber el que va passar i com ho expliquem, en lloc de memoritzar una explicació "acabada" d'un fet o un període del passat. Cal, doncs, plantejar la necessitat d'ensenyar història utilitzant els instruments i els mètodes de l'historiador. L'estudiant ha d'aprendre a

⁴ PRATS, J; SANTACANA, J. (2001) « Principios para la enseñanza de la Historia » a: PRATS, J; *Enseñar Historia: Notas para una didáctica renovadora*. Mérida: Consejería de Educación, Ciencia y Tecnología de la Junta de Extremadura. Pp. 13-34

qüestionar-se sobre uns fets, per què van succeir i quines conseqüències van tenir.

En la meua opinió, una de les tasques de la Universitat és seguir donant suport i oferint materials i coneixements als llicenciats i les llicenciades que es dediquen a la docència a nivell de Batxillerat i Secundària. Des dels departaments de Didàctica de les diverses disciplines, es realitza una recerca dirigida a determinar les eines i metodologies docents més adequades a cada nivell educatiu i a cada un dels objectius didàctics que aquests comporten. Penso, però, que és des de les diferents àrees de coneixement que s'han d'elaborar els materials que omplim de contingut aquestes metodologies. Per tot plegat cal, doncs, poder disposar de monografies i fonts que permetin enriquir les explicacions de la Història “en majúscules”, sense caure en el perill d'elaborar un discurs que pugui semblar una “sopa d'anècdotes”. Per aquest motiu em permetré de citar un altre cop l'anterior article del Dr. J. Prats⁵:

També és necessari actualitzar els seus continguts per tal què els nous corrents de la investigació històrica s'incorporin progressivament als programes escolars, propiciant un debat historiogràfic i didàctic constant -sense interferències ocasionals de polítics i professionals de la tertúlia- per a una adequada elaboració dels continguts educatius.

Tot i què els estudis d'història local han canviat força des de l'època en què els seus autors eren erudits locals que relataven un conjunt “d'històries” mancades de fonament teòric, és encara difícil disposar, per a la majoria de poblacions, d'una història acabada i elaborada que permeti crear unitats didàctiques amb un cert rigor conceptual. És

⁵ PRATS CUEVAS, Joaquim Op. Cit.

necessari, doncs, que aquestes monografies siguin tan ambicioses en el seu substrat teòric i en la seva metodologia com la història general, en la línia, difosa per la historiografia italiana⁶. Aquestes monografies, per exemple, permetrien plantejar a l'aula problemes de cas únic, a més de propiciar el coneixement de l'entorn més immediat. L'estudi de cas és una metodologia que permet treballar temes històrics concrets i reals i, partint d'ells, poder construir visions generals, conceptes socials i, així, dotar-se d'instruments metodològics per apropar-se amb rigor a altres casos.

Per tal de completar la definició anterior i pel que fa a la didàctica de la Història, es poden assenyalar alguns trets característics d'aquests estudis. L'estudi de cas únic és de caràcter empíric, es construeix entorn a un problema històric o social. Permet il·lustrar, al mateix temps que estimula, el coneixement teòric en el qual s'emmarca el problema triat, constituint una de les millors formes d'apropar-se a l'estudi de la complexitat del sistema social, tant del present com del passat.

Els elements que componen l'estudi de cas únic són tres: narratius, interrogatius i relacionals. Els narratius es refereixen a les dades que constitueixen la descripció dels fets o dels fenòmens; els interrogatius són aquells que serveixen per configurar el problema que es planteja i, finalment, els relacionals els configuren els elements que aportem per tal de situar en el context històric, social o conceptual, la resta d'elements que apareixen.⁷

⁶ BURKE, P. et al. *Formas de hacer historia*. Madrid: Alianza, 2003.

⁷ Per aquest tema: PRATS CUEVAS, J. "Étude de cas unique comme méthode pour l'apprentissage des concepts historiques et sociaux" A : MAHY, N. (Coord.) (2000) *Se comprendre en Europe. Un « modèle » de formation continue européenne*. Lieja. i també

Si haguéssim de destacar alguns dels avantatges que aporta aquest mètode, podríem apuntar que estableix un pont entre la teoria abstracta i allò que és concret; afavoreix l'ensenyament actiu atès que permet treballar aspectes tècnics i metodològics; afavoreix la comprensió de diferents posicions o punts de vista davant un conflicte; a més, familiaritza l'estudiant amb les fonts, directes o indirectes, així com amb les representacions simbòliques i iconogràfiques. Tanmateix, val a dir que no tot són avantatges. Aquest mètode de cas únic té evidents limitacions, entre elles, la principal seria la dificultat que un microcosmos aportí tot sol un marc general o una explicació estructural. Així mateix, també cal tenir en compte que aborda aspectes parcials de la realitat social que cal completar amb altres unitats.

Per tot plegat, una part d'aquest treball està encaminada a dissenyar la manera de presentar determinades fonts històriques per tal que puguin ser utilitzades per aconseguir diferents objectius i fer visible i transmetre el potencial de la metodologia de la història com a estructuradora de coneixement.

És a dir, la meva pretensió és que aquestes fonts siguin útils tant per a l'investigador que necessita accedir a la informació per a la seva pròpia recerca, com per al docent que desitja construir un problema de cas únic per poder explicar i fer entenedor als seus estudiants algun tema especialment àrid o de difícil comprensió. I, a més i en ambdós casos, i com a novetat important, ho podran fer des del seu lloc de treball habitual i no havent de desplaçar-se a un arxiu.

Per assolir tots aquests objectius cal, en paraules de l'historiador Joaquim Nadal, comptar amb els arxius locals, petits i grans tresors amagats, polsosos, desordenats i deixats de la mà de Déu⁸. En definitiva, parafrasejant a Michelet⁹, direm que cal fer reviure els documents per, després, poder fer reviure les persones.

II Objectius i mètode

El principal objectiu d'aquesta tesi és el de localitzar, recuperar, descriure i, finalment, procedir a l'explotació històrica del fons medieval de l'arxiu de Cubells.

Per tal de poder assolir aquest objectiu principal, prèviament se n'havien d'assolir altres dos no menys importants:

En primer lloc, preservar la documentació que s'havia conservat. Per aquest motiu, i tal com s'explicarà abastament en l'apartat dedicat a les actuacions realitzades sobre l'arxiu, vaig decidir recuperar, restaurar i digitalitzar, poc a poc la documentació cubellenca, lògicament sempre en funció de la disponibilitat de finançament. En el primer capítol d'aquest treball faig la descripció dels fons medieval. Fons que constitueix la base documental d'aquesta tesi.

En segon lloc, organitzar l'arxiu i, també, intentar localitzar tota la documentació dispersa possible per tal de posar-la a l'abast de la

⁸ Citat a CASADEMONT, M.; MAYANS, A.; PRADES, I.; TEMPORAL, J. (1981) «Els arxius municipals, aquests petits i grans tresors amagats» a *Revista de Girona*, n. 95. Recurs en línia, disponible a: <http://www.revistadegirona.cat/recursos/1981/0095_137.pdf> (consulta gener 2011)

⁹ Reproduït a: *Correu de la Unesco*, núm. 146 any XIII, maig 1990, pàg. 3

comunitat científica i del públic amb l'objectiu de què pogués ser convenientment utilitzada i explotada com a font històrica. Per tal d'assolir aquest segon objectiu, i com s'explica en el segon capítol d'aquest treball, es va crear una base de dades, en línia, que contenia tant els instruments de descripció dels fons com les imatges digitals dels documents. En aquest segon capítol també expliquem altres accions que s'han fet adaptant la base de dades creada a altres entorns de recerca i, també, de docència. Finalment, i dins les accions realitzades a l'arxiu, presentem els projectes de difusió que s'han realitzat, o que s'han projectat, en base a la documentació recuperada.

Un cop realitzades aquestes tasques prèvies, es procedí a valorar fins a quin punt aquesta documentació podia donar lloc a la construcció d'un o més estudis monogràfics, rigorosos i en profunditat; o bé a desenvolupar algun tema monogràfic a partir d'aquest fons i, finalment, realitzar accions encaminades a la difusió i transferència dels fons estudiats i, també, dels resultats d'aquest estudi. El resultat d'aquesta recerca és el que presentem en els capítols tercer i quart d'aquesta tesi. En el primer dels dos es fa un recorregut per la documentació emesa i rebuda pel municipi en l'exercici de les seves funcions, així com un breu repàs per l'escripció de Cubells i la documentació emesa pels successius senyors de les terres del Marquesat. A continuació, al darrer capítol d'aquesta tesi, es presenten els resultats de la recerca realitzada amb la tipologia documental més nombrosa d'aquest fons: els censals morts. La documentació de l'Arxiu Històric Municipal de Cubells permet realitzar un recorregut per tot el procés de creació dels censals morts, des de la decisió d'emetre deute públic fins a la lluita d'aquest deutes, passant per els documents de garantia exigits pels compradors, la resolució dels conflictes que sovint es generen, la reducció dels fons o les vendes i traspassos d'aquests crèdits a llarg termini. Com veurem en

aquest capítol la documentació mostra clarament l'endeutament en què es va submergir el poble de Cubells, així com els altres pobles i llocs que integraven el Marquesat, de la mateixa manera que va succeir arreu de Catalunya durant els segles XIV i XV.

L'apèndix documental inclou el catàleg dels pergamins de Cubells així com la transcripció d'alguns dels documents. Aquests documents han estat triats per tal de presentar, no només un exemple de cada tipologia documental de l'arxiu, sinó també un ventall de la casuística de la creació de censals morts que, com veurem, és la tipologia documental més nombrosa de l'arxiu. A més a l'apèndix del treball es presenten l'índex toponímic i un breu inventari de les obres d'art, originàries de Cubells, avui dia disperses en diversos museus o col·leccions particulars.

III. L'objecte d'estudi:

III.I Cubells, emplaçament i paisatge

El municipi de Cubells, a la comarca de la Noguera, es troba en una petita elevació a mig camí entre la serralada del Montsec i les planes fèrtils de l'Urgell. El nucli urbà de Cubells se situa als vessants de la serra Blanca i del serrat de les Forques. El nucli originari es troba a dalt d'un anticlinal, mentre que el nou eixample s'ha construït a l'altre costat de la carretera C-26.

Des de l'esplanada que corona el turó on hi ha el poble, es té una vista privilegiada de tota la comarca que l'envolta. Des d'aquest punt es veuen perfectament les rutes d'accés al poble així com a les cases fortes,

torres i castells del terme i les poblacions que l'envolten¹⁰. L'emplaçament del poble aprofita els relleus defensius formats per la carena d'un anticlinal diapíric que redreça els estrats oligocènics de la Depressió Central a 499 metres d'altitud¹¹. El clima, extremat, és el propi de les terres de l'interior, fred i humit a l'hivern i sec i calorós els tres mesos d'estiu. Els conreus són, majoritàriament, de secà, terra campa dedicada al cereal, entre els secans arbrats predominen l'olivera i els ametllers, ja que la vinya, principal conreu tradicional del terme en altres temps, va quedar arruïnada per la fil·loxera. En els darrers anys, s'està recuperant amb força aquest conreu, tot i que ja no és de secà sinó que es conrea amb les tècniques actuals de regadiu per degoteig.

Vista aèria del nucli originari de Cubells

¹⁰ Els castells escampats pel territori, símbol del poder militar, són el testimoni d'una terra que va estar al capdavant de la Catalunya Vella i alhora fou una peça important del comtat d'Urgell. Cal destacar la *Torreta dels Moros (o del Donís)* que s'alça, avui dia en estat ruïnós en el punt més enlairat que hi ha entre Cubells i el Sió i que, possiblement, fou una antiga torre de guaita d'època medieval; el castell de Montclar, atès que va ser declarat monument històric artístic el 1979, es pot visitar; forma part de la *Ruta dels Castells* de Lleida, així com les restes de la fortalesa de Mania, manada enderrocar al 1132 per Ermengol d'Urgell (ALTISENT, A. *Diplomatari de Santa Maria de Poblet: 960-1177*. doc. 79)

¹¹ Gran Geografia Comarcal de Catalunya. Noguera. Barcelona: Enciclopèdia Catalana.

Al peu del turó on es situa el poble, en direcció nord, hi ha un aflorament d'aigua utilitzat tradicionalment pels conreus d'horta. Els conreus de regadiu, que actualment ocupen aproximadament un 30% del terme municipal, són recents, ja que es reguen amb la sèquia que es deriva del canal d'Urgell¹². Pasqual Madoz, l'any 1847, en el seu qüestionari ens fa advertir que la major part dels conreus arbrats, oliveres i ametllers, eren molt recents¹³. Sens dubte, doncs, es pot afirmar que, a l'edat mitjana, l'economia del poble es basava gairebé exclusivament en el cereal, la vinya i la ramaderia.

En la imatge anterior podem observar la situació del poble i el seu creixement concèntric a partir del cim del turó, on es troba l'església romànica de santa Maria del Castell. És en aquest punt en el qual els historiadors situen el castell medieval, documentat ja en el segle XI, del qual, en l'actualitat, no en queda cap resta visible¹⁴.

Una de les millors descripcions del poble de Cubells apareix consignada en el llibre del viatge que Francisco de Zamora va realitzar per les terres del Principat a les darreries del segle XVIII:

La villa de Cubells está situada en un monte separado del resto, que se eleva en la llanura, la que se va extendiendo ya abiertamente para formar el llano de Urgel, que se extiende pasadas las montañas. Este pueblo tiene menos término que el de Camarasa, su población está más crecida y así está mejor cultivado. El pueblo, como situado en una eminencia, tiene calles estrechas y

¹²A partir de 2014 les terres de regadiu s'incrementaran considerablement en afegir les partides que podran beneficiar-se del canal Segarra-Garrigues.

¹³ MADOZ, Pascual: *Diccionario Geografico-Histórico-Estadístico de España y de sus posesiones de Ultramar* (vol.7); Madrid, 1847

¹⁴ BERTRAN ROIGÉ, Prim; FITÉ LLEVOT, Francesc: "Cubells" a: *CATALUNYA ROMÀNICA*, vol. La Noguera

*mal empedradas y malas casas. Sólo hay de bueno una plaza fuera de la villa antigua, cuya vista es hermosa y parece que ahora van a hacer casas allí. [...] La situación le da la vista más preciosa que pueda encontrarse en Cataluña.*¹⁵

III.II. Evolució de la població

En el fogatge de 1378, el primer document que aporta dades concretes del poblament de Cubells, es constata que hi havia 89 focs. En no poder disposar de dades anteriors, no es pot conèixer com va afectar a la població de Cubells la primera onada de pestes del segle XIV.

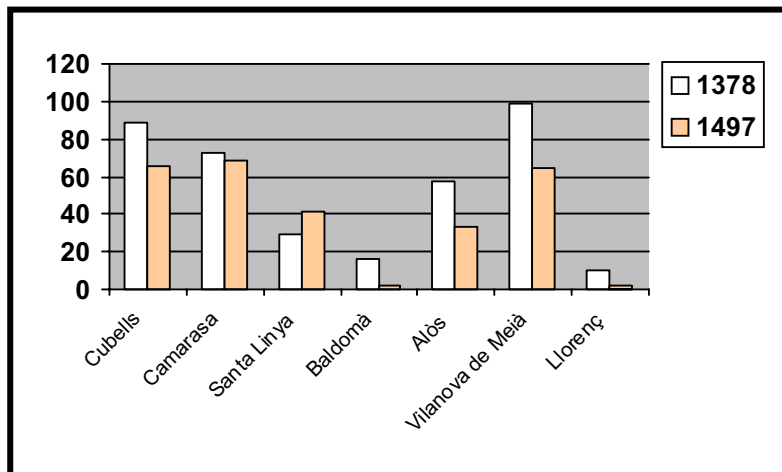
Per contra, el fogatge de 1497, que només documenta 66 focs en aquest terme, mostra clarament la incidència que sobre la població d'aquesta zona van tenir les diverses onades epidèmiques subsequents, les crisis de subsistència, el clima de violència i inseguretat que afectà al Principat durant el segle XV i, com es documenta a la Sentència de la Indemnitat¹⁶ de les terres del Marquesat, de la qual tractarem en propers capítols, l'abandonament massiu de les terres i els pobles que configuraven les Terres del Marquesat que es produí al llarg de la primera meitat del segle XV.

Cubells, a l'edat mitjana, formava part del que llavors s'anomenava *Marquinatus Dertuse qui est in Diocesi Urgellensi*. Em sembla, doncs, important també mostrar la posició que hi ocupava, en quant a nombre de focs, per tal de tenir una referència comparativa a l'hora de valorar les aportacions que aquest poble feia a les contribucions i pagaments als successius senyors. En el gràfic següent veiem l'evolució de la població

¹⁵ ZAMORA, F. de: *Diario de los viajes hechos en Cataluña*. Ed. a cura de Ramon Boixareu. Madrid: Curial, 1973

¹⁶ AHMC, Llibre de la Indemnitat del Marquesat de Camarasa.

de les principals viles i pobles que conformaven el Marquesat. Al fogatge de 1378 Cubells era el segon lloc més poblat, darrera de Vilanova de Meià, i 1497 continuava estant en segon lloc, aquest cop darrera de Camarasa.

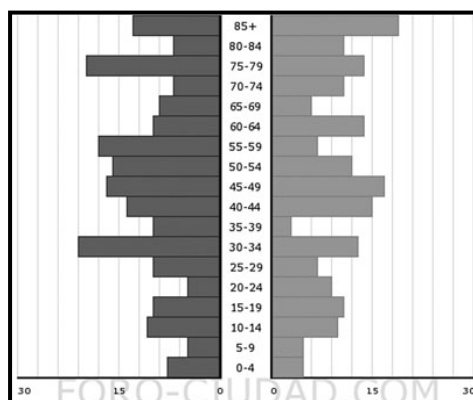

Evolució de la població segons els fogatges de 1378 i 1497

A tots els pobles, excepte Santa Linya, s'observa una important davallada de la població en el fogatge de finals del segle XV, deguda, principalment, a l'abandonament de les Terres del Marquesat per part dels seus habitants a causa dels greus problemes, violències i pobresa extrema derivada dels grans pagaments de pensions dels crèdits que havien contret, i als conflictes que aquests van generar entre els senyors de la terra i els seus habitants¹⁷.

¹⁷ AHMC, Llibre de la Indempnitat del Marquesat de Camarasa

En els cinquanta anys posteriors, la població es va tornar a recuperar. L'any 1553, Cubells comptava amb 94 focs, i això gràcies a què el segle XVI va ser un temps de relativa prosperitat econòmica pel municipi.

Piràmide de població de Cubells 2011.
Font INE.

Això és tan cert que els habitants de Cubells, fins i tot van decidir comprar el terme de Pugís al seu anterior propietari¹⁸. Un centenar d'anys després, les crisis i els enfrontaments bèl·lics que es produïren al llarg del segle XVII van portar a la fallida financera del poble a causa d'haver de suportar l'allotjament i despesa de l'exèrcit durant trenta anys seguits¹⁹. La població se'n va ressentir i en 150 anys no experimentà cap augment. El cens de 1718 ens dóna una població de 326 habitants. A partir d'aquest moment, la població va anar

¹⁸ AHMC, pergamins XVI/006. Document datat a Muel, el 19 de maig de 1525. Es tracta d'una procuració per la qual Francisco de Luna, senyor de la baronia de Villafeliche, al regne d'Aragó, i de la terra del Marquesat de Camarasa, atès que el dia 6 de març de 1517 havia venut el terme de Pugís a la universitat de Cubells tot reservant-se la jurisdicció civil i criminal, el mer i mixt imperi i la dècima dels fruits i els esplets així com la quantitat de 15 lliures anuals per la llenya que els habitants de Cubells hi poguessin fer, nomena Jaume Ramírez i Domènec Cubells, veïns de Ricla, procuradors per tal que es pugui portar a efecte la dita venda.

¹⁹ AHMC, Llibre de deliberacions de 1694

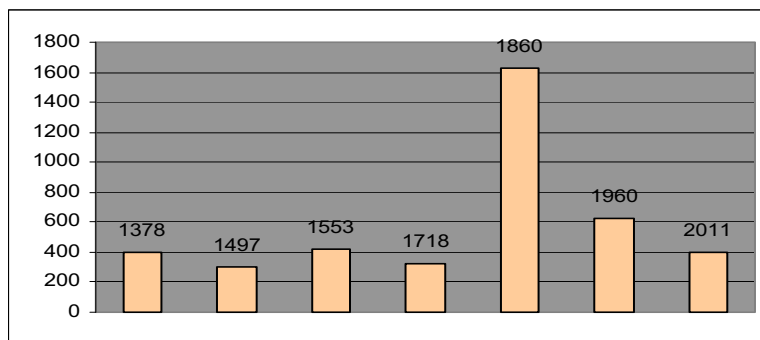
augmentant de manera continuada fins assolir, l'any 1860, el seu punt àlgid amb 1630 habitants.

Des d'aquesta data el nombre d'habitants de Cubells, no ha cessat de disminuir fins als 395 habitants censats actualment.

De proporció similar entre homes i dones (208/187), la població, envellida com és habitual en els petits nuclis rurals, es dedica majoritàriament al sector serveis, hi ha pocs agricultors professionals tot i que la major part de la població posseeix terres al terme en major o menor mesura. En quant a altres activitats industrials cal ressenyar la teuleria restaurada recentment, situada prop del poble a la partida de Pedrissa, per la qual es documenta activitat continuada com a mínim des del segle XV fins el XVIII i el forn de guix avui dia en desús ruïnós, que va ser font de subministrament local de guix calcinat per a la construcció. Ambdós tenen un gran valor cultural i patrimonial i són exemple del patrimoni històric de Cubells.

En el quadre següent podem veure l'evolució de la població del municipi²⁰ des del segle XIV fins l'actualitat quan el nombre d'habitants torna a ser aproximadament com el d'aleshores, a conseqüència de l'emigració cap als nuclis urbans que es va produir al llarg de tot el segle XX, deguda, principalment, a la mecanització del treball agrícola.

²⁰ BOFARULL, Prósper.: *Censo de Cataluña ordenado en tiempos del rey Don Pedro el Ceremonioso*, CODOIN, XII, Barcelona, 1856. IGLÉSIES, JOSEP. *El fogatge de 1553*. Estudi i transcripció. Barcelona: Fundació Salvador Vives Casajuana, 1981. IGLÉSIES, JOSEP. *El fogatge de 1497*. Estudi i transcripció (Vol. II). Barcelona: Fundació Salvador Vives i Casajuana, 1991. Hem calculat un promig de 4.5 persones per foc, gràfics d'elaboració pròpia.

. Quadre de l'evolució del nombre d'habitants de Cubells.

III.III. Cubells i el Marquesat. Precedents històrics.

La història coneguda de la vila de Cubells comença l'any 1050. Aquest any el comte Ramon Berenguer I de Barcelona va adquirir, a través d'un pacte amb Yusuf al-Muzaffar, rei de la taifa de Lleida, els castells de Camarasa i de Cubells. Probablement ambdós castells formaven part de la complexa xarxa de *husun* de defensa de Balaguer i Lleida que, des del regnat d'Abd al-Rahman II, tenien les principals ciutats andalusines²¹.

Posteriorment Ramon Berenguer I va infeudar ambdós castells a Ermengol III d'Urgell i a Arnau Mir de Tost²². D'aquesta manera facilitava la repoblació de la zona amb pagesos que provenien de les serres del Cadí, de la Vall de Lord i d'altres punts de l'Alt Urgell. Poc temps després, Guerau Marcús va jurar fidelitat a Ramon Berenguer I i a la seva esposa Almodis, com a castlà del castell de Cubells, tot

²¹ GIRALT I BALAGUERÓ, J. (1995): *Fortificacions andalusines de la marca superior d'al-Andalus: aproximació a l'estudi de la zona nord del districte de Lleida*. Madrid: Publicaciones de la Casa de Velázquez.

²² FELIU, G. SALRACH, J.M. (dirs.) (1999) *Els pergamins de l'Arxiu Comtal de Barcelona de Ramon Borrell a Ramon Berenguer I*. Barcelona: Fundació Noguera, doc. 399

comprometent-se a encarregar-se de les obres que s'havien de realitzar en aquesta fortificació²³.

Arnau Mir de Tost, en el seu testament, va deixar el castell de Cubells a la seva filla Ledgarda i al seu nét Guerau Ponç de Cabrera. Cal tenir present, que el casal de Barcelona en conservà sempre la senyoria eminent. És per aquesta raó que l'any 1056 els castells de Camarasa i de Cubells van passar a formar part de la donació esponsalícia que Ramon Berenguer I va fer a la seva esposa Almodis de la Marca²⁴. A partir d'aquest moment, els castells de Cubells i Camarasa van formar part sempre del dot marital de les comtesses de Barcelona²⁵, fins el regnat de Jaume I en què aquest va cedir la propietat a la seva germana Constança passant així, per un temps, a la casa de Montcada. Pocs anys després però, el mateix rei Jaume els recuperà a canvi de 1.000 morabatins d'or tornant d'aquesta manera a formar part del patrimoni reial.

A partir de la conquesta cristiana de Lleida, a mitjans segle XII, el perill de la guerra i les algarades es van anar allunyant en l'espai. En conseqüència, l'assentament de Cubells va anar canviant la seva fesomia. La fortalesa va anar perdent importància fins al punt de quedar absorbida entre les construccions de la població, que començava a créixer de manera, sembla ser, ininterrompuda fins al final del segle XIV. És en aquest període quan es construeixen les tres esglésies de la vila, d'estil gòtic primitiu: la de Santa Maria del Castell, de finals del

²³ Op. cit. doc. 785

²⁴ Op. Cit. doc. 479.

²⁵ AURELL, Martí (1995): *Les noces du comte. Mariage et pouvoir en Catalogne (785-1213)*. Paris: Publications de la Sorbonne; p.445.

segle XII i principis del XIII, destaca per la important portalada que segueix l'estil de les de l'escola de Lleida, com la d'Agramunt i una de les portes de la Seu Vella de Lleida; l'església parroquial, sota l'advocació de Sant Pere, va ser construïda sobre l'anterior parròquia romànica al segle XIV, i la de Sant Miquel, datada del mateix període que la de Santa Maria, va ser edificada en un raval al peu del turó.

La zona de Camarasa i Cubells centra un espai sota jurisdicció reial encabit entre els dominis del comtat d'Urgell i que, gràcies als trasbalsos patits pel comtat durant el segle XIII, el monarca aconseguí eixamplar jurisdiccionalment. A començaments del segle XIV, l'antic domini del casal de Barcelona entorn de Camarasa i Cubells, havia crescut considerablement des de la seva adquisició l'any 1050, amb la incorporació, pel sud, de Montgai i Bensa, a la riba dreta del Segre amb Santa Linya i Llorenç i, finalment, s'hi va afegir, l'any 1312, tota la Vall de Meià, fins a Fontllonga, Alòs i Vernet²⁶.

En opinió del Dr. Flocel Sabaté, tot aquest conjunt necessitava una cohesió que no acabava d'aconseguir ni sota la forma de batlliu ni com a vegueria, a causa, en part, de la manca d'un nucli realment predominant i també de la dispersió geogràfica i humana del territori. D'una banda la part sud amb Montgai, Cubells i Camarasa i, de l'altra l'espai articulat per Vilanova de Meià. És per això que, si bé tot aquest conjunt no era prou sòlid com per esdevenir una entitat baronial en si

²⁶ SABATÉ Flocel.: *El territori de la Catalunya medieval: Percepció de l'espai i divisió territorial al llarg de l'Edat Mitjana*. Barcelona: Fundació Vives i Casajuana, 1997, p.201 i 257.

mateixa, sí que es podia convertir en un complement d'altres unitats.²⁷ Així ho va fer Alfons III en nomenar el seu fill Ferran marquès de Tortosa l'any 1329, completant la donació amb la vall de Meià i Alòs, afegint-hi, mig any després, els territoris articulats per Cubells i Camarasa. D'aquesta manera es va constituir l'anomenat *Marquionatus Dertuse qui est in Diocesi Urgellensi*.

Afortunadament s'ha conservat, a l'Arxiu Medinaceli, un mapa de la

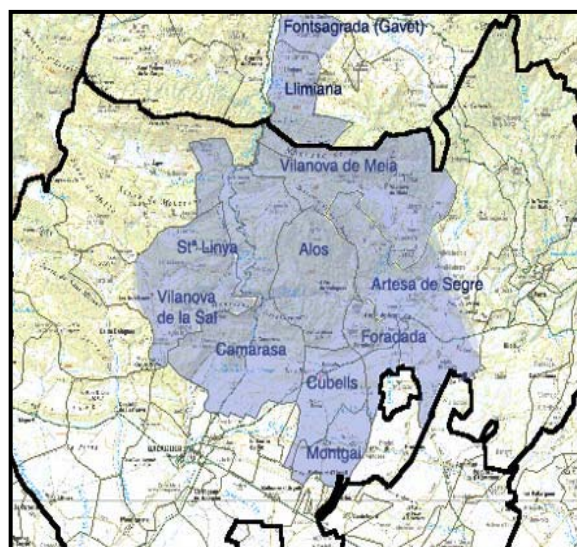

Imatge 1. Mapa realitzat el 1600 que porta per títol: *Descripción y pintura de la villa de Camarasa y las villas y lugares de que se compone dicho Marquesado, que son 35.* Arxiu Medinaceli. Reproduït a : DOMINGO, D. *Camarasa*. p.50.

²⁷ id. P.257

zona del Marquesat, realitzat al 1600 on consten clarament cada un dels pobles i llocs que conformaven aquest territori.

A partir d'aquest moment, aquesta denominació donarà cohesió a un territori que fins aleshores no en tenia, tant per la manca d'un nucli de poblament agrupat prou potent com per poder actuar com a agent aglutinant, com també per la seva conformació geogràfica: d'una banda la vall de Meià i Fontllonga i, de l'altra, el vessant de Cubells, Camarassa i Montgai. Aquesta cohesió es va anar perllongant i reforçant en el temps, fins al punt que a la fi del marquesat, a la mort de l'infant Ferran l'any 1363, es va mantenir no només el nom de *marquionatus Dertuse qui est in Diocesi Urgellensi*, sinó també la percepció unitària d'aquests territoris.

Territoris que conformaven les *Terres del Marquesat*, entre les actuals comarques de la Noguera i el Pallars Jussà.

IV. Les fonts

La base documental sobre la que es basteix aquesta recerca és la documentació municipal de Cubells, ja que, com s'ha assenyalat, una part important de la tesi doctoral que presento s'ha dedicat a la recuperació i descripció d'aquestes fonts arxivístiques. En la realització d'aquesta tesi s'ha estudiat, de manera exhaustiva i en profunditat, el fons documental medieval de l'Arxiu Històric Municipal de Cubells (AHMC).

També s'han utilitzat, a més dels documents medievals, alguns dels pergamins del segle XVI, les actes del consell municipal de 1694 i el primer llibre de l'estima de la sèrie que es conserva en aquest arxiu. L'anàlisi paleogràfica dels assentaments del llibre ens donen com a data de realització la de mitjans del segle XV, manca però la primera pàgina on constava la data exacta, l'hem datat, per tant, en la seva data extrema, obtinguda a partir d'elements que configuraven l'enquadració i les anotacions marginals. Aquesta datació és posterior al primer terç del segle XVI. La presentació i descripció d'aquests documents que integren el fons medieval de l'arxiu, i que constitueixen el nucli central d'aquesta tesi, es farà en l'apartat dedicat a l'Arxiu Històric Municipal de Cubells.

Tanmateix, per a la meua recerca també ha estat necessari fer una exploració en el fons modern d'aquest arxiu així com en d'altres arxius per tal de completar els resultats obtinguts. A continuació presentem un llistat d'aquestes fonts, les quals podríem qualificar de subsidiàries. Amb elles s'ha completat o restituït, en els casos de documents molt malmesos, la informació aportada pel fons medieval de l'arxiu de Cubells

Taula 1. Relació de fonts subsidiàries

ARXIU HISTÒRIC DE PROTOCOLS DE BARCELONA		
NOTARI	PROTOCOL	DATES
Francesc de Relat	[<i>Manuale V</i>] (27/1)	1369 abril 10 -1370 maig 25
Francesc de Relat	Llibre de vendes (27/7)	1383, novembre, 7 - 1388, abril, 2
Guillem d'Orta	<i>Manuale</i> (25/2)	1373 desembre 29 - 1374 abril 5
Francesc de Ladenosa	<i>Quadragesimum quintum capibrevium comune</i> (23/23)	1372 novembre 25 - 1374 gener 25
Francesc de Ladenosa	<i>Tercium decimum Manuale</i> (23/3)	1373 novembre 6 - 1375 desembre 1
Francesc de Ladenosa	Llibre Comú (23/24)	1375 octubre 28- 1376 agost 27
Francesc de Ladenosa	Quintum Manuale (23/1)	1358 octubre 9 - 1360 març 28
Francesc de Ladenosa	Manual (23/2)	1366 octubre 29 - 1368 setembre 11
Francesc de Ladenosa	<i>Quartum decimum manuale</i> (23/4)	1377 febrer 6 - 1381 juliol 5
Francesc de Ladenosa	Llibre comú (23/14)	1363 gener 30 gener - 1363 juny 13
Francesc de Ladenosa	<i>Tricesium secundum capibrevium</i> (23/15)	1364 maig 4 -1364 desembre 4
Antoni Bellver	Llibre de vendes (36/17)	1381 març 1 - 1381 abril 9

ARXIU DE LA CORONA D'ARAGÓ			
REGISTRE	NÚM.	FOLI / DATA	ASSUMPTE
Cartes Reals Diplomàtiques de Pere III caixa 41	5141	fols 1-4 / 06/03/1339	Confirmació de les donacions d'Alfons III a la seva esposa i fills
Cartes Reals Diplomàtiques de Pere III caixa 28	3441	Pergamí 446	Entrevista de l'infant Pere amb Alfonso XI per resoldre el conflicte del llegat de Leonor.
Cancelleria	1532	fols 1-7	Don Juan Manuel ofereix la seva ajuda contra Alfonso XI i resposta de Pere III

Cancelleria	1532	fol 1-4	Reconciliació entre Pere III i Ferran
Cancelleria	Varia 49	Fol. 3- 12	<i>Capibrevium iuratum totius terre Marchionatus siti in diocesi Urgellensi.</i>
Cancelleria	1532	folis. 56v;47v;50v; 54 dies 06 i 17/11/1350	Pere III convoca host contra Ferran
Cancelleria	Varia 434	Folis. 9/12	Pactes de Tarazona (concòrdia entre Pere III i Pedro I)
Cancelleria	Varia 68	Folis. 2/17 i 19/28	Pactes de Tarazona (concòrdia entre Pere III i Pedro I)
Cancelleria	Varia 21 [6]		Testament de Maria de Portugal
Cancelleria	916	Folis 14 - 17	Pere III dóna a Pere, comte d'Urgell i vescomte d'Àger par dels bens que foren de l'infant Ferran.
Cancelleria	1076	Foli 39	<i>Decretum infantis Ferdinandi super donacione civitatem Dertuse et Sancta Maria de Albarracino</i>
Cancelleria	1079	Foli 87	<i>Pro infante Ferdinandi</i>
Cancelleria	1080	Foli 68	<i>Pro infantisse Marie</i>
Cancelleria	1090	Folis 176-182	<i>...marquionatus diocesi Urgellensi "non separando a regia corona..."</i>
Real patrimoni	900	1351 - 1356	Comptabilitat Elionor de Sicília
Real patrimoni	901	1366 - 1371	Comptabilitat Elionor de Sicília
Real patrimoni	902	1372 - 1375	Comptabilitat Elionor de Sicília
Real patrimoni	pergamins	1378-1386	Èpoques de pensions de censals morts que el Marquesat paga a diversos creditors de Barcelona i de Lleida principalment.
Mestre racional	483	1363	Comptabilitat Elionor de Sicília
Mestre racional	484	1364	Comptabilitat Elionor de Sicília

1. L'ARXIU DE CUBELLS

El fons documental conservat i custodiat a l'arxiu municipal de Cubells el componen, ara com ara, 132 pergamins i 5 metres lineals de documentació en paper. Tot i que, entre aquests 132 pergamins, n'hi ha de tipologies molt diverses, sens dubte hi predominen els documents de caire econòmic, tal i com veurem més endavant.

No cal dir que aquest conjunt documental, malgrat que evidentment respon a la definició de la Llei 10/2001 pel que fa als arxius i documents¹, no reflecteix tota la vida d'aquest municipi al llarg dels segles medievals. Això s'observa, per exemple, en el fet que no s'han

¹ Fons documental: *conjunt orgànic de documents aplegats en un procés natural que han estat generats o rebuts per una persona física o jurídica, pública o privada, al llarg de la seva existència i en l'exercici de les activitats i les funcions que li són pròpies.*

conservat documents fundacionals del municipi, ni actes del consell, documents de comptabilitat com ara llibres de clavaria, així com en què tampoc hi ha constància, a partir de la informació de la documentació que ens ha pervingut, que, en aquelles dates, es tingués consciència d'arxiu. En d'altres paraules, no hi ha cap document que faci referència, tant directa com indirectament, a altres documents conservats pel municipi ni tampoc a càrrecs o inversions en infraestructures encaminades a la custòdia de la documentació rebuda i generada per la comunitat. Malgrat tot, som conscients que el municipi, des dels seus orígens, hauria generat una documentació de la qual no en tenim ni restes documentals ni cap referència, com ara les actes municipals més antigues, de les quals la primera que es conserva és del 1611. La recent actuació sobre aquesta documentació dispersa i descatalogada, objecte i subjecte d'aquesta tesi doctoral, ha portat a la creació de l'Arxiu Històric Municipal de Cubells que es localitza en aquests moments dins l'edifici de l'Ajuntament. Tota la documentació aplegada en aquest fons és documentació pròpia. Això vol dir que es tracta de documentació original generada o rebuda pel municipi en l'exercici de les seves funcions.

1.1 Pergamins

1.1.1 Estat dels documents

Fins fa poc temps, els pergamins de l'actual Arxiu Històric Municipal de Cubells (AHMC) havien estat en una preocupant situació d'abandonament. I això era així abans de la meua actuació sobre el fons documental. Aquest es trobava en una zona abandonada de l'antic edifici de l'Ajuntament. Lògicament, aquesta manca de cura en la seva conservació queda patent en l'estat en què van arribar els pergamins a

les meves mans. Aproximadament la meitat estaven molt malmesos, tant per l'acció dels fongs, com a causa de la humitat o bé pels rosegadors. La lectura d'alguns documents és, a hores d'ara, pràcticament impossible a causa de l'esvaniment de la tinta o de grans taques d'humitat i rovell.

D'altra banda, també cal tenir present que les grans dimensions dels censals morts, per exemple, sovint constituïts per dos o més pergamins cosits, han fet que aquesta mena de documents patissin desmembracions per pèrdua o ruptura dels cosits, així com a causa de la gran quantitat de plecs a què estaven sotmesos. A més a més, cal destacar que en qualsevol document redactat sobre pergami no es pot menystenir que la qualitat d'aquest també contribueix a determinar la seva millor o pitjor conservació. Diversos factors com ara l'animal de procedència, el tractament rebut durant el procés d'elaboració, i fins i tot durant l'assecat del pergami poden condicionar-ne, i molt, la conservació².

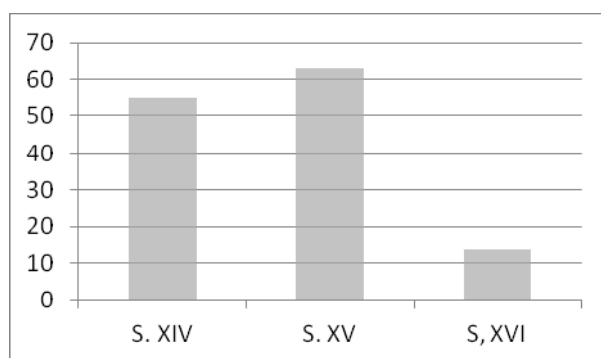
Considero convenient destacar aquí aquestes eventualitats perquè s'observen amb molta claredat a l'Arxiu Històric Municipal de Cubells. Certament hi ha una gran diferència entre la qualitat dels documents produïts pel mateix Ajuntament o en escrivanies notariales dels pobles veïns, com ara Balaguer, Agramunt o Camarasa, i els originats a notaries barcelonines i, això és encara més evident en relació amb els pergamins produïts per la cancelleria reial. Sens cap mena de dubte, aquests darrers són els que estan millor conservats, independentment de les seves dimensions i de la seva cronologia.

² PUIG, Pere, *Los pergaminos. Qué son y cómo se tratan*, Gijón: Trea, 2006, p.33 i 38-40.

Per tot plegat, des del primer moment de la meua intervenció i atesa aquesta situació, la restauració es revelava imprescindible, no tan sols com una actuació de conservació necessària, sinó també com a pas previ i necessari per a la posterior digitalització. Com veurem més endavant, la digitalització d'aquests documents pretén, d'una banda garantir-ne la conservació i, d'altra banda, substituir la transcripció de les publicacions tradicionals, però sobretot aposta per l'accessibilitat i la millor llegibilitat dels documents i facilitar-ne la consulta. Així doncs, inicialment era del tot necessari procedir, com a mínim, a l'aplanament dels pergamins. Ara bé, una vegada començada la intervenció, el seu estat va aconsellar procedir a la restauració no tan sols dels pergamins sinó també de tots els documents de l'Arxiu en paper, és a dir, també els d'època moderna i contemporània.

1.1.2. Cronologia

El fons de pergamins de l'Arxiu Històric Municipal de Cubells està format per 132 pergamins. Aquest volum de pergamins es distribueix cronològicament de la següent manera: 55 pertanyen al segle XIV, 63 al segle XV i un nombre manifestament inferior, 14, al segle XVI.

Distribució cronològica dels pergamins de l'Arxiu Històric Municipal de Cubells

Els termes *ad quem* i *ad quo* d'aquesta documentació se situen entre el 16 de gener de l'any 1332, data del document més antic i el 12 de desembre de 1534, per al darrer pergami conservat. Donada aquesta cronologia la majoria dels documents segueixen el sistema directe en la seva datació i per l'expressió de l'any utilitzen l'estil de la nativitat que s'imposà a Catalunya l'any 1350 per pragmàtica de les Corts de Perpinyà. Per tant el número de documents datats per l'estil de l'Encarnació i calendació romana afecta únicament a 2 documents, finalment, un document, redactat a Evora (Portugal) porta la datació per la era hispànica.

1.1.3. Tipologies documentals

Com ja ha estat apuntat en la introducció d'aquesta tesi, el fons de pergamins de l'Arxiu Històric Municipal de Cubells no presenta una gran diversitat de tipologies documentals. Tot i això predominen els documents de caire econòmic que permeten fer una interessant aproximació a la Història social d'aquesta comunitat. Es tracta, sobretot, de documents relacionats amb l'endeutament municipal -una constant per aquest període cronològic- i que mostra les grans dificultats financeres que es visqueren al llarg dels dos darrers segles medievals a tot el Principat. Bàsicament dins aquest grup es conserven, entre d'altres tipologies, creacions i vendes de censals morts i vendes posteriors dels mateixos, així com les èpoques corresponents al pagament anual de les pensions. Aquests documents eren molt importants, raó per la qual eren curosament conservats pel municipi, per tal de poder demostrar els pagaments de les rendes que efectuava anualment la comunitat. Així mateix s'haurien de contemplar aquí les èpoques de lluïció que demostrarien que, de vegades, *la universitat i els*

seus singulares, com diuen els documents, és a dir la comunitat i tots els individus que la componen, aconseguien redimir els préstecs que havien contret.

Menys significatius en nombre, però d'una relativa importància política, és un petit grup de documents relacionats, per una part, amb les difícils relacions entre Pere el Cerimoniós i el seu germanastre l'infant Ferran d'Aragó, senyor del Marquesat i, per altra part, amb les dificultats econòmiques de l'infant Martí en relació al conflicte sicilià. Igualment, s'hauria de considerar dintre d'aquest grup el trasllat dels capítols matrimonials pactats entre l'infant Ferran d'Aragó i Maria de Portugal.

Les difícils condicions de pagaments de pensions imposades pels creditors combinades amb les no menys dificultoses condicions de vida dels veïns de Cubells comportaren, sovint, problemes de morositat i enfrontaments entre les dues parts i també amb alguns dels senyors del Marquesat. Això donà lloc a un grup de documents que reflecteixen molt bé aquestes situacions, entre els quals cal destacar els requeriments pels quals s'instigava per escrit, i amb intervenció d'un notari, a diferents persones per tal que procedissin a l'execució d'una acció determinada. Les diferents sentències que resolien aquests conflictes, les apel·lacions contra aquelles que es consideraven injustes o les avençes o acords com a resultat de les resolucions de problemes. També es conserven alguns documents de nomenament de síndics i procuradors per actuar en aquests casos representant a la comunitat.

Hi ha també un petit grup de documents que procedeixen de la vinculació del Marquesat a la Corona, en determinats moments, i també algun text sobre gestió i funcionament ordinari del territori, com nomenaments, guiatges, privilegis i llicències. El document més antic correspon a un guiatge de mercat concedit per la reina Leonor, com a tutora de l'infant Ferran durant la seva minoria d'edat. Com la majoria de municipis catalans, Cubells celebrava un mercat setmanal i, en conseqüència, es beneficiava de la protecció que els seus senyors oferien a qui hi acudia per vendre o comprar, encara que no tenim constància des de quin moment Cubells va gaudir d'aquesta concessió.

És pràcticament nul·la en el fons arxivístic de Cubells la presència de documentació que ens pugui apropar a la vida quotidiana dels seus habitants, encara que, com ja hem dit més amunt, els documents dels que disposem ens permeten copsar amb bastant nitidesa les realitats socials d'aquestes persones. No disposem de documents notariaus de darreres voluntats dels homes i dones de Cubells, únicament s'ha conservat un document de creació d'aniversaris i una donació feta en vida per a causes pies que, després de la mort del donador, va ser executada pel seu fill i hereu.

En el quadre següent presentem la relació quantificada de les tipologies documentals dels pergamins de l'Arxiu de Cubells

Taula 2: Tipologies documentals dels pergamins

Absolució	1
Absolució de fidelitat	1
Àpoca	54
Àpoca de llució	5
Avinença	2
Capítols matrimonials	1
Cessió	1
Cessió de censal	1
Confirmació de possessions	1
Confirmació de privilegi reial	1
Constitució d'aniversaris	1
Creació i venda de censal mort	24
Donació	2
Guiatge	1
Insolutumdació	2
Llicència reial	1
Nomenament de clavari	1
Nomenament de procurador	5
Petició i concessió de llicència	1
Privilegi reial	1
Redempció de violari	1
Requeriment	5
Sentència	9
Venda de censal	8
Venda i àpoca	1

1.1.4. Tradició documental

Com en la majoria dels arxius, la documentació de l'Arxiu Històric Municipal de Cubells presenta diversos graus de tradició documental, si bé els originals, setanta nou documents, són majoria. Tot i això alguns documents s'han conservat en trasllat notarial i, en un únic cas, en còpia simple. Entre els originals, destaquen en primer lloc per la seva quantitat, cinquanta quatre en total, les àpoques, que responen sempre al desig del municipi de què quedi constància escrita i en pública forma

dels diferents pagaments de pensions, i per la redacció de les quals es pagava a l'escrivent el corresponent aranzel que establien les lleis. Aquest pagament l'escrivà el consignava al dors de la major part d'aquests documents.

Pel que fa a la còpia simple, la seva elaboració cal situar-la cap a finals del segle XV. El document en qüestió consigna la venda d'un censal amb data de 10 d'abril de 1371³. La resta de documents l'integren quaranta dos trasllats notariais que presenten els requisits formals necessaris per a la seva autenticitat, és a dir, el vist-i-plau de les autoritats corresponents, la subscripció de dos o més notaris com a testimonis i la clausura del notari que ha procedit al trasllat. No hi manquen tampoc la fórmula introductòria que, amb petites variants, acostuma a cenyir-se en l'expressió: *Hoc est translatum fideliter sumptum de verbo ad verbum, non viciatum nec corruptum, a quodam instrumento cuius series sic se habet*, seguida de la copia íntegra del documento en qüestió⁴.

³ AHMC, pergamins, núm. XIV/011.

⁴ La producció historiogràfica en els diferents territoris de la Corona Catalano-Aragonesa sobre la praxis notarial i, en conseqüència, la tradició del document privat és diversa i àmplia. Vegeu, entre altres: FERRER I MALLOL, Maria Teresa, "La redacció de l'instrument notarial a Catalunya. Cèdules, manual, llibres i cartes", *Estudios Históricos y Documentos de los Archivos de Protocolos IV* (1974), pp. 29-192 (sobre els trasllats vegeu concretament les pàgines 101-112 y 162-165); BLASCO MARTÍNEZ, A., "El notariado en Aragón", *Actes del I Congrés d'Història del Notariat Català*, Barcelona: Fundació Noguera, 1994, pp. 189-273 (dedica el punt 4.9 al trasllat i a les còpies certificades, pp. 218-219); GARCÍA SANZ, Arcadi, "El documento notarial en derecho valenciano hasta mediados del siglo XIV", *Notariado público y documento privado: de los orígenes al siglo XIV. Actas del VII Congreso Internacional de Diplomática. Valencia, 1986*, 2 vols., València: Generalitat Valenciana, Conselleria de Cultura, Educació i Ciència, Diputacions d'Alacant, Castelló i València, 1989, I, pp. 177-199 (sobre les còpies y trasllats vegeu les pp. 187-190).

1.1.5. La llengua

La llengua llatina és l'habitual en la documentació catalana medieval pública i privada. La Cancelleria reial, les escriptories eclesiàstiques i les institucions judicial, municipal i notarial l'utilitzaren de manera continuada al llarg de la seva història fins al segle XVIII. Tot i això, és usual, també, la presència de la llengua catalana en els documents, primer d'una manera tímida i, posteriorment, amb tot el seu esplendor. Si ens remuntem a l'alta edat mitjana veiem com sobretot en els documents típicament feudals, les convinences i els juraments de fidelitat, apareixen frases o paraules en català, però no serà fins ben entrat el segle XIII quan el català es presentarà de forma continuada en la redacció completa de documents i en traduccions o versions/adaptacions de textos antics per tal de fer-los comprensibles als interessats.

Com no podia ser d'altra manera, la documentació de l'Arxiu Històric Municipal de Cubells mostra aquesta realitat lingüística en els textos que conserva i, en relació al segon cas, un bon exemple seria el document de confirmació, ordenat per la reina Leonor, de la concessió del monopoli de la ferreria de Cubells i del seu terme feta per Ramon Berenguer III el 20 de setembre de 1122, confirmada per Jaume I el 17 de juny de 1261 i manada executar als oficials reials pel mateix rei el 29 de setembre de 1262.

La confirmació de la reina ve precedida per la còpia d'aquests tres documents. El primer apareix en bona part traduït o adaptat al català.

No s'ha conservat l'original d'aquest document, però crec que hauria estat redactat en llengua llatina, probablement molt vulgaritzada, però potser no ho hauria estat en els termes que presenta el text copiat al

segle XIV amb motiu de l'esmentada confirmació⁵. Es tracta segurament, doncs, d'una traducció o adaptació ja que creiem que resultaria molt difícil que un text amb aquestes característiques lingüístiques sorgís de l'escribania de Ramon Berenguer III⁶

Em sembla interessant inserir aquí el fragment al qual acabo de fer referència⁷:

«... Raimundus Berengarii, comte de Barcelona, et ego, Gerart Alaman, et ego, Raimundi de Torroga, am consilio de omnibus senioribus de Cubells e am consilio de prohominibus de Cubells, nos ensemble damus et concedimus a tibi, Raimundo Ferrer, de Turri de Fluvià, et omnia progenita tua, la fàbrega de Cubells, sub tali modo que tu i facis statica en Cubells et iamdicta fàbrega, et tuis et vestrorum situs franch de ost et de cavalgada et de quèstia, et tuis et tuorum faciatis suam opera, segons tuo posse et vestro saber, et jo ls⁴ hòmens de isto loco de Cubells et de ipso termino de Cerchós, et de Turri de Fluvià et de Abella, et de Montesquiuo et de Tornafort, et de Canet et de Bondia, et de Pugirç et de Flixo, tu et omnia progenita tua, et qui illo loco⁵ tenerit, que locet ad iamdictos homines de illis loco am lur carbó que aporten pro qualque opera faciunt. E quan volran calçar rella e cavech, que donen a menjar a tu, Raymundi Ferrer, e sells que a tu ajudaran la opera a fer; e tu que tingues ells teus esmoladora, que esmolen, podadores, e ells, iamdictos homines, que donen a tu e als teus pro locea pro una pareyll et uno sester de blat, mig ordi, mig formenti. Et pro esmolar, dues canades de vi prim e ells que t demanen quan trescolaran. Et si algún hom t'o defendrie e no u volie dar, mando al meo batlle e al castlà de Cubells que t'o faça dar sens tot trebayll, que tu no n ages. E tu que façes ad ells uno claut ad una corba e restell e aguyllons que no opus habent. E qualque opera tu facias, que ells que se'n posen am tu per tota via. Et illos que no obren in alios

⁵ BARAUT, Cerbríà; MORAN, Josep, "Fragment d'una altra versió catalana antiga del "Liber ludiciorum" visigòtic: I. Edició, contingut i datació. II. Estudi lingüístic", Urgellia 13, (1996-1997), pp. 7-35.

⁶ TRENCHS ÒDENA, José, "La escribanía de Ramón Berenguer III (1079-1131). Datos para su estudio", Saitabi XXXI (1981), pp. 11-36.

⁷ Vegeu la transcripció completa del document a l'apèndix documental.

lochs sinó am tu e am los teus qui aquella fàbrega tinran. E si alcú hom qui ista carta volria corrumperit, in duplo componat cum suo melioramenti. Cada peu de bèstia un diner per ferrar. Dentar una corbella a cascú d'erba a segar...».

Altres documents presenten alguns fragments en llengua catalana medieval. Generalment es tracta de la transcripció literal dels diàlegs presents en diferents litigis o en diferents situacions i que els documents recullen. Aquest és el cas, per exemple, de la petició elevada pels paers de Cubells a l'infant Martí⁸ perquè els autoritzi a vendre nous censals; o també el cas d'alguns requeriments, en un dels quals podem llegir *la qual promesa, ab humil he deguda reverència vostra parlant, jamás los desús dits ni altri de la dita vila no feren* ⁹.

Finalment, cal ressenyar un cas realment excepcional: el d'un document escrit gairebé tot en llatí però que inclou uns paràgrafs en llengua portuguesa medieval. En aquest cas, es tracta del trasllat dels capítols matrimonials de l'infant Ferran i la infanta Maria de Portugal, datat el 3 de febrer de 1354, el qual comentaré més endavant. Transcrivim, a continuació, el fragment en portuguès d'aquest document, juntament amb el protocol en llatí per tal de fer-ho més comprensible:

« In Dei nomine, amen. Noverint universi presentis publici instrumenti seriem inspecturi quod anno a nativitate Domini millesimo trecentesimo quinquagesimo quarto, die lune, hora prime, videlicet tertia die mensis febroarii, in civitate Ebborensis, in monasterio fratruum minorum, presentibus ibidem excellentissimis dominis Alfonso, Dei gracia rege Portugalie et Algarbii, et domina Beatrisse, regina, ipsius domini regis

⁸ AHMC, pergamins, XIV/029. Document transcrit a l'apèndix documental.

⁹ Requeriments notariais docs.: XIV/047, XIV/051/XV/061, XV/062, XV/063. concretament el document del qual hem citat el fragment és el XV/062

consorte legitima, et domina Elienor, Dei gracia regina Aragonum, excellentissimi domini Alfonsi, rex Aragonum memorie recolende relictæ, ac illustribus infantibus, domino Petro, ipsorum dominorum Alfonsi et Beatrisse regis et regine Portugalie primogenito, et domino Fferdinando, marchioni Dertuse et domino d'Albarrazino, ipsorum dominorum regis Alfonsi et regine Elienoris Aragonum predictorum filio, et spectabilis domina Maria, ipsius domini infantis Petri filia et ipsius domini infantis Fferdinandi sponsa legitima, et nostro tabellione et testibus infrascriptis a dicta que secuntur vocatis specialiter et rogatis, fuit per me, dictum balellionem, de predictorum dominorum mandato lectum quoddam publicum instrumentum cuius tenor de verbo ad verbum nocitur in hunc modum :

“En nom de Deus, amen. Sabhan quantos sto firmamento virem que en presença de mi, Vrasquus, tabelion general de nosso sennyor el rey nos reinos de Portugal et d'Algarbi, et dos testimonios abaixo scritos, secunda feyra, convem a saber, oyto dies de julo, erat de mill e tresentos novanta et haunnu annos, per [±8] ho multo alto et molt noble sennyor don Anfonso, per la graça de Deus rey de Portogall et d'Algarbi, presenti a moyto alta e molt noble sennyora dona Beatriz, reyna, mulher del dito sennyor rey, Ferran Périz d'Ayala, cavaleiro, e Pero Gonsálbiz, batle general da muyto alta e molt noble senyora dona Elienor, regina d'Aragón, conseylleros et procuradores del moyto alto et molt noble infante don Fferrando, marquês de Tortossa et sennyor d'Albarrazí, filyo del muyto alto et molt noble sennyor don Alfonso, rey d'Aragón, a qui Deus perdon, hos sobreditos Fferran Périz et Pero Gonsálbiz, com a procuradores per lo dito infante don Fferrando en tratamiento da cassamento [entre] subredito infante don Fferrando et infanta dona Maria, filla del molt noble et molt honrado infante don Pedro, filyo primeiro et heredero de lo sobredito sennyor rey de Portugal, per algunas duvides que [reteiron] en razón das arras qui avyen de seir etrogadas da part de lo dito infante don Fferrando [ha] sobredita infanta dona Maria et de segramento ho fiamento que copleria de ser façer en rasón de las ditas arras, [he] hotrosí, en rasón de doti qui sobredito sennyor rey de Portugal a de dar al dito infante don Fferrando per raçón de lo dito casamento, he son sobreditos procuradores per poder de una procuració abondossa que sobre sto mostraren, escrita en pergameno per man d'en Digo Fferándiz, notario general nos reynos de Castilla et de León, he asignada del seu seyall e sagelada del sagello de lo dito infante don Fferando en cera vermeylla pendentí, perfita de [se]no, a qual non era rasa ne enborada ne en neguna parti de sí suspita, secunda que en ela parexia, de la qual ho teor de verbo a verbo se [adecant], se ge ffeçeron pleyto e homenatge en manus de Digo Lópiz, senyor de Fferrera, et don Ferran Gonçálbiz [...], juraron sobre o santos Evangelios e sobre la cruz corporalment per els tangudes, en nome de lo dito sennyor infante he seu, qui han tempu que lo dito infante don Fferrando veher per acabar seu casamento, qui ellos façen qui essi hinfanti

don Ferrando dé et asigne et asegure certos logares a la dita infanta dona Maria, perque ayen [quan]tia de DC^{os} [...] mille moravedís de Castella a sobre dites arres, secundo costume de Portugal, et [qui hora] si posa aver segurament e sens dubida ninguna para tudo seu [prihos, fimences] et as rendas qui rigisadamente scondiren de los sobreditos logares, qui así foren dadas et asignadas en la dita causa [...]lon los sobreditos Digo Lópiz et Fferran Golçalbiz feçeron pleyto et homenatge en las manos de los ditos Fferan Périz et Pero Golçalbiz, et juraren sobre los santos Evangelis et sobre la cruz, corporalment per ellos tangudas, a fazer que lo dito sennyor rey de Portugal di heredadi en lo seu senyoriu e dineros a lo dito infante don Fferrando per doti he en casamento com la sobredita infanta dona Maria, sa neta, en que aya quantia de I [...] de maravedís de moneda de Castilla, comvina a saber, los quingentos mill moravedís en terra ho villes ho logares en lo seu senyorio e los quingentos mill maravedís en dineros, contandosi hí ducentos mill moravedís de la dita moneda, que la dita infanta dona Maria ficaren per morti del molt noble et multo honrada infanta dona Gostança, sa madre, a qui Deus per dó, he aquelo que ficó per a dar a esa hifanta dona Maria a la dita senyora Reyna dona Beatriz, et que si lo dito sennyor rey de Portugall ho los seus herederos que de [tempus] el veheren dere a lo dito infante don Fferrando ho als seus herederos a la dita quantia dos ditos quingentos mill moravedís, que el leyxi e entegri a lo dito senyor rey de Portugal ho als seus herederos en sas terres, villes et logares que le así foren dades en preço de los ditos quingentos mill moravedis per lo dito senyor rey de Portugal a cade tempo que li pagar quisere los ditos quingentos mill moravedís.

En testimonio das sobreditas cosas ho dito sennyor rey, per si he os ditos Fferan Périz et Pere Gonçalbiz, en nome de lo dito infante don Fferrando, e los ditos Digo Lópiz et Fferran Gonçalbiz por si, requeriren mi, dito tabelion, que les façesi endi seyons esturmentos d'una teor ho [mays] se complise.

Sto fo et feyto en la ciudad de Lisboa, en los pallacis del dito sennyor rey de Portugall, no dia, mes, era sobreditos.

Testimonis presto yamados et rogados presentes foren: los honrados [broles] et sages don Rodiganes, maestre de la cavalaria da [...], maestre Alfonse, doctor en decretos, prior de Guimeraus, maestre Johan et maestre Lop, das leyes, vasallos del dito sennyor rey, et maestre Gill, son clergo, Estivendre Aynnes et Gill Vasquelo de Reescendi, cavalleros, Gómiz Vastúz, provehidor del spital de Sent Aloy de Lisboa, Álvaro Gonçalbiz, merino, et moltos muytos”.

Item, ho teor de la procuración de que susso es feyta mención se segi en esta gisa:»

Segueix, a continuació, el document de nomenament dels procuradors de l'infant Ferran i les donacions que aquest fa a la seva esposa Maria amb motiu d'aquest matrimoni.

1.2. El fons en paper

La documentació en paper representa una part considerable de l'Arxiu Històric Municipal de Cubells. Majoritàriament es tracta de documents dels segles XVI al XVIII i, per tant, excedeixen la cronologia del present treball. Malgrat tot, he considerat oportú fer una petita descripció d'aquesta documentació.

1.2.1 El llibre de la Indemnitat

El llibre, titulat *Llibre de la Indemnitat del Marquesat de Camarasa i actes a favor de la vila de Cubells*¹⁰, és un trasllat realitzat l'any 1721 de la Sentència de la Indemnitat per a totes les terres del Marquesat, promulgada el 31 d'agost de 1456, i d'altres sentències i resolucions individuals que afectaven als diversos municipis que conformaven el dit Marquesat. Aquest document ens dóna una imatge molt clara i definida de la situació desesperada a la qual es va arribar a mitjan segle XV com a conseqüència de l'endeutament crònic d'aquestes terres. A més permet constatar el desig per part dels senyors, sobretot de la Paeria de Lleida i de Lluís de Coscó, de rendibilitzar al màxim, en el mínim de temps possible, la inversió realitzada en la compra de la terra del Marquesat, per la incertesa que els produïa haver-lo adquirit a carta

¹⁰ AHMC, *Llibre de la Indemnitat*, calaix 4.

de gràcia, la qual cosa podia comportar la recuperació immediata per part de la corona.

Adjunt al llibre es conserva, redactat en un full solt en quart, el rebut del notari dels seus emoluments per realitzar la còpia:

«Dich y confesso haver hagut y rebut de mans de l'Honorable

Jaume Amill, síndich o procurador de la universitat de la vila de Cubells, la summa y quantitat de 16ll 16s dich tres doblas; y estas me paga per los treballs de copiar un llibre intitulat "La carta de la indemnitat de la terra del Marquesat" que en nom y per dita vila de Cubells me recomanà; y per ser-lo ver fas y firmo la present rebuda de mà mia pròpia en m'Abadia de Rubió, vuy als 15 de mars de 1721.

Ita est

Felip Neri Birosta y Bertran, prevere y rector de Rubió»

Es tracta d'un llibre format per 150 folis, enquadernat en pergamí. La coberta inclou el títol complet: *Llibre de la indempnitat del Marquesat de Camarasa y actes a favor de la vila de Cubells*. Aquesta presenta també algunes marques de proves d'escriptura i està enquadernada a l'inrevés. Dels 150 folis del llibre, només 101, numerats en xifres aràbigues a l'angle superior dret, contenen el text; al davant, i sense numerar, 10 folis contenen l'índex dels diferents capítols que conformen el document.

Aquesta sentència arbitral va ser ordenada per Joan de Navarra, futur Joan II, en tant que lloctinent general del seu pare rei d'Aragó. Els àrbitres van ser en Francesc de Berga, llicenciat en drets de la vila d'Àger, resident a Barcelona, i en Joan Ximeno, justícia de la vila de Ricla, a l'Aragó. La sentència dirimia les diferències, que havien arribat a ser extremadament greus, entre, d'una banda Lluís de Coscó, senyor de la major part del Marquesat, la seva muller Maria Enríquez de la Carra i de Coscó, i llur filla Angelina de Luna, vídua de Juan de Luna, senyor de Vilafarix al regne d'Aragó i, de l'altra, Joan Artús, prevere de

Llimiana, Guillem de Montardit de Vilanova de Meià, Joan Bondia de Cubells i Joan Bages de Camarasa que, en tant que síndics generals, representaven totes les viles i llocs que conformaven el Marquesat. Signen també la major part dels capítols, encara que no tots, ja que sembla que no van poder posar-se d'acord, el Capítol d'Urgell i l'abat de Bellpuig de les Avellanes, en tant que senyors de menor quantia de la terra del Marquesat.

La introducció de la sentència planteja molt clarament el problema que enfrontava les dues parts en litigi:

Vistes e atseses per nosaltres àrbitres les grans alteracions e multiplicats e varis plets e oppressions que entre les dites parts eren, e assò per causa e rahó de aquell contracte y contractes de Indemnitat qu'el senyor rey en Pere, de gloriosa memòria, los feu per causa com se obligà la dita terra a certs crehedors per lo dit senyor rey contenguts en los dits contractes de indemnitats; com los dits senyors continuament han treballat signantment lo molt magnífic mossèn Luys de Coscó en pendre'ls e levar-los les quísties, rendes e altres emoluments que la dita terra tenia, e té entre mans per causa dels dits contractes de indemnitats per pagar e satisfer los dits crehedors, als quals la dita terra per lo dit molt il·lustre seyor rey se obligà, per les quals ocupaments de rendes per lo dit mossèn Coscó fetes hoc així mateix per la gran disminució e distrucció de la dita terra, car disminuhint la terra són disminuïdes les rendes, en tant que per les dites disminucions són vinguts grans rossechs a la dita terra, çò és a saber que les rendes e altres emoluments que la dita terra tenie entre mans no bastaven pagar aquells catorze milia e cent e vint y sinch sòlidos que la dita terra annuals ha de pagar als dits crehedors ans los rosseguen de sexanta mila sòlidos en sus. [...] en tant que per causa dels dits rossechs gran temps ha que casi tots los pahers de les universitats eren vedats e n'í havia molts que son morts vedats, hoc així mateix per causa dels dits rossechs per los dits crehedors los quals no curaven si les rendes los bastaven o no a les dites universitats los són estades fetes encara més diverses e cruels vexacions, [...]

E.n après, vehent los dits pobles que així eren tribulats, vexats e agrehujats per los dits crehedors, e que per los dits senyors en assò no ere dat ningun remey, hagueren recors, los dits homens habitants del dit Marquesat, al senyor rey.

Per el gran interès que presenta transcrivim a l'apèndix documental d'aquesta tesi la sentència particular de Cubells i incloem fragments significatius en el capítol dedicat a les relacions del Marquesat amb els seus senyors i també en el capítol dedicat a l'emissió de deute públic i els problemes financers de Cubells¹¹.

1.2.2 Els llibres d'Estimes.

A l'Arxiu Municipal de Cubells es conserven vuit llibres d'Estimes. La seva àmplia cronologia s'allarga des de les darreries del segle XV fins l'any 1806. El fet de ser una font seriada amb tant àmplia cronologia, de la que es conserven diversos llibres –a vegades, fins i tot dos de cada segle–, fa que sigui d'un valor inestimable per a la realització d'estudis seqüencials tant econòmics, socials, demogràfics, com sobre la cultura material al llarg de diversos segles.

A partir del moment en què els monarques, mitjançant autoritzacions especials irònicament anomenats privilegis, van autoritzar els municipis a establir tributs directes entre els seus habitants, es començà a organitzar la manera d'establir la riquesa individual dels contribuents, de manera que es pogués distribuir proporcionalment el pagament *–per sou i per lliura–* tal i com manaven els privilegis reials. Aquesta estimació de la riquesa individual de cada veí es registrava en uns llibres, que a d'altres llocs de Catalunya s'anomenaven manifestos o vàlues, però a Cubells, es deien *Llibres de l'Estima*. En aquesta mena de

¹¹ Aquest document està sent treballat, en profunditat, en el context d'una tesi doctoral encara en procés de preparació. Per aquesta raó en el present treball utilitzem únicament alguns fragments que afecten directament a Cubells o a les relacions d'aquesta vila amb el seu senyor Lluís de Coscó.

llibres s'anotava, per manament de les autoritats municipals i sota el seu control, la riquesa moble i immoble de cada veí, així com el seu valor estimat. D'aquesta estimació prové el nom d'aquests registres¹². La finalitat de la confecció d'aquesta documentació era la de servir com a base per tal de poder calcular l'import de la major part dels impostos directes municipals. En els darrers anys, l'interès per aquesta tipologia documental ha estat creixent, l'estudi sistemàtic dels llibres de les estimes o manifests ha estat utilitzat en l'elaboració de tesis doctorals i altres obres de recerca basades, exclusivament, en l'estudi d'aquestes fonts documentals¹³.

A parer de M. Turull i J. Morelló, l'elaboració de les estimes en els segles medievals no responia a cap normativa general ni, tampoc, emanava del poder reial ni de les corts. Ben al contrari, era el resultat de l'autonomia urbana i del particularisme jurídic medieval¹⁴.

Aquesta seria la raó que explicaria que, en cada ocasió, les estimes es redactessin de manera diferent. Com ja ha estat assenyalat en la definició d'aquesta font documental, en els llibres es consignen els béns mobles i immobles, *siti*, de tots els habitants del poble. Ara bé, en el cas de Cubells els béns mobles no hi consten. Això implica que no hi apareguin ni els ramats, ni les eines agrícoles o professionals, ni el numerari, ni el parament de la llar, ni tampoc les rendes o les

¹² TURULL RUBINAT, Max; MORELLÓ BAGET, Jordi: Estructura y tipología de les "estimes-manifests" en Catalunya, siglos XIV-XV a: *Anuario de estudios medievales* 35/1 Barcelona, 2005. pp. 271-326. RIGAUDIÈRE, Albert (dir.): *De l'estime au cadastre en Europe. Le Moyen Âge*. Actes du colloque International. Paris Bercy 2006.

¹³ Per l'estat actual de la recerca sobre les estimes/manifests, remetem al primer apartat de l'article de TURULL/MORELLÓ citat a la nota 4.

¹⁴ TURULL/MORELLÓ ob.cit.

inversions, entre moltes altres possibilitats. Molt probablement, com en el cas d'altres municipis, com ara Cervera¹⁵, l'estima dels béns mobles es feia en un quadernet a part que, en el cas de Cubells, no s'ha conservat. De fet la major part d'aquests llibres porten per títol *Estima del siti de Cubells*, indicant d'aquesta manera que es consignen únicament els béns immobles, cases, terres, horts, vinyes, cups o sitges.

Finalment, cal dir que aquests llibres de l'estima, actualment ja totalment digitalitzats, parcialment catalogats i descrits en la base de dades fruit d'aquesta tesi doctoral, seran objecte d'una publicació que constarà de la seva edició i l'estudi històric que se'n deriva.

1.2.3 Altra documentació en paper

Pel que fa a la resta de la documentació en paper, una gran part està dipositada a Balaguer, a l'Arxiu Comarcal de la Noguera. Les dates extremes d'aquesta documentació són 1350 - 2001, cal precisar que, pel que fa a la documentació medieval que s'hi conserva, aquesta està formada per còpies del segle XVIII de privilegis i altra documentació. Conté documentació generada pel municipi en l'exercici de les seves competències, en les matèries d'organització municipal, gestió econòmica, proveïments, beneficència i assistència social, sanitat, obres i urbanisme, seguretat pública, serveis militars, població, eleccions,

¹⁵ TURULL/MORELLÓ ob.cit.

instrucció pública, cultura, serveis agropecuaris¹⁶. De la part que es conserva actualment a l'Arxiu municipal de Cubells en espera de ser transferida, presentem a continuació un llistat de tipologies amb la cronologia corresponent a mode d'inventari¹⁷:

Taula 3: Documentació d'època moderna i contemporània conservada encara a l'Ajuntament de Cubells

S.I. Registres del consell	
Registres de deliberacions del consell	1611
Registres de deliberacions del consell	1619
Registres de deliberacions del consell	1628
Registres de deliberacions del consell	1631 - 1634
Registres de deliberacions del consell	1656 - 1659
Registres de deliberacions del consell	1660 - 1664
Registres de deliberacions del consell	1674 - 1675
Registres de deliberacions del consell	1679
Registres de deliberacions del consell	1683
Registres de deliberacions del consell	1684
Registres de deliberacions del consell	1685 - 1688
Registres de deliberacions del consell	1692
Registres de deliberacions del consell	1696
I. 1 Correspondència	
I.1. 1 Correspondència	s. XIX
I. 1. 2 Circulars, ordres i bans	1721 ~ 1793 s. XIX
I. 2 Arrendaments	
Llibre d'arrendaments	1856-04-01
Llibre d'arrendaments	s. XIX

¹⁶ Per a més informació remetem al catàleg en línia de la Xarxa d'Arxius Històrics Comarcals de la Generalitat de Catalunya: <<http://cultura.gencat.cat/ArxiusEnLinia/>>

¹⁷ Mantenim la signatura antiga encara que en alguns casos aquesta ha desaparegut degut a l'acció del temps o humana. Aquestes signatures responen a un inventari fet per Joan Farré Viladrich, quan era el director de l'Arxiu de Balaguer. En els casos en què no tenim identificació hem conservat el títol del document i consignem S.I. (sense identificació)

I. 3 Propis i arbitris	
I.3.3. Contribucions especials	
I.3.3.1 Comptes municipals	1700 - 1730 1733 - 1759
I.3.3.1 Censos venals	1587 ~ 1857
I.3.3.2 Cadastre	1716 - 1741 1741 - 1781 1801 - 1835
I.3.3. Contribucions	s. XIX
<i>Libreta de los atrasos más viejos del 67 y 68 y otros años anteriores</i>	
<i>Padrón de contribuyentes con distincion de riquezas de las sujetas a contribución territorial</i>	1850-10-03
<i>Libreta de contribución de 1869 a 70</i>	1870
S.I. Varis	s. XVII - XIX
"Comptes generals del collector. Propis i arbitris de Cubells any 1785"	1785
"Llibre hont estaràn continuats los conte de la concòrdia de la Vila de Cubells ab los acreadors. Comensant lo any 1674 esent elets per part de la vila Francisco Pedrol y, per part dels Acreadors, lo cabiscol Pere Prioquet."	1674
"Causa de la concòrdia en poder de Joseph Calbet, de la vila de Castelló de Farfanya als 19 de febrer 1674"	1674
"Sentència a favor de la vila de Cubells y contra lo lloc de Mongay, dada en la Real Audiència en l'any 1600"	

Com veiem en aquesta relació, la major part d'aquesta documentació en paper data dels segles XVII-XIX, i, per tant, queden fora de l'àmbit cronològic d'aquesta tesi.

1.2.4 *Llengua, estat de conservació i tradició documental*

Les llengües utilitzades en aquesta documentació són, majoritàriament, la catalana i la castellana. La presència del castellà és més evident a partir del Decret de la Nova Planta del Principat de Catalunya.

L'estat de conservació és irregular. Al costat de documents perfectament conservats, com és el cas del *Llibre de la Indemnitat* o dos dels *Llibres de l'Estima*, que, a més, conserven l'enquadernació original, amb els fermalls en perfecte estat i on no hi manca cap foli, hi ha d'altres que, per diversos motius, presenten un estat de conservació més deficient. Les causes que contribuïren al seu deteriorament van des de l'agressió, com ara pàgines arrencades voluntàriament, a la fragmentació i desordre causats, probablement, per la manca d'enquadernació en el moment de la seva redacció.

Pràcticament la totalitat d'aquests documents ens han pervingut en la seva forma original, excepció feta del *Llibre de la indemnitat* que, com ja hem dit més amunt, és tracta d'una còpia de principis del segle XIX.

Pel que fa a les actuacions que s'han realitzat fins ara, encaminades a l'organització i conservació de l'Arxiu en parlarem més extensament en el proper capítol d'aquesta tesi. Vull remarcar però, com ja s'ha apuntat més amunt, que tinc la previsió de realitzar una edició completa dels *Llibres de l'Estima*, pel gran interès històric que té aquesta tipologia documental.

2. ACCIONS REALITZADES A L'ARXIU DE CUBELLS EN EL MARC D'AQUESTA RECERCA.

2.1 Localització

Abans de la nostra actuació a l'Arxiu Històric Municipal de Cubells, la documentació que ara el constitueix estava, en bona part, dispersa. Una part estava conservada a l'antic ajuntament del poble en un estat força lamentable. Una altra part es trobava localitzada al domicili particular d'un historiador local. Val a dir que, tan bon punt es va posar en marxa el projecte de recuperació de l'arxiu per part de l'Ajuntament, aquesta documentació va ser lliurada al consistori. Tanmateix, no hem aconseguit reunir més que una petita part de la documentació de la qual en tenim notícia. Per exemple, fins ara ha estat impossible localitzar pergamins que ens consta que existien cap als anys 70 del

passat segle XX i dels quals en tenim una transcripció aproximada feta pel senyor Jaume Camps, historiador local afeccionat. Així mateix, tant algunes anotacions dorsals fetes en alguns dels pergamins medievals, cap a l'últim quart del segle XIX¹, com els segells numerats que constituïen una organització de l'arxiu feta a principis del segle XIX, ens fan pensar en l'existència de més documentació encara no localitzada.

Amb l'objectiu d'aconseguir qualsevol mena d'informació que propiciés la troballa d'aquesta documentació, actualment encara perduda, es va entrevistar a les persones que eren presents en el moment del "descobriment" dels fons conservats a l'Ajuntament a mitjans segle XX. No cal dir que cada versió obtinguda difereix bastant de la resta, en qualsevol cas, de moment, no hem pogut obtenir cap pista que ens indiqui si aquesta documentació encara es conserva i a on.

A banda de la documentació municipal conservada a l'arxiu, per tal de poder completar el patrimoni documental de Cubells i poder fer una recerca més complerta, vaig intentar localitzar la documentació notarial així com la parroquial. El resultat d'aquesta acció va ser novament una gran decepció. El fons parroquial que actualment es conserva a l'Arxiu Capitular de la Seu d'Urgell comença al segle XVIII i no ha estat possible localitzar cap fons anterior a aquesta data, així com tampoc la documentació produïda pels notaris eclesiàstics medievals. Vull afegir que, en preguntar al rector actual de la parròquia de Cubells, vaig obtenir la resposta habitual de "es va cremar tot per la guerra". Sens

¹ Aquestes notes indiquen que no fa per la vila, i, per tant, ens preguntem, on són els que si feien per la vila? Ens atrevim a aventurar la hipòtesi de què van ser reunits per algun recercador local de l'època, probablement un clergue, per tal d'utilitzar-los en la redacció d'una història local que no es va arribar a escriure o a publicar. Aquesta persona se'ls devia emportar en un hipotètic trasllat, quedant en l'oblit després de la seva mort. Continuaré la recerca amb l'esperança que algun dia surtin a la llum.

dubte, en el cas que ens ocupa, aquesta afirmació és del tot inexacta per tal com a Cubells, que va ser reraguada del front de Camarasa durant cert temps, no es va produir ni cap incendi ni tampoc bombardeigs significatius. El fet que el fons parroquial del segle XVIII es conservi a l'Arxiu de la Seu d'Urgell, ens fa pensar que la documentació anterior no es va perdre durant la guerra. Així mateix, hem pogut tenir accés a testimonis orals segons els quals quan es va arreglar la rectoria el rector que ho era llavors, va fer "neteja" llençant o cremant papers antics². És molt probable que no tot fos a parar a la foguera sinó que potser hi va haver una tria per part del mossèn, però mai ho sabrem amb exactitud perquè va morir ja fa temps.

2.2 Restauració

Tot aquest fons, tant en suport pergamí com la major part de la de documentació en paper, estava terriblement deteriorat. Cal tenir ben present que durant dècades la documentació va estar "perduda" a les golfes de la casa consistorial. A més, l'antic ajuntament havia estat abandonat per un nou edifici perquè amenaçava ruïna, el mal estat de la teulada va propiciar que la documentació, que no va ser traslladada en un primer moment al nou edifici, patís els consegüents atacs d'humitat, fongs, rosegadors etc. Ateses aquestes circumstàncies, la restauració va esdevenir imprescindible, com una actuació de conservació necessària i com a pas previ per a la posterior digitalització.

Per motius de pressupost municipal, la restauració es va dur a terme en diverses fases. La primera fase de les actuacions sobre els documents de

² Els testimonis amb els quals he pogut parlar identifiquen l'escriptura dels documents quan se'ls mostren exemples dels segles XIV, XV o XVI.

l'Arxiu Històric Municipal de Cubells es limità, exclusivament, als pergamins medievals i moderns. Posteriorment, es va poder actuar sobre la documentació escrita en paper.

Dels 132 pergamins conservats, una trentena estaven molt malmesos. Presentaven taques de fongs i d'humitat, els plecs estaven trencats i molt ressecs la qual cosa els feia extremadament fràgils i en desaconsellava la manipulació si prèviament no es feia, com a mínim, una adequada rehidratació. Per altra banda, cal dir que hi havia uns deu documents de grans dimensions (aproximadament 180 cm. x 78 cm.) que estaven formats per tres pergamins cosits entre ells. En algun d'aquests exemplars, havia desaparegut la costura de tal manera que els documents estaven separats i aïllats, o sigui que es va haver de fer una investigació prèvia a la restauració per tal d'identificar-ne les peces que integraven cada un d'aquests documents.

Pel que fa a la resta tots ells presentaven fongs, taques d'humitat i de rovell a causa de què, durant molts anys, van estar guardats en un recó de les golfes de l'antic ajuntament del poble que tenia goteres, també presentaven forats als plecs i les vores causats per l'ús i l'acció dels rosegadors. Alguns d'ells havien estat objecte de mutilació i d'espoli ja que únicament dues cartes reials conservaven el corresponent segell pendent. En d'altres ocasions, fins i tot s'havia arribat a retallar la signatura del notari. En general, tots els pergamins patien contraccions i deformacions degudes a la deshidratació produïda per la sequedat ambiental i els canvis bruscos de temperatura.

Davant d'aquestes circumstàncies, vaig buscar diverses empreses de restauració indagant, en cada cas, la metodologia emprada i valorant tant el rigor de les actuacions com la relació qualitat - preu, per tal com aquesta restauració s'havia de dur a terme amb càrrec al pressupost

municipal, molt limitat en el cas de Cubells. Un cop efectuades aquestes indagacions i valorant-ne el seu resultat, es va decidir que la restauració la fessin els restauradors d'obra gràfica de la Universitat de Barcelona, Tana Andrades i Domènec Palau. Inicialment, es van restaurar trenta cinc pergamins que van ser seleccionats tant pel seu interès com també pel seu estat de conservació. Més endavant i pel que fa a la resta de documents de l'arxiu, tant pergamins com volums de paper, es van anar restaurant en anys consecutius, sempre en funció de la disponibilitat pressupostària de l'Ajuntament³. Tot el procés de restauració va començar l'any 2004, excepció feta del primer document, el XIV/015 que es va restaurar i digitalitzar l'any 2002 a tall de prova i per poder establir un pressupost.

Al taller de restauració de la Universitat de Barcelona es va intervenir damunt dels pergamins de la manera següent: es va realitzar una anàlisi de ph, per determinar-ne el grau d'acidesa; es va observar cada document al microscopi per tal de identificar la presència de fongs o altres microorganismes, llavors va començar el procediment de restauració pròpiament dit. En primer lloc, es va escometre la desinfecció del pergami. Aquest procediment es realitza per asfixia i consisteix en mantenir el pergami, durant un període de temps comprès entre 24 hores com a mínim i 40 dies com a màxim, tancat en una bossa de plàstic segellada de la qual s'ha extret l'oxigen mitjançant l'adició de nitrogen. Aquest procediment elimina completament insectes i microorganismes de la documentació escrita.

³ El consistori va comptar amb un ajut de la Diputació de Lleida per a la restauració de part dels fons.

A continuació es procedí a la neteja, seca i humida, del pergamí. Amb la neteja seca, realitzada amb bisturí, llengüeta i pasta de goma d'esborrar, s'eliminen les anotacions realitzades amb llapis, bolígraf i retolador que embruten el manuscrit. La neteja humida, que es fa amb esponja, aigua i alcohol, elimina les taques d'òxid produïdes per contacte amb objectes metàl·lics rovellats. Un cop finalitzada la fase de neteja, es procedeix a la rehidratació del pergamí submergint-lo, per espai de tres hores, en una solució d'aigua, alcohol i glicerina.

Tot seguit comença la fase d'aplanament dels pergamins. Durant les primeres 24 hores, el document està en premsa entre secants i aquests es canvien cada hora. Passades les primeres 24 hores, es passa a canviar els secants diàriament i es continua així durant aproximadament un mes, fins que el pergamí tingui el mateix grau d'humitat que l'habitació on es troba. A partir d'aquest moment, es considera que el pergamí està estable, és a dir, ja no hi ha risc que pateixi contraccions i ondulacions⁴.

Un cop el pergamí està rehidratat i estabilitzat, es pot procedir a la reintegració dels forats. La tècnica que cal seguir en aquest procés depèn de la mida del forat, així com també de la importància i la singularitat del pergamí a restaurar. Tot plegat, perquè únicament les peces excepcionals poden restaurar-se amb pergamí ja que aquest hauria de ser de la mateixa antiguitat que l'original, si no fos així, el pergamí nou dominaria l'antic i això comportaria arrugues i deformacions posteriors. Els forats petits es restitueixen amb una pasta de pergamí obtinguda fent bullir trossos d'aquest material amb aigua

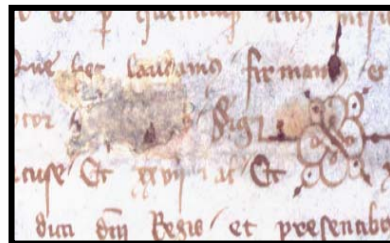
⁴ PUIG i USTRELL, Pere, ob.cit. pàgs: 44 i següents.

durant varies hores. D'aquesta manera es poden restituir els forats sigui quin sigui el gruix del pergamí.

Pel que fa als forats més grans i en el cas que ens ocupa, es van restituir amb paper *Japó* o amb una pasta obtinguda a partir de l'ebullició de paper *Japó* i cartolina neutra. Un cop restituït el forat, es tenyeix l'afegit, preferiblement amb colorants naturals com ara cafè, tè o camamilla o amb aquarel·la, per tal que quedi d'un color el més semblant possible al pergamí original. Vegem-ne un exemple en les fotografies que presentem a continuació:

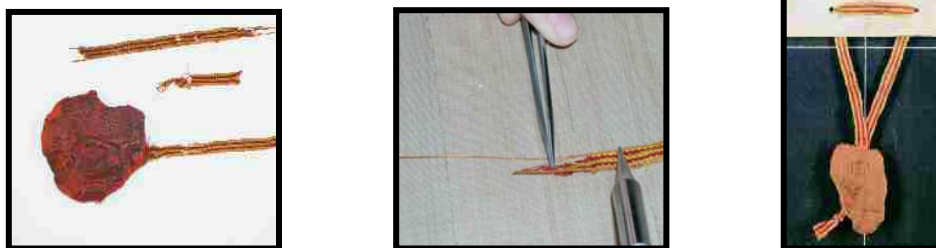

Imatge 2: Pergamí amb un forat degut a l'acció d'insectes o rosegadors

Imatge 2: El mateix pergamí després de la restauració.

Com ha estat assenyalat, a l'Arxiu Històric Municipal de Cubells es conserven dues cartes reials medievals. Ambdues encara conservaven els segells de cera, per aquesta raó es va procedir a la seva neteja i a la restauració de les cintes que de les quals penjaven. Aquesta restauració es va realitzar unint nous fils impregnats amb una substància termofusible, aplicant-hi escalfor per tal de refer els fragments que presentaven desfilats o mancances. A les imatges que incloem a continuació, es pot apreciar part del procés ara descrit així com els resultats obtinguts. Pel que fa als segells, tots dos de Pere el Cerimoniós, el seu estat de conservació, molt deficient, no permet fer-ne una descripció sigil·logràfica correcta, la intervenció de restauració s'ha limitat a la seva neteja.

Procés de restauració de la cinta dels segells de cera amb reintegració del teixit antic amb substàncies termofusibles.

2.3. Digitalització

Un cop completada la restauració dels pergamins, es va procedir a la seva digitalització. Per tal de realitzar aquesta tasca, es va recórrer a l'empresa *Artyplan*, especialitzada en la digitalització de documents especials i de gran format. Aquesta empresa es va encarregar de digitalitzar els pergamins de dimensions més grans, així com els volums, en paper, relligats, alguns dels quals són compostos per més de 200 folis. La resta de documentació es va digitalitzar o bé al taller de restauració de la Universitat de Barcelona, o bé, en el cas dels de mides més petites en el propi Ajuntament de Cubells. Aquest procés de digitalització es va dur a terme sempre amb la maquinària adequada per tal d'obtenir imatges d'excel·lent qualitat. Respecte a la digitalització cal dir que el seu objectiu era, d'una banda la preservació, i de l'altra, facilitar l'accés i la recerca a tothom que estigués interessat en el fons documental de l'Arxiu Històric Municipal de Cubells.

Cal dir que la digitalització és, actualment, un element que està a l'ordre del dia en el món de l'arxivística⁵. En el cas que ens ocupa, no calia fer una selecció prèvia, del tot necessària en el cas de fons amb gran quantitat de documents, ja que es volia digitalitzar tot el fons amb el doble objectiu de la seva preservació i la seva difusió. L'estudi previ, necessari davant de tot projecte de digitalització, ja s'havia dut a terme abans d'emprendre la restauració i també existia des del moment en què es donaven indicacions a l'empresa externa que digitalitzava, al taller de restauració i a les persones contractades per l'Ajuntament per aquesta tasca⁶.

Vull assenyalar, un cop dit això, que era conscient que la digitalització no havia de ser una finalitat per ella mateixa, sinó un mitjà, canviant radicalment el discurs de quan es van començar a desenvolupar projectes de digitalització cap als anys 80 del segle XX. En aquells anys, la digitalització es feia únicament tenint present la preservació⁷. És evident que, des del punt de vista de l'historiador, la digitalització havia i ha de servir també fonamentalment per a la difusió, per a facilitar l'accés i la consulta dels fons a la comunitat científica i també per promoure la recerca.

Tant la restauració com la digitalització s'han pogut realitzar gràcies a diversos projectes de recerca competitius, finançats per la Generalitat de

⁵ SERRA, E., Digitalització?. Parlem-ne, a: BID. *Textos universitaris de biblioteconomia i documentació* 24 (2010) disponible a: <<http://www.bid/24/serra1..htm>> consulta gener 2012

⁶ DAY, Michael , *Preparing Collection for Digitization*, London: Facet Publishing, 2011.

⁷ SETON, R. E. "The Preservation and Administration of Private Archives". A: *RAMP Study*, 1984.

Catalunya, dels quals he estat investigadora principal⁸, també es van rebre ajuts econòmics de la Diputació de Lleida.

2.4 Organització i descripció

Fem un pas més. Un cop recuperats, restaurats i digitalitzats els documents cubellencs, calia abordar l'organització i descripció de la documentació. Ambdues tasques són absolutament necessàries per a possibilitar la seva utilització per part dels investigadors. En aquest sentit, en el procés d'elaboració d'aquesta tesi doctoral, s'han dut a terme dues accions paral·leles: per una banda, el disseny i creació d'una base de dades que permetés organitzar el fons i, per l'altra, l'inventari, el catàleg i els índexs analítics que descriuen el fons documental i, així, facilitar-ne l'accés⁹.

Pel que fa a la base de dades, la pràctica m'havia de demostrar que és difícil adaptar les bases de dades tradicionals existents a les necessitats de la descripció dels fons històrics i a l'accessibilitat d'aquests en xarxa, ja que no em volia limitar a penjar la fotografia dels documents sense aparell crític i sense oferir la possibilitat de realitzar cerques

⁸ *Arxiu Històric Digital: Catalogació, estudi i digitalització del fons medieval de l'arxiu històric municipal de Cubells*. Ajuts a la Recerca. AGAUR. Agència de Gestió d'Ajuts Universitaris i de Recerca de la Generalitat de Catalunya. 2005ACOM 00042 Import: 4.750,00 Durada, des de: 2005 fins: 2006. *Arxiu Històric Digital: Catalogació, estudi i digitalització del fons medieval de l'arxiu històric municipal de Cubells. Fons Modern*. Ajuts a la Recerca. AGAUR. Agència de Gestió d'Ajuts Universitaris i de Recerca de la Generalitat de Catalunya 2006ACOM 00017 Import: 4.900,00 Durada, des de: 2006 fins: 2007. *Creació de l'Arxiu Digital en-línia amb el fons de l'Arxiu Històric Municipal de Cubells. (III i final)*. Ajuts a la Recerca. AGAUR. Agència de Gestió d'Ajuts Universitaris i de Recerca de la Generalitat de Catalunya. 2007ACOM 00026 Import: 4.930,00 Durada, des de: 2007 fins: 2008.

⁹ Les bases de dades que allotgen el catàleg de l'arxiu han estat desenvolupades per l'Àrea de Tecnologies de la UB.

específiques i útils per a qualsevol historiador, sigui quin sigui l'àmbit de la seva recerca.

La creació d'aquesta base de dades tenia, doncs, un objectiu més ampli que la descripció del fons documental de Cubells. Des de l'inici formava part d'aquesta tesi la tasca de crear una eina útil per poder difondre la documentació històrica conservada en arxius petits o de difícil accés.

2.4.1 Les bases de dades "Cubellis" i "Cubells nou"

Inicialment, vaig procedir al disseny i la creació de la base de dades anomenada *Cubellis*. Aquesta base de dades *Cubellis* resideix en un servidor de la Universitat de Barcelona, institució que s'encarrega del seu manteniment i accessibilitat. Per raons tècniques i d'espai en disc, la base de dades està dividida en dues parts: *Cubellis* que conté els pergamins de l'AMHC i *Cubellis nou* que està previst que inclogui la documentació en paper que es conserva a l'Arxiu.

Posteriorment, un cop provades i afinades aquestes bases de dades, se'n van derivar d'altres de les quals parlaré més endavant. Ara bé, amb totes aquestes bases de dades, no preteníem, en cap moment, l'elaboració d'una eina per a la consulta de documents ja dipositats en arxius públics. I això perquè probablement no seria operativa, sobretot a causa del gran nombre de documentació existent. Per contra, el que buscàvem era una eina àgil i versàtil que permetés donar a conèixer documentació de difícil accés, ja sigui perquè està dipositada en arxius petits sense els recursos suficients per a realitzar les degudes accions de difusió, o bé per tractar-se d'arxius de titularitat privada, sovint ocults o, si més no, de molt difícil accés per als investigadors.

A continuació farem l'anàlisi de les principals característiques de la base de dades *Cubellis*, amb l'objectiu de valorar fins a quin punt s'han complert les expectatives inicials i també els punts que no han quedat completament resolts o que convindria millorar.

Interfaç de cerca de la base de dades *Cubellis*

Com ja hem apuntat amb anterioritat, *Cubellis* ha estat utilitzada a manera de banc de proves per tal com les no reduïdes dimensions del fons documental així ho permetien. Així doncs, moltes de les deficiències detectades inicialment s'han anat polint i també s'ha adaptat l'eina per passar d'un ús unipersonal, com era el cas inicial de l'arxiu de Cubells, a un treball en equip amb diferents nivells de col·laboració, que és el que hem aplicat ja, amb força èxit en d'altres arxius treballats.

2.4.1.1. El disseny

Dins la base de dades, a cada document li correspon un registre que conté tots els camps identificatius, descriptius i classificatoris necessaris. Aquests camps poden ser fàcilment creats i definits pels editors de la base de dades que, cal afegir, no necessiten tenir una formació específica en aquesta mena d'eines. Això permet que els investigadors

puguin, sense la intermediació de tècnics informàtics, manipular l'estructura de la base de dades segons les característiques particulars i els objectius de cada projecte en cada moment. Aquesta circumstància agilitza considerablement el treball. I això és un punt a tenir molt en compte perquè el diàleg entre les humanitats i la tecnologia no és sempre tan fluid ni senzill com seria desitjable.

Un camp especial de cada registre conté la imatge o imatges, si s'escau, del document digitalitzat, en format llegible i descarregable a través de la xarxa. En el cas d'haver-hi més d'una sola imatge, aquestes es consulten de manera seqüencial. Arribats a aquest punt, hem de deixar constància de la primera dificultat important amb què ens enfrontem: El pes de les imatges. Efectivament, i especialment en el cas dels pergamins, les dimensions així com l'estat de conservació de molts dels documents que teníem, han generat una imatge digital d'un pes excessiu per a la seva inclusió en qualsevol base de dades.

Així les coses, ens ha estat molt difícil, i en molts casos no hem pogut assolir-ho del tot, obtenir imatges d'alta qualitat i resolució a un pes acceptable, és a dir, no superior a 1 Mb. Això ens plantejava un problema de navegabilitat, que amb el temps s'ha anat solucionant a causa, sobretot, de les millores experimentades per Internet en els últims anys. Però també, i en una bona part, això de moment no ho podem solucionar, l'excessiu pes de les imatges causa un problema d'emmagatzematge al disc del servidor. En aquest moment, precisament, l'àrea de tecnologies de la UB està cercant una solució per tal d'evitar el col·lapse del servidor que allotja les bases de dades documentals, tant les de l'Arxiu de Cubells com les corresponents a altres projectes del grup de recerca al qual pertanyo, i de les quals parlaré breument més endavant.

Efectivament, i per a la base de dades *Cubellis*, el reduït nombre de documents de gran format, 50 documents de més d'1 Mb, no presentava excessius problemes, tanmateix per a projectes més complicats, quan hem de treballar amb centenars de documents d'aquestes característiques, el volum total de disc utilitzat és desmesurat per a la correcta operativitat de l'eina. En aquests casos, s'ha optat, de moment i fins a trobar una solució definitiva, per no penjar cap imatge a la base de dades disponible a la xarxa i remetre a l'investigador interessat una còpia digital d'alta resolució sobre comanda¹⁰. Semblantment, i en el cas que es vulgui publicar el facsímil del document, es pot remetre una imatge que respongui a les exigències específiques de la impremta.

2.4.1.2. Els camps indexats, la recerca de dades i la generació d'índexs

La base de dades conté registres i camps públics, semiprivats i privats, segons es consideri més adequat per a cada tipus de documentació.

Els editors de la base de dades poden crear tots els camps indexats, públics i privats, que creguin convenients en funció dels objectius finals de cada projecte. Mostrem a continuació un exemple gràfic d'aquests camps en el cas de la base de dades *Cubellis*:

Els camps públics són els que veiem sobre fons blanc. La signatura, camp únic i necessari, és el que fa les funcions d'identificador de la fitxa. Coincideix amb la signatura arxivística del document.

¹⁰ La persona interessada en obtenir la imatge d'algun document omplirà un formulari, accessible des del menú principal de la web de presentació de l'arxiu, amb les seves dades de contacte i el motiu pel qual necessita la imatge, a fi i efecte de que li puguem enviar amb la resolució adequada a les seves necessitats, en funció de si vol només llegir el contingut del document, imprimir una còpia de treball, o bé si ho necessita per a una publicació. En els tres casos que s'han posat com exemple, la resolució i el format de l'arxiu de la imatge són diferents.

Els camps privats, que veiem amb fons blau, només són accessibles per als editors i administradors de la base de dades. Aquests camps privats

Signatura:
Tipologia documental:
Dimensions:
Data topogràfica:
Data cronològica:
Regest:
Tradicció documental:
Descripció:
Control imatge:
Notari:
especificacions notari:
Identificador:
Data creació:
Data modificació:
Última visita:
Accés directe:

són útils per al control intern de l'estat en què es troba cada fitxa documental. Aquests ens indiquen: Qui és l'autor de la descripció? Si s'ha revisat la fitxa, i, en cas afirmatiu, qui ho ha fet? Qui és el responsable de la digitalització, compressió i publicació de la imatge? Quines fitxes contenen imatge i quines no? Quin nivell d'accés té cada document? A més hem d'incloure en aquest grup els camps que fan referència a les dades d'accés com ara la data de creació, la de modificació, la de les visites i l'adreça URL d'accés directe a la fitxa. Molts d'aquests camps son útils, sobretot, per a les bases de dades en les que col·labora tot un equip de recerca. En aquest cas, com es tracta de la base de dades *Cubellis* que he realitzat en solitari molts d'aquests camps

han quedat buits i, en conseqüència, no es mostren.

Tots aquests camps poden ser explorats per l'opció *browse* (fullejar camps) i permeten generar els corresponents índexs analítics. D'altra banda, tots els camps, excepte, evidentment, la imatge, poden ser explorats pel cercador, per a això utilitzarem l'opció *search* (cerca per paraules). Com ja ha estat dit, el motor de cerca de la base de dades permet identificar tots els elements situats en qualsevol dels camps públics. Així es poden confeccionar diferents llistats segons els resultats de cerca obtinguts. A més, això significa que totes i cadascuna de les paraules contingudes en el regest del document, sigui quina sigui la llengua que hagi estat utilitzada en la seva redacció (català, castellà,

anglès etc.) són susceptibles de ser trobades pel motor de cerca. En conseqüència, s'ha optat per la realització de registres molt amplis que permetin a l'usuari afinar la recerca al màxim. Això facilita la recerca de noms propis (nom de fonts i cognom o nom de fonts, ofici, condició social càrrecs polítics o administratius etc.) mitjançant l'opció "busca paraules adjacents". Així mateix, el mòdul permet l'entrada de paraules truncades pels caràcters comodí (? o *).

2.4.1.3. L'entrada de dades i el treball col·laboratiu:

En aquest aspecte, l'eina que presentem, ofereix múltiples possibilitats. Efectivament, tot i que en el cas de la base de dades *Cubellis* he estat l'única responsable de l'entrada de les dades, aquesta és una eina pensada i dissenyada per al treball en equip que permet diferents nivells de col·laboració. En la categoria superior hi ha la figura del MÀSTER, que és qui té tots els permisos per modificar l'estructura interna de la base de dades i també per atorgar permisos als nivells inferiors. A continuació, hi ha l'ADMINISTRADOR que té autorització per a la gestió dels camps, inclusió o exclusió d'aquests, redacció de les indicacions per als col·laboradors, entre d'altres tasques. L'EDITOR és la figura que respon al perfil de l'investigador col·laborador, aquest pot crear nous registres i editar el document de la forma que cregui convenient, més endavant veurem en què consisteix això exactament. La figura de COL·LABORADOR permet realitzar petites col·laboracions puntuals en quant a gestió d'imatges, per exemple.

Tot això ajuda a configurar equips de treball amb diferents graus d'implicació per part dels seus integrants sense detriment per al projecte final, el que sens dubte redundarà en una major agilitat a l'hora de projectar l'edició d'un fons documental determinat. Per altra banda, cal dir que aquesta categorització dels col·laboradors també ens ha

permès integrar, en el marc d'alguns projectes de recerca, en els equips de treball estudiants de diversos nivells, principalment de Màster, així com realitzar treballs inicials d'identificació de la documentació a estudiants del primers cicles del Grau d'Història.

2.4.1.4. Nivells d'edició "a mida":

La facilitat que presenta aquesta eina per a l'addició de camps és molt adient per realitzar des d'un senzill inventari del fons a una edició crítica completa, sobretot tenint en compte que els camps buits no es mostren. Podem, per tant, presentar registres que a més de la datació, la tipologia documental, el regest i la imatge, continguin també la transcripció anotada, la tradició documental i la bibliografia associada al document del registre.

2.4.1.5. Control d'usuaris

Com ja ha estat dit, aquesta base de dades *Cubellis* resideix en un servidor de la Universitat de Barcelona, per la qual cosa es pot realitzar un control d'usuaris mitjançant el *proxy*. Aquesta qüestió va adquirir una gran importància en el moment en què es va realitzar el salt des de l'aplicació de *Cubellis*, un petit arxiu públic i sense restriccions d'accés, als arxius patrimonials, conservats en mans privades, que estem treballant actualment, tal com quedarà explicat més endavant en aquest mateix capítol.

2.4.2 Aplicacions del model de base de dades en projectes de recerca i d'innovació docent.

Com hem apuntat a l'inici d'aquest apartat, a l'epígraf dedicat a la descripció de la base de dades *Cubellis*, les característiques del projecte, un arxiu relativament petit i una única persona dissenyant i manipulant

els camps de la base de dades, el feien idoni per a convertir-se en un banc de proves d'aquesta eina. Efectivament, des del moment en què vaig tenir el primer contacte amb la base de dades vaig veure les seves possibilitats per adaptar-la a diferents escenaris tant de recerca com de docència.

2.4.2.1 L'entorn docent: la base de dades *Construïm Història*

Així les coses, un cop vaig haver acabat de polir el disseny de *Cubellis*, a petició de Teresa Vinyoles, vaig crear una base de dades, fonamentada en el mateix disseny, per a l'àmbit de la docència. Aquesta base de dades, de nom *Construïm Història*, està pensada per al treball col·laboratiu del professorat que integra el Grup d'Innovació Docent, de la Universitat de Barcelona, [contra]TAEDIUM. Tots els professors i professores que integrem aquest grup utilitzem la base de dades per a allotjar diferents materials de recolzament per a la docència, com ara imatges, documents originals, articles, mapes, transcripcions, documents traduïts, etc., de tal manera que tots els membres del grup podem trobar amb facilitat i compartir el material docent creat per altres companys, al mateix temps que posem, també, el nostre a la seva disposició. No cal dir que la utilització d'aquesta eina enriqueix el material docent emprat per cadascú de nosaltres sense que això suposi un increment de dedicació excessiu. Alguns d'aquests materials formen part del portal creat pel nostre grup *El Bastidor*, una eina pensada per acostar la recerca històrica als estudiants des dels primers cursos del grau¹¹.

¹¹ <http://www.ub.edu/contrataedium/presentacion.htm>

Les modificacions que vaig fer en el disseny permeten que cada professor, independentment del seu grau de coneixement de la tecnologia, pugui, amb una mínima dificultat, omplir les seves fitxes i pujar els documents que l'interessin.

2.4.2.2 L'entorn de la recerca: les bases de dades *Arquibanc* i *Memòria*

Un altre camp en el qual s'han utilitzat, amb molt èxit, les bases de dades derivades de *Cubellis* i adaptades a partir d'aquesta, ha estat el de l'organització, descripció i difusió dels fons d'arxius patrimonials que es conserven en mans privades, en el marc dels projectes de recerca que sobre aquesta temàtica dirigeix Daniel Piñol i dels quals en formo part¹². Aquestes bases de dades són *Arquibanc*, que conté els documents dels fons Sentmenat, Perramon i Fontcuberta de l'Arxiu Fontcuberta, i *Memòria*, que conté altres fons privats més petits. Vaig adaptar la base de dades *Cubellis*, creada en el marc d'aquesta tesi, que com ja hem dit ha estat utilitzada com a banc de proves per a projectes més ambiciosos, a les necessitats de descripció d'aquests fons patrimonials. Les bases de dades resultants han permès acostar els arxius, conservats en mans privades, a la comunitat científica. Sens dubte, la tecnologia és una eina que ens pot permetre d'abordar els problemes d'accés i de difusió amb els que ens trobem quan treballem amb documentació conservada en mans privades o de difícil accés.

¹² *La memoria escrita en el ámbito privado catalán: recuperación y estudio de archivos y documentos*. Ministerio de Ciencia e Innovación. HAR2008-01748. IP: Daniel Piñol Alabart.

No podem negar l'evidència que la tecnologia ofereix infinites possibilitats per a la recerca i la divulgació del coneixement científic.¹³ En aquest sentit l'accés als arxius patrimonials es podria veure beneficiat. Efectivament, tots els que ens hem acostat a aquests arxius coneixem els problemes que comporten. D'una banda, i això si hem vençut les reticències que presenten alguns propietaris, cal treballar a casa seva amb el que això comporta d'incomoditat, tant pel propietari com pel recercador. D'altra banda ens trobem amb el problema de les pèrdues o desmembracions, que poden se degudes a manca de cura o, el més sovint, conseqüència de les reparticions testamentàries. Les bases de dades *Arquibanc* i *Memòria*, han permès, dins el marc del projecte de recerca *ARQUIBANC*¹⁴ que té com a objectiu la localització, preservació i difusió d'arxius privats, trobar solucions que convinguin a totes les parts implicades: propietaris, estudiosos i administració.

Amb l'accés públic als instruments de descripció d'aquests arxius es pot fer front, d'una banda a la possible destrucció i/o fragmentacions derivades dels problemes abans esmentats i, d'altra banda, es facilitaria un primer accés a aquests fons per tal de veure les possibilitats que ofereixen cada un d'ells per a la recerca. Això sense que el propietari en perdi la possessió física, que és el que majoritàriament els preocupa.

Tot i les dificultats esmentades en aquest mateix capítol i d'altres que se'n deriven de les qüestions formulades més amunt, la digitalització és imprescindible en el cas dels arxius conservats en mans privades. És la millor manera de dur a terme una recerca exhaustiva en aquests fons

¹³ SABATÉ, Flocel. " Pròleg" a *Medievalisme: noves perspectives*. Lleida: Pagès Editors, 2003: 9-16.

¹⁴ <http://www.ub.edu/arquibanc/home.html>

sense haver de vèncer constantment les reticències d'accés per part dels propietaris. En principi, al propietari se'l "molesta" un sol cop i no cada vegada que cal consultar la documentació per fer correccions o ampliar la recerca. La digitalització sistemàtica de documentació conservada en mans privades queda justificada, ja sigui per a la recerca com per a la difusió de la documentació i, també evidentment, per a la seva preservació i conservació. És a dir, entenem que la digitalització no ha de ser entesa únicament com una via de difusió, sinó que també ha de ser, abans que res, una eina per als investigadors que configuren els equips de recerca que treballen amb arxius patrimonials. Aquesta va ser una de les conclusions a la qual van arribar els participants en el congrés *Digital Diplomats 2011: an International Conference* celebrat a Nàpols al setembre de 2011 i que està en vies de publicació.¹⁵ Són unes conclusions similars a les quals s'havien arribat un any abans al *The Digital Middle Ages: Teaching and Research. Thrid International Margot Conference* (Nueva York, juny de 2010).¹⁶ Les imatges digitalitzades serveixen, doncs, als investigadors i investigadores que formen part de l'equip de recerca per a la creació dels instruments de descripció i per a la pròpia recerca, la publicació de monografies o d'edicions documentals. El pes de les imatges, multiplicat per la gran quantitat de documents que contenen aquests arxius ha portat a un problema d'espai en el servidor que allotja les bases documentals de les quals estem parlant. De moment, per tant, les imatges dels documents no son accessibles al públic. Els investigadors interessats poden accedir a la informació dels documents mitjançant bases de dades que sí que poden

¹⁵ Piñol, Daniel. "Proyecto ARQUIBANC. Digitalización de archivos privados catalanes: una herramienta para la investigación".

¹⁶ <http://margot.uwaterloo.ca/> [consulta 19/12/2012]

ser accessibles a través de la xarxa. Les imatges es subministren als recercadors interessats a demanda.

2.5 Els instruments de descripció

No cal dir que, en tot aquest procés de recuperació i posada a l'abast de la societat de l'AHMC, també s'han realitzat els instruments de descripció que es consideraven imprescindibles per a la correcta utilització i explotació del fons: això és l'inventari, el catàleg i els índexs de topònims i antropònims.

2.5.1 *Catalogació*

Presentem a continuació el catàleg dels pergamins que es custodien a l'Arxiu Històric Municipal de Cubells. Els documents s'han organitzat cronològicament, per segles, organització de la qual resulta la signatura arxivística: la primera referència és el segle i la segona la numeració correlativa, que comença de nou per cada període. Els registos s'han realitzat en estil directe, destacant la tipologia documental de cada document.

Els índexs es troben a l'apèndix d'aquesta tesi.

Catàleg dels pergamins de l'Arxiu Històric Municipal de Cubells.

1332 - 1534

Document 1

1332 gener 16. Barcelona

GUIATGE. *Ramon Vinater, doctor en lleis, com a procurador de la reina Elionor de Castella i vicegerent de les possessions del seu fill l'infant Ferran d'Aragó a Catalunya, emet, en nom dels seus representats, un guiatge per tota aquella persona de qualsevol llei, sexe o condició que es dirigeixi al mercat de la vila de Cubells per vendre o comprar.*

A. AHMC, pergamins, XIV/001, 257 x 395 mm. Bon estat de conservació.

Document 2

1332 maig 30. Cubells

AVINENÇA. *Els síndics, els paers i els prohoms de Cubells en nom de la universitat, d'una part, i Ramon de Meià, ferrer, que té el privilegi de la ferreria en monopoli per Cubells i tot el seu terme, d'altra part, signen una avinença en presència del batlle de la reina, tutora de l'infant Ferran, marquès de Tortosa, i arriben a l'acord de què els pagesos pagaran un cens en cereal i vi al ferrer per tal d'assegurar-se certs serveis. El dit privilegi havia estat atorgat als avantpassats de Ramon de Meià en temps de Ramon Berenguer III (20-09-1122) i havia estat confirmat per Jaume I i Jaume II.*

A. AHMC, pergamins XIV/002, 790 x 620 mm. Regular estat de conservació.

Document 3

1354 febrer 03. Evora (Monestir de Framenors)

CAPÍTOLS MATRIMONIALS. *L'infant Ferran, marquès de Tortosa i senyor d'Albarracín, volent complir tot allò que els seus procuradors havien pactat en relació al seu futur matrimoni amb la infanta Maria de*

Portugal, dóna a la dita infanta, en concepte de donació propter nupcias, diversos llocs pel valor de 600.000 maravedís de moneda castellana, amb el mer i mixt imperi, amb la jurisdicció civil i criminal i amb altres prerrogatives. L'infant, amb motiu d'aquesta donació lliura els homes dels dits llocs de l'homenatge i del jurament de fidelitat que li deuen, ratifica el valor d'aquests indrets en 600.000 maravedís, estima en 60.000 maravedís els fruits, rendes i beneficis anuals d'aquestos i acorda que si, en el termini d'un any, l'altra part considera que el seu valor no és la quantitat esmentada i que el valor dels fruits, rendes i beneficis és també menor, es faran valorar i, en cas afirmatiu, es pagarà el complement corresponent. L'infant garanteix el compliment dels acords amb tots els seus béns, especialment amb els llocs d'Alòs i Meià, i amb 15.000 lliures barceloneses que té per donació dels reis d'Aragó.

Per la seva part, el rei Alfons de Portugal i de l'Algarve, dóna a l'infant Ferran, en concepte del dot de la infanta Maria, un milió de maravedís. Pel valor de la meitat, és a dir, 500.000 maravedís, li dóna les viles i llocs de As Alcacenas, Terrena, Ferreira i Enoramonte, en la diòcesi d'Èvora, i de Lensa, Arganill, Pedregoni, Figuerio, Acortuagem, Onevillas, amb tots els seus drets i amb l'acord que si es fan efectius aquests 500.000 maravedís, els dits llocs tornaran a la corona portuguesa. Per altra part, acorda condicions similars a les de l'infant en allò que afecta el valor d'aquesta quantitat. Els altres 500.000

maravedís el rei de Portugal els dóna a l'infant Ferran al comptat. El pacte es clou amb les garanties acostumades en cas de restitució de dot i de donació propter nupcias i en cas de mort d'alguna de les parts sense descendència.

A. Original no localitzat.

B. AHMC, pergamins, XIV/003, Trasllat autoritzat, el 5 de juny de 1355, per Pere Mallol, notari públic de Camarasa per autoritat de Vicenç Faneca, vicari i notari públic del dit lloc. 780 x 690 mm. Bon estat de conservació.

Document 4

1363 maig 23. Cubells

CREACIÓ I VENDA DE CENSAL MORT I ÀPOCA. *Borràs Serra, Guillem Ferrús i Berenguer Claverol, veïns de Cubells, síndics i procuradors de la universitat d'aquest lloc (segons document autoritzat el 4 de desembre de 1362), creen i venen a Berenguer de Na Roja un censal mort de 800 sous jaquesos de preu i 66 sous i 8 diners de pensió anual, a pagar per la festa de Pentecosta. Els esmentats procuradors reconeixen rebre de Berenguer de Na Roja la quantitat esmentada.*

A. AHMC, pergamins, XIV/004, 745 x 642 mm. Bon estat de conservació.

Document 5

1363 maig 23. Cubells

CREACIÓ I VENDA DE CENSAL MORT. *Borràs Serra, Bernat Claverol i Guillem Ferrús, veïns de Cubells, síndics i procuradors de la universitat i homes del dit lloc (segons document autoritzat el 4 de desembre de 1362), creen i venen a Ermessenda, veïna de Cubells i vídua de Ramon d'Alòs, un censal mort de 1.200 sous jaquesos de preu i 100 sous de pensió anual, a pagar per la festa de Pentecosta.*

La universitat i homes de Cubells creen i venen aquest censal per poder fer la seva aportació de 10.000 sous al préstec de 60.000 sous que Joan Sánchez i Guillem de Berga, perits en dret, i Berenguer de Santjust, com consellers i procuradors de l'infant Ferran, marquès de [Tortosa] i senyor d'Albarrasí, i de la seva dona, la infanta Maria, han demanat a les viles del marquesat per tal que el dit infant pugui fer front a les grans despeses que comporta la guerra amb Castella. La universitat i els homes de Cubells, en no aconseguir crear i vendre un censal únic de 10.000 sous es veuen obligats a crear-ne i vendre'n diversos de quantitats menors, com en el cas present.

A. AHMC, pergamins, XIV/005, 585 x 896 mm. Regular estat de conservació.

Document 6

1367 març 02. [Cubells]

CREACIÓ I VENDA DE CENSAL MORT. *Nicolau Pasqual, Guillem Ferrús i Mateu Gomar, veïns de Cubells, síndics i procuradors de la universitat del dit lloc (segons document autoritzat el 8 de desembre de 1366), venen a Ermesenda, veïna de Cubells i vídua de Ramon d'Alòs, un censal mort de 1200 sous jaquesos de preu i 100 sous de pensió anual a pagar el dia 1 de març.*

A. AHMC, pergamins, XIV/006, 560 x 770 mm. Bon estat de conservació.

Document 7

1367 març 29. Cubells

CREACIÓ I VENDA DE CENSAL MORT. *Nicolau Pasqual, Guillem Ferrús i Marc Gomar, veïns de Cubells, síndics, actors i procuradors de la universitat i els particulars de la dita vila (segons document autoritzat el dia 8 de desembre de 1366), venen a Ramon Reverdit, i als seus, un censal mort de 2400 sous jaquesos de preu i 200 sous de pensió anual.*

A. AHMC, pergamins, XIV/007, 690 x 690 mm. Bon estat de conservació.

Document 8

1367 maig 02. Cubells

CREACIÓ I VENDA DE CENSAL MORT. *Nicolau Pasqual, Mateu Gomar i Guillem Ferrús, veïns de Cubells, com a síndics, procuradors i actors de la universitat i els particulars del dit lloc (segons document autoritzat el dia 8 de desembre de 1366), venen a Balaguer de Ramoneda, prevere i veí del mateix lloc, un censal mort de 1200 sous jaquesos de preu i 100 sous jaquesos de pensió anual.*

A. AHMC, pergamins, XIV/008, 690 x 560 mm. Bon estat de conservació.

Document 9

1367 setembre 23. Cubells

CREACIÓ I VENDA DE CENSAL MORT I ÀPOCA. *Mateu Gomar, Nicolau Pasqual i Guillem Ferrús, veïns de Cubells, síndics i procuradors de la universitat del dit lloc (segons document autoritzat el dia 8 de desembre de 1366), venen a Balaguer Ramoneda, prevere de Cubells, un censal mort de 600 sous jaquesos de preu i pensió anual de 50 sous a pagar per la festa de sant Mateu apòstol. Els esmentats procuradors reconeixen rebre la quantitat de 600 sous jaquesos.*

A. AHMC, pergamins, XIV/009, 600 x 500 mm. Regular estat de conservació.

Document 10

1368 [posterior al 12 de juny]. Balaguer

INSTRUCCIÓ JUDICIAL. *L'oficial del Deganat d'Urgell -atesos els conflictes entre els habitants i autoritats civils de Cubells, per una part, i els clergues i beneficiats del dit lloc, per l'altra, que havien portat a l'excomunicació dels habitants i autoritats del dit poble per la seva actuació en contra d'algunes de les prerrogatives dels eclesiàstics-procedeix a examinar i valorar la documentació aportada per les dues parts en litigi per tal de deixar la causa vista per a sentència.*

A. AHMC, pergamins, XIV/010, 780 + 850 x 590 mm. Document redactat en dues peces de pergamí cosides. L'estat de conservació de la primera peça és força deficient mentre que la segona peça es conserva en bon estat.

Document 11

1371 abril 10. Cubells

CREACIÓ I VENDA DE CENSAL MORT. *Jaume Soleva i Guillem Martorell, síndics i procuradors del lloc de Cubells, i Borràs Serra i Llorenç de Castelló, obrers de l'Església de Sant Pere, venen a [...] i Bertran Montgai, veïns del mateix lloc, un censal mort de 1200 sous jaquesos de*

preu i 100 sous de pensió anual, a raó de 50 sous a cadascun d'ells, pagadors el dia de Sant Marc evangelista, 25 d'abril.

A. Original no localitzat

B. Còpia del segle XV. AHMC, pergamins, XIV/011, 370 x 540 mm. Bon estat de conservació, malgrat la presència d'estrips al marge dret.

Document 12

1372 juliol 06. Cubells

VENDA DE CENSAL MORT. *Berenguer de Na Roja i la seva muller Esclarmunda, de Cubells, venen a Ramon Reverdit, de La Sentiu, 138 sous i 2 diners jaquesos de censals, que es cobren el dia 1 de setembre, cada any, de la universitat de Cubells i els seus particulars segons instrument fet per Mateu Sellart, prevere, notari de Cubells, el 3 de setembre de 1363, pel preu de 1.657 sous jaquesos. Li traspassen també els drets per actuar contra els paers i la universitat davant els tribunals en cas de que aquests no paguin. Ells per la seva banda, es faran càrrec de les despeses que hi pugui haver en possibles conflictes amb la universitat fins que hi hagi sentència ferma, oferint tot el que tenen en garantia, i com a garantia de que no hi haurà cap problema la dona, Esclaramunda, informada dels seus drets pel notari, renuncia a tots ells i ho jura sobre els quatre Evangelis i fent el signe de la creu.*

A. AHMC, pergamins, XIV/012, 255 x 380 mm. Bon estat de conservació.

Document 13

1372 agost 09. [Àger]

CREACIÓ D'ANIVERSARIS. *Guillem de Bellver, canonge d'Àger i prior de Montmagastre, amb el beneplàcit de la seva comunitat, constitueix dotze aniversaris a celebrar el primer dia de cada mes al monestir d'Àger. Per la creació dels quals concedeix 120 sous jaquesos o agramuntosos, a raó de 10 sous per cada aniversari. Aquesta quantitat procedeix del que rep de la universitat d'Àger per raó de la cessió que li havia fet el seu germà Pere de Bellver, caslà de Cubells.*

A. AHMC, pergamins, XIV/013, 320 x 572 mm. Bon estat de conservació.

Document 14

1373 maig 06. Cubells

CREACIÓ I VENDA DE CENSAL MORT I ÀPOCA. *Mateu Domènec, Bernat de Montgay i Guillem Feruç, habitants de Cubells, com a síndics i procuradors dels homes i la universitat de Cubells venen a Francesc Amiguè, fill de Francesc, també habitant de Cubells, un censal per valor de 3600 sous jaquesos, pel qual pagaran de pensió anualment 300 sous jaquesos. Els damunt dits síndics i procuradors reconeixen rebre de Francesc Amiguè, fill de Francesc, la quantitat de 3600 sous jaquesos preu d'un censal que li han venut.*

A. AHMC, pergamins, XIV/014, 740 x 670 mm. Regular estat de conservació a causa d'alguns forats i taques als plec.

Document 15

1373 juliol 16. Barcelona

ABSOLUCIÓ DE FIDELITAT. *Bartomeu Boil, porter de la reina i procurador, juntament amb Bernat de Naves, de la infanta Maria de Portugal, vídua de l'infant Ferran d'Aragó, es presenta a Cubells per tal de comunicar als paers i veïns d'aquest lloc la renúncia de la dita infanta als seus drets sobre la vila i altres pobles del marquesat a favor de la reina Elionor de Sicília, atès l'acord a què ha arribat amb el rei Pere el Cerimoniós sobre els drets que va heretar del seu difunt espòs l'infant Ferran d'Aragó. Així mateix, es persona a Cubells n'Arnau Ballester per tal de recollir en nom de la reina Elionor el jurament i l'homenatge dels habitants d'aquesta vila.*

A. AHMC, pergamins, XIV/015, 780 x 560 mm. Bon estat de conservació.

Document 16

1374 gener 02. Barcelona

LLICÈNCIA REIAL. *Pere el Cerimoniós dóna llicència als paers, cònsols i prohoms de les universitats, viles, castells i llocs dels honors de Camarasa, Llimiana, Alòs i Meià i altres llocs situats a la diòcesi d'Urgell, perquè puguin instaurar cises i altres imposicions sobre el pa, el vi, la carn i altres vitualles que allí es venguin durant deu anys, i així poder fer front a les reparacions i noves construccions de muralles i fossars que el rei els mana fer.*

A. AHMC, pergamins, XIV/ caixa 1, 145 x 330 mm. Bon estat de conservació, conserva el segell de cera penjant.

Document 17

1374 desembre 03. Lleida.

CONFIRMACIÓ DE PRIVILEGI REIAL. *L'infant Joan, com a lloctinent general del regne d'Aragó, confirma els privilegis, llibertats, franqueses, bons usos i bones costums de les poblacions que integraven el marquesat de Tortosa. Ho fa a petició dels reis, els quals, un cop recuperades aquestes terres sobre les quals tenia certs drets la infanta Maria de Portugal, les havien confirmat a petició dels paers, cònsols i prohoms de les dites universitats.*

A. Original no localitzat

B: AHMC, pergamins, XIV/016, 310 x 325 mm. Trasllat: El document diu textualment: "Hoc est translatum bene et fideliter factum die vicesima madii anno a Nativitate Domini millesimo trecentesimo sextuagesimo (sic) sumptum a quodam privilegio..." Es del tot incorrecte que el trasllat sigui de 1360. Creiem que és un error de l'escrivà que escriu una "x" en lloc d'una "p" i que s'oblida de la xifra de les unitats, en tot cas el trasllat ha de ser posterior a l'any 1374. Regular estat de conservació a causa de la tinta esvanida.

Document 18

1381 març 01. Barcelona.

ÀPOCA. *Jaume Massen, de Cubells, procurador, síndic i actor, conjunta i solidàriament amb Berenguer Guasch de Vilanova de Meià, Pere Joan de Camarasa i Berenguer Roger d'Alòs, actuant en nom de les respectives universitats i proveïts dels corresponents poders, reconeix rebre de Berenger Corn, mercader i ciutadà de Barcelona, 12.000 sous barcelonesos, per la venda de 1.200 sous de la dita moneda, de renda anual.*

A. AHMC, pergamins, XIV/017, 276 x 338 mm. Bon estat de conservació.

R. AHPB, Antoni Bellver, Llibre de vendes. [36/17]

Document 19

1381 març 09. Barcelona.

CREACIÓ I VENDA DE CENSAL MORT. *Jaume Massen, com a síndic, procurador i actor de les universitats i particulars de les viles, llocs i castells que formen part de les terres del Marquesat, en la diòcesi d'Urgell -emparant-se en una llicència reial que permetia evitar la pragmàtica que prohibia la creació i venda de censals- crea i ven a Bernat Bussot, escrivà de ració de la casa del rei, un censal mort de 12.000 sous, moneda barcelonesa de tern, de preu i de 1000 sous de pensió anual.*

A. AHMC, pergamins, XIV/018, 789 x 674 mm. Bon estat de conservació.

R. AHPB, Antoni Bellver, Llibre de vendes. [36/17]

Document 20

1381 març 12. Barcelona.

ÀPOCA. *Jaume Massen, de Cubells, procurador, síndic i actor, conjunta i solidàriament amb Berenguer Guasch de Vilanova de Meià, Pere Joan de Camarasa i Berenguer Roger d'Alòs, actuant en nom de les respectives universitats i proveïts dels corresponents poders, reconeix*

rebre de Pere de Tàrrega, secretari del duc de Montblanc, 14.400 sous barcelonesos, per la venda de 1.200 sous de la dita moneda, anuals, de renda perpètua que les viles, llocs i castells del Marquesat de Camarasa pagaran cada any el dia 4 de març.

A: AHMC, pergamins, XIV/019, 295 x 270 mm. Bon estat de conservació.

R. AHPB, Antoni Bellver, Llibre de vendes. [36/17]

Document 21

1381 març 22. Cubells.

DONACIÓ. *Guillem de Sales, habitant de la vila de Cubells, dóna, abans de morir, a Guillem Martorell i a Bernat Bondia com a paers de la vila de Cubells, els tres-cents sous jaquesos censals que la dita universitat i els seus singulars li paguen anualment, per tal que aquests els distribueixin en causes pies, per a la seva ànima i pels fidels difunts i ordena que això sigui fet sense cap altre requisit immediatament després de la seva mort.*

A. AHMC, pergamins, XIV/020, 330 x 580 mm. Bon estat de conservació.

Document 22

1381 maig 10. Lleida.

CONFESSIÓ JUDICIAL / SENTÈNCIA. *El tribunal presidit per Pere Pelegrí, lloctinent del veguer de la cúria de Lleida per l'il·lustríssim senyor rei - atesa la venda d'un censal mort de 14.400 sous de pensió anual, feta per les universitats i particulars dels llocs de Cubells, Camarasa, Llorenç, Meià, Santa Linya, Llimiana, Privà, Fontllonga, Alòs, Montgai, la Massana, La Nou, Fabregada, Santa Maria de Meià, Castelló, Ariet, Figuerola de Meià i Montroig, situats a les terres del Marquesat en la diòcesi d'Urgell, a favor de certs ciutadans de Barcelona; atesa la sol·licitud de Francesc de Ramonet, veí de Barcelona, com a procurador dels compradors de l'esmentat censal, de què s'emeti una sentència preventiva que obligui a complir les condicions establertes en la venda del censal, el que significa pagar la pensió anual el dia 4 de març en el*

domicili dels compradors; i atès el compromís expressat per Jaume Massen, de la vila de Cubells, en nom propi i com a procurador de les dites universitats i particulars-, pronuncia sentència preventiva en la qual s'obliga les dites universitats i homes a complir les condicions expressades en l'esmentada venda del censal.

A. Original no localitzat

B. AHMC, pergamins, XIV/021, 824 x 758 mm. Trasllat autoritzat a Barcelona el 1381-09-24 per Antoni Bellver, notari públic de Barcelona per autoritat reial. Bon estat de conservació.

Document 23

1381 maig 11. Barcelona

CONFESSIÓ JUDICIAL / SENTÈNCIA. *El tribunal presidit per Vicens Morató, batxiller en decrets, oficial del deganat d'Urgell, pel bisbe d'Urgell -atès que les universitats i particulars dels llocs de Cubells, Camarasa, Llorenç, Meià, Santa Linya, Llimiana, Privà, Fontllonga, Alòs, Montgai, la Massana, La Nou, Fabregada, Santa Maria de Meià, Castellò, Ariet, Figuerola de Meià i Montroig, situats a les terres del Marquesat en la diòcesi d'Urgell, han venut un censal mort a favor de certs ciutadans de Barcelona; atenent la sol·licitud de Francesc de Ramonet, veí de Barcelona, com a procurador dels compradors de l'esmentat censal, de què s'emeti una sentència preventiva que obligui a complir les condicions establertes en la venda del censal, el que significa pagar la pensió anual el dia 4 de març en el domicili dels compradors; i atès el compromís expressat per Jaume Massen, de la vila de Cubells, en nom propi i com a procurador de les dites universitats i particulars-, pronuncia sentència preventiva en la qual s'obliga les dites universitats i homes a complir les condicions expressades en l'esmentada venda del censal, sota pena d'excomunió.*

A. Original no localitzat

B. AHMC, pergamins, XIV/022, 575 x 710 mm. Trasllat autoritzat a Barcelona el 1381-09-24 per Antoni Bellver, notari públic de Barcelona per autoritat reial. Bon estat de conservació malgrat algun forat als plec.

Document 24

1382. Terme de Alòs

VENDA DE CENSAL MORT. *Miró de Puigvert, Andreu Tàpia i Francesc de Meià, actors síndics i procuradors de la universitat i particulars del poble de Cubells, venen, a diferents compradors, un censal mort les pensions del qual les percebran aquests de la manera següent: Balaguer de Ramoneda, veí de Cubells, 200 sous jaquesos; Guillem Gassià, prevere de Cubells, 120 sous jaquesos; Pere de Vall[osera], veí de Cubells, 100 sous jaquesos; i [Ramoneta], vídua de Bernat de Puigvert, del dit lloc de Cubells, 50 sous jaquesos. Actuen com a fiadors Pere de Sales, Mateu Domènec i Bernat de Montgai de la plaça, tots veïns de Cubells.*

A. AHMC, pergamins, XIV/023, 740 x 650 mm. Regular estat de conservació.

Document 25

1383 agost 18. Cubells

SENTÈNCIA. *Mateu Gomar, batlle de Cubells, assistit per Miquel de Riudovelles, batxiller en lleis i jutge ordinari del marquesat -atès que el dia 10 d'octubre de 1379 havia sentenciat en el plet que enfrontava en Bernat Ocell, ciutadà de Barcelona i comprador de l'onzè dels fruits del lloc de Cubells, d'una part, i Bernat Carbonell, veí de Cubells, d'altra part, i havia condemnat el dit Bernat Carbonell a pagar les quantitats que devia en concepte de la seva part de l'onzè pels anys 1374,75 i 76, així com a pagar les despeses del judici; atès que aquesta sentència no havia tingut efecte- sentència novament Bernat Carbonell en els mateixos termes però actualitzant les quantitats a pagar.*

A. AHMC, pergamins, XIV/024, 315 x 465 mm. Bon estat de conservació.

Document 26

1385 [juliol] [05]. Fraga.

PRIVILEGI REIAL. *Pere III, tot celebrant corts generals a la vila de Fraga, atorga privilegi a les viles, llocs i castells que formen el Marquesat de Tortosa, a la diòcesi d'Urgell, pel qual els garanteix que no els separarà de la corona.*

A. Original no localitzat

B. AHMC, pergamins, XIV/025, 588 x 540 mm. Trasllat autoritzat a Camarasa el dia 1 de febrer de 1386. Mal estat de conservació, presenta mancances per esquinços i la tinta molt esvanida.

Document 27

1385 juliol 10. Vilanova.

ABSOLUCIÓ. *Pere el Cerimoniós fa absolució general a favor dels paers, prohoms i universitats de Camarasa, de Cubells, de Vilanova de Meià i dels altres llocs de la terra del marquesat.*

A. AHMC, pergamins, XIV/ caixa 2, 180 x 410 mm. Bon estat de conservació, conserva el segell de cera pendent.

Document 28

1385 desembre 12. Barcelona.

INSOLUTUMDACIÓ. *Miquel Desbosc, ciutadà de Barcelona, hereu universal d'en Pere Desbosc, germà seu, reconeix que deu a Ferrer de Gualbes, ciutadà de Barcelona, la quantitat de 6000 sous barcelonesos de tern que aquest havia avançat per liquidar a Maria, esposa del difunt Pere Desbosc, el dot, sponsalici i altres drets que aquesta tenia sobre els bens del dit Pere en el moment de la seva mort. Com que aquest pagament li és molt oneros i per evitar que sigui una càrrega pels seus hereus, consigna al dit Ferrer de Gualbes la quantitat de 500 sous, de la mateixa moneda, censals, anuals i perpetus procedents d'un censal mort que rep cada any, el dia 4 de març, sobre la terra que en diuen del*

Marquesat, a la diòcesi d'Urgell i sobre totes les universitats i singulars del dit marquesat.

A. AHMC, pergamins, XIV/026, 340 x 555 mm. Bon estat de conservació.

Document 29

1386 gener 29. Camarasa.

CREACIÓ I VENDA DE CENSAL MORT I ÀPOCA. *Francesc de Meià, Bernat Geliet, Jaume Miquel, paers, com a síndics, actors i procuradors de la universitat de Cubells i en virtut de la llicència reial emesa a Monsó el 22 de gener de 1384, que els permetia endeutar-se, creen i venen a Guillem Gassià, prevere del mateix lloc de Cubells, un censal mort de 8000 sous jaquesos de preu i de 500 sous de pensió anual. En el mateix document els venedors reconeixen rebre la quantitat de 8000 sous de mans del comprador i emeten l'àpoca corresponent.*

A. AHMC, pergamins, XIV/027, 795 x 712 mm. Regular estat de conservació.

Document 30

1386 juny 30. Cubells.

VENDA DE CENSAL MORT I ÀPOCA. *Francesc Amiguè, habitant de Cubells, ven a Ermessenda vídua d'en Bonafanat Ferriol i als seus, també de Cubells un censal per valor de 1.400 sous jaquesos i pensió anual de 86 sous i 8 diners de la mateixa moneda, a pagar per la festa de la Pentecosta. Aquesta quantitat correspon a les pensions de 66 sous i 8 diners jaquesos que havia comprat a Berenguer de Na Roja, d'aquesta vila, i a altres 20 sous jaquesos que havia comprat a Bernat de Montgai. Francesc Amiguè reconeix rebre d'Ermessenda 1.400 sous jaquesos en concepte de la venda del censal esmentat.*

A: AHMC, pergamins, XIV/028, 415 x 495 mm. Bon estat de conservació.

Document 31

1387 març 28. Barcelona.

PETICIÓ I CONCESSIÓ DE LLICÈNCIA. *Els paers i prohoms de la vila de Cubells sol·liciten a l'Infant Martí, duc de Montblanc i senyor del Marquesat, llicència per vendre 3000 sous de censal mort per tal de fer front a les despeses que comporten els pagaments de les pensions d'altres censals. El duc de Montblanc dóna la seva autorització.*

A. AHMC, pergamins, XIV/029, 138 x 330 mm. Bon estat de conservació.

Document 32

1389 abril 26. Cubells.

CREACIÓ I VENDA DE CENSAL MORT I ÀPOCA. *Ramon Covet, Antoni Bertran i Pericó Bonet, venen a Berenguer de Montsonís, fill de Berenguer, patró de la capella instituïda pel difunt Pere de Montsonís, i a Borràs Serra, fill de Borràs i de Guillemona, i a Borràs Montanyà, habitants de Cubells, un censal pel preu de 6.600 sous de moneda jaquesa de 476 sous i 6 diners de la dita moneda de pensió, per tal de redimir un altre censal de 12.101 sous i 8 diners barcelonesos. Aquesta quantitat es reparteix de la següent manera: de Berenguer de Monsonís, fill de Berenguer han rebut 1200 sous jaquesos pels quals pagaran 85 sous, 8 diners i 1 òbol jaquesos de cens anual; de Borràs Serra, fill de Borràs, 2400 sous jaquesos, pels que pagaran 176 sous i 5 diners jaquesos; de Guillemona, filla del difunt Arnau Guaçeta, 1600 sous jaquesos per els quals pagaran, cada any, 114 sous, 3 diners i 1 òbol jaquesos; de Borràs Montanyà 1400 sous jaquesos pels quals pagaran 100 sous jaquesos anualment. Els síndics i procuradors damunt nomenats reconeixen rebre de Berenguer de Morenys, Borràs Serra, Gerona, filla d'Arnau i a Borràs Morenys, 6600 sous jaquesos preu d'un censal mort de 476 sous de la mateixa moneda de pensió anual.*

A. AHMC, pergamins, XIV/030, (967 x 580) + (185 x 235) mm. Document redactat sobre dos pergamins cosits, el primer dels quals està en molt mal

estat de conservació, amb força mancances als marges i forats, el segon presenta un bon estat de conservació.

B. AHMC, pergamins, XIV/031, 660 x 760 mm. Trasllet autoritzat el 26 de novembre de 1389, per Guillem de Meià, notari públic per autoritat reial, regent l'escriuària de Cubells per Ramon de Rius, rector del dit lloc. Regular estat de conservació, presenta mancances als marges dret i esquerre.

Document 33

1389 juliol 07. Barcelona

ÈPOCA DE LLUÏCIÓ. *Bertran Nicolau, mercader de Barcelona, reconeix rebre dels paers i prohoms de la vila de Cubells, per mans de Guillem Martorell, Bernat Bondia i Antoni Bertran, veïns del dit lloc, 6.000 sous de moneda barcelonesa de tern en concepte de la lluïció d'un censal mort de 500 sous de pensió, que la vila de Cubells havia venut, de nou, a Berenguer Sacosta, donzell de Sanahuja i senyor dels castells de Mirambell, de la Portella i de la Figuera, i a la seva esposa Blanca, per poder lluir altres censals, per a la qual cosa havia obtingut llicència de l'infant Martí, senyor del Marquesat.*

A. AHMC, pergamins, XIV/032, 340 x 620 mm. Bon estat de conservació malgrat dos forats als plecsc centrals.

Document 34

1390 agost 16. Camarasa

ÈPOCA. *Ramon Cudós, síndic de Camarasa, Salvador de Clua, síndic de Cubells, Antoni Miró, síndic de Montgai, Ramon Rosell, síndic de Santa Linya, i Guillem de Nou síndic de Privà i de Llorenç, en representació de les respectives universitats reconeixen rebre de Ramon d'Espès, cavaller, senyor dels llocs d'Espès i de la Milera, 5.000 sous barcelonesos per la venda d'un censal mort de 416 sous i 8 diners de pensió anual, a pagar per la festa de la Mare de Déu d'Agost.*

A. AHMC, pergamins, XIV/033, 302 x 362 mm. Bon estat de conservació.

Document 35

1390 agost 16. Camarasa

SENTÈNCIA. *Bernat Bajahí, lloctinent del sotsveguer de Camarasa -atenent la petició feta per Rubén Mahir, jueu, com a procurador del noble Ramon d'Espès, (document de procura autoritzat per Pere de Bellsolà, notari de Camarasa, el 9 d'agost de 1390)- sentència Ramon Cudos, veí de Camarasa, paer, síndic i procurador dels habitants del dit lloc, Salvador de Clua, veí de Cubells, paer, síndic i procurador dels habitants d'aquest lloc, Guillem de Nou, veí de Llorenç paer, síndic i procurador dels habitants d'aquest lloc i del lloc de Privà, Ramon Rossell, veí de Santa Linya, paer, síndic i procurador dels habitants del dit lloc, Antoni Miró, veí de Montgai, paer, síndic i procurador dels habitants del dit lloc (tots amb diversos documents de procura autoritzats per Pere de Bellsolà, notari públic de Camarasa, el mes d'agost del mateix any) a complir puntualment amb el pagament i les obligacions contractuals de la creació i venda d'un censal mort de 5000 sous de preu i de 416 sous i 8 diners barcelonesos de tern de pensió anual.*

A. Original no localitzat

B. AHMC, pergamins, XIV/035, Trasllat autoritzat el dia 25 d'agost de 1418 per Antoni Garoça, notari públic per tota la terra i dominis del rei d'Aragó. 765 x 550 mm. Regular estat de conservació.

Document 36

1390 agost 16. Balaguer

SENTÈNCIA. *Pere de Serinyà, batxiller en decrets, oficial del deganat d'Urgell -atenent la petició feta per Rubén Mahir, jueu, com a procurador del noble Ramon d'Espès, (document de procura autoritzat per Pere de Bellsolà, notari de Camarasa, el 9 d'agost de 1390)- sentència, sota pena d'excomunicació, Ramon Cudós, veí de Camarasa, paer, síndic i procurador dels habitants del dit lloc, Salvador de Clua, veí de Cubells, paer, síndic i procurador dels habitants d'aquest lloc, Guillem de Nou, veí de Llorenç paer, síndic i procurador dels habitants d'aquest lloc i del lloc de Privà, Ramon Rossell, veí de Santa Linya, paer, síndic i*

procurador dels habitants del dit lloc, Antoni Miró, veí de Montgai, paer, síndic i procurador dels habitants del dit lloc (tots amb diversos documents de procura autoritzats per Pere de Bellsolà, notari públic de Camarasa, el mes d'agost del mateix any) a complir puntualment amb el pagament i les obligacions contractuals de la creació i venda d'un censal mort de 5000 sous de preu i de 416 sous i 8 diners barcelonesos de tern de pensió anual.

A. AHMC, pergamins, XIV/034, 600 x 640 mm. Bon estat de conservació.

Document 37

1390 desembre 29. Cubells

CREACIÓ I VENDA D'UN CENSAL MORT I ÀPOCA. *Ramon Covet, mercader, Pere Bonet i Antoni Bertran, veïns de Cubells, com a procuradors de la universitat i els particulars del dit lloc, venen a Pere de Salars, prevere i veí d'Os, absent i a Pere de Fontllonga, present, un censal mort de 4200 sous jaquesos, pels quals pagaran cada any 300 sous jaquesos de pensió. Quantitat que reconeixen rebre en l'època corresponent.*

A. AHMC, pergamins, XIV/036, [750 x 590]+[750 x 590] mm. Mal estat de conservació presenta greus mancances degut a atacs de rosegadors.

Document 38

1391 març 16. Barcelona

ÀPOCA DE LLUÏCIÓ. *Margarida, vídua de Guillem de Vallseca, ciutadà de Barcelona, per la tutoria que li va atorgar el Veguer de Barcelona i del Vallès tutriu de la seva neta Jaumeta, filla i hereva de Pere de Tàrrega, difunt, protonotari del duc de Montblanc juntament amb la seva germana Margarita, dona d'en Ramon de Villamarí, donzell, reconeix rebre de Bernat Lambard, mercader i ciutadà de Barcelona arrendatari, juntament amb altres, de la vila de Cubells, la quantitat de 7.200 sous de Barcelona que restaven per pagar dels 14.400 pels quals Pere de Tàrrega, difunt, va comprar 1.200 sous censals, segons consta en el document de venda redactat a Barcelona el 12 de març de 1381 fet i*

clausurat per Antoni Bellver notari públic de la dita ciutat. Així mateix fa constar que han cobrat 600 sous a compte de la pensió que havien de cobrar el dia 4 de març.

A. AHMC, pergamins, XIV/037, 540 x 260 mm. Bon estat de conservació.

Document 39

1392 gener 11. Amposta

CESSIÓ. *L'infant Martí, duc de Montblanc, comte de Luna i senyor del Marquesat i de Sogorb, cedeix a la seva esposa Maria les viles, castells i llocs del Marquesat, situades al Principat de Catalunya, i la vila de Lúria, la serra d'Eslida, la Vall d'Uixó, la vall de Sera i la vila i castell de Penàguila, radicades al regne de València. Fa aquesta cessió per tal de compensar la seva esposa pels 722.400 sous barcelonesos que li ha donat per poder fer front als problemes que té al regne de Sicília. Tot i això, l'infant, per mitjà d'una àpoca, reconeix a la seva que li ha lliurat aquesta quantitat. De tots aquests llocs, les viles de Lúria i de Penàguila havien estat venudes a carta de gràcia als jurats i prohoms de València, i la serra d'Eslida i la Vall d'Uixó estaven empenyorades a Pere Pasqual i Arnau Esquerit, comptadors de Barcelona.*

A. Original no localitzat

B. AHMC, pergamins, XIV/038, trasllat autoritzat a Cubells el 25 de gener de 1395 per Francesc Pujada, notari públic per tots els dominis reials, 765x550 mm. Regular estat de conservació.

Document 40

1392 gener 15. Barcelona

CONFIRMACIÓ DE POSSESSIONS. *Joan I confirma i ratifica a Maria de Luna els llocs, castells, viles i terres que l'infant Martí li havia cedit per tal de compensar-la per haver sufragat l'expedició a Sicília i les despeses del casament del seu fill Martí. Aquestes possessions l'infant Martí les tenia empenyorades i venudes a carta de gràcia. Així mateix li assigna altres llocs en concepte de dot, tal com s'havia pactat en el temps de les*

noces, i ella havia canviat amb el pretext de la donació a Martí de Sicília.

A. Original no localitzat

B. AHMC, pergamins, XIV/039, trasllat autoritzat a Cubells el 25 de gener de 1395 per Francesc Pujada, notari públic per tots els dominis reials. 360 x 630 mm. Bon estat de conservació.

Document 41

1392-[març]-[.]3 [Cubells]

DONACIÓ. *Pere de Sales, fill i hereu universal de [Guillem de Sales], dóna a Jaume Soleva, Bernat de Bondia i Arnau de Montgai, paers de Cubells, 59 sous i 8 diners jaquesos, censals, per tal de completar els tres-cents sous anuals, que el seu pare havia atorgat a la universitat de Cubells per dedicar-los a causes pies. Aquesta quantitat la cobra, anualment, de la universitat de Camarasa i per aquesta raó disposa que d'ara en endavant els paers de Cubells la cobrin directament de la universitat de Camarasa.*

A. AHMC, pergamins, XIV/040, [540x260]+[540x260] mm. Molt deficient estat de conservació, presenta mancances, degudes a rossecs, als marges i taques d'humitat i rovell.

Document 42

1392 juny 23. Cubells

CREACIÓ I VENDA DE CENSAL MORT. *Jaume Soleva, Bernat de Bondia i Arnau de Mongay, paers de Cubells i els homes que constitueixen la universitat d'aquesta vila venen a la comunitat de Santa Maria de Gualter un censal mort de preu de 9000 sous pel qual pagaran cada any el dia de la festa dels apòstols Pere i Pau, al juny, la quantitat de 700 sous barcelonesos de tern.*

A. AHMC, pergamins, XIV/041, (675x570) + (675x570) mm. Regular estat de conservació, mancances als marges dret i esquerre.

Document 43

1392 agost 02. Lleida.

CESSIÓ DE CENSAL MORT. *Bernat Ocell, ciutadà de Barcelona, resident a les Borges Blanques, atès que reconeix deure a diverses persones 3000 sous barcelonesos de tern per la seva intervenció en el plet que ha tingut amb la universitat de la vila de Cubells, decideix pagar els 1000 que deu a Francesc Basset, doctor en decrets de Lleida, dels drets que té en els 15000 sous que li havia de pagar la universitat de la vila de Cubells, per la festa de la Mare de Déu d'agost, tal com ho establí certa sentència arbitral.*

A. AHMC, pergamins, XIV/042, 435 x 457 mm. Regular estat de conservació.

Document 44

1392 agost 19. Lleida.

ÀPOCA. *Beatriu, esposa d'en Francesc Basset, doctor en decrets i ciutadà de Lleida, procuradora juntament amb Ramon Sabater del seu espòs Francesc Basset, segons l'instrument de procuració fet a Lleida pel notari Ramon Vilella signat el dia 5 d'agost del present any, reconeix rebre de la universitat, paers i prohoms de la vila de Cubells d'una part 1000 sous barcelonesos de tern i d'altra part 2 florins d'or d'Aragó, en pagament d'un cens que es cobra cada any per la Mare de Deu d'Agost, que li ha estat cedit al prebit Francesc Basset per en Bernat Ocell de la ciutat de Barcelona, segons el document autoritzat pel notari de Lleida Mateu de Claret amb data 2 d'agost del present any. Aquesta quantitat li han pagat per mans d'Antoni Bertran, habitant del dit lloc.*

A. AHMC, pergamins, XIV/043, 375 x 195 mm. Regular estat de conservació.

Document 45

1392 novembre 12. [Àger].

VENDA DE CENSAL MORT I ÀPOCA. *Bernat de Bondia i Antoni Bertran, síndics, procuradors i actors de la universitat i els particulars de la vila*

de Cubells, venen a Guillem de Bellvehí, canonge d'Àger i prior de Montmagastre i a ramon de Blancafort, prevere, procurador dels aniversaris que es celebren al monestir d'Àger, un censal mort de 1450 sous de preu i de 100 sous de pensió anual. Quantitat que reconeixen rebre en l'època corresponent.

A. AHMC, pergamins, XIV/044, 790 x 600 mm. Mal estat de conservació, el pergami està completament partit en dos longitudinalment a causa de l'atac de rosegadors al plec central

Document 46

1393 març 19. Cubells.

ÀPOCA. *Bernat Ocell, ciutadà de Barcelona i veí de les Borges Blanques, atès que per raó de l'arrendament que li havien fet els síndics i procuradors dels homes i universitat de Cubells de l'onzè dels fruits del terme de Cubells, li eren degudes certes quantitats de diners, després de la sentència arbitral pronunciada al seu favor, reconeix rebre de Bernat de Bondia i Antoni Bertran, habitants del dit lloc de Cubells, síndics, actors i procuradors dels homes del dit lloc, 22.000 sous barcelonesos.*

A. AHMC, pergamins, XIV/045, 333 x 430 mm. Bon estat de conservació.

Document 47

1395 març 24. Cubells.

CREACIÓ I VENDA DE CENSAL MORT I ÀPOCA. *Bernat Bondia, Bernat Llorenç àlias Geliet i Berenguer Fuster, paers i a més síndics, actors i procuradors dels singulars i la universitat de Cubells, venen a Ramon Desplà i la seva dona Cardoneta, habitants de la vila d'Organyà, un censal mort per valor de 8000 sous jaquesos, pel qual pagaran cada any 500 sous de la mateixa moneda el dia primer d'abril. Bernat Bondia, Bernat Llorenç àlias Geliet i Berenguer Fuster, paers i a més síndics, actors i procuradors dels singulars i la universitat de Cubells, reconeixen rebre de Ramon Desplà i la seva dona Cardoneta, habitants*

de la vila d'Organyà, 8000 sous jaquesos, per raó d'un censal mort que han comprat.

A. AHMC, pergamins, XIV/046, (640x580)+(640x580) mm. Bon estat de conservació

Document 48

1396 novembre 05. Cervera.

REQUERIMENT NOTARIAL. *Berenguer Fuster, síndic, actor i procurador de la universitat de Cubells, presenta un requeriment notarial contra la decisió d'evacuar el poble ordenada per Ramon de Vilanova, cavaller, comissari i capità de la reina Maria de Luna. L'ordre ve donada per tal de fer front al perill que representa la invasió del comte de Foix poc després de la mort del rei Joan I.*

A. AHMC, pergamins, XIV/047, 490 x 645 mm. Bon estat de conservació.

Document 49

1397 febrer 22. Lleida.

CARTA DE NOMENAMENT. *Els paers i prohoms de Lleida, actuant com a senyors de Camarasa, Cubells, Santa Linya, Montgai, Meià i Llimiana, nomenen clavari i recaptador de Camarasa en Bernat de Canet, anul·lant tots els nomenaments anteriors i al mateix temps l'autoritzen a cobrar i administrar totes les rendes procedents del Marquesat, revocant els permisos de qualsevol altre clavari o recaptador.*

A. AHMC, pergamins, XIV/048, 410 X 255 mm. Bon estat de conservació.

Document 50

1397 desembre 11. Agramunt.

CREACIÓ I VENDA DE CENSAL MORT I ÀPOCA. *Arnau Cuçola, veí de Cubells, com a procurador de la universitat i dels homes del dit lloc (document de procuració autoritzat el 4 de desembre de 1396) i amb el*

consentiment dels paers de la ciutat de Lleida, senyora de la terra del Marquesat, crea i ven a Elvira, filla de Pere Ferrandis, veí de Santander, regne de Castella, i veïna de Tarragona, un censal mort de 3.600 sous de preu i 300 sous de pensió anual, tot en moneda barcelonesa, a pagar per la festa de santa Llúcia. Arnau Cuçola procedeix a la creació i venda d'aquest censal perquè, prèviament, els paers de Lleida, en nom de la ciutat, havien donat llicència (carta oberta datada a Lleida el 22 de novembre de 1396) a la universitat i homes de Cubells per endeutar-se, fins a un valor màxim de 1.000 sous de pensió anual, i així poder pagar als seus creditors, afrontar les despeses de les reparacions de la muralla i els murs de la vila per defensar-se del comte de Foix, que havia entrat amb les seves tropes al Principat, i comprar arnes, farina i blat. El venedor reconeix amb l'època corresponent, autoritzada el dia 17 del mateix mes, que aquesta quantitat ha estat lliurada, en nom seu, a Antoni Bertran i a Arnau de Montgai.

A. AHMC, pergamins, XIV/049, (736x607)+(740x620) mm. Bon estat de conservació.

Document 51

1400 juny 30. Balaguer.

VENDA DE CENSAL MORT I ÀPOCA. *Francesc d'Eres, veí de Balaguer, fill i hereu universal del difunt Joan d'Eres, per tal de poder pagar els seus creditors ven a Bartomeu Espígol, veí de Balaguer, un censal mort de 2100 sous barcelonesos de preu i 175 sous de pensió anual, part dels 466 sous i 8 diners que Ramon Berenguer de Fluvià, senyor del feu de Cubells i altres persones de Cubells i de la Torre de Fluvià li pagaven anualment per la festa de Sant Joan. Consta en el document la corresponent època conforme ha rebut degudament aquesta quantitat.*

A. AHMC, pergamins, XIV/050, 400 x 575 mm. Bon estat de conservació.

Document 52

1400 novembre 06. Barcelona.

REQUERIMENT. *Guillem Mallol, veí de Cubells, es persona a casa de Romeu Llull, ciutadà de Barcelona, situada al Born de Barcelona, en presència de Pere Mallol i Marià Mallol, mercaders i ciutadans de Barcelona, i de Gerard Barceló, escrivà jurat, i sol·licita a Romeu Llull que accepti la quantitat de 50 florins 5 sous i 7 diners que correspon a la part que han de pagar les viles de Cubells i Alòs per la pensió d'un censal que en Romeu Llull té amb tot el Marquesat i pel qual ha de cobrar 50 lliures anuals. En Romeu Llull es nega a acceptar aquest pagament tot al·legant que vol cobrar la totalitat de la pensió. Per la qual cosa en Guillem Mallol diposita els 50 florins 5 sous i 7 diners a la taula de canvi d'en Francesc Gualbes.*

A. AHMC, pergamins, XIV/051, 510 x 295 mm. Bon estat de conservació.

Document 53

[segona meitat del segle XIV] abril [16]. Cubells.

VENDA DE CENSAL MORT I ÀPOCA. *Mateu Domènec, Borràs Serra, major, Salvador Tàpia, Berenguer de Castelló, major, Borràs Montany, Miró de Puigverd, Pericó Bonet de Sant Pere, Balaguer de Pinyens, Arnau Domènec de la Plaça, sènior, Guillem Sellent, Pericó Bonet, fill de Pere, Jaume Miquel, Guillem de Peramola i Pere Bertran, veïns de Cubells venen a Berenguer Çibot, veí de Cubells, un censal mort de 600 sous jaquesos de preu i 50 sous de pensió anual. Els esmentats veïns de Cubells reconeixen rebre del dit Berenguer Çibot els dits 600 sous jaquesos.*

A. AHMC, pergamins, XIV/053, (440x620)+(130x268) mm. Mal estat de conservació.

Document 54

Darrer terç del segle XIV (posterior a 22/01/1384). [Cubells].

CREACIÓ I VENDA DE CENSAL MORT. *Pere de l'Abadia i Borràs Montany, habitants del lloc de Cubells, síndics, actors i procuradors dels homes i de la universitat del dit lloc, segons document de procura fet i clausurat per Pere de Rius, notari públic del dit lloc per autoritat del discret Ramon de Rius, rector i notari públic del dit lloc, el dia 3 d'abril de 1387, venen a Antoni Corçà, habitant de Vilanova de Bellpuig, un censal mort de 2400 sous jaquesos, i 200 sous jaquesos de pensió anual, a raó de 12.000 sous per miler.*

A. AHMC, pergamins, XIV/052, 320 x 570 mm. Mal estat de conservació, manca tot l'escatocol per mutilació del pergami.

Document 55

1401 juny 25. Balaguer.

SENTÈNCIA. *Arnau de Vernet, donzell, veguer de Balaguer, -atès que Antoni Bertran, síndic, procurador i actor de la universitat i singulars de Cubells, ha venut un censal mort a Lluís Cortit prevere, procurador d'Antoni Corçà, del lloc de Vilanova de Bellpuig; i atenent la petició de Lluís Cortit, en nom del seu representat,- dicta sentència obligant la universitat i els particulars de Cubells, al pagament de la pensió del dit censal.*

A. AHMC, pergamins, XV/001, 470 x 580 mm. Bon estat de conservació

Document 56

[1403] abril 07. Cubells.

SENTÈNCIA. *El document fa referència a una sentència [preventiva] d'excomunicació, [pronunciada a la cúria judicial del bisbat d'Urgell], que assegurava el pagament de 200 sous de pensió anual [per part dels homes de Cubells que haurien creat i venut un censal mort].*

A. AHMC, pergamins, XV/002, 540 x 525 mm. Molt mal estat de conservació.

Document 57

1403 maig 03. Camarasa.

VENDA DE CENSAL MORT I ÀPOCA. *Guillem Martorell i Antoni Bertran, paers i síndics de la universitat de Cubells, nomenats procuradors d'aquesta vila, venen a Ramon Desplà i la seva dona Cardoneta, veïns d'Organyà, un censal mort de 4000 sous jaquesos de preu i 250 sous jaquesos de pensió anual. Quantitat que reconeixen rebre en l'època corresponent.*

A. AHMC, pergamins, XV/003, (579x51)+(579x51)+(579x51) mm. Regular estat de conservació.

Document 58

1403 setembre 18. Terme de Puigvert

CREACIÓ I VENDA DE CENSAL MORT I ÀPOCA. *Antoni Bertran, veí i paer de Cubells, com a procurador de la universitat dels homes del dit lloc i amb el consentiment dels paers de la ciutat de Lleida, senyora de la terra del Marquesat, crea i ven a Berenguer de Bellver, veí del mateix lloc, un censal mort de 1.800 sous de preu i 150 sous de pensió anual, tot en moneda jaquesa, a pagar per la festa de sant Miquel de setembre. Antoni Bertran havia estat nomenat procurador de la universitat dels homes de Cubells, juntament amb Guillem Martorell i Bernat Suquet, el dia 11 de març de 1403 en el Consell celebrat a Cubells per manament de Guillem Mallol, batlle d'aquesta vila per la ciutat de Lleida. El nomenament es va fer, principalment, perquè poguessin crear i vendre censals morts i violaris per un valor màxim de 12.000 sous jaquesos. Amb els diners obtinguts per aquesta via la vila de Cubells podria fer front a la greu situació econòmica que vivia, pagar els seus creditors i comprar blat. Prèviament, la universitat de Cubells va haver de sol·licitar als paers de la ciutat de Lleida llicència per poder procedir a aquesta activitat. La llicència els va ser concedida tal i com consta en una carta datada a Lleida el dia 13 de gener de 1403, en la qual Joan de Subirats, doctor en lleis, Joan Navarre, Ramon Ribera i [...] comunicaven als homes de Cubells que el Consell General de la ciutat*

de Lleida, que s'havia celebrat a la Paeria el dia anterior, els havia donat la llicència sol·licitada. El venedor reconeix rebre aquesta quantitat amb l'època corresponent.

A. AHMC, pergamins, XV/004, (775x635)+(775x635)+(290x350) mm. Regular estat de conservació.

Document 59

1404 maig 14. Vilanova de Meià

ÈPOCA. *Pere Carbonell, habitant de Vilanova de Meià, com a procurador d'en Blasc de Boldú, canonge i beneficiat de Santa Maria de Meià reconeix haver rebut 20 sous jaquesos que la universitat de Cubells li paga anualment al mes d'agost, com a pensió d'un censal mort. Aquest pagament correspon al termini, ja vençut, de l'any anterior.*

A. AHMC, pergamins, XV/005, 141 x 353 mm. Bon estat de conservació.

Document 60

1404 juliol 11. Cubells

ÈPOCA. *Francesc Amiguè, habitant de Cubells, reconeix rebre (11 d'agost) de Domènec de Calaforra, col·lector de la talla de la dita vila, la quantitat de 300 sous jaquesos que la universitat i els singulars d'aquesta vila li paguen cada any per la festa dels apòstols Felip i Jaume.*

A. AHMC, pergamins, XV/006, 490 X 300 mm. Bon estat de conservació. Els documents 60, 61, 62 i 63 estan redactats al mateix pergami.

Document 61

1404 juliol 11. Cubells

ÈPOCA. *Bernat de Bondia, prevere beneficiat de l'església de Cubells a la capella de n'Alosa, reconeix rebre (19 d'agost) de Domènec de Calaforra, cobrador de la talla de Cubells, la quantitat de 400 sous jaquesos que ha cobrat per raó del cens de 200 sous de la mateixa moneda que la universitat de la dita vila paga a la capella el dia 1 de*

març i per la festa de la Pentecosta cada any. La quantitat ara rebuda correspon als anys 1403 i 1404.

A. AHMC, pergamins, XV/006, 490 X 300 mm. Bon estat de conservació. Els documents 60, 61, 62 i 63 estan redactats al mateix pergami.

Document 62

1404 juliol 11. Cubells

ÀPOCA. *Pere Amiguet, prevere de Cubells, beneficiat de la capella instituida per Pericó de Monsonís a l'església de Sant Pere de Cubells sota la invocació de sant Joan Baptista, reconeix rebre (15 de juliol) de Domènec de Calahorra, cobrador de la talla de la dita vila, 85 sous i 8 diners jaquesos i un òbol que la universitat i els singulars d'aquesta vila paguen a la dita capella el 15 de maig anualment.*

A. AHMC, pergamins, XV/006, 490 X 300 mm. Bon estat de conservació. Els documents 60, 61, 62 i 63 estan redactats al mateix pergami.

Document 63

1404 agost 19. Cubells

ÀPOCA. *Pere Ferriol, habitant del lloc d'Alòs, procurador substituït de Pere Ferrer, procurador de Francesc Ferrer, fill seu, beneficiat de la capella d'en Bofill, reconeix rebre (11 de juliol) de Domènec de Calaforra, cobrador de la talla de Cubells, 100 sous jaquesos censals que la universitat i els singulars de la dita vila paguen cada any per la festa de Sant Bernabeu.*

A: AHMC, pergamins, XV/006, 490 X 300 mm. Bon estat de conservació. Els documents 60, 61, 62 i 63 estan redactats al mateix pergami.

Document 64

1404 setembre 03. Cubells

ÀPOCA. *Mateu de Mongai, prevere de Cubells, reconeix rebre de Domènec de Calaforra, cobrador de la talla de Cubells, de 400 sous jaquesos que la*

universitat del dit lloc li paga en qualitat de beneficiat de la capella de Sant Bartomeu, anualment, per la festa de la Mare de Deu de febrer. Axí mateix reconeix haver cobrat 23 sous i 4 diners jaquesos que aquesta universitat li paga cada any el darrer dia de maig.

A. AHMC, pergamins, XV/007, 200 X 150 mm. Bon estat de conservació.

Document 65

1404 setembre 05. Balaguer

ÀPOCA. *Guillem Martorell, del lloc de Merita, reconeix rebre de Domènec de Calaforra col·lector del comú de Cubells, 400 sous d'Agramunt de la pensió anual que aquesta universitat li paga cada any el dia primer de maig.*

A. AHMC, pergamins, XV/008, 215 X 120 mm. Bon estat de conservació.

Document 66

1404 setembre 13. Balaguer

ÀPOCA. *Anynou Bonet del lloc de Filella, reconeix rebre de la universitat de Cubells 100 sous d'Agramunt, que aquesta universitat li paga per la festa de Sant Bartomeu en concepte de pensió d'un censal mort. Aquesta quantitat la rep per mans d'Antoni Puigvert, recaptador comú de Cubells.*

A. AHMC, pergamins, XV/009, 137 X 202 mm. Bon estat de conservació.

Document 67

1404 octubre 25. Cubells

ÀPOCA. *Bernat de Puigverd, prevere de Cubells, procurador de Pere de Montgai, beneficiat de la capella de Sant Julià, reconeix rebre de Domènec de Calaforra, recaptador del comú o talla de Cubells, 16 sous i 8 diners jaquesos en concepte de la pensió d'un censal mort que aquesta universitat paga anualment a la dita capella per la festa de Sant Hilari.*

AHMC, pergamins, XV/010, 185 x 185 mm. Bon estat de conservació.

Document 68

1404 octubre 27. Cubells

ÀPOCA. Guillem de Meià, beneficiat de la capella de Sant Llorenç instituïda per en Llorenç Grau, reconeix rebre de Domènec de Calaforra, cobrador de la talla de Cubells, 250 sous jaquesos que la universitat de Cubells paga cada any a la dita capella, i que són de les pensions passades.

A. AHMC, pergamins, XV/011, 222 X 160 mm. Bon estat de conservació.

Document 69

404 octubre 31. Balaguer

ÀPOCA. Bernat Reverdit habitant de La Sentiu reconeix rebre de Domènec Calaforra, comuner del lloc de Cubells per aquest any, 225 sous d'Agramunt o jaquesos, que la universitat de Cubells i els seus particulars li paguen, cada any, per la festa de Sant Hilari del mes de gener; també rep 200 sous censals de la mateixa moneda que cobra el 27 de març anualment. Aquest pagament correspon als terminis ja vençuts del present any. Bernat Reverdit habitant del lloc de La Sentiu reconeix, també, rebre de Domènec de Calaforra, comuner del lloc de Cubells per aquest any, 140 sous d'Agramunt o jaquesos, que la universitat de Cubells i els seus singulars li paguen cada any el primer dia de setembre. Aquest pagament correspon al termini ja vençut del present any.

A. AHMC, pergamins, XV/012, 242 x 245 mm. Bon estat de conservació.

Document 70

1404 novembre 04. Cubells.

ÀPOCA. Arnau Domènec reconeix rebre de Domènec de Calaforra, recaptador de la talla de Cubells, la quantitat de 140 sous jaquesos que restaven per

pagar dels 190 que cobra cada any de la universitat i singulars de la dita vila per raó de la pensió d'un censal. Dels 190 sous en cobra 90 per la festa de Sant Mateu i 100 per la festa de Santa Maria de març.

A. AHMC, pergamins, XV/013, 160 x 190 mm. Bon estat de conservació.

Document 71

1404 desembre 16. Cubells.

ÀPOCA. *Guillem de Peramola, habitant de Cubells, reconeix rebre de Domènec de Calaforra recaptador de la talla d'aquesta vila, de 82 sous i 4 diners jaquesos que restaven per pagar de la pensió de l'any 1403 d'un censal que cobra anualment a la Pentecosta, d'una part; i de 86 sous i 8 diners de la pensió corresponent al present any d'altra part.*

A. AHMC, pergamins, XV/014, 195 X 165 mm. Bon estat de conservació.

Document 72

1405 gener 05. Cubells.

ÀPOCA. *Joan Solsona, habitant de Cubells, reconeix rebre de Domènec de Calaforra, recaptador de la talla de Cubells, 50 sous jaquesos que la universitat d'aquesta vila li paga cada any el dia de Pasqua. Aquesta quantitat correspon al darrer termini vençut.*

A. AHMC, pergamins, XV/015, 130 x 175 mm. Bon estat de conservació.

Document 73

1405 febrer 20. La Maçana

ÀPOCA. *Salvador Pedrol, del lloc de Rubió, com a curador dels bens de Francesca nomenat pel batlle de La Maçana i per Berenguerona, vídua d'en Salvador de Manaut, mare i tutriu d'aquella, reconeix rebre de Bernat Trilla, habitant i síndic de La Maçana, ara però de Fontdepou, la quantitat de 3600 sous jaquesos, preu pel qual en Bernat Trilla ha comprat, aquest dia, el censal mort de pensió 300 sous anuals, que la*

universitat de Cubells pagava cada any a la dita Francesca i al dit Salvador, mentre vivia, per la festa de Santa Maria al mes d'agost.

A. AHMC, pergamins, XV/016, 204 x 203 mm. Bon estat de conservació.

Document 74

1409 febrer 05. Agramunt.

VENDA DE CENSAL MORT I ÀPOCA. *Bernat Casset, veí de Montgai, fill i hereu del difunt Bernat Casset, ven a Isaac Samuel Baruc, jueu d'Agramunt, un censal mort de 7.200 sous de preu i 320 sous de pensió anual, tot moneda barcelonesa de tern, a pagar el dia 18 d'agost. Aquests 320 sous corresponen a la reducció de la pensió original de 600 sous que la universitat de Cubells i els seus veïns estaven obligats a pagar al difunt Bernat Casset per raó de la venda d'un censal mort (18 d'agost de 1392) de 7.200 sous feta per Bernat de Bondia i Antoni Bertran, veïns de Cubells, com a síndics i procuradors de la universitat i del homes d'aquest lloc. El document de reducció de la pensió es va autoritzar a Cubells el 16 de maig de 1407 i, ara, es lliura a Isaac Samuel Baruc com a nou comprador. El venedor reconeix rebre aquesta quantitat amb l'àpoca corresponent.*

A. AHMC, pergamins, XV/017, 204 x 203 mm. Bon estat de conservació.

Document 75

1409 agost 04. Vilanova de Bellpuig

PROCURACIÓ. *Antoni Corçà, veí de Vilanova de Bellpuig, al vescomtat d'Àger, dóna poders a Pere Tartavau, veí de Balaguer, per tal de que pugui actuar legalment contra la universitat i els particulars de Cubells per 133 sous i 4 diners jaquesos, censals, anuals, que li han de pagar cada any el dia 1 de juny per raó del censal que aquesta universitat li va vendre el 29 de maig de 1401, segons instrument públic fet a Cubells per Ramon de Vilanova, notari d'aquesta vila, actuant sota l'autoritat de Berenguer Torrent, rector i notari de Cubells. La procuració li dóna facultat d'actuar contra les persones i les coses donades en garantia.*

A. AHMC, pergamins, XV/018, 375 x 285 mm. Regular estat de conservació.

Document 76

1409 desembre 16 Balaguer - Cubells

VENDA DE CENSAL MORT I ÀPOCA. *El matrimoni format per Antoni Pons i Constança, veïns de Vilanova de Castellpagès (Vilanova de la Barca, Segrià), venen a Pere Batell veí de Bellcaire, 25 sous jaquesos censals, pel preu de 600 sous jaquesos, que en l'any 1353 van comprar a la universitat de Cubells. Antoni Pons i Constança reconeixen rebre de Pere Batell, la quantitat de 600 sous jaquesos, preu pel qual li han venut un censal de 25 sous de pensió anual.*

1409 desembre 17 Cubells

INTIMACIÓ. *Antoni Pons, present a Cubells davant de Pere Sauquet, lloctinent del batlle de Cubells, d'Andreu Tàpia, d'Arnau Domenech, major de dies, de Ramon Covet i de Pere Covet, veïns de Cubells, present també Pere Batell veí del lloc de Bellcaire, comprador del dit censal, els notifica la venda del censal.*

A. Original no localitzat.

B. AHMC, pergamins, XV/019, 595 x 565 mm. Trasllet autoritzat l'any 1414 per Pere Dalmau, notari públic de Balaguer com a substitut de Jaume Fabre, batxiller en decrets i rector de l'església del dit lloc. Bon estat de conservació malgrat algunes taques de rovell.

Document 77

1411 maig 16. Cubells

FRACCIONAMENT DE DEUTES. *Arnau de Montgai, Guillem de Meià, Bernat de Castelló, paers, i molts d'altres habitants de la vila de Cubells, com a representats de la universitat d'aquesta vila, atès que els pagaments d'interessos dels nombrosos censals, deutes i crèdits han portat la vila a una situació financera insostenible, acorden amb aquells creditors, també veïns de Cubells, que han estat aconsellats per Ramon Berenguer Despens, procurador general del marquesat, i per Jaume de Prat,*

batxiller en decrets, oficial del deganat d'Urgell i rector de la vila de Cubells, fraccionar el pagament, durant 24 anys, de la llució dels diferents censals morts que la universitat te amb aquests veïns.

A. AHMC, pergamins, XV/020, 335 x 456 mm. Regular estat de conservació.

Document 78

1414 març 12. Camarasa

ÀPOCA. *Pere Gratallops, prevere de Camarasa, beneficiat de la capella de les onze mil verges, instituïda a l'església parroquial de Sant Pere de Cubells pel discret Balagueró de Ramoneda, prevere, difunt, reconeix rebre d'Arnau Domènec, clavari de Cubells, la quantitat de 600 sous jaquesos, en concepte de pensions endarrerides d'un censal de 300 sous jaquesos anuals que aquesta universitat li paga cada any per la festa de Santa Maria de febrer.*

A. AHMC, pergamins, XV/021, 204 x 203 mm. Bon estat de conservació.

Document 79

1414 març 14. Barcelona

ÀPOCA. *Francesc de Gualbes, ciutadà de Barcelona, reconeix rebre d'Arnau Domènec, clavari de la vila de Cubells pel present any, 42 lliures 17 sous 2 diners i 1 òbol de Barcelona, en concepte de pensió d'un censal mort que rep anualment de la universitat de Cubells i altres llocs del marquesat. Aquesta quantitat l'ha rebut de mans de Bernat de Mont-ravà.*

A. AHMC, pergamins, XV/022, 290 X 140 mm. Bon estat de conservació.

Document 80

1414 març 14. Barcelona

ÀPOCA. *Bertran Nicolau, mercader i ciutadà de Barcelona, reconeix rebre d'Arnau Domènec, clavari de Cubells, 11 lliures i [5] sous barcelonesos*

en concepte de la pensió d'un censal mort que la universitat de Cubells li havia d'haver pagat per la festa de Santa Llúcia de l'any anterior. Aquesta quantitat la rep de mans de Bernat de Mont-ravà, veí d'aquesta vila.

A. AHMC, pergamins, XV/023, 165 x 210 mm. Bon estat de conservació.

Document 81

1414 abril. Cubells

ÀPOCA. *David Samuel de Piera, jueu d'Agramunt, procurador de [Saltell] Gràcia, hereu de Salomó Gràcia, jueu de la vila de Falset difunt, pare seu, reconeix rebre d'Arnau Domènec, clavari de la vila de Cubells, 858 sous barcelonesos en concepte de la lluçió d'un censal que tenia amb aquesta vila. Aquesta quantitat la rep de mans de Bernat de Meià.*

A. AHMC, pergamins, XV/024, 175 x 252 mm. Mal estat de conservació.

Document 82

1414 maig 08. Agramunt.

ÀPOCA. *Davi Samuel de Piera, jueu d'Agramunt, procurador de Galtell Gràcia, fill i hereu de Salomó Gràcia, jueu de Falset, reconeix rebre d'Arnau Domènec, clavari dels fons públics de Cubells, 41 florins d'or d'Aragó que devien a Salomó Gràcia segons el debitori fet a Cubells el 25 de juliol de 1411, fet per Bartomeu Garoça vicari i notari públic de Cubells. Aiximateix, actuant com a procurador d'Abraham ça Cavaleria, jueu de Falset, reconeix rebre de Bernat de Meià i Arnau Domènec per 78 florins d'or d'Aragó que la universitat de Cubells devia segons l'instrument debitori signat a Agramunt el 15 de gener de 1409. A més Davi Samuel de Piera, actuant en nom propi reconeix rebre 64 florins d'or d'Aragó segons instrument debitori fet a Cubells el 6 de desembre de 1403, per en Joan de Peralta, notari per autoritat reial. Aquestes quantitats les ha rebut de mans de Bernat de Meià de Cubells.*

A. AHMC, pergamins, XV/025, 230 x 355 mm. Bon estat de conservació.

Document 83

1414 octubre 15. Camarasa

ÀPOCA. *Lluís de Meià, donzell, senyor del lloc de La Sentiu, reconeix rebre de Guillem de Meià i Joan Gombau, col·lectors de la talla del lloc de Cubells, 416 sous i 8 diners de moneda de Barcelona que aquesta universitat i els seus singulars, juntament amb altres universitats del Marquesat, li paguen cada any, per un censal, el dia de la Mare de Déu d'Agost.*

A. AHMC, pergamins, XV/026, 100 x 275 mm. Bon estat de conservació.

Document 84

1415 abril 28. Organyà.

ÀPOCA. *Ramon Desplà i Cardoneta, la seva dona, de la vila d'Organyà, fan època a Arnau de Mongai, Pere de Montsonis, absents, i Salvador de Clua, present, paers de Cubells el present any, de 76 lliures i 13 sous jaquesos, de les 120 lliures i 15 sous que la universitat de Cubells els deu de pensió de dos censals morts que es paguen en certs terminis, l'últim dels quals és el dia de la festa de la Santes Creus de maig. A més reconeixen rebre 6 florins d'or d'Aragó i 2 sous en concepte de salari del seu procurador Lluís Martí.*

A. AHMC, pergamins, XV/027, 175 X 270 mm. Bon estat de conservació.

Document 85

1416 març 25. Guissona.

ÀPOCA. *Galcerà Sacosta, donzell, habitant de Sanahuja, reconeix rebre dels paers de Cubells, en nom de la dita vila, 1.000 sous barcelonesos en concepte de la pensió d'un censal mort que es paga per la festa de sant Joan Baptista, al juny. D'aquests 1000 sous n'ha rebut 450 de part de Guillem de Meià com a col·lector del comú de la dita vila; els restants 550 li han estat pagats en diversos terminis.*

A. AHMC, pergamins, XV/028, 270 x 168 mm. Bon estat de conservació.

Document 86

1416 novembre 07. Balaguer.

ÀPOCA. *Guillem Marçol, major de dies, habitant del lloc de Merita, reconeix rebre de Guillem de Meià, comuner de la vila de Cubells, la quantitat de 180 sous i 8 diners jaquesos que havia de cobrar per la festa de Sant Pere en concepte de pensió que anualment li paga aquesta universitat per un censal mort.*

A. AHMC, pergamins, XV/030, 180 x 220 mm. Bon estat de conservació.

Document 87

1416 novembre 07. Balaguer

ÀPOCA. *Bernat Reverdit, del lloc de La Sentiu, reconeix rebre de Guillem de Meià, col·lector del comú del dit lloc, 53 sous i 4 diners jaquesos, corresponent a la pensió d'un censal mort que es paga cada any el dia de Santa Maria de març.*

A. AHMC, pergamins, XV/029, 150 x 221 mm. Bon estat de conservació.

Document 88

1416 desembre 01. Sanahuja

ÀPOCA. *Galcerà Sacosta, àlies de Fluvià, donzell, veí de Sanahuja i senyor dels castells de Mirambell i de la Portella, reconeix rebre de Guillem de Meià, recaptador de la talla del lloc de Cubells, per mans de Pere Domènec, veí de Cubells, 1000 sous barcelonesos en concepte de la pensió d'un censal mort que aquesta universitat li paga anualment per la festa de Sant Joan.*

A. AHMC, pergamins, XV/031, 100 x 250 mm. Bon estat de conservació.

Document 89

1417 febrer 02. Camarasa

ÀPOCA. Ramon Margarit, habitant de la vila de Camarasa, recaptador assignat per les universitats de la part inferior del Marquesat, per les pensions d'aquells censal i violari que tot el marquesat, inferior i superior, i els seus singulars tenen anualment amb en Jaume Comes, ciutadà de Barcelona, reconeix rebre de la universitat i els prohoms de Cubells les quantitats de 1176 sous d'una part i 1134 sous i 6 diners d'altra part, de la part que correspon a Cubells dels dits censal i violari. Declara rebre aquestes quantitats de mans de Bernat de Meià.

A. AHMC, pergamins, XV/032, 220 x 300 mm. Bon estat de conservació.

Document 90

1417 març 05. Barcelona

ÀPOCA. Joan Bussot, ciutadà de Barcelona i procurador de Francesc de Gualbes, també ciutadà de Barcelona i fill del difunt Ramon de Gualbes, reconeix rebre dels prohoms de la vila de Cubells 42 lliures 17 sous i 6 diners barcelonesos de tern en concepte de la pensió d'un censal mort que la dita universitat paga cada any al seu representat, el dia 4 de març. Aquesta quantitat la rep de mans de Pere d'Agramunt, veí de Cubells.

A. AHMC, pergamins, XV/033, 225 x 250 mm. Bon estat de conservació.

Document 91

1417 juny 16. Areny.

ÀPOCA. Fra Lluís de [Viu]laflor, procurador i fill de la noble Constança d'Orcau, reconeix rebre de mans de Guillem Cardona 316 sous i 8 diners barcelonesos, en concepte de la pensió d'un censal mort que la vila de Cubells paga, anualment, el dia 1 de juny.

A. AHMC, pergamins, XV/034, 160 x 168 mm. Bon estat de conservació.

Document 92

1419 abril 24. Barcelona

ÀPOCA. *Francesc de Gualbes, ciutadà de Barcelona, fill de Ramon de Gualbes, difunt, reconeix rebre de Bernat de Meià, recaptador de la talla de Cubells la quantitat de 42 lliures, 17 sous, 6 diners i un òbol que la universitat d'aquest lloc li paga anualment el dia 4 de març, de pensió d'un censal. Aquesta quantitat l'ha rebut per mans de Jaume Miquel, de la mateixa vila.*

A. AHMC, pergamins, XV/035, 150 x 250 mm. Bon estat de conservació.

Document 93

1419 agost 18. Areny

ÀPOCA. *Fra Lluís de [Viu]laflor, monjo del monestir d'Alaó de l'ordre de Sant Benet, procurador de Constança d'Orcau, senyora d'Abella, reconeix rebre de la universitat i els singulars de Cubells la quantitat de 500 sous barcelonesos que aquests li paguen cada any per raó de la pensió anual d'un censal mort.*

A. AHMC, pergamins, XV/036, 85 x 320 mm. Bon estat de conservació.

Document 94

1419 desembre 02. Balaguer

ÀPOCA. *Bartomeu Ros, habitant de la ciutat de Balaguer, com a tutor del fill i hereu d'Arnau de Llances, difunt, de Castelló de Farfanya, reconeix rebre dels paers de Montgai, en representació de la dita universitat i de Bernat de Meià, recaptador de la talla de Cubells, 100 sous jaquesos corresponents a la pensió, de 200 sous, d'un censal que li paguen anualment al seu pupil per la festa de Sant Andreu.*

A. AHMC, pergamins, XV/037, 155 x 245 mm. Bon estat de conservació.

Document 95

1420 març 04. Barcelona

ÀPOCA. *Bertran Nicolau, mercader i ciutadà de Barcelona, reconeix rebre de Bernat de Meià, recaptador de la talla o del comú de la vila de Cubells, absent, 11 lliures i 5 sous barcelonesos de tern en concepte de la pensió d'un censal mort que la universitat de Cubells li havia d'haver pagat per la festa de santa Llúcia proppassada. Ha rebut els diners de mans de Joan de Peralta, notari de Cubells.*

A. AHMC, pergamins, XV/038, 250 X 150 mm. Bon estat de conservació.

Document 96

1420 maig 28. Camarasa

ÀPOCA. *Francesc d'Agramunt, habitant de Camarasa, procurador del venerable Pere Corçà, de Vilanova de Bellpuig, reconeix rebre de Bernat de Meià, comuner de la vila de Cubells, la quantitat de 10 lliures jaqueses, censals anuals, que aquesta universitat paga anualment al seu representat el dia 3 d'abril.*

A. AHMC, pergamins, XV/039, 180 x 300 mm. Bon estat de conservació.

Document 97

1420 setembre 30. Barcelona

ÀPOCA. *Joan Llull, ciutadà de Barcelona, com a procurador de la seva mare Agneta, vídua de Joan Llull, reconeix rebre dels prohoms, singulars i universitats dels castells i llocs de Camarasa, Cubells, Montgai i Alòs de les terres del marquesat a la diòcesi d'Urgell, 500 lliures en moneda barcelonesa de tern, que li devien des del més d'agost per raó d'un censal mort. Ha rebut el pagament per mitjà de Bernat de Meià, del dit lloc de Cubells.*

A. AHMC, pergamins, XV/040, 180 x 200 mm. Bon estat de conservació.

Document 98

1420 novembre 10

ÀPOCA. Il·legible

A: AHMC, pergamins, XV/040bis, 150 x 225 mm. Mal estat de conservació, tinta molt esvanida.

Document 99

1420 desembre 14. Balaguer.

ÀPOCA. Bernat Trilla, del lloc de Fontdepou, reconeix rebre de Bernat de Meià, recaptador de la talla de Cubells, la quantitat de 100 sous jaquesos que corresponen al pagament de la festa de la Mare de Déu d'Agost, dels 300 sous censals de la dita moneda, que la universitat i els singulars d'aquesta vila li paguen anualment.

A. AHMC, pergamins, XV/041, 160 x 262 mm. Bon estat de conservació.

Document 100

1421 gener 25. Balaguer.

ÀPOCA. Bernat Folguera, del lloc de Castellserà, reconeix rebre de Bernat de Meià, cobrador de la talla de Cubells, 400 sous jaquesos, censals, corresponents a les pensions dels anys 1419 i 1420 que es paguen anualment el dia de la Mare de Déu d'Agost.

A. AHMC, pergamins, XV/042, 275 X 120 mm. Bon estat de conservació.

Document 101

1422 juny 01. Areny

ÀPOCA. Constança d'Orcau, del castell d'Areny, filla del noble Arnau d'Orcau, reconeix rebre de Jaume de Peramola, habitant del lloc de Cubells, la quantitat de 500 sous barcelonesos que aquesta universitat li paga cada any com a renda d'un censal, el dia primer de juny. Ho ha rebut de mans de Joan de Gombau, habitant del lloc de Cubells.

A. AHMC, pergamins, XV/043, 110 x 285 mm. Bon estat de conservació.

Document 102

1422 novembre 05. Organyà

ÀPOCA. *Ramon Desplà, mercader d'Organyà reconeix rebre de Francesc Querol 7 lliures jaqueses, quantitat que rep anualment de la universitat de Cubells tal com consta en el contracte de venda, signat per Jaume de Peramola, comuner de la dita vila.*

A. AHMC, pergamins, XV/044, 110 x 348 mm. Bon estat de conservació.

Document 103

1422 novembre 23. Barcelona

ÀPOCA. *Clara Sala i Elionor Bellveí, monges del monestir de Sant Pere de les Puel·les de Barcelona, com a administradores de l'aniversari de les candeles de cera de les monges del dit monestir, reconeixen rebre dels prohoms de Cubells la quantitat de 11 lliures i 5 sous de moneda barcelonesa de tern, en concepte de pensió d'un censal mort que aquesta vila els hi paga cada any per la festa de Santa Llúcia. Aquesta quantitat la reben de mans de Bernat Punyet, habitant de Montgai.*

A. AHMC, pergamins, XV/045, 162 x 233 mm. Bon estat de conservació.

Document 104

1423 maig 25. Organyà

ÀPOCA. *Ramon Desplà, de la vila d'Organyà, reconeix rebre de Guillem Nadal, Pere de Montgai i Pere de Bondia, paers del lloc de Cubells, i de Bernat de Meià, col·lector de la talla del dit lloc, així com de la universitat d'aquest lloc, la quantitat de 20 lliures, 7 sous i 8 diners jaquesos. Aquesta quantitat correspon les pensions que li paguen anualment, el dia primer d'abril i per les santes creus de maig. Aquesta quantitat la rep per mans de Pere Berenguer del dit lloc de Cubells.*

A. AHMC, pergamins, XV/046, 130 x 285 mm. Bon estat de conservació.

Document 105

1423 agost 09. Camarasa

ÀPOCA. Pere Gratallops, prevere de Camarasa, beneficiat de la capella de les onze mil verges instituïda a l'església parroquial de Sant Pere de Cubells pel discret Balagueró de Ramoneda, prevere, difunt, reconeix haver rebut de Bernat de Meià, clavari de Cubells, la quantitat de 250 sous jaquesos, d'aquells 300 sous jaquesos anuals de pensió que aquesta universitat li paga cada any per la festa de santa Maria de febrer.

A. AHMC, pergamins, XV/047, 160 x 275 mm. Bon estat de conservació.

Document 106

1423 agost 23. Sanahuja.

ÀPOCA. Galcerà Sacosta, junior, donzell, habitant de Sanahuja, reconeix rebre de Bernat de Meià, cobrador de la talla de Cubells, en diversos pagaments que li ha fet a ell i al seu pare, Galcerà Sacosta, cavaller, 677 sous i 6 diners de Barcelona. Aquests diners son part dels 1000 sous barcelonesos, censals, que cada any reben ell i el seu pare de la universitat i els particulars de Cubells per la festa de sant Joan Baptista. Aquesta quantitat la rep per mans de Joan de Meià, fill del dit Bernat.

A. AHMC, pergamins, XV/048, 160 x 280 mm. Bon estat de conservació.

Document 107

1423 setembre 15. Ponts

ÀPOCA. Fra Bartomeu Lambard, prior del monestir de Santa Maria de Gualter de l'ordre de Sant Benet, reconeix rebre de Bernat de Meià, recaptador de la talla de Cubells, la quantitat de 18 lliures 3 sous i 4 diners de Barcelona que cobra de cens cada any d'aquesta universitat per la festa de Sant Pere.

A. AHMC, pergamins, XV/049, 210 x 200 mm. Bon estat de conservació.

Document 108

1425 març 22. Areny

ÈPOCA DE LLUÏCIÓ. *Constança d'Orcau, de la vila d'Areny, reconeix rebre de Pere Cuçola, Pere Montgai i Ferrer de Perles, paers per aquest any de la vila de Cubells, la quantitat de 7000 sous barcelonesos de tern, per la lluïció d'un censal, segons escriptura autoritzada a Tremp el 24 de maig de 1389 per Pere d'Ortó notari d'aquesta vila, i pel qual cobrava una pensió anual de 500 sous barcelonesos de tern el dia 1 de juny. Aquesta quantitat l'ha rebut de mans de Bartomeu Garoça, prevère i beneficiat d'aquesta vila.*

A. AHMC, pergamins, XV/050, 345 X 220 mm. Bon estat de conservació.

Document 109

1427 gener 10. Agramunt.

ÈPOCA. *Astruch Bonsenyor Gràcia, jueu i habitant de la vila d'Agramunt, com a procurador de Bernardí Cortal, mercader i ciutadà de Barcelona al qual li havia estat cedit un censal per part d' Abraham Baruc, anomenat Joan de Ribells des de la seva conversió, habitant de la vila de Santa Coloma de Queralt, reconeix haver rebut d'Antoni Cebrià, del lloc de Cubells, la quantitat de 258 sous de Barcelona en concepte de la pensió que s'havia de pagar el dia 18 d'Agost. Aquesta quantitat la rep de mans de Ramon de Montgai.*

A. AHMC, pergamins, XV/051, 215 x 280 mm. Bon estat de conservació.

Document 110

1427 març 03. Barcelona.

ÈPOCA. *Agnès de Corbera, abadessa del monestir de Sant Pere de les Puel·les de Barcelona, reconeix rebre d'Antoni Ciprià, clavari per aquest any de*

la vila de Cubells, 11 lliures i 5 sous barcelonesos de tern, que li havien de ser pagats per la festa de Santa Llúcia proppassada, per raó de la pensió d'un censal mort que té a la vila de Cubells. Ha rebut els diners de mans de Ramon Tomàs, mercader de Barcelona.

A. AHMC, pergamins, XV/052, 155 X 270 mm. Bon estat de conservació.

Document 111

1429 juliol 05. Lleida

VENDA DE CENSAL MORT I ÀPOCA. *Francesc Martorell, veí de Linyola, i la seva esposa Barcelona venen a Antoni Cardona, veí de Lleida, un censal mort de 5.370 sous de preu i 223 sous i 9 diners de pensió anual, tot en moneda jaquesa, a pagar per la festa de sant Francesc del mes d'octubre. Aquests 223 sous i 9 diners equivalen a la meitat dels 447 sous i 6 diners que, a raó de 12.000 sous per mil lenari, la universitat de Cubells i els seus veïns pagaven a Balaguer de Ramoneda en concepte de les pensions de diversos censals morts que li havien venut. Pertanyien ara a Francesc Martorell per la compra feta per Guillem Martorell, com a tutor seu i dels seus germans Lluís i Amada, fills del difunt Joan Martorell, a Balaguer de Ramoneda per 5.370 sous (document autoritzat al terme d'Alòs, al lloc anomenat el coll de Negra, el 8 de gener de 1387, pel notari Guillem de Meià).*

A posteriori, Francesc Martorell, atesa l'extrema pobresa de la universitat i veïns de Cubells i sentint pietat per aquesta situació, va reduir aquestes pensions a la meitat, és a dir a 223 sous i 9 diners, a raó de 24.000 sous per 1.000, a pagar per la festa de sant Francesc del mes d'octubre, tal i com consta en el document de reducció de pensió fet a Cubells el 4 d'octubre de 1407, document que ara lliura a Antoni Cardona perquè puguin exigir la pensió.

Francesc i Barcelona, finalment, tot al·legant ocupacions diverses, aprofiten el mateix document de venda del censal mort per nomenar els notaris Arnau de la Pardina i Joan Garcia i l'escrivà Jaume Vidrier, tots de Lleida, procuradors seus perquè informin la universitat i homes de Cubells que, en l'esdevenidor, hauran de pagar a Antoni Cardona la

pensió de 223 sous i 9 diners o la quantitat total (5.370 sous) en cas de lluiació. Els venedors reconeixen rebre aquesta quantitat amb l'època corresponent.

1429 juliol 23. Cubells

INTIMACIÓ. *Joan Garcia, notari de Lleida, com a procurador de Francesc Martorell i de la seva muller Barcelona, notifica a Joan de Plat, notari i paer, Ramon de Montgai, batlle, i Guillem de Moià i Pere Covet, prohoms, tots veïns de Cubells, que ha venut el censal mort dalt especificat a Antoni Cardona, raó per la qual, en l'esdevenidor, la universitat de Cubells i els seus veïns hauran de pagar, per la festa de sant Francesc del mes d'octubre, al dit Antoni els 223 sous i 9 diners jaquesos corresponents a la pensió anual del censal o la quantitat total (5.370 sous) en cas de lluiació.*

A. AHMC, pergamins, XV/053, 155 X 270 mm. Bon estat de conservació.

Document 112

1432 setembre 5. Església de Sant Pere de Cubells → 1436 octubre 29.

Balaguer

[CREACIÓ I VENDA D'UN CENSAL MORT]. *[Els homes de Cubells creen i venen] a diversos creditors i institucions de diferents llocs de Catalunya un censal mort de 7.000 sous jaquesos de pensió anual. En el document s'aproven uns capítols on es relacionen els [drets i deures dels homes de Cubells en relació al pagament de la pensió i les quantitats que s'han de pagar a cada creditor].*

A. AHMC, pergamins, XV/056, (745x710)+ (745x710). Document en deficient estat de conservació a causa d'alguns estrips i de la tinta molt esvanida. Al document, format originàriament per tres peces de pergami cosides, li manca la primera peça. Les dates extremes que figuren com a data del document corresponen a la data de la ferma dels primers i dels darrers creditors.

Document 113

1433 octubre 30. Cubells, església de Sant Pere.

RECONEIXEMENT DE PRIVILEGIS. *Lluís de Coscó, cavaller, com a senyor de les viles i llocs del marquesat, reconeix els privilegis, costums, llibertats i altres drets dels habitants d'aquestes terres.*

A. AHMC, pergamins, XV/054, 290 x 472 mm. Regular estat de conservació.

Document 114

1435 setembre 19 - 21. Lleida.

VENDA DE CENSAL MORT I ÀPOCA. *Salvador Trilla, veí de Font de Pou, en nom propi i com a procurador del seu pare, Bernat Trilla, i de la seva esposa Salvadora (document de procuració autoritzat a Àger el 25 de juliol de 1433), ven a Antoni Cardona, veí de Lleida, un censal mort de 3.600 sous de preu i 300 sous de pensió anual, tot en moneda jaquesa, a pagar per la festa de santa Maria del mes d'agost.*

Aquest censal pertanyia a Bernat Trilla per la venda a ell feta (20 de febrer de 1405) per Salvador Pedrol, veí de Rubió, com a tutor assignat pel batlle de la Maçana i per Berenguerona, vídua de Salvador de Manaut, a Francesca, filla de dita Berenguerona i del difunt Salvador Manaut. A Salvador Manaut li pertanyia com a hereu del difunt Pere Manaut, de la Maçana, i a aquest, per la venda que li van fer (10 de juliol de 1368) Mateu Domènec, Llorenç Castelló i Bernat de Bondia, veïns de Cubells, com a síndics i procuradors de la universitat i veïns d'aquest lloc.

El document, al mateix temps, fa referència als capítols que la universitat i els homes de Cubells, per una part, i Bernat Trilla i altres creditors, per l'altra, varen signar i en els quals es donava a aquests creditors, en pagament dels diferents censals que se'ls devien, l'onze perpetu dels fruits del lloc de Cubells. Aquests capítols, ara, hauran de ser respectats per Antoni Cardona. El venedor reconeix rebre aquesta quantitat amb l'àpoca corresponent.

A. AHMC, pergamins, XV/055A, 640 X 668 mm. Regular estat de conservació.

Document 114 bis

1435 setembre 21. Cubells

INTIMACIÓ. *Salvador Trilla, en nom propi i com a procurador del seu pare, Bernat Trilla, i de la seva esposa Salvadora, notifica a Pere de Bondia, Guillem Arnau i Pere Berenguer, l'any present paers de Cubells, que ha venut el censal mort dalt especificat a Antoni Cardona, raó per la qual, en l'esdevenidor, la universitat de Cubells i els seus veïns hauran de pagar, per la festa de santa Maria d'agost, al dit Antoni els 300 sous jaquesos corresponents a la pensió anual del dit censal o la quantitat total (3.600 sous) en cas de llució.*

A. AHMC, pergamins, XV/055B, 640 X 668 mm. Regular estat de conservació. Document redactat en el mateix pergami que el de la venda del censal mort i l'època (XV/055A)

Document 115

1439 març 10. Lleida.

ÈPOCA. *Guillem Joan, clavari de la ciutat de Lleida, reconeix rebre de les universitats dels llocs de Camarasa, Cubells, Montgai, Alòs, Fontllonga, Baldomar, la Nou i de la Maçana i dels singulars d'aquestes, la quantitat de 15 lliures jaqueses, corresponents a la pensió d'un censal mort que es paga el primer dia de març. Aquesta quantitat la rep per mans de Bartomeu Garoça, prevere beneficiat de la Seu de Lleida.*

A. AHMC, pergamins, XV/057, 640 X 668 mm. Regular estat de conservació.

Document 116

1448 maig 29. Cervera.

REDEMPCIÓ DE VIOLARI. *Angelina, esposa de Pere Boguet, doctor en decrets de Cervera, com a hereva del seu pare Joan Ponsils i de la seva germana Isabel, reconeix rebre de diversos veïns del lloc de Cubells la quantitat de 28 lliures de moneda jaquesa que corresponen als 93 sous i 4 diners*

jaquesos de violari que aquests havien venut, en temps passat, al venerable Mateu de Montgai, prevere de la dita vila, i que aquest cobrava anualment el dia 6 de juny. El dit Mateu, posteriorment, va vendre el dit violari a Antoni Cortit i aquest a Joan Ponsils, pare de la dita Angelina. Aquesta quantitat, Angelina, l'ha rebut de mans de Jaume Bernat i Francesc Caminet, paers de la dita vila.

A. AHMC, pergamins, XV/058, 290 x 583 mm. Regular estat de conservació.

Document 117

1450 gener 15. Cubells[casa de Joan Marc Bondia]

SENTÈNCIA ARBITRAL. *Joan Gispert, prior de Santa Maria de Gualter, Bernat d'Olzinelles, ciutadà de Lleida i senyor de Mollerussa, Astruc Bonsenyor Gràcia, jueu d'Agramunt, i Galceran Bellver, prevere, aquest en substitució de Galceran Sacosta, per una part, i Pere de Montgai, major, batlle, Bernat Guim Arnau, Antoni Pucullull, aquest en substitució de Jaume Bertran, Antoni de Montgai i Salvador Clua, paers, i Guillem Guim Arnau i Francesc Caminet, prohoms, per l'altra part, àrbitres nomenats, respectivament, pels creditors o compradors de l'Onzè perpetu de la vila de Cubells i per la universitat i els homes del dit lloc (nomenament fet el 28 de novembre de 1449 en presència de molts dels creditors o dels seus procuradors i en presència, també, dels paers de Cubells), reunits en la casa de Joan Marc Bondia, hostaler de Cubells, en presència de Joan de Peralta, notari, de Joan de Patos, veí de Cubells, de Gaspar de Montsonís, veí d'Alòs, i de Lluís de Coscó, cavaller i senyor de Cubells, sentencien en la controvèrsia sorgida entre els dits creditors, per una part, i els paers i els veïns de Cubells, per l'altra, en relació a dos dels capítols que s'havien signat amb motiu de la venda del dit Onzè i que feien referència al nombre de bèsties de càrrec, o al seu equivalent en diners, que els homes de Cubells havien de lliurar una vegada a l'any als seus creditors i a l'obligació de fermar i pagar el dit Onzè per part dels homes del poble de Cubells. Els dits àrbitres sentencien que els homes de Cubells només hauran de lliurar 60 bèsties de càrrec o 300 sous i que tots els homes de Cubells hauran de fermar i*

pagar l'onzè mentre visquin al poble, tenint, però, llibertat de marxar i, així, deixar de pagar en els anys successius a la seva marxa.

A. AHMC, pergamins, XV/059, 510 x 690 mm. Regular estat de conservació.

Document 118

1451 febrer 27. Cubells.

NOMENAMENT DE PROCURADORS. *Els veïns de Cubells, reunits en consell a la casa de l'onzè, essent presents Bernat de Bondia, prevere, i Melcior de Bellver, donzell, de la dita vila, i diversos testimonis, i en virtut de la llicència concedida per la reina Maria, de 16 de febrer de 14[.], per nomenar procuradors, nomenen procuradors generals Joan Marc de Bondia, paer, i Bernat Guimarnau, veïns de Cubells.*

A. AHMC, pergamins, XV/060, 550 x 575 mm. Bon estat de conservació, però afectat per tres grans forats producte de rossegadors.

Document 119

1452 març 16. Cubells.

REQUERIMENT. *Bernat Pasqual i Pere Gomar, paers i síndics de Cubells, atesa la sentència pronunciada en el plet què enfrontava Lluís de Coscó, senyor de Cubells, i la universitat d'aquesta vila, apel·len aquesta sentència i requereixen a Pere d'Alcanyis procurador del dit Lluís de Coscó, que nomeni un altre jutge per a continuar aquesta causa. Pere d'Alcanyís dóna el seu consentiment en actuar segons dret.*

A. AHMC, pergamins, XV/061, 420 x 478 mm. Bon estat de conservació.

Document 120

1454 agost 14. Camarasa.

ACTA NOTARIAL. *Bernat de Bondia, vicari i notari públic de Camarasa, aixeca acta de la lectura pública, a la plaça de Camarasa, d'una cèl·lula, presentada per Francesc de Gratallops, paer, com síndic de la vila de*

Cubells, a Lluís de Coscó, cavaller, senyor de Cubells i d'altres llocs del Marquesat, on s'expressa la il·legalitat de l'arrest de quatre veïns del Cubells per no haver pagat les 30 lliures que els exigia en concepte de la quèstia. L'arrest l'havia dut a terme Pere d'Alcanyís, procurador de Lluís de Coscó. Els de Cubells invoquen la sentència de la indemnitat per tal d'expressar el seu rebuig a l'esmentat arrest. Amb posterioritat, dos dies després, Bernat de Bondia lliura una còpia de la cèdula a Francesc de Gratallops.

A. AHMC, pergamins, XV/062, 330 x 270 mm. Bon estat de conservació.

Document 121

1455 març 10. Cubells.

REQUERIMENT NOTARIAL. *Acta davant notari de la reunió entre els representants de les viles que constitueixen el marquesat i l'honorable Lluís de Coscó, cavaller, senyor de les viles i llocs del Marquesat, en la qual es tracta sobre la revocació, o no, de cert guiatge lliurat per Joan de Navarra, actuant en representació del rei d'Aragó. Sembla que el guiatge havia estat revocat i ara es considera nul·la la seva revocació.*

A. AHMC, pergamins, XV/063, 370 x 295 mm. Bon estat de conservació.

Document 122

[S. XV]. Balaguer

INSOLUTUMDACIÓ. *Nicolau Cerdà, notari de Balaguer per autoritat reial, com a tutor dels fills i hereus del difunt Bartomeu Espígol (document de tutoria autoritzat el 10 desembre 1410) i per poder pagar part dels 6.050 sous que es deuen a Elisenda, mare i vídua, respectivament, dels dits nens i del dit Bartomeu, en concepte de la restitució del seu dot (4.500 sous), de l'escreix (1.000 sous) i del llegat testamentari que li va fer el seu marit (550 sous), ven a Bernat de Vilagrassa, de la vila de Cervera, espòs actual d'Elisenda, un censal mort de 1.350 sous agramuntosos de preu i 175 sous barcelonesos de pensió anual, a pagar*

per la festa de sant Joan, quantitat que el dit Bernat de Vilagrassa es reté en insolutumdació d'una part dels dits 6.050 sous.

A. AHMC, pergamins, XV/064, 560 x 765 mm. Bon estat de conservació malgrat l'esvaniment de la tinta al plec inferior.

Document 123

1501 octubre 22. Balaguer

ÀPOCA. *Jofre de la Breçerola, donzell habitant de Balaguer, reconeix rebre d'Antoni Gomar, paer per aquest any de la vila de Cubells, la quantitat de 25 lliures de Barcelona que corresponen a la seva part de les 50 lliures censals que aquesta vila li paga, anualment a l'octubre, juntament amb Bernardí d'Àger, donzell, senyor de [Pinsa].*

A. AHMC, pergamins, XVI/001, 176 x 165 mm. Bon estat de conservació.

Document 124

1502 setembre 05. Sanahuja.

VENDA DE CENSAL MORT I ÀPOCA. *Antoni Gomar, síndic, procurador i actor de la universitat i singulars de la vila de Cubells, ven a Pere Rovira, de la vila de Sanahuja, un censal mort pel preu de 150 lliures barceloneses, de pensió de 150 sous barcelonesos anuals. Antoni Gomar, reconeix rebre de Pere Rovira la quantitat de 150 lliures barceloneses.*

SENTÈNCIA. *Llorenç Cardona, prevere, batxiller en decrets, oficial eclesiàstic de la vila de Sanahuja pel bisbe d'Urgell, a petició de Pere Rovira, d'aquesta vila, -atès què Antoni Gomar reconeix deure a Pere Rovira, en concepte de pensió 150 sous barcelonesos anuals, per la venda d'un censal de 150 lliures- sentència Antoni Gomar i els seus representats a pagar puntualment sota pena d'excomunió.*

A. AHMC, pergamins, XVI/002A, (800x600)+(350x400) mm. Bon estat de conservació.

Document 125

1502 setembre 5. Sanahuja.

SENTÈNCIA. *Llorenç Cardona, prevere, batxiller en decrets, oficial eclesiàstic de la vila de Sanahuja pel bisbe d'Urgell, a petició de Pere Rovira, d'aquesta vila, -atès què Antoni Gomar reconeix deure a Pere Rovira, en concepte de pensió 150 sous barcelonesos anuals, per la venda d'un censal de 150 lliures- sentència Antoni Gomar i els seus representats a pagar puntualment sota pena d'excomunió.*

A. AHMC, pergamins, XVI/002B, (800x600)+(350x400) mm. Bon estat de conservació.

Document 126

1509 febrer 06. Cubells.

PROCURACIÓ. *Joan Farreny, Jaume Clua i Pere Llop, paers juntament amb altres prohoms de la vila de Cubells reunits en consell en la casa de l'onzè convocats per Pere Marcús, batlle de la dita vila per Francesc de Luna, senyor de la vila, nomenen Antoni Pasqual i Joan Llop procuradors.*

A. AHMC, pergamins, XVI/003, 710 x 652 mm. Bon estat de conservació.

Document 127

1519 desembre 02. Gerp

VENDA DE CENSAL MORT I ÀPOCA. *Joan Llop, en nom propi i com a síndic de la universitat de Cubells, juntament amb Antoni Pasqual, venen a carta de gràcia a Perot Francesc Guixos, cavaller de Balaguer, un censal mort de 200 lliures de preu i 200 sous de pensió anual a pagar el dia de la data. Els predits venedors reconeixen rebre la quantitat de 200 lliures de mans del comprador.*

A AHMC, pergamins, XVI/004, 730 x 530 mm. Regular estat de conservació.

Document 128

1522 febrer 04. Guissona

ÀPOCA. *Francesc Pelòs, prevere de la col·legiata de Santa Maria de Guissona i beneficiat de la capella de Sant Joan, reconeix rebre d'Antoni Pedrol, terrissaire, síndic, procurador i paer pel present any de la vila de Cubells, la quantitat de 180 lliures de Barcelona preu pel qual en Joan Llop, com a síndic, actor i procurador, de la dita universitat i particulars de la dita vila li va vendre 180 sous barcelonesos, rendals, anuals, censals i perpetus, vulgarment dits de censal mort, segons consta en el document de venda clausurat a Guissona el dia 9 d'agost de l'any 1509 pel discret Guillem Joan Palau, notari.*

A. AHMC, pergamins, XVI/005, 280 x 280 mm. Regular estat de conservació.

Document 129

1525 maig 19 . [Muel]

NOMENAMENT DE PROCURADORS. *Francisco de Luna, senyor de la baronia de Villafeliche, al regne d'Aragó, i de la terra del Marquesat de Camarasa, atès que el dia 6 de març de 1517 havia venut el terme de Pugis a la universitat de Cubells tot reservant-se la jurisdicció civil i criminal, el mer i mixt imperi i la dècima dels fruits i els esplets així com la quantitat de 15 lliures anuals per la llenya que els habitants de Cubells poguessin fer en el terme de Cubells, nomena Jaume Ramírez i Domènec Cubells, veïns de Ricla, procuradors per tal que es pugui portar a efecte la dita venda.*

A AHMC, pergamins, XVI/006, 390 x 425 mm. Regular estat de conservació.

Document 130

1527 juny 17. Camarasa.

NOMENAMENT DE PROCURADORS. *Mateu Cudós, Francesc Mença, Antoni Cudós, paers de Camarasa juntament amb molts altres habitants de la dita vila, congregats a so de campana a la plaça del comú, davant el*

portal de la carnisseria, per tal de celebrar consell, nomenen procuradors Miquel Carles i Miquel Guillalmet, veïns seus. Fan aquest nomenament perquè es facin fiadors del deute que Francesc de Luna, senyor de Camarasa, havia contret amb Guerau de Queralt. Aquest havia estat condemnat a pagar la quantitat de 16000 sous barcelonesos a en Guerau de Queralt, en concepte de dot de la dona d'aquest, Angelina de Luna. Per tal de fer front a aquest pagament Francesc de Luna decideix vendre la vila de Cubells a Guerau de Queralt, però aquesta venda va ser revocada en virtut de la "exceptio ultra dimidia iustii precii subvenitur".

A. AHMC, pergamins, XVI/007, 290 x 599 mm. Regular estat de conservació.

Document 131

1530 desembre 07. Àger

ÀPOCA. *Miquel Ferrer, sagristà i Joan Onofre Gay, cambrer, canonges del monestir Sant Pere d'Àger i administradors de les misses instituïdes pel difunt Vicens Segarra, abat d'Àger, reconeixen rebre de Pere Berne, Pere Llop i Joan Balagueró, paers de la vila de Cubells la quantitat de 59 lliures, 11 sous i 8 diners que aquesta universitat paga cada any, de pensió, al mes de juny, pel dia de la festa de Sant Bernabé apòstol.*

A. AHMC, pergamins, XVI/008, 190 x 300 mm. Bon estat de conservació.

Document 132

1531 abril 21. Cubells

VENDA I ÀPOCA. *Perot Bellver, donzell de la vila de Cubells, ven a Joan Balagueró, Pere Bernus i Antoni Sanquet, paers de la dita vila per el present any, pel preu de 13 lliures, els 1200 sous barcelonesos que rep per raó del vintè de tots els fruits i esplets procedents del terme de la dita vila. Segueix l'àpoca on consta que ha rebut aquesta quantitat.*

A. AHMC, pergamins, XVI/009, 302 x 600 mm. Regular estat de conservació.

Document 133

1532 agost 13. Lleida.

ÈPOCA DE LLUÏCIÓ. *Fra Felip Bafart, minister del convent de la Santíssima Trinitat, situat extramurs de la ciutat de Lleida, i fra Guillem Marc, minister del convent de la Santíssima Trinitat de Mallorca, juntament amb diversos frares del convent de Lleida, congregats a so d'esquella, reconeixen rebre de l'honorable Bartomeu Pedrol, paer i síndic de la universitat de Cubells, 60 lliures de moneda corrent a la ciutat de Lleida en concepte de la lluïció d'un censal mort de 60 lliures de preu i 60 sous de pensió anual, que la vila de Cubells va vendre a Francesc Pedrol, prevere i rector d'Agramunt, a Antoni Pedrol, terrissaire, i a Elionor, vídua de Salvador Pedrol, com a marmessors d'aquest (30 de juny de 1531); reconeixen rebre també 3 lliures, 7 sous i 6 diners en concepte de la pensió prorrata del present any. Per aquesta raó el convent de la Santíssima Trinitat renuncia a qualsevol dret sobre l'esmentat censal.*

A. AHMC, pergamins, XVI/010, 330 x 390 mm. Bon estat de conservació.

Document 134

1533 novembre 03. Guissona.

ÈPOCA DE LLUÏCIÓ. *Francesc Calp, prior, Lluís de Vilallonga, Miquel Pintor, Joan Soler i Pere Coma, canonges, Pere Roca, vicari, Pere Amigó i deu preveres beneficiats de la Col·legiata de Santa Maria de Guissona, en representació dels canonges i preveres de la dita església, reconeixen rebre d'Antoni Pedrol, síndic, actor i procurador de la vila de Cubells, 100 lliures barceloneses en concepte de la lluïció d'un censal mort de 100 sous de pensió anual que Joan Baró, paer, síndic, procurador i actor de la universitat de Cubells va vendre a la dita comunitat el dia 16 de juliol de l'any 14[8]2.*

A. AHMC, pergamins, XVI/011, 275 x 422 mm. Bon estat de conservació.

Document 135

1534 desembre 12. Àger

ÀPOCA. Miquel Ferrer, sagristà i Joan Onofre Gay, cambrer, canonges del monestir de Sant Pere d'Àger i administradors de les misses instituïdes pel difunt Vicens Segarra, abat d'Àger, reconeixen rebre de Pere Berne, Pere Llop i Joan Balagueró, paers de la vila de Cubells la quantitat de 59 lliures, 11 sous i 8 diners que aquesta universitat paga cada any, de pensió, al mes de juny, pel dia de la festa de Sant Bernabé apòstol.

A. AHMC, pergamins, XVI/011, 300 x 200 mm. Bon estat de conservació.

2. 4. Accions de difusió

2.4.1 Exposició Lletres per a la memòria.

Ens centrarem de nou en la documentació de Cubells que és la base d'aquesta tesi doctoral, per parlar de la difusió del material recuperat un cop restaurat. Un dels objectius de la tesi era la difusió del patrimoni documental de Cubells, per la qual cosa s'han dut a terme les actuacions que expliquem a continuació.

L'any 2005 i amb el suport de l'Ajuntament de Cubells es va decidir fer una exposició que primer es va instal·lar a Cubells i, posteriorment, Balaguer, al Museu Comarcal, en el marc de les activitats relacionades amb la Càtedra d'Estudis Medievals, que es celebra anualment en aquesta ciutat. Es va plantejar com una exposició itinerant i pot ser portada a d'altres ubicacions si així es desitja. Aquesta exposició,

titulada *Lletres per a la memòria*, es va muntar amb els objectius de donar a conèixer una part de la història de la zona, fins ara poc coneguda, tot contextualitzant i extrapolant la informació fins ara inèdita, és a dir construint coneixements generals partint de la Història Local. La intenció també era mostrar els mètodes i els processos de l'historiador és a dir com, a partir del diàleg amb les fonts, arribem a entendre i explicar el nostre passat. En aquest mateix sentit, també consideràvem important mostrar el procés de recuperació i restauració que s'havia realitzat amb aquesta documentació i, a la vegada, deixar constància i fer pedagogia de la necessitat de la conservació i la difusió del patrimoni històric i cultural. Finalment, volíem també mostrar als habitants de Cubells les accions que s'havien dut a terme amb aquesta documentació, de la qual molts d'ells desconeixien fins i tot l'existència.

Creiem del tot necessari donar a conèixer al gran públic el valor real de la documentació escrita per al coneixement del passat. En definitiva, per a construir la nostra pròpia història, considerem necessari difondre les fonts de qualsevol període i en qualsevol suport, en aquest cas es tractava únicament dels pergamins medievals i els llibres fiscals d'època moderna.

L'exposició estava dividida en quatre àmbits diferents i diferenciats: *Cubells patrimoni reial*, *L'endeutament col·lectiu: lluitant per la supervivència* i *Conflictes i acords*. Per a cadascun d'ells es va triar una selecció de documents que, acompanyats de panells explicatius, conduïen el visitant a través de la història medieval i moderna del poble i del Marquesat. Un quart àmbit estava dedicat exclusivament al procés de recuperació i restauració dels documents mostrant, mitjançant un vídeo, tot el procés que ha estat explicat en l'apartat d'aquesta tesi dedicat a la restauració de la documentació.

2.4.2 Projecte de creació del centre d'interpretació històrica i cultural de Cubells i el Marquesat.

Dins les accions de difusió previstes en el marc d'aquesta tesi, s'ha dissenyat el projecte de creació d'un centre d'interpretació històrica i cultural de la zona. Amb aquesta acció volem fomentar la recerca històrica relacionada amb aquest territori per tal d'aprofundir en el coneixement del passat d'aquestes terres i, al mateix temps, contribuir a crear la curiositat per saber, l'interès per la història, que és ni més ni menys que l'interès pel nostre propi passat i l'interès per la humanitat de tots els temps i de tots els llocs¹⁷. Al mateix temps, la didàctica, com a metodologia científica en mans de professionals, és un instrument imprescindible i irrenunciable en les intervencions que tinguin com a finalitat crear espais de presentació del patrimoni¹⁸.

Tenint ben presents totes aquestes reflexions i afirmacions, ens proposem realitzar una exposició didàctica i interactiva, en la qual el visitant no sigui un espectador passiu, sinó un "curiós expectant". L'objectiu és interessar el visitant activament, independentment de la seva edat o qualsevol altre aspecte que pugui condicionar la seva aproximació als continguts. Per tot plegat i volgudament, s'ha optat per

¹⁷ Com diu Teresa Vinyoles, per comprendre la història, és a dir per comprendre la vida, per aprendre a viure, per ensenyar a viure –podria ser aquest un dels objectius primordials de la història?,- el millor que es pot fer és penetrar en la vida de la humanitat. No a partir dels "grans fets" i les batalles –desitgem no haver de viure'n cap-, sinó a través de l'esdevenir dels que ens han precedit. Tampoc no sembla gaire adequat fer-ho per mitjà de les vides dels reis o dels sants o dels savis – segurament cap de nosaltres estarem entre ells-, sinó a partir de pinzellades de vida de persones de les més diverses condicions, que podrien ser els nostres parents, veïns o nosaltres mateixos. VINYOLES. T. (i altres) "Baixem de les tarimes i connectem" A: *Acta historica et archaeologica mediaevalia*, N° 25, 2003-2004, pp. 977-1003

¹⁸ SANTACANA, J. ; SERRAT, N. , *Manual de museografia didàctica*. Barcelona, Ariel, 2005, p. 18

evitar un academicisme excessiu que podria allunyar importants sectors de públic, tot combinant, això sí i com a condició indispensable, una presentació atractiva amb un gran rigor en els continguts.

Tot i que la recerca i el dissenys estan ja fets, el centre d'interpretació encara no s'ha pogut dur a terme a causa de les dificultats financeres que està patint l'administració local en aquests moments.

El centre d'interpretació estarà situat a l'església de Sant Miquel de Cubells, església des de fa molts anys desafectada i destinada a la realització d'aquest centre. Com ja ha estat dit, el propòsit és poder exhibir la riquesa documental i artística del poble de Cubells tot contextualitzant l'exposició amb les explicacions pertinents de l'esdevenir quotidià dels homes i les dones medievals d'aquestes terres. El centre té també com a objectiu desvetllar al gran públic la metodologia històrica i el procés de recerca. És a dir com, i per què, establim un constant diàleg amb les fonts -textuals, iconogràfiques, arqueològiques- i com integrem les diverses dades que aquestes ens proporcionen per construir saber històric.

Aquest objectiu es plasmarà en l'exposició de la reproducció d'una selecció de documents i, sobretot, la reproducció de les obres d'art medieval procedents de Cubells i avui en dia disperses arreu del món.

L'espai estarà dividit en cinc àmbits:

- LA HISTÒRIA

En aquest primer àmbit s'oferirà la informació necessària per tal de contextualitzar la documentació exposada. Això s'aconseguirà mitjançant la combinació de panells fixos amb la videoprojecció d'un material didàctic que mostrarà la imatge digitalitzada dels documents

triat per a l'explicació amb una breu versió, de veu en off, llegida en català. Cal recordar que tota la documentació presentada està redactada en llatí. Així les coses es fa imprescindible per a una millor la comprensió dels visitants, si no una traducció literal, sí, al menys, una versió reduïda al català actual.

- EL DIÀLEG AMB LES FONTS

La nostra intenció és que aquest àmbit sigui interactiu, de manera que el visitant pugui triar, d'entre tota la temàtica proposada, allò que més li interessi a cadascú. La posada en pràctica es farà emprant un ordinador, un vídeo projector i una pantalla de dimensions mitjanes (180x180). A través d'unes pantalles tàctils el visitant podrà triar entre uns quants temes i, seguint les instruccions que s'indiquin, podrà anar seguint tot un procés "virtual" de recerca històrica, basada sempre en la documentació exposada, documentació que podrà visualitzar projectada a la pantalla gran. Aquesta solució permet seguir tot el procés a un grup relativament nombrós, pensant sempre en les visites d'escoles i altres col·lectius.

- EL PROCÉS DE RECUPERACIÓ, RESTAURACIÓ I CATALOGACIÓ DEL PATRIMONI

En aquest tercer àmbit, un audiovisual mostrarà tot el procés de restauració, tant dels documents d'arxiu com de les obres d'art conservades al MNAC¹⁹ i a altres museus que, com ja ha estat dit, està totalment documentat.

¹⁹ A l'ajuntament es troben els informes de la restauració de les dues talles de la Mare de Déu que es conserven encara al poble, la trona de l'església de Sant Pere i algunes altres peces menors. Amb motiu de l'exposició *Catalunya 1400* s'ha dut a terme una

- EL PATRIMONI RECUPERAT: LA NECESSITAT DE LA CONSERVACIÓ

En aquest àmbit s'exposaran alguns dels documents. No cal dir que es triaran els pergamins més interessants, bé pel seu contingut o significació, o bé perquè formin part d'una seqüència documental. En qualsevol cas, s'agruparan en els expositors en funció de les seves tipologies i temàtiques. Els pergamins triats es reproduiran en làmines transparents i es podran veure en detall amb il·luminació posterior.

Tots els documents aniran acompanyats d'un ampli regest del seu contingut, i també, en alguns casos, d'una versió reduïda a català actual. Pel que fa als llibres, s'exposaran reproduccions parcials de tots els llibres conservats per tal de mostrar la seva estructura, contingut, la seqüència cronològica d'aquesta font seriada i els diferents graus de conservació. Només un dels vuit que componen el fons ha estat restaurat, tot i que els altres set presenten diversos graus de conservació.

- CENTRE DE DOCUMENTACIÓ I BIBLIOTECA

Aquest espai és independent malgrat estar molt relacionat amb els àmbits 1 i 2. Es preveu que estigui constituït per un ordinador, sempre connectat a la xarxa, i per un petit espai de reunió o trobada. Des d'aquest ordinador es tindrà accés, entre d'altres informacions, al catàleg en línia de l'Arxiu Municipal Històric de Cubells. D'aquesta manera, el visitant, si així ho desitja, podrà accedir a tota la documentació medieval i moderna conservada a l'arxiu. Semblantment,

anàlisi i restauració de la imatge de Sant Pere conservada al Museu Marès. El MNAC, finalment, ha dut a terme diverses actuacions en les peces que conserva procedents de Cubells. Amb aquesta documentació es pot preparar un material didàctic força atractiu i entenedor.

també podrà accedir als catàlegs d'altres arxius i biblioteques on es pot trobar documentació procedent de Cubells, bibliografia relacionada amb la història del poble i també a les obres d'art que no hagin estat reproduïdes per a ser exposades al museu.

Finalment, cal dir que en aquest àmbit està previst que hi hagi un petit espai de reunió. I això perquè es tracta d'un lloc d'accés restringit al qual només s'hi pot accedir amb una persona prèviament formada per a la utilització d'aquesta eina, ja sigui un professor amb la seva classe o personal contractat per a visites guiades.

Cal tenir molt present que el turisme cultural és una modalitat emergent de turisme, nova, potent i eficaç. Milers de persones s'han adherit a aquest tipus d'activitat i el percentatge augmenta contínuament. Tenen un perfil molt diferent del turista de sol i platja, de fet tenen molt poc en comú. Aquest turisme, s'informa mitjançant Internet, coneix les aplicacions per plataformes mòbils, té estudis, li interessa igualment un parc natural que la localització d'un escenari cinematogràfic o un edifici històric. Crec que aquesta serà una bona aportació a la dinamització econòmica i cultural, no només del nucli de Cubells, sinó de totes les poblacions que integren les Terres del Marquesat.

3. LES ENTITATS PRODUCTORES DELS DOCUMENTS DE L'ARXIU DE CUBELLS

3.1 El municipi

Tal i com ja ha estat dit, part de la documentació conservada en l'arxiu de Cubells va ser produïda directament per la universitat del municipi. L'autor intel·lectual d'aquests documents és la *universitas*, és a dir la comunitat de veïns que conforma el municipi, representats pels paers, els síndics o els procuradors, aquests darrers nomenats especialment per a realitzar accions jurídiques concretes. L'arxiu de Cubells custodia 29 documents generats per la mateixa Universitat o pels seus representants. Val a dir que, tal com es pot observar en les seves tipologies, són gairebé exclusivament documents de caire econòmic. Amb les poques excepcions d'una carta de procura, una avinença i tres

requeriments notariais, la resta són creacions i vendes de censals morts amb les seves èpoques corresponents.

Sense cap mena de dubte, estem convençuts que la paeria, els càrrecs municipals i la pròpia comunitat d'aquesta vila, en l'exercici de les funcions que els eren pròpies, van generar molta més documentació, com ara ordinacions, crides, bans, acords de consell, llibres de clavaria¹ o correspondència. Tanmateix, de la majoria d'aquests documents, no en tenim cap mena de constància ni directa ni indirecta. Això pot ser a causa d'una certa selecció –natural o no– o bé de l'aplicació de criteris de conservació. Ja hem dit més amunt que no hi ha constància que existís el que podríem anomenar “consciència d'arxiu”. Evidentment hi havia un arxiu on es guardava la documentació, però, en cap cas hem trobat, entre la documentació que es conserva en l'actualitat, cap menció a consultes documentals, salaris pel concepte de custòdia de documents o mencions a l'espai físic on aquests es conservaven. Aquesta manca de sistematització i de concepció de custòdia de la documentació ha d'haver propiciat, molt probablement, la pèrdua o destrucció de la major part del fons i que es conservessin, sobretot i amb més cura, els documents considerats més importants. I aquests més importants són tots aquells que obliguen legalment el municipi i als seus representants. Tot plegat ha d'explicar que, de tota la documentació generada per Cubells, s'hagin conservat, i molt curiosament, els documents que deixaven constància escrita i legal de l'endeutament del municipi. Bàsicament, els censals morts que es mantenien vigents durant llargs períodes de temps, fins a la seva lluitació. Per la mateixa raó, la tipologia més nombrosa dels documents

¹ Tenim constància documental dels llibres de clavaria a la *Sentència de la Indemnitat*.

rebut pel municipi que es conserven en l'actualitat, són les èpoques corresponents als pagaments de les pensions d'aquests censals. El llistat que presentem a continuació reuneix tots els documents dels quals en són autors intel·lectuals els representats de la universitat de Cubells.

Taula 4: Llistat dels documents generats pel municipi

Signatura	Tipologia documental	Data topogràfica	Data cronològica
XIV/002	Avinença	Cubells	1332 maig 30
XIV/004	Venda i època	Cubells	1363 maig 23
XIV/005	Creació i venda de censal mort	Cubells	1363 maig 23
XIV/006	Venda de censal	[Cubells]	1367 març 02
XIV/007	Venda de censal	Cubells	1367 març 29
XIV/008	Venda de censal	Cubells	1367 maig 02
XIV/009	Venda i època	Cubells	1367 setembre 23
XIV/011	Venda de censal	Cubells	1371 abril 10
XIV/012	Venda de censal	Cubells	1372 juliol 06
XIV/014	Venda i època	Cubells	1373 maig 06
XIV/017	Època	Barcelona	1381 març 01
XIV/018	Venda de censal	Barcelona	1381 març 09
XIV/019	Època	Barcelona	1381 març 12
XIV/023	Venda de censal	Terme de Alòs	1382
XIV/027	Venda i època	Camarasa	1386 gener 29
XIV/030	Venda i època	Cubells	1389 abril 26
XIV/033	Època	Camarasa	1390 agost 16
XIV/036	Venda i època	Cubells	1390 desembre 29
XIV/044	Venda i època	[Àger]	1392 novembre 12
XIV/046	Venda i època	Cubells	1395 març 24
XIV/047	Requeriment notarial	Cervera	1396 novembre 05
XIV/049	Creació i venda de censal mort i època	Agramunt	1397 desembre 11
XIV/051	Requeriment notarial	Barcelona	1400 novembre 06
XV/003	Venda de censal	Camarasa	1403 maig 03
XV/004	Creació i venda de censal mort i època	Puigvert (terme)	1403 setembre 18
XV/020	Fraccionament de deutes	Cubells	1411 maig 16
XV/060	Procuració	Cubells	1451 febrer 27
XV/061	Requeriment notarial	Cubells	1452 març 16
XV/063	Requeriment notarial	Cubells	1455 març 10

3.1.1. *L'estructura municipal*

La documentació treballada ens permet conèixer, mínimament, l'estructura del municipi de Cubells. Diem mínimament perquè, com podem veure per les dates i les tipologies dels documents de la taula anterior, la documentació conservada presenta unes tipologies molt poc variades i també uns salts cronològics importants. Podem conèixer, però, el nom d'algunes de les persones que van ocupar càrrecs a l'administració municipal.

No tenim constància del moment a partir del qual Cubells va deixar de ser representat únicament per una comunitat de prohoms i va passar a ser paeria. Amb anterioritat al segle XIII els municipis catalans es regien per un sistema rudimentari constituït bàsicament per una assemblea de veïns o de prohoms presidit per un representant del poder reial o senyorial: el batlle o el veguer². Aquesta configuració inicial va donar pas a una organització estable i integrada en l'administració política del país, amb uns representants elegits periòdicament de manera més o menys directa pel veïns. La vila posseïa una personalitat jurídica designada amb el terme *universitas*. Aquest és el terme que s'utilitzava als documents per a designar la comunitat sencera d'habitants de Cubells: *universitatis Cubellorum et eius singulares*. Tal com indica Max Turull en la seva tesi doctoral³ el terme "vila" tenia una connotació urbanística, metre que per designar la comunitat de persones s'utilitzava el terme "universitat" que tenia, a partir de la recepció del

² FONT RIUS, J. M. «El municipi català medieval i la seva potestat normativa: les ordinations de la vila d'Ascó», p. 34.

³ TURULL RUBINAT, Max, *Oligarquia, fiscalitat i regim municipal al mon urbà de la Catalunya medieval, (Cervera entre 1026 i 1430)* p. 520. Per aquest treball s'ha consultat l'original de la tesi doctoral, dirigida pel Dr. Manuel Riu i defensada a la UB el 1989. Recurs en línia, disponible a: <<http://www.tdx.cat/handle/10803/2075>>.

dret comú al segle XIII, personalitat jurídica i es distingia del “singulars” que eren els individus que composaven aquesta comunitat. A l’Arxiu Històric Municipal de Cubells no tenim documentació per aquestes dates, no tenim constància, doncs, d’aquesta estructura primigènia del municipi, el primer document conservat, en que s’anomenen ja els paers de la vila, està datat al 1332, en aquest cas són únicament dos: Pere Amiguet i Pere Cuçola, paers per aquest any.

L’estructura del municipi medieval de Cubells era, evidentment, similar a la de la resta de municipis catalans de similars condicions i dimensions. Aquesta estructura, de forma piramidal, estava encapçalada pels paers, anomenats consellers a Barcelona, jurats a Girona i cònsols a Tarragona, el nombre dels quals podia oscil·lar entre 4 i 6, seguida del consell, de nombre molt variable fins arribar als 100/200 del cas de Barcelona, i finalment, a la base, l’assemblea dels caps de casa o dels prohoms. Aquesta piràmide estava presidida per l’oficial reial o senyorial, batlle o veguer, en representació del poder superior de la vila. Aquesta estructura, però, no es veu reflectida en la documentació. Als documents apareixen els paers i els prohoms, no veiem el consell a la documentació fins 1403. En opinió de Max Turull⁴, tot i el reconeixement jurídic dels tres nivells de govern municipal en textos institucionals, l’aplicació real i l’arrelament en l’esquema mental dels contemporanis no acompanyava aquest reconeixement. En el seu estudi del cas de Cervera, on la documentació municipal per a aquests segles és molt abundant, hi ha referències als consellers des de 1289. Per contra els documents els ignoren totalment fins a finals del segle XIV. En opinió del professor Font Rius⁵, aquesta estructura tripartida variava

⁴ TURULL RUBINAT, Max. Tesi doctoral citada, pàg. 521

⁵ Ob. cit. Pàg. 35

segons les dimensions del municipi. Així doncs, en els nuclis urbans molt populosos l'assemblea general tendeix a desaparèixer en favor del consell, en canvi, en els llocs més petits, com seria el cas de Cubells, aquesta feia el paper de consell, al costat dels paers. Com ja hem dit, en la documentació treballada no veiem referències al consell fins al segle XV. Únicament quatre documents en fan esment, tres de Cubells, dos del segle XV i un del segle XVI, i un de Camarasa, aquest també del segle XVI⁶. En els quatre casos el consell es reuneix per tal de nomenar procuradors, per a diverses gestions i negocis, sota la presidència, o per indicació, del batlle. En quant a l'espai físic, no creiem que la paeria posseís un edifici propi, no apareix en cap document dels que es conserven. Les reunions del consell abans esmentades es realitzen, a Cubells, a la casa de l'onzè⁷ on es recollia i emmagatzemava el tribut d'aquest nom, i a Camarasa a la plaça del comú davant el portal de la carnisseria. Pel que fa a Cubells, l'assemblea de prohoms es reunia, generalment a l'església de Sant Pere⁸.

3.1.2 Els càrrecs i funcionaris municipals

La documentació treballada ens dóna també algunes pistes sobre alguns funcionaris municipals.

Els batlles, que tenien la representació de l'autoritat senyorial, davant la cort del qual es dirimien els litigis de tipus civil, que afectaven als vilatans. A partir dels documents de l'arxiu e coneixem els noms

⁶ AHMC, pergamins. Document: XV/004; Document: XV/060; Document: XVI/003; Document: XVI/007

⁷ O redelme: impost establert sobre la producció agropecuària seguint el model del delme senyorial. Rebia el nom de la quantitat sostreta, en aquest cas, l'onzena part dels fruits.

⁸ AHMC, pergamins. Document: XIV/002; Document: XV/054; Document: XV/056

d'alguns i les dates en les quals van exercir: Pere Fuster el 1332, Mateu Gomar del 1381 al 1383, Andreu Tàpia el 1389, Ramon de Montgai el 1429, Pere Montgai major del 1450 fins el 1452 i Pere Marcús el 1509.

Els clavaris encarregats de fer els pagaments que anaven a càrrec de la universitat, i de registrar-los en els llibres de clavaria, que malauradament no s'han conservat. Els documents esmenten Arnau Domènec⁹ el 1414, Bernat de Meià¹⁰ el 1423 i Antoni Ciprià¹¹ el 1427.

Els recaptadors de la talla o col·lectors de la talla: Domènec Calaforra¹² per als anys 1404 i 1405; Guillem de Meià l'any 1414 i el 1420, el primer dels dos conjuntament amb Joan Gombau¹³ i Bernat de Meià¹⁴ el 1420 i 1421.

Les dades són molt més completes pels paers de la vila, ja que, molt sovint, aquests eren els síndics que representaven la universitat en els negocis que es documenten a l'arxiu. En qualsevol cas, aquests sempre figuraven amb l'adició del càrrec en els llistats de caps de casa que encapçalaven les cartes de venda dels censals morts.

⁹ AHMC, pergamins. Document: XV/021; Document: XV/022; Document: XV/023; Document: XV/024; Document: XV/025

¹⁰ AHMC, pergamins. Document: XV/047

¹¹ AHMC, pergamins. Document: XV/052

¹² AHMC, pergamins. Document: XV/006; Document: XV/007; Document: XV/010; Document: XV/011; Document: XV/014

¹³ AHMC, pergamins. Document: XV/026; Document : XV/031

¹⁴ AHMC, pergamins. Document: XV/038; Document: XV/041; Document: XV/042

Taula 5: llistat dels paers de Cubells identificats als documents

1332	Pere Amiguè	1411	Guillem de Meià
1332	Pere Cuçola	1415	Aranu de Montgai
1373	Mateu Domènec	1415	Pere de Montsonís
1373	Bernat de Montgai	1415	Salvador de Clua
1373	Guillem Ferruç	1423	Pere de Bondia
1381	Guillem Martorell	1423	Guillem Nadal
1381	Bernat Bondia	1423	Pere de Montgai
1381	Jaume Massen	1425	Pere Cuçola
1386	Francesc de Meià	1425	Pere de Montgai
1386	Bernat Geliet	1425	Ferrer de Perles
1386	Jaume Miquel	1429	Joan de Plat
1386	Jaume Miquel (senior)	1429	Mateu Domènec
1389	Antoni Bertran	1435	Mateu Domènec
1389	Guillem Martorell	1448	Jaume Bernat
1389	Bernat Bondia	1448	Francesc Caminet
1390	Salvador de Clua	1450	Bernat Guimarnau
1392	Jaume Soleva	1450	Jaume Bertran
1392	Bernat de Bondia	1450	Antoni de Montgai
1392	Arnau de Montgai	1450	Salvador de Clua
1395	Bernat de Bondia	1451	Joan Marc de Bondia
1395	Bernat Llorenç àlies Geliet	1452	Bernat Pascual
1395	Berenguer Fuster	1452	Pere Gomar
1403	Guillem Martorell	1452	Francesc Caminet
1403	Antoni Bertran	1454	Francesc Gratallops
1411	Arnau de Montgai	1501	Antoni Gomar
1411	Bernat de Castelló	1502	Antoni Gomar

1509	Jaume de Clua	1531	Antoni Sauquet
1522	Antoni Pedrol	1532	Bertomeu Pedrol
1530	Pere Bernús	1533	Joan Baró
1530	Joan Llop	1534	Pere Bernús
1530	Joan Balagueró	1534	Pere Llop
1531	Pere Bernús	1534	Joan Balagueró
1531	Joan Balagueró		

3.2 L'escrivania de Cubells.

En el punt anterior d'aquest capítol s'ha parlat del municipi com entitat productora de documents. Ara pertoca centrar l'atenció a una altra entitat que no es pot deixar de banda. Es tracta de l'escrivania comuna de Cubells. Per a referir-nos a aquesta oficina de producció documental és important conèixer el funcionament del notariat en els darrers segles medievals, ja que només així podrem comprendre el funcionament de l'escrivania i els notaris que hi treballen. A Catalunya, arran de l'arribada dels nous usos notariaus procedents de Bolonya i de la renovació jurídica sorgida a l'entorn de l'*Studium Bonnoniense*, es produeix l'evolució del simple *scriptor* al *notarius publicus*. Però també es produeix el canvi de la *charta* a l'*instrumentum publicum*. És a dir, estem davant d'un canvi que afecta la institució notarial i la seva forma de treballar¹⁵. Al llarg del segle XIII, s'implanten a Catalunya notaries públiques, tot i que ja comencem a trobar concessions a partir de mitjan del segle XII: Vic a l'any 1155¹⁶, Vilafranca al 1188¹⁷ i Igualada el 1189¹⁸. En la següent centúria es multiplica la presència d'escrivanies públiques

¹⁵ BAIGES JARDÍ, Ignasi J. «El notariat català: origen i evolució», dins de *Actes del I Congrés d'Història del Notariat Català*, Barcelona: Fundació Noguera, 1994, p. 135-137. PONS GURI, Josep M. «De l'escrivent al notari i de la *charta* a l'*instrumentum*», *Lligall. Revista catalana d'arxivística*, 7(1993), pp. 29-32.

¹⁶ GARCÍA, Honori. «Contribución al estudio histórico del notariado español. El notariado en Vich durante la Edad Media», *La Notaría LXXXII* (1947), p. 69-83; 258-291, sobretot pp. 76-79.

¹⁷ BAIGES JARDÍ, Ignasi J. «El notariat català...», pp. 134.

¹⁸ CRUZ RODRÍGUEZ, Joan «Notaris i escrivans a Igualada: una aproximació a la seva història», dins de *Actes del I Congrés d'Història del Notariat Català*, Barcelona: Fundació Noguera, 1994, pp. 549-556.

arreu del país, consolidant-se la institució i la nova forma de redacció dels documents¹⁹.

Moltes escriptories locals, per no dir la majoria, són concedides a les parròquies de manera que els propis rectors ostenten el títol de notari públic. Ja als segles altmedievals l'estament eclesiàstic tenia el monopoli de l'escripturació de la documentació privada, i aquest costum continua a partir de la implantació de les primeres notaries públiques. Però aquesta situació genera alguns problemes ja que, segons el dret, qui té potestat per conferir la *fides publicam* a una persona, a un notari, és una autoritat pública. És a dir, només pot ser el rei, l'emperador o el papa²⁰. Les notaries catalanes són concedides a parròquies, tot i que les autoritats que fan les concessions són el bisbe de Vic, el rei o el monestir de Sant Cugat, almenys per als tres casos citats més amunt. Però el rei entén que la redacció i validació de la documentació privada és un monopoli que se li pot escapar de les mans. Per aquesta raó, i per intentar reconduir la institució notarial cap a l'interès reial, Pere el Gran, el 1281, ordena revisar les notaries catalanes per veure a qui pertanyien, qui les havia concedides i manà, també, que passessin a mans del poder reial aquelles que no poguessin demostrar la seva adscripció. Però el 1283 el monarca va haver de restituir aquelles que havia manllevat als rectors que feia temps que en tenien la propietat i exercien com a

¹⁹ M. ARAGÓ, Antoni «Concessions reials del dret de notaria a parròquies i monestris catalans (segles XII i XIII)», *Estudios Históricos y Documentos de los Archivos de Protocolos*, VI(1978), pp. 1-14.

²⁰ FALCONI, Ettore. *Lineamenti di diplomática notarile e tabellionale*, Parma: CUSL, 1983, pp. 129-200.

notaris. Aquest va ser el resultat de la investigació duta a terme arran de l'anomenat projecte de Besalú²¹.

Així doncs, repetim que moltes notaries estaven en mans dels rectors de les parròquies²². Aquests actuaven com a notaris públics ja fos directament o delegant la funció notarial en un altre prevere de la parròquia, generalment el vicari, o arrendant l'oficina a un notari públic²³.

Si anem al cas que ens ocupa, l'escrivania de Cubells, i veient el que ens aporten el mateixos pergamins generats a la població, podem determinar que ens trobem davant d'una petita escrivania rural. És a dir, estem davant d'una escrivania comuna, perquè era l'única escrivania a la que acudien els habitants del poble a escripturar els seus negocis jurídics²⁴. El nom d'escrivania comuna és general a totes les escrivanies d'aquest tipus al qual ens referim, fins i tot ciutats més o

²¹ CONDE, Rafael. «La titularidad de las notarías parroquiales catalanas desde Pedro II (III) el Grande a Jaime II: Del proyecto de Besalú (1281) a la Pragmática de 1302», dins de *Estudis sobre la Història de la institució notarial a Catalunya en honor de Raimon Noguera*, Barcelona: Fundació Noguera, 1988, pp. 31-42.

²² BONO HUERTA, José. *Historia del Derecho notarial español*, I, 2, Madrid: Junta de Decanos de los Colegios Notariales de España, 1982, p. 136. Sobre les escrivanies en mans d'eclesiàstics vegi's GINEBRA MOLINS, Rafel. «Les escrivanies eclesiàstiques a Catalunya», dins de *Actes del II Congrés d'Història del Notariat Català*, Barcelona: Fundació Noguera, 2000, pp. 89-160.

²³ PIÑOL ALABART, Daniel. *El notariat públic al Camp de Tarragona: Història, activitat, escriptura i societat (segles XIII-XIV)*, Barcelona: Fundació Noguera, 2000, pp. 119-138.

²⁴ SANTAMARÍA, Victoriano. *Estudios notariales. Contribución a la Historia del Notariado en Cataluña*, Barcelona, 1917, p. 102-103. «La palabra 'comuna, refiriéndose a Notaría de parroquia, cuando los Párrocos eran Notarios, la hemos visto usada en diferentes lugares, y aquí dicha palabra quería referirse a la notaría de la parroquia, común a todos los feligreses de la misma, porque era o servía para los mismos...». Vegi's José Maurí Serra, «De una escribanía rural (siglos XIV, XV y XVI)», *Estudios Históricos y Documentos de los Archivos de Protocolos II* (1950), pp. 297-310.

menys importants com ara Tarragona, tenien la seva escrivania comuna, única a la ciutat²⁵.

Els pergamins de Cubells en ofereixen una informació valuosa per conèixer la pròpia gènesi documental. Ens referim a les subscripcions notariales de cada un dels instruments que aporten algunes dades sobre el funcionament del notariat en aquesta població als segles XIV i XV. De fet, l'arc cronològic ens ve marcat per les dates dels pergamins redactats a Cubells i que s'inicia al 1367 amb el primer notari que documentem, Bartomeu Vicenç, que és notari per Arnau de Carbesí, rector de la parròquia²⁶. A aquest notari s'hi refereix, també, un altre document signat pel notari Pere de Bellsolà i que és l'original, fet a posteriori, d'un document registrat en un llibre de Bartomeu Vicenç²⁷. També es documenta, en aquest mateix any, el rector Ramon de Rius, que ho és fins el 1389. Aquest rector també és notari públic, tal com consta en la seva subscripció. Aquests indicis ens permeten induir que l'escrivania de Cubells pertany a la parròquia, tot i que no consta cap font directa que ens mostri la formació i funcionament d'aquesta escrivania²⁸. En qualsevol cas, els rectors cubellencs ostenten també el títol de notari de la vila i són, per tant, regents de l'escrivania comuna. Qui els nomena? Hem de pensar que ho fa el bisbe d'Urgell qui, a més, controla la seva actuació a través de les visites pastorals en les quals, molt

²⁵ PIÑOL ALABART, Daniel. *El notariat públic...*, pp. 138-141.

²⁶ AHMC, pergamins. Document: XIV/008. 1367 maig 2.; Document: XIV/009. 1367 setembre 23.

²⁷ AHMC, pergamins. Document: XIV/006. 1367 març 2.

²⁸ FERRER MALLOL, M. Teresa. "Notariat laic contra notariat eclesiàstic. Un episodi de la pugna entre ambdós a Girona (1374-1380)" a: *Estudios y Documentos de los Archivos de Protocolos*, V (1977), pp. 19-34

probablement, també es controla el paper que desenvolupen en l'escrivania, tal com succeeix en altres diòcesis.

El rector pot lliurar la regència de l'escrivania a una altra persona, generalment un vicari parroquial i més rarament a un altre tipus de prevere. Però no és gens estrany que es delegui la funció notarial a un notari per autoritat reial. El contracte acostuma a aparèixer registrat entre els folis dels protocols notariais, ja que en ell s'estableixen els termes d'aquesta delegació de la regència. El notari titular continua essent el rector, però qui realitza l'ofici és el notari per autoritat reial²⁹. Aquesta situació, una mica complexa, la podem observar, per exemple, en el cas de Pere de Bellsolà. Aquest notari consta en els pergamins, en un primer moment, com a notari públic de Cubells pel rector Ramon de Rius³⁰, el 1383 és escrivà substituït de Guillem de Meià³¹, i el 1386 consta com a notari per l'autoritat reial³². A partir d'aquestes subscripcions podem pensar que Pere de Bellsolà segueix regint l'escrivania de Cubells?. Certament, podem pensar que és així ja que, si ens diu que és escrivà substituït d'un altre notari és que realment deu ser d'aquesta manera. El notari substituït és Guillem de Meià, notari públic per autoritat reial i el trobem actiu entre 1363 i 1392³³. Però només en els anys 1388 i 1389 subscriu els documents com a regent de l'escrivania

²⁹ Vegeu, a l'apèndix, les fitxes dels notaris dels quals hi ha evidència documental a l'arxiu.

³⁰ AHMC, pergamins. Document: XIV/006. 1367 març 2.

³¹ AHMC, pergamins. Document: XIV/024. 1383 agost 18.

³² AHMC, pergamins. Document: XIV/ 025. 1386 febrer 1; Document: XIV/ 028. 1386 juny 30.

³³ AHMC, pergamins. Document: XIV/004. 1363 maig 23; Document: XIV/028. 1363 maig 23; Document: XIV/005. 1363 maig 23; Document: XIV/ 014. 1372 agost 9.

pública de Cubells pel rector i notari Ramon de Rius³⁴. El 1372 apareix com a cap de casa de Cubells en un censal col·lectiu, per tant, ens indica que resideix al poble i que, per la informació que dóna l'esmentat document, treballa de notari³⁵. Però de Guillem de Meià encara podem dir quelcom més. En el capbreu manat realitzar per l'infant Martí el 1390, Guillem de Meià confessa que ha de pagar al duc de Montblanc i als seus successors en el Marquesat, cada any per Nadal, 60 sous jaquesos. El motiu és per la concessió de les escrivanies de Cubells, de Camarasa, de Montgai, de Llorenç, de Privà i de Santa Linya, i, també, tal com diu el document, altres escrivanies: [...] *nec non et pro escribanie curie castri de Alosio ac locorum de Baldomar, de La Nou, et de la Maçana que sunt de termino dicti castri...*. Aquesta dada ens aporta encara més informació sobre l'escrivania de Cubells. El propietari de l'escrivania és el senyor del Marquesat que, al seu moment, la va lliurar a la parròquia de Cubells –i a les respectives parròquies de les altres poblacions esmentades en el document-. Qui n'ostenta la titularitat, per tant, és el rector qui, a la vegada, ha de pagar un cens anual al legítim propietari en concepte d'arrendament o, segurament, establiment emfitèutic. En aquests anys, qui treballa com a notari públic de Cubells és Guillem de Meià, almenys fins l'any 1392, en què apareix com a testimoni en un trasllat. Només en un any, el 1383 i com hem citat abans, és substituït per Pere de Bellsolà. En el document se cita Guillem de Meià com a notari públic, regent de l'escrivania de cort de la batllia de Cubells. És possible que Meià també fos notari en aquesta darrera oficina notarial, dedicada a l'escripturació dels documents propis de la cort de la batllia, però no a la redacció i validació de la documentació privada. Aquesta

³⁴ AHMC, pergamins. Document: XIV/ 036. 1388 novembre 29; Document: XIV/030. 1389 abril 26; Document: XIV/ 031. 1389 novembre 26.

³⁵ AHMC, pergamins. Document: XIV/014. 1372 agost 29.

estava monopolitzada per l'escrivania comuna en la qual, segurament, compatibilitzava el treball de notari.

Endinsant-nos al segle XV trobem el notari Bartomeu Garoça, que és prevere, vicari i signa com a notari públic de Cubells per l'autoritat del rector Berenguer Torrent –entre 1404 i 1405³⁶- i Jaume de Prat, batxiller en decrets, rector i notari de Cubells el 1411³⁷. En els anys posteriors desapareix de la documentació per retrobar-lo el 1425 com a prevere beneficiat de Cubells³⁸ i el 1439 com a prevere beneficiat de la seu de Lleida, però ja no com a notari³⁹. Això significa que aquests preveres, que actuaven de notaris en nom del rector, deixaven de ser-ho en el moment en que aconseguien un altre càrrec eclesiàstic o els era retirat el càrrec per part del rector. De fet, tenien un càrrec, no un títol, que és el que tenien els notaris que ho eren per l'autoritat del rei, després d'haver passat els exàmens i les proves obligatòries.

Desconeixem la producció d'instruments públics de l'escrivania de Cubells, ja que no s'han conservat els protocols notarial. Tan sols els documents en publica forma als quals ens hem referit i que ens aporten poques dades sobre el funcionament d'aquesta scrivania comuna. Amb els registres podríem quantificar l'activitat notarial, les tipologies documentals més habituals, la clientela... i també localitzar notes, contractes, notícies sobre els notaris que accedien a treballar-hi, tal com hem suggerit els paràgrafs anteriors.

³⁶ AHMC, pergamins. Document: XV/006. 1404 juliol 11; Document: XV/ 007. 1404 setembre 3; Document: XV/ 010. 1404 octubre 25; Document: XV/ 011. 1404 octubre 27; Document: XV/014. 1404 desembre 16; Document: XV/ 015. 1405 gener 5.

³⁷ AHMC, pergamins. Document: XV/020. 1411 maig 16.

³⁸ AHMC, pergamins. Document: XV/ 050. 1425 març 22.

³⁹ AHMC, pergamins. Document: XV / 057. 1439 març 10.

3.3 Els senyors de les terres del Marquesat

Els diferents senyors que, al llarg de Edat Mitjana, van posseir les terres del Marquesat ens han deixat, en l'exercici de les seves funcions i drets, una sèrie de documents d'índole diversa: resolució de conflictes entre ciutadans⁴⁰, guiatge per al mercat⁴¹, concessió i confirmació de privilegis⁴², concessió de llicències⁴³, capítols matrimonials⁴⁴, nomenaments⁴⁵, vendes⁴⁶ i absolucions⁴⁷. Aquests que he citat són, en part, els que s'han conservat, evidentment però, els senyors van emetre molta més documentació que no s'ha conservat a Cubells, però de la qual tenim notícia, ja sigui per d'altres documents, ja sigui perquè existeixen còpies o originals múltiples conservats en d'altres arxius.

A continuació presentem una relació cronològica dels successius senyors d'aquest territori i de la documentació emanada per ells, que es conserva a l'Arxiu, tot contextualitzant cada un dels documents en el moment històric en què es va produir.

⁴⁰ AHMC, pergamins. Document: XIV/002

⁴¹ AHMC, pergamins. Document: XIV/001

⁴² AHMC, pergamins. Document: XIV/016

⁴³ AHMC, pergamins. Document: XIV/029; Document XIV/caixa 1

⁴⁴ AHMC, pergamins. Document: XIV/003

⁴⁵ AHMC, pergamins. Document: XIV/048

⁴⁶ AHMC, pergamins. Document: XIV/038

⁴⁷ AHMC, pergamins. Document: XIV/015; Document XIV/caixa 2

3.3.1. L'infant Ferran d'Aragó.

Ferran d'Aragó ⁴⁸, marquès de Tortosa i senyor d'Albarrassí, va ser el quart fill d'Alfons el Benigne, primer de la seva segona muller, Leonor de Castella. L'infant Ferran va accedir a la senyoria de les terres del Marquesat per la donació que li va fer el seu pare Alfons III just després del seu naixement, aquestes terres unides a la ciutat de Tortosa configuraven el que llavors es va anomenar *Marchionatus Dertuse in diocesi Urgellensi*. Com veurem al llarg d'aquest apartat, Ferran va rebre, juntament amb el Marquesat de Tortosa, molts altres territoris, poblacions i castells⁴⁹.

El segon matrimoni d'Alfons III, es va realitzar per tal de millorar les difícils relacions amb el regne de Castella, segons explica Pere el Cerimoniós en la seva Crònica:

*E és cert que, ans que 'l matrimoni del senyor Rey, nostre pare, se faes ab la dita Infanta de Castella, lo Consell de nostre pare e tots los seus pobles se pensaven que per aquell matrimoni pervengués a la Casa d'Aragó e a tots sos Regnes gran profit, pensant que la Casa de Castella seria hunida ab gran amor ab la Casa d'Aragó, axí que mals ne guerres d'aquell Regne no 's seguirien ab los nostres*⁵⁰

⁴⁸ Aquest apartat, el referent a l'infant Ferran i la infanta Maria de Portugal, és quelcom més extens que els dedicats a altres posseïdors de les terres del Marquesat. Això és així perquè, d'una banda es tracta de personatges poc coneguts, sobretot pel que fa a Maria, almenys si tenim en compte la producció historiogràfica, i d'altra banda, perquè el conflicte que reflecteix el document d'absolució de fidelitat (XIV/005) resol un enfrontament que s'allargà durant deu anys i que, com veurem, implicà en gran manera la política d'aliances estrangeres del rei Pere, especialment pel que fa a la guerra amb Castella.

⁴⁹ ACA, CANCELLERÍA, REGISTROS, NÚM.551, Alfonso III el Benigno. Varia 15. *Pro infantibus 'Super donatis domino infanti Ferdinando filio domini regis marchioni Dertuse'* (octubre 1329-agost 1333), folis 16r-49v y 54r-55v.

⁵⁰ Pere III: *Crònica*; Ed. a cura de Ferran Soldevila. Barcelona: Edicions 62

Però, contràriament al que s'esperava, aquesta unió va aportar més problemes i tensions que beneficis a la corona catalanoaragonesa⁵¹.

La infanta Leonor de Castella havia estat promesa en matrimoni al primogènit de Jaume II, Jaume, raó per la qual va residir als territoris de la corona catalanoaragonesa, amb la reina i les infantes, des de l'edat de 3 anys. La cerimònia de casament per paraules de futur es va realitzar quan la infanta tenia 7 anys, moment en el qual l'infant Jaume, el seu promès, va renunciar, simultàniament, a la corona i al matrimoni pactat per Jaume II, prenent l'hàbit religiós. La infanta que havia començat a ser educada a Aragó com a futura mare de reis aragonesos, va retornar a Castella. Ella segurament era massa jove per ésser conscient de la greu ofensa de la qual havia estat objecte, però aquesta va quedar ben gravada en la memòria de les persones del seu entorn a la cort castellana. El rei Alfons, en enviduar, va veure una oportunitat de reparar l'ofensa que el seu germà havia fet trencant el seu compromís matrimonial amb la infanta castellana, però, com ja hem dit, Leonor havia estat educada per ser mare de reis i ara venia, als 19 anys, com a esposa en segones núpcies, quan el seu marit ja tenia assegurada la descendència amb dos fills i una filla.

Des del seu naixement, l'any 1328, la vida de Ferran, al igual que la del seu germà Joan, va estar marcada per l'ambició de la seva mare. Efectivament, Leonor cobejava per al seu fill gran Ferran, el reconeixement com hereu de la corona, la qual cosa era del tot impensable ja que, en el moment del seu matrimoni, el rei Alfons tenia ja dos fills de la seva unió amb Teresa d'Entença: Pere, l'hereu, i Jaume,

⁵¹ ABADAL, R. de, (1972): *Pere el Cerimoniós i els inicis de la decadència política de Catalunya*. Barcelona: Edicions 62. p.197

comte d'Urgell, i també una filla, Constança, promesa en matrimoni al rei de Mallorca. Davant aquesta realitat, la reina es va proposar reunir per als seus fills un gran patrimoni territorial que els donés un pes específic significatiu per exercir un poder real. D'aquesta manera, Ferran rebé ciutats, viles i castells estratègicament situats que, com veurem més endavant, podien arribar a constituir un perill per a la integritat territorial de la corona catalanoaragonesa, sobretot al regne de València.

D'altra banda, Leonor, acostumada al tarannà fort i autoritari de la monarquia castellana, es va crear de seguida enemics poderosos a la cort, entre ells l'hereu Pere⁵², que va haver de refugiar-se a l'Aragó on fou protegit pel bisbe de Saragossa i el seu tutor, Bernat de Cabrera.

La Crònica de Pere III ens dóna una visió molt precisa d'aquesta manera de pensar de la reina Leonor: quan el Consell va fer unes observacions al rei Alfons en contra de les donacions que aquest havia fet als fills nascuts del seu segon matrimoni en presència de la reina, aquesta va dir al seu espòs: *Senyor, esto no consentria el rei don Alfonso de Castella, hermano nuestro, que ell no los degollase todos*. I el rei respongué: *Reina, reina, el nostre poble és franc, e no és així subjugat com és lo poble de Castella, car ells tenen a nós com senyor, e nós a ells com bons vassalls e companyons*.⁵³

⁵² "Estant infant, hac moltes persecucions per sa madrastra, qui era filla del rei de Castella." Crònica general de Pere III el Cerimoniós, dita comunament Crònica de Sant Joan de la Penya. Cap. XL "Del rei en Pere"

⁵³ SOLDEVILA, Ferran Les quatre grans cròniques ; Crònica de Pere III capítol I; 48 p. 1020

Cedint a les pressions de la seva segona muller, Alfons III va fer donació als seus fills Ferran i Joan de grans territoris dins els regnes de la Corona d'Aragó. Ferran va rebre Tortosa amb el Marquesat, a més d'Alacant, Oriola, Elda, Novelda, Guardamar i Albarrací. Aquestes ciutats, importants i frontereres amb Castella, eren molt perilloses des del punt de vista de Pere III, ja que posaven la frontera del seu regne pràcticament en mans del seu enemic, el rei de Castella. Poc després van passar a mans de Ferran: Xàtiva, Alzira, Morvedre i Castelló de Borriana. Aquesta circumstància va ser la causa de l'aixecament de tot el regne de València, decidit a què els oficials reials no poguessin dur a terme la seva feina⁵⁴. Aquestes donacions van ser considerades per l'hereu, Pere, i els seus partidaris com un espoli intolerable al patrimoni reial i van ser la llavor de les enemistats i enfrontaments posteriors de Pere, i els seus partidaris, amb la seva madrastra i els seus fills.

Poc abans de la mort del rei, que es produí al gener de 1336, Leonor decidí traslladar-se amb els seus fills, encara petits, cap a una zona fronterera amb Castella per fugir de les represàlies del seu fillastre Pere, en un itinerari que la va dur de Fraga cap a Terol i Albarrací i d'allí al regne de Castella on governava el seu germà Alfonso. Aquesta fugida no es va fer sense lluita: Bernat de Cabrera, Gilabert de Cruïlles i Llop de Gurrea⁵⁵ van intentar impedir el viatge de Leonor, però van ser capturats i empresonats per Pedro de Xèrica que s'havia alineat al costat de la reina.

⁵⁴ ZURITA LB. VII. Cap. XVII

⁵⁵ MASÍÀ ROS, Angeles; (1994) *Relación castellano aragonesa desde Jaime II a Pedro el Ceremonioso*. (2 vol.) Barcelona: CSIC: pp. 228-230

D'aquesta manera, Ferran i Joan van passar a viure i educar-se a Castella i a jugar un paper important a favor d'aquest regne i en contra del seu germà Pere.

Com ja hem dit abans, però, Ferran va mostrar al llarg de la seva vida una dualitat constant envers el seu germà Pere, el seu oncle Alfonso i després amb el seu cosí Pedro I, decantant-se d'una banda o de l'altra segons els seus interessos i ambicions. Aquesta manera d'actuar el va portar a ser, en primer lloc, el principal opositor a la política del seu germà, el cabdill de les Unions, defensant, a més, la causa castellana en l'enfrontament que mantenien ambdós regnes i perfilant-se després de la mort de l'infant Jaume com a candidat legítim a l'herència del seu germà. Aquest, davant les contínues pressions, li va oferir el càrrec de lloctinent general del regne, però Ferran no l'acceptà. L'any 1350, en un moment en què es donava per mort a Pedro *el Cruel*, aprofità per proclamar-se candidat al tron de Castella, ja que la seva mare Leonor havia estat jurada com hereva. A partir d'aquest moment, Pedro I de Castella declarà la guerra oberta contra els seus cosins⁵⁶. Aquesta decisió també va propiciar una aliança circumstancial dels dos Peres⁵⁷ contra Ferran. Així, el Cerimoniós, des de Perpinyà, convocà host contra l'infant⁵⁸ i les corts denegaren la devolució dels béns confiscats al seus partidaris⁵⁹.

⁵⁶ 1354, setembre 22 Carta de perdó de Pedro I a un veí de Logroño en premi per haver lluitat contra els infants Ferran i Joan d'Aragó. Editada a: *Colección Documental de Pedro I de Castilla*

⁵⁷ Pactes de Tarazona ACA: Varia 434 fols9/12 varia 434 fols12 Varia 68 fols 2/17 i 19/28 Pergami 1736; citat per: MASIÁ ROS, Angeles; (1994) p. 244

⁵⁸ ACA : Reg.1532 fols.56v;47v;50v; 54 dies 06 i 17/11/1350

⁵⁹ FERRER MALLOL, M.T. *La frontera meridional valenciana durant la guerra amb Castella dita dels dos Peres* Barcelona: CSIC Anuario de Estudios Medievales, anex 24, 1989 docs 4/5 Memorial de l'ambaixada de Berenguer de Palou a Castella 17/09/1351

Aquesta situació generà problemes a València i Morvedre que faran que intervingui en el conflicte el llegat pontifici i també Bertran de Lanuza que van intentar una treva entre els germans, finalment Ferran i Pere van protagonitzar una reconciliació “teatral” en públic a València⁶⁰.

Aquesta reconciliació, així com el pacte dels dos Peres contra Leonor i els seus descendents, no va durar gaire, ja que l’any 54 tornem a veure Pedro el Cruel ocupant-se dels interessos dels seus cosins, amb el matrimoni entre Ferran i Maria de Portugal i, l’any 1356, reclamant, en una carta adreçada a Pere III, la reparació d’unes ofenses que havien estat infligides als seus parents:

*E otrossí otros algunos agravios que fecistes contra la reina, nuestra tía, e los infantes, nuestros primos, que non quesiemos acaloniarvos fasta aquí por guardar la amistad que era entre nos e vos fasta aquí.*⁶¹

La resposta de Pere III és força aclaridora de la situació, ja que després de negar haver fet res contra ells, ans al contrari, assegurant haver complert sempre amb les totes les demandes que aquests li havien fet diu:

*E sabíedes bien que, cuando vos por vuestra carta nos embiastes rogar que quesiésemos prender a nuestra mano todo lo que ha [la reina i els seus fills] en nuestros regnos e tierras, non lo quesiemos fer, porque si ellos, o vos por ellos, nos demandades más de razón, no somos tenidos de ferlo.*⁶²

Un any i mig després, al Nadal de 1357, Pere el Cerimoniós reclamava la presència a les seves terres del seu germà Ferran per tal que l’ajudés en les hostilitats contra Castella, que tornaven a revifar. Arribats a

⁶⁰ reg.1532 fol 1-4 Zurita lBVIII cp.XXV

⁶¹ Crònica de Pere III cap.6; 3

⁶² id. Cap.6;4

aquest punt, podem veure que Ferran estava contínuament nedant entre dues aigües, en un entorn força perillós. Les actuacions del seu germà i del seu cosí, respectivament, demostren que ambdós bàndols aprofitaven la seva ambició i indecisió a l'hora de triar aliats o enemics. Però cap dels dos confiava en ell. Un cop més, la Crònica de Pere III ens dóna la visió que el rei tenia d'aquest germà: *E, après pocs dies, [...]lo dit infant en Ferrando, frare nostre, així com aquell qui cobejava fer-nos tot servei veng a nós [...]*. Interpretem les frases precedents com que Ferran li feia creure que li era fidel i Pere feia semblant de creure-ho, ja que l'anomenà procurador general de València. Com a procurador del regne de València, Ferran exigí a Pedro I el retorn de la vila de Jumella i en negar-se aquest, Ferran atacà la vila, juntament amb Utiel. Aquí podem veure, un cop més, aquesta duplicitat en les actuacions de l'infant, ja que Jumella havia estat presa al seu germà pel mateix Ferran, en benefici del rei de Castella.

D'aquesta manera, es va guanyar les enemistats d'ambdós bàndols com veiem en el primer acord de pau entre Castella i Aragó, ratificat els dies 13 i 14 de maig de 1361⁶³. Tot això no impedí que tant el rei de Castella com el d'Aragó continuessin utilitzant els serveis de Ferran segons els seus interessos en el conflicte que els enfrontava⁶⁴. Però, tal com hem dit, cap dels dos confiava en ell. Aquesta situació és la que finalment va portar la mort a l'infant Ferran. Un cop signats els pactes de Morvedre,

⁶³ 1361, maig 11 Deza *Declaració de Pedro I, corroborada per Pere III d'Aragó excloent del perdó general l'Infant Ferran entre d'altres personatges*. Publicat per: MASIÀ (1994) vol. II doc. 219/116

⁶⁴ 1362, gener 31 Barcelona *Conveni entre Pere el Cerimoniós i el seu germà Ferran on es tracta de l'auxili de tropes i diners que rebrà l'infant Ferran per la conquesta de Castella. Un cop aconseguida, Aragó rebrà el regne de Múrcia i altres poblacions. Es detalla el procediment de successió per si Ferran arribava a posseir Castella*. Publicat per: MASIÀ (1994) vol II doc 224ter/128bis

que posarien el fonament a la pau amb Castella, aquest infant, que havia actuat tota la vida com un mercenari, no oferia confiança a cap dels dos monarques. En els acords de pau amb Castella estava implícita la desaparició d'aquest personatge, que si bé havia estat molt útil als dos bàndols, cap dels dos creia en la seva lleialtat i tampoc es veien capaços de controlar les seves accions i les dels seus partidaris.

Pocs anys abans, Pedro el Cruel havia fet matar l'infant Joan, germà petit de Ferran, i també a la reina Leonor, la seva mare. A continuació Pere III, quan ho relata a la seva crònica, hi afegeix la mort de Ferran encara que sense arribar a dir que havia estat el rei de Castella, diu que l'infant va morir per culpa d'aquest.

De fet, Ferran no va creure en l'autenticitat dels acords signats a Morvedre, ja abans se n'havien signat d'altres entre Pedro I de Castella i Pere III d'Aragó, que de seguida havien quedat sense efecte. Per tant, ell, els seus homes i el seu exèrcit no pensaven deixar de lluitar d'un bàndol o de l'altre i això el rei Cerimoniós no ho podia tolerar⁶⁵. D'altra banda, el rei de Castella havia condicionat la signatura dels acords de pau a que el Cerimoniós fes matar l'infant Ferran i el comte de Trastàmara⁶⁶. Aquest germà violent i problemàtic havia deixat de ser-li útil en firmar la pau amb Castella i Pere no va dubtar en avenir-se a una condició que el beneficiava tant com al seu oponent.

⁶⁵ En la carta, datada el 16 de juliol de 1363, en que explica els fets a la reina Leonor de Sicília, es justifica dient: *“Per les males obres que l'infant en Ferrando nos feia, ens posava a punt de perdre la corona e lo regne, e d'açò érem en pas fort estret, nos volents esquivar aquest perill, per justícia havem fet degollar en nostra cambra l'infant...hui en aquest dia després de dinar”* Publicada per J.M.Madurell a *Les noces de l'infant Joan i Mata d'Armanyac*. E.U.C. XIX, 1934, p.38

⁶⁶ SOLDEVILA, F., *Història de Catalunya*, t.I, pàg. 363-364

Tot i que Ferran lluitava des de feia temps en el bàndol aragonès i ostentava càrrecs de govern⁶⁷, havia amenaçat amb marxar amb les seves tropes a França, cosa que hagués perjudicat el Cerimoniós en la represa de la lluita amb Castella i, a més, aquest tenia la sospita, induïda per Enric de Trastàmara, el qual competia amb Ferran pel tron de Castella, que tenia altra cop contactes amb l'enemic castellà⁶⁸.

Segons Zurita, el problema arrenca a les corts de Montsó. En opinió de Bernat de Cabrera i d'altres rics homes presents a aquestes corts, era impensable que els exèrcits que havien de venir de França per fer la guerra contra Castella, sota el comandament d'Enric de Trastàmara, poguessin sustentar-se del regne si eren més de 800 homes a cavall. I, per tant, o es pactava que lluitessin únicament en territori castellà o bé se'ls havia de pagar un sou, que va ser la decisió que es va prendre per solucionar els problemes que suposarien els allotjaments d'aquestes tropes tan nombroses.

La resposta de Ferran va ser exigir que es paguessin els seus homes abans que als francesos i s'oferí mentrestant a allotjar l'exèrcit francès a les seves terres. Segons Zurita, i també segons Ayala, a França no posaven en dubte que Ferran era el legítim hereu de la corona castellana⁶⁹ i Enric de Trastàmara sospitava que, un cop arribats a Catalunya, es posarien a les ordres del seu competidor pel tron de Castella. Efectivament, així va ser amb el beneplàcit inicial de Pere III.

⁶⁷ A les actes de les corts de Montsó de 1362-63 apareix amb el càrrec de governador de les terres *cismarines*, és a dir continentals, de la Corona d'Aragó i com a representant de la noblesa aragonesa.

⁶⁸ SOLDEVILA, F. *Les quatre grans cròniques*, capítol 6; 35 nota 1.

⁶⁹ També molts castellans recolzaven la opció de Ferran per succeir Pedro I, que no tenia fills legítims, fins i tot Tello i Sancho de Trastàmara, els germans d'Enric

Però, davant les queixes i amenaces del comte de Trastàmara, l'infant Ferran va decidir d'enfrontar-se al seu germà. D'aquí que, quan Ferran va tenir la certesa que el seu germà Pere donaria suport a les aspiracions d'Enric al tron de Castella, va determinar passar a França amb la seva gent. Segons Zurita, *mas de mil a caballo, escogidísima gente*, per tal de continuar la lluita pel seu compte. És en aquest context que hem de situar el document XIV/005 de l'arxiu, datat a Cubells el 23 de maig de 1363. Es tracta de la creació i venda d'un censal mort per part de la universitat de Cubells, que es crea per tal de fer front a la demanda, per part dels representants de Ferran i la seva muller, Maria de Portugal, de 60.000 sous per poder subvenir a les despeses de la guerra amb Castella. Aquesta quantitat es demanà al conjunt de les viles i llocs que integraven el Marquesat, corresponent-li a Cubells la quantitat de 10.000 sous. Davant la impossibilitat de col·locar aquesta gran quantitat de diners en el mercat de rendes, els cubellesos opten per la creació i venda de diversos censals morts de menys capital, fins reunir els 10.000 sous que els correspon. Dubtem, però, que el capital arribés a temps a l'infant Ferran ja que aquest va morir, a mans del seu germanastre Pere III, el 16 de juliol de 1363, menys de dos mesos després de l'emissió del document de venda, datat, com hem dit, el 23 de maig de 1363.

La successió dels fets que desembocaren a la mort de Ferran s'iniciaren quan Pere el Cerimoniós va atreure Ferran cap a Castelló de Burriana, servint-se del vescomte de Cardona i de Pere, comte d'Urgell i vescomte d'Àger, nebot seu, per qui Ferran, que no tenia fills, tenia gran

afecció⁷⁰. Allà se li van presentar els càrrecs dels què se l'acusava i ell va negar-los de manera violenta, circumstància que van aprofitar els homes d'Enric de Trastàmara per matar-lo.

Després de l'assassinat de l'infant Ferran, que tingué lloc a Castelló de Borriana el 16 de juliol de 1363, es va traslladar el seu cos al convent de Sant Francesc de Lleida⁷¹, on va ser enterrat juntament amb el seu pare Alfons i la seva mare Leonor, que havia estat assassinada a Castrojeriz l'any 1359 per ordre del seu nebot Pedro *el Cruel*.

El rei Alfons el Benigne havia deixat dit, en el seu testament, que volia ser enterrat al convent de Framenors de Lleida amb l'hàbit d'aquest orde. La seva segona esposa Leonor de Castella i el seu fill l'infant Ferran també hi van ser enterrats ja que ho havien sol·licitat en llurs respectius testaments de la mateixa manera que ho havia fet l'infant Joan⁷². Els tres cossos van ser objecte de multitud de trasllats⁷³ fins l'any 1986, en què es va realitzar, en un acte solemne a la Seu Vella de Lleida, el que suposem que serà el darrer enterrament, del qual hi ha constància per acta notarial que acompanya l'informe arqueològic de

⁷⁰ MONFAR, D. *Historia de los condes de Urgel* diu que el va fer el seu hereu. Posteriorment Pere III donà a Pere, comte d'Urgell i vescomte d'Àger, part dels béns que havien estat de l'infant Ferran: ACA Cancelleria, reg.916, fols.14-17

⁷¹ MONFAR, D. *Historia de los condes de Urgel* CODOIN (vols. XIII i XIV)

⁷² Dels tres, únicament tenim el testament de Joan, que, si bé demanava ésser enterrat junt al seu pare, el seu botxí, Pedro I, no va respectar la seva última voluntat fent llençar el cos de l'infant al Duero, el qual no es va recuperar mai.

⁷³ Les despulles del rei Alfons el Benigne han patit 8 trasllats des del Palau reial de Barcelona, on va morir el gener de l'any 1336, fins al seu emplaçament actual. Només un menys els cossos de la seva esposa Leonor de Castilla, i dels seu fill Ferran que van ser traslladats directament des de Castrojeriz i Castelló de Borriana respectivament. HERNÁNDEZ PALMÉS, A.; "Sepulturas reales de la Seu Vella. Viajes póstumos del rey D. Alfonso IV". A: *Ilerda*, XL. Lleida. 1979, pp. 129 - 165

l'excavació de la cripta on es trobaven, a la Seu Nova de Lleida, i l'estudi antropològic de les restes⁷⁴.

El testament de l'infant Ferran no es troba a l'Arxiu de la Corona d'Aragó amb altres testaments reials⁷⁵, però coneixem part del seu contingut per Dídac Monfar, el qual a la seva *Historia de los Condes de Urgel* fa referència al llegat que va fer a Pere d'Urgell, nebot seu, amb qui sempre havia tingut bona relació⁷⁶. Segons Monfar⁷⁷, en no tenir fills del seu matrimoni amb Maria de Portugal, Ferran va instituir Pere d'Urgell com a hereu universal dels seus béns immobles, deixant usufructuària d'aquests la seva muller. Pel que fa als béns mobles, els va deixar tots a la seva vídua a qui va instituir com marmessora d'aquest testament⁷⁸.

⁷⁴ VV.AA. *Les despulles reials d'Alfons el Benigne, Elionor i l'infant Ferran retornen a la Seu Vella de Lleida*; Lleida: Amics de la Seu Vella, 1989

⁷⁵ ANDRES Y ALONSO, R. (1923) *Relación de testamentos reales conservados en el Archivo de la Corona de Aragón*. III Congreso de Historia de la Corona de Aragón. Valencia, 1923

⁷⁶ Atemorit, segons Zurita, o disgustat, segons Monfar, per la seva intervenció involuntària en l'episodi de l'assassinat de Ferran, el cert és que Pere d'Urgell va fugir de Castelló cap a les seves terres – al igual que el vescomte de Cardona – i va rebutjar durant un temps recolzar amb les seves tropes la causa del Cerimoniós. MASIÀ A. *Relación castellano-aragonesa...* apèndix documental doc.232/154 : *El 12 d'agost de 1363 Pere III escriu molt contrariat a Pere d'Urgell perquè aquest no s'ha presentat amb les seves tropes a Egea i Tauste*. La mateixa carta s'adreça entre d'altres al comte de Prades i al vescomte de Cardona.

⁷⁷ MONFAR, Didac. *Historia de los condes de Urgel*. C.O.D.O.I.N. (vols. XIII i XIV). Barcelona: Establ. lit. y tip. de José Eusebio Monfort, 1853.

⁷⁸ ACA/4.1.1.3.52, XXX.- Testamentarías de la Casa Real;

3.3.1.1. Els documents de l'arxiu per a aquest període

Ferran d'Aragó 1331-1363			
<i>Signatura</i>	<i>Tipologia</i>	<i>Data topogràfica</i>	<i>Data cronològica</i>
XIV/001	Guiatge	Barcelona	1332 gener 16
XIV/002	Avinença	Cubells	1332 maig 30
XIV/003	Capítols matrimonials	Évora (Portugal)	1354 febrer 03

El fons de l'Arxiu de Cubells s'inicia a partir del moment en què la reina Leonor de Castella comença a administrar, en nom del seu fill, l'infant Ferran, menor d'edat, el territori que li havia estat concedit pel seu pare, Alfons el Benigne. Els dos primers documents que es conserven a l'Arxiu de Cubells d'aquest període ens ajuden a formar-nos una idea de l'activitat econòmica de la vila al primer terç del segle XIV.

El primer document de l'arxiu de Cubells en el qual apareix l'infant Ferran d'Aragó com a senyor d'aquestes terres està atorgat per un representant de la reina Leonor, la qual actua com a tutora del seu fill, aleshores menor d'edat. Es tracta d'un guiatge emès per Ramon Vinater, doctor en lleis, actuant com a procurador de la reina Leonor de Castella i com a vicegerent de les possessions del seu fill l'infant Ferran d'Aragó a Catalunya, en nom dels seus representats, per a tota aquella persona de qualsevol llei, sexe o condició que es dirigeixi al mercat d'aquesta vila per vendre o comprar⁷⁹. És interessant constatar l'existència d'un mercat a la vila, el mercat contribueix a dinamitzar i regular l'activitat econòmica d'un microcosmos: el format del nucli

⁷⁹ Apèndix documental, doc. 1

vilatà i el territori on s'estén la influència⁸⁰. No tenim, però, constància documentada de la concessió inicial d'aquest mercat, que va deixar d'existir a començaments del segle XX.

El segon document és una avinença arbitrada per la reina Leonor, en tant que tutora del seu fill Ferran, encara menor d'edat. Aquesta avinença resol els conflictes que hi havia entre Ramon de Meià, ferrer, qui tenia el monopoli de la ferreria de Cubells per concessió reial, i els pagesos de Cubells a causa dels serveis que aquests creien que havia de prestar el ferrer. Aquest document presenta algunes irregularitats, en quant a la llengua d'un dels documents inserits que s'hi copien, que ja hem ressenyat en el primer capítol d'aquesta tesi. Tot i això, considerem que el document és autèntic en la resta del seu contingut. Els pagesos de Cubells volien que s'instal·lés un altre ferrer al poble, ja que consideraven que el que posseïa el monopoli de la ferreria no complia els pactes establerts en la concessió. Aquests pactes obligaven al ferrer a prestar els seus serveis, dia i nit, i a deixar esmolar les eines agrícoles, també dia i nit, gratuïtament als usuaris durant unes determinades dates a l'any, coincidint amb l'època de la collita i la de la verema. Pel que diu el document, el poble havia crescut molt des de la concessió al ferrer i aquest no podia atendre degudament la demanda dels serveis que es produïa en les èpoques de molta feina al camp, com és el temps de segar i el de la verema. És per això que poble de Cubells demanava l'establiment d'un altre ferrer a la vila per subvenir a aquestes necessitats. Ramon de Meià s'adreçà a la reina Leonor, en tant que tutora de l'infant Ferran, senyor del Marquesat, per tal d'impedir-ho, ja

⁸⁰ AVENTIN, M. SALRACH, J. M. "Mercat i comunitat dinamisme econòmic a la vila de terrassa i la seva area d'influència (s. XIII)". A: *Acta historica et archaeologica mediaevalia* 25, Barcelona: UB, 2003-2004, pp. 129-130.

que ell era qui tenia el monopoli d'aquest servei. La reina, un cop consultats els arxius per tal de comprovar la concessió als avantpassats de Ramon de Meià, va resoldre el conflicte que se li presentava. Autoritzà la instal·lació d'un altre ferrer, preservant, però el cobrament de tots els drets emanats de la ferreria a Ramon de Meià, com a titular del monopoli. El laude es va assumir i es va signar per Pere Fuster, batlle de la reina, a l'església de Sant Pere de Cubells⁸¹.

L'Arxiu conserva també un trasllat, realitzat a Camarasa pel notari d'aquesta vila, dels capítols matrimonials pactats entre Ferran d'Aragó i Maria de Portugal, atès que aquesta rebia diversos drets sobre el territori. El document, redactat parcialment en portuguès, castellà i llatí, especifica amb tot detall, com és habitual en aquesta tipologia documental, els béns que s'intercanvien entre la parella i tota la casuística que envolta aquest intercanvi⁸². Els acords firmats en aquests capítols, així com el contingut del testament de l'infant Ferran en el qual deixa Maria usufructuària de tots els seus béns immobles i propietària de les rendes i drets que aquest percebia de les seves terres, són a l'origen dels conflictes que Maria, un cop vídua, va tenir amb el rei Pere III i dels que farem un breu apunt a continuació.

⁸¹ Apèndix documental doc. 2

⁸² Vegeu regest document 3 del catàleg de l'Arxiu a l'apèndix documental, i la transcripció del fragment en portuguès al capítol 1 d'aquest treball.

3.3.2. *La infanta Maria de Portugal*

Maria és la gran desconeguda d'aquesta història. És una dona ignorada pels historiadors⁸³ i també pels cronistes catalans, fins i tot és quasi una desconeguda per als cronistes portuguesos. Únicament Antonio Caetano da Sousa, en la seva *Historia Genealógica da Casa Real Portuguesa*⁸⁴, li dedica un breu capítol que comença dient que les memòries de Maria són massa curtes. Tot i així, és qui ens dóna més detalls de la seva vida. Va néixer a Èvora el 6 d'abril de l'any 1342 com consta, segons el cronista, en el llibre *da Calenda* de la Seu de Lisboa. Fou la primera filla de Pedro I de Portugal i Constança Manuel. El dia 3 de febrer de 1354, a l'edat de 12 anys, la van casar, en matrimoni per paraules de present, amb l'infant Ferran d'Aragó que en tenia aleshores 26 anys. La cerimònia se celebrà al convent de framenors d'Èvora, en presència del rei Alfonso I de Portugal, el seu avi, i de la reina Leonor de Castella, vídua d'Alfons el Benigne i mare de Ferran d'Aragó. Aquest matrimoni, que havia estat concertat amb anterioritat per Alfonso XI de Castella⁸⁵, oncle de Ferran, disgustà força Pere el Cerimoniós, ja que significava que, a partir d'aquell moment, com ja hem vist justificat en l'apartat dedicat a l'infant Ferran, el regne de Portugal se situava en l'òrbita castellana en el conflicte que enfrontava Aragó i Castella.

⁸³ Únicament en parlen Rafael Olivar, en el seu llibre sobre pactes matrimonials de la Corona d'Aragó i Antoni Madurell en el seu article sobre els acords entre Maria i Pere el Cerimoniós, però tots dos es limiten a editar els documents generats pel conflicte sense dedicar cap línia a Maria com a persona.

⁸⁴ Aquest cronista obté la informació de la crònica de Fernao Lopes i de Jerónimo Zurita.

⁸⁵ Maria no era la primera opció d'Alfonso de Castella per casar el seu nebot amb una infanta portuguesa, ho havia intentat abans amb Leonor, tia de Maria, que finalment va ser la segona esposa de Pere el Cerimoniós; ZURITA, J. Lb. VIII. Citat per MASIÀ A. (1994) vol.I, p. 232

El rei Alfonso de Portugal dotà la seva néta donant-li les viles de Ilhavo, Milho, Arcos, Crastadaes, Quintella, Carvalhaes, Ferreiros, i cases a Espinel, Cea, Ponte de Almeira i Avellãas, amb tots els seus termes i drets i amb tot el que pertanyia al rei de jurisdiccions civils i criminals⁸⁶.

L'infant Ferran va fer donació a la seva esposa de sis-cents mil morabatins de moneda de Castella en concepte d'arres i com a dot, és a dir dot marital, la infanta Maria rebé la vila de Fontllonga⁸⁷, al comtat d'Urgell.

En opinió del cronista, va ser una unió desgraciada. Probablement tenia raó, ja que, com hem vist en l'apartat anterior, els nou anys de vida que li restaven a Ferran van estar marcats per lluites i traïcions, tant al costat del seu oncle Alfonso XI i el seu cosí Pedro el Cruel, reis de Castella, com al del seu germà Pere el Cerimoniós.

La crònica diu que al final de la seva vida Maria, va retornar a Portugal, vivint a Aveiro⁸⁸, on posseïa terres i rendes. Es va fer enterrar, seguint l'exemple de santa Isabel de Portugal, al monestir de Santa Clara de Coimbra. No sabem si aquestes dades són certes, atès que el cronista diu que no ha pogut identificar la tomba. L'autor de la *Genealogia* tampoc coneix la data de la seva mort, únicament dóna com a cert que l'any 1367 era viva i vivia a Barcelona, tal com li consta pel testament del rei Pedro, el seu pare, que li deixava 20.000 lliures.

⁸⁶ L'instrument dotal està publicat Antonio Caetano da Sousa a *Provas do livro II da Historia Genealogica da casa Real Portuguesa* pp.417-419. Aquest document el copia del *Livro 6 dos Mysticos fol.17 v.*

⁸⁷ id. Pp. 419-425 Aquest document el copia del *Livro I das Dextras fol.224*

⁸⁸ António BORGES COELHO, a *Historia de Portugal* la situa, després de vídua, com a religiosa franciscana a Santarem.

Per la nostra banda, no sabem res d'ella fins a la mort del seu marit al juliol de 1363, quan van començar les negociacions entre la infanta i el rei Pere per la reintegració a la corona del que posseïa a Catalunya per dot, esponsalici i herència del seu marit, qüestió que tractarem més endavant.

El relat de Zurita⁸⁹, ve a omplir aquest buit, encara que desconeixem les seves fonts d'informació. Segons aquest autor, Maria, malfiant-se de les intencions del rei Pere el Cerimoniós, o potser aconsellada pels homes fidels a l'infant Ferran que la rodejaven, va optar per situar-se en l'òrbita del rei Pedro I de Castella, raó per la qual li va lliurar el castell d'Albarrassí que formava part del patrimoni del seu marit. Per tot això el rei d'Aragó li va denegar l'autorització d'abandonar el regne per retornar a Portugal.

Davant d'això, la infanta decidí fugir d'Aragó, falsificant un guiatge i el segell reial, viatjant de nit per camins despoblats i amagant-se de dia, ajudada per Arnau de França, en nom del rei de Navarra. Els fugitius van ser capturats pel Justícia d'Aragó a Uncastillo i conduïts a Osca i d'allà a Saragossa, on Arnau va ser empresonat i condemnat a mort i la infanta quedà sota custòdia de dues dames aragoneses a la cort de la reina Elionor⁹⁰. Segons els *Anales* de Zurita, va quedar empresonada fins el seu retorn a Portugal, la qual cosa sabem que no és certa per la documentació generada en el marc del conflicte que Maria sostenia amb Pere el Cerimoniós per les terres i rendes que havia heretat del seu marit.

⁸⁹ ZURITA, Jerónimo (1978) *Anales de Aragón*. Zaragoza: Institución Fernando el Católico (C.S.I.C.): Libro IX capítol LVI pp. 512-514

⁹⁰ Aquesta història la recullen literalment els historiadors que posteriorment s'han interessat per aquest tema.

Un cop vídua, per indicació del Papa, van voler casar Maria amb Frederic III de Sicília, però ella es va negar a aquest matrimoni⁹¹. L'any 1366 s'intercanvien ambaixades entre Pere el Cerimoniós i Pedro I de Portugal, pare de Maria, segons les quals Portugal ajudaria Aragó amb homes i armes en la guerra contra Castella i, a més, es van concertar diversos matrimonis per segellar aquests pactes. Aquests matrimonis havien de ser entre Maria i l'infant Joan, d'una banda, i entre la infanta Joana d'Aragó i l'hereu de la corona portuguesa, per l'altra⁹². El matrimoni entre Maria i Joan no va ser possible perquè ja s'havia concertat un altre matrimoni per a l'infant⁹³, i Pere III jugà aleshores la carta de Maria, condicionant el seu retorn a Portugal a la consumació carnal del matrimoni entre la infanta Joana, filla seva, i Fernando de Portugal⁹⁴; com que aquest matrimoni no s'arribà a realitzar mai, Maria continuava a Barcelona. En definitiva, Maria era, com tants d'altres fills i dones de la noblesa, un hostatge en temps de guerra. La seva sort es dirimia en les aliances, pactes, avinences o desavinences d'aquells que ostentaven el poder.

⁹¹ Antonio Caetano da Sousa *Historia genealógica da Casa real Portuguesa*

⁹² ACA: Reg.1214; fol.36 i 36 v. 04/03/1366 Carta pública de poders que atorga Pere III a favor de Alvar Pérez de Castro per negociar aliança amb Pere de Portugal. Publicat per Rafael Olivar (1949) *Bodas reales...*

⁹³ *Item, sea avisado e informado el dito embaxador que si por el dito rey de Portugal o por part suya le era movido perlamiento del matrimonio del duch de Gerona, primogénito del rey d'Aragón, e de la infanta dona María, del qual ya favló el maestro en Theología, respuesta el dito embaxdor quel dito matrimonio no s puede fazer, porque el dito rey d'Aragón ha feito otro matrimonio del dito Duch. A.C.A., Cancelleria, Reg.1214 fols.32 v.i seg. Publicat per Olivar (1949) a *Bodas reales...* doc. IX.*

⁹⁴ Id. Capítols de la procura concedida a favor de Alvar Pérez de Castro en que es detallen les diferents condicions del pacte amb Pere de Portugal. En aquests documents el rei diu clarament "*la infanta Maria de Portugal qui és en nostre poder...*"

Potser, en un primer moment, després de la fugida, és cert que Maria va viure presonera a la casa de la reina, com diu el relat de Zurita, tot i que no hem pogut comprovar-ho ja que per aquestes dates no tenim llibres de comptabilitat d'Elionor de Sicília⁹⁵, ni hem trobat cap altre document que faci referència explícita a aquesta situació. Però en els que hem pogut consultar no apareix cap apunt que faci referència a despeses originades per la infanta portuguesa. En canvi, tenim constància que l'any 1373 tenia casa pròpia a Barcelona situada prop de Framenors⁹⁶, probablement al carrer Ample o al capdavall de la Rambla.

En qualsevol cas, Maria tenia un cert nombre de persones al seu servei com es pot veure en els testaments que tenim d'ella⁹⁷ i també per algun document notarial en què els actors s'identifiquen com a membres de la casa de la infanta de Portugal⁹⁸. El primer testament està datat el 9 d'octubre de 1365 a Barcelona al palau de la reina. Es possible, doncs, que no tingués una casa independent en aquest moment encara, però ella conserva relació tant amb el personal del seu servei com amb els servidors que havien estat del seu difunt marit.

El segon testament, datat a Poblet el 6 de desembre de 1370, no és en realitat un document separat, sinó que són esmenes realitzades sobre

⁹⁵ Vegi's llistat de registres consultats a la introducció d'aquest treball.

⁹⁶ AHPB Francesc de Lavernosa, lligall 8 *Quadragesimum quintum capibrevium comune 1372 - 1374* fol. 57 "Acta fuerunt hoc in hospicio commoracionis dicte domine infantisse, prope monasterium fratrum minorum Barchinone sito,..." Publicat per Antoni Madurell.

⁹⁷ A.C.A. Cancellaria Varia 21 [6]; CANTARELL, E.; COMAS, M. "Maria de Portugal, una dona amagada per la història" a *Acta Medievalia*, 23-24. 2006

⁹⁸ AHPB Berenguer Ermengol: Llibre comú 1371/09/29 - 1372/03/24 fol. 2r López Martiniz, escolà de la capella de la infanta Maria de Portugal; fol.108r/v Fernando Diego, del lloc de Camarena al regne de Castella, de la casa de Maria infanta de Portugal, reconeix a Lope Martinez, sagristà de la dita infanta que ha rebut en comanda 7 ll. 3 s. de Barcelona.

l'anterior. Sembla que es tractava únicament de fer unes poques modificacions entre els beneficiaris dels seus llegats; alguns noms estan ratllats i, en alguns casos, al costat del nom ratllat apareix escrit *quòndam*, per la qual cosa pensem que es tracta únicament d'eliminar aquelles persones que en el transcurs d'aquests cinc anys havien mort o havien deixat d'estar al seu servei.

Com ja hem dit, els dos testaments no difereixen gaire exceptuant els noms d'algunes de les persones que reben llegats diversos. En el primer testament deixa tot el que posseeix a Portugal al seu germà, el rei Fernando, i les seves possessions de la Corona d'Aragó i del regne de Navarra les deixa als pobres. En el segon testament, les deixes són exactament les mateixes, però no s'esmenta que tingui res a Navarra. Aquest segon testament afegeix als marmessors que ja tenia en el primer la reina Elionor de Sicília.

Maria estava rodejada de personal provenint de Castella que potser l'havia seguit des de el seu matrimoni amb Ferran, excepció feta de la seva dida que suposem que era portuguesa, de la qual en desconeixem el nom⁹⁹. No sabem si ella i el seu entorn conspiraven contra els interessos de la corona catalanoaragonesa, i a favor de Castella, però en qualsevol cas es devien fer sospitosos d'intrigues. L'infant Joan, l'any 1374, la va arribar a acusar de ser la instigadora de la mort de la seva primera esposa, tal com li retreu el seu pare en una carta: *Bonanada [...]*

⁹⁹ Apareix com a testimoni del document citat a la nota 10 com "*ama sive nutricia dicte domine infantisse*"

*que havia fet fatilles o sortilegis a la Infanta de França, vostra esposa, que Deus haja, per inducció de la infanta de Portugal*¹⁰⁰.

El cert és que durant els deu anys que van transcórrer des de la mort del seu marit fins a la signatura dels capítols que resolien definitivament les seves diferències amb el Cerimoniós, la vida de Maria no devia ser fàcil a Barcelona. Envoltada de parents del seu espòs que l'havien odiat fins al punt de fer-lo assassinar, que sospitaven d'ella fins al punt de creure-la capaç d'utilitzar màgia i sortilegis contra els seus enemics¹⁰¹, que la utilitzaven per concertar aliances i pactes en el context de la guerra amb Castella i, sobretot, privada de llibertat de moviments.

No sabem com va ser la seva vida al costat de Ferran durant els nou anys que va durar el seu matrimoni, però probablement era l'única persona de qui se sentia propera en terres d'Aragó ja que en el testament datat l'any 1365, demana insistentment ser enterrada al convent de framenors de Lleida, si és que s'hi han traslladat ja les restes del seu espòs. En el segon testament, cinc anys després, insisteix en ser enterrada al convent de Sant Francesc de Lleida on reposaven ja les restes de l'infant Ferran.

Certament, però, no està enterrada a Lleida com ho demostra l'estudi dels ossos realitzat en ocasió del trasllat de les despulles reials a la Seu Vella de Lleida¹⁰², per la qual cosa pensem que probablement va

¹⁰⁰ RUBIÓ I LLUCH, A. (2000) *Documents per l'estudi de la llengua catalana migeval* Barcelona: I.E.C. Ed. facsímil.

¹⁰¹ A la carta citada més amunt Pere el Cerimoniós diu també: "si una dona pogués matar per sortilegis a tanta distància no hi hauria cap rei viu ...".

¹⁰² GUERRERO I SALA, Lluís; Informe sobre la identificació i estudi de les despulles reials, de la seu nova de Lleida; a: *Les despulles reials d'Alfons el benigne, Elionor i l'Infant*

retornar cap a Portugal un cop resolts els litigis que la mantenien, contra la seva voluntat, a la Corona d'Aragó. En efecte, l'any 1373 quan finalment es firmà l'acord entre el Cerimoniós i la infanta portuguesa, els problemes diplomàtics que impedièn que Maria tornés a Portugal amb la seva família s'anaven dissipant poc a poc.

3.3.2.1. Documents de l'arxiu per a aquest període

Maria de Portugal 1363 - 1373			
<i>Signatura</i>	<i>Tipologia</i>	<i>Data topogràfica</i>	<i>Data cronològica</i>
XIV/015	Absolució de fidelitat	Barcelona	1373 juliol 16

L'únic document que es conserva a l'Arxiu de Cubells d'aquests anys de senyoria de la infanta Maria de Portugal és el que hi posa punt i final. Efectivament, el document registra l'absolució de fidelitat i el traspàs dels drets que tenia, com a vídua de l'infant Ferran, a la reina Elionor de Sicília després de deu anys de llargues i complexes negociacions amb Pere el Cerimoniós.

Com hem vist, les relacions de la Corona d'Aragó amb el regne de Portugal s'havien trencat en firmar-se la pau entre Fernando I de Portugal i Enric de Trastàmara, el 1371. A conseqüència d'això, Pere III ja no podia utilitzar el retorn de Maria a Portugal com esquer per a cap pacte entre ambdós regnes. D'altra banda, les diferències que el Cerimoniós havia tingut amb el marit de Maria, el seu germà Ferran, quedaven ja molt lluny en el temps, havien passat 10 anys des de la seva mort violenta a Castelló de Burriana i, durant aquest temps, la

infanta havia estat sotmesa al rei. Aquest, per tant, havia tingut temps d'aplacar la seva ira. Sembla també que les successives intervencions del llegat pontifici havien donat els seus fruits i per aquestes dates es divisava una possibilitat d'acabar amb les hostilitats amb Castella, que després de les concòrdies i treves que se succeïren entre els anys 1372 i 1374. Conflicte que va culminar amb el tractat de pau signat a Lleida i Almazán l'abril de 1375¹⁰³.

Tampoc havia de ser un problema el retorn a la Corona dels drets i jurisdiccions que tenia Maria en terres del regne catalanoaragonès, ja que des del primer moment la infanta sabia que Pere necessitava recuperar les seves terres i el rei sabia que aquest traspàs havia de compensar-se econòmicament a la infanta, ja que el dot és inalienable:

Ella empero, restituendo e delivrando o faciendo restituir e delivrar a nós los castellos, fortalezas e lugares que la dita infanta tiene dentro nuestra senyoria, nós satisfaziendo a la dita infanta de la su dot e exóvar e dreytos que haja sobre los ditos castellos, fortalezas e lugares, segunt que por justicia l'en seremos tenidos¹⁰⁴.

Creiem que Maria no desitjava res més des de feia anys: que se li pagués el que se li devia i que la deixessin marxar cap a casa seva.

Quedava, doncs, pendent únicament pactar les condicions de pagament de la compensació que Maria havia de rebre per haver perdut part dels béns que tenia, per dot, arres, esponsalici, fruits, usdefruit i per herència

¹⁰³ MASIÁ ROS, Ángeles: (1995) Apéndice documental, docs.: 252/16; 253/18; 255/28; 256/30; 259/36.

¹⁰⁴ 1366, març 4 *Carta pública de Pere III a favor d'Àlvar Pérez de Castro, per anar a Portugal i pactar aliança contra el rei de Castella*, en base a diferents matrimonis. Fragment que fa referència al retorn de la infanta Maria amb el seu pare, Pedro de Portugal. Publicada a OLIVAR, (1949) *Bodas reales...* doc. IX

del seu marit, l'infant Ferran d'Aragó, per tal que la infanta procedís a lliurar els seus drets al rei i a la reina o a qui ells volguessin¹⁰⁵.

Un cop mort Ferran, al Cerimoniós li va faltar temps per apoderar-se de les ciutats, viles i castells que aquell havia rebut del seu pare. Ell sabia, però, que aquests honors no podien ser seus de manera automàtica, perquè, tot i que Ferran i Maria no van tenir fills, ella els tenia per dot, esponsalici i testament. L'infant Pere¹⁰⁶, comte de Ribagorça i oncle del rei, i el bisbe Romeu de Lleida, com a persones neutrals, s'encarregarien de dirimir les diferències que, sobre els béns de l'infant Ferran, poguessin sorgir entre la seva esposa, Maria, i el seu germà, Pere el Cerimoniós, i a la vista dels documents que presentés Maria, determinarien la legitimitat de les seves reclamacions.

Al març de 1364 el rei proposà les seves condicions a la infanta tot assegurant-li que no veia cap problema en que ella conservés el que li pertanyia per dret, sempre que ella pogués presentar els documents que així ho acreditessin. Aquests documents havien de ser valorats pel seu oncle, Pere de Ribagorça, o pel bisbe Romeu de Lleida, indistintament. A més, Maria havia de jurar no fer guerra contra ell i comprometre's a això també per la seva gent i la seva família. També li feia saber que, si ella decidia quedar-se ell la tractaria com a una filla o una germana i que, si al contrari decidia marxar, es comprometia a no impedir-ho ni a

¹⁰⁵ La documentació que conforma aquestes negociacions està recollida en el breu article: MADURELL I MARIMON, Antoni: "Una concordia entre Pedro el Ceremonioso y Maria de Portugal"; a *Anuario de Historia del Derecho español*; Madrid: Instituto Nacional de Estudios Jurídicos, 1971. pp. 425 - 438

¹⁰⁶ Aquest germà d'Alfons el Benigne el trobem ja actuant d'àrbitre als litigis, ocasionats per aquestes donacions a la mort del rei, entre Pere III i la seva madrastra Leonor i els seus fills, Ferran i Joan. MASIÀ, À. (1995) Apéndice documental, doc. 192 i següents.

embargar-li els béns, sempre que ella es comprometés a presentar la documentació que l'acreditava com a propietària o usufructuària del que reclamava¹⁰⁷.

Aquests capítols li van ser enviats a la infanta per mitjà de Fra Guillem Conill, doctor en teologia, que l'aconsellava en aquest cas per tal que, després d'haver-los estudiat i fet les modificacions que cregués convenient – sempre que aquestes no modifiquessin la substància del contracte – els retornés convenientment signats per ella i per tots aquells que havien de fer-ho. Per la seva banda, en un document a part, Pere el Cerimoniós donava poders a Berenguer d'Abella per signar aquests capítols, en nom seu, davant la infanta.

És de suposar que, després d'aquestes gestions, es va produir l'episodi narrat per Zurita¹⁰⁸, és a dir el lliurament a Pedro *el Cruel* del castell d'Albarrassí. Probablement, Maria no tenia suficient control sobre la gent del seu marit. A més, la recent mort de Ferran, a mans del rei, havia provocat la rebel·lió dels seus homes de confiança contra el Cerimoniós. Aquest fet deixava sense efecte els acords proposats pel rei a la infanta portuguesa en el document anteriorment citat, de manera que Pere III va impedir el retorn de Maria a Portugal i aquesta decidí fugir, amb el desenllaç que ja coneixem.

Ja hem vist, a l'inici d'aquest apartat, que fins ben entrada la dècada dels anys 70 del segle no van començar a solucionar-se els problemes que impedièn la completa llibertat d'actuació de Maria. En aquest

¹⁰⁷ ACA. Reg.1197, f.60, publicat a: MADURELL I MARIMON, Antoni: "Una concordia entre Pedro el Ceremonioso y Maria de Portugal". A: *Anuario de historia del derecho español*; Madrid: Instituto Nacional de Estudios Jurídicos, 1971. pp. 425 - 438

¹⁰⁸ *Anales de la Corona de Aragón, Lib.IX cap. LVI*

moment es reprengueren les negociacions que havien quedat interrompudes l'any 1364. No tenim cap document anterior al contracte signat davant el notari Francesc de Ladernosa¹⁰⁹ al maig de 1373, per la qual cosa suposem que les negociacions prèvies al pacte es van realitzar de manera personal sense constància escrita.

Un cop signat el contracte¹¹⁰ que determinava el preu i les condicions de pagament que el rei havia de satisfer a Maria, aquesta va esperar a haver cobrat el primer termini i a tenir garanties suficients per la resta de la quantitat que se li devia.

El juliol de 1373 Maria de Portugal va signar els documents¹¹¹ que feien efectiu el traspàs dels drets i jurisdiccions que li quedaven en territori de la Corona d'Aragó al rei i la reina, posant d'aquesta manera punt i final a un conflicte que durava des de feia deu anys. De tots aquests documents es van fer còpies per a tots els interessats.

El document que tenim a l'Arxiu de Cubells, datat el 16 de juliol de 1373, conté, a la primera part, la còpia dels pactes entre la infanta i el Cerimoniós i les condicions i terminis del pagament que aquesta havia de rebre. Aquesta part és idèntica per a tots els pobles i viles que conformen el patrimoni que Maria havia heretat¹¹². En la segona part, especifica per a cada un dels llocs, Maria s'adreça a l'autoritat local pel seu nom i li comunica que els drets que tenia per ella ara són de la

¹⁰⁹ A.H.P.B. Francesc de Ladernosa. *Quadragesium quintum capibrevium comune*. 1372-1374

¹¹⁰ Publicat també a l'article citat a la nota 105.

¹¹¹ AHMC, pergamins. Document: XIV/015. Apèndix documental, doc.15

¹¹² El capbreu de Ladernosa citat més amunt recull tots i cada un dels documents d'absolució que l'infanta fa a cada un dels llocs que li pertanyien.

reina, o del rei segons el cas. Nomena procuradors Bartomeu Bohil, porter de la reina, i Bernat de Navés, de la casa del duc de Girona, per tal que notifiquin el traspàs de poders, facin efectives les donacions i els dóna plena potestat per traspassar la possessió corporal als procuradors de la reina. Així mateix, autoritza els seus homes i dones a prestar homenatge a la reina o al rei o a qui aquests vulguin en el seu lloc, i al mateix temps, els absol de l'homenatge que li deuen a ella. Un cop llegits públicament i en vulgar els documents anteriors, Mateu Domènec i Guillem Feruç, en representació dels homes i dones de Cubells, van prestar jurament per mans i boca a Arnau Balistar, procurador de la reina Elionor.

3.3.3. Elionor de Sicília i Pere el Cerimoniós

Hem vist que, pel que fa al Marquesat, Maria de Portugal havia cedit tots els seus drets a la reina Elionor de Sicília. Aquesta, però, no va viure gaire temps després d'això, ja que, com sabem, va morir a Lleida l'any 1375 a conseqüència d'un brot de pesta.

En el seu testament, la reina Elionor va llegar tots els seus béns i drets, entre els quals es trobaven Cubells i el Marquesat, al seu segon fill Martí, el futur Martí l'Humà. La documentació ens mostra, però, que el traspàs real de la propietat d'aquestes terres a l'infant Martí no es va fer efectiva fins la mort de Pere el Cerimoniós, al gener de 1387. No és fins aquesta data que tenim documents produïts per la cancelleria de l'infant Martí, a partir d'aquest moment ja com a duc de Montblanc. Anteriorment tots provenen de la cancelleria reial, raó per la qual hem intitulat aquest apartat amb el nom d'ambdós conjugues.

La gestió de Pere III sobre aquest territori està marcada per una forta pressió econòmica. Se succeeixen les demandes de diners a canvi de privilegis o absolucions que després es revoquen, com ara la promesa de no separar els territoris de la corona, que es trenca poc després amb una amenaça de venda¹¹³.

Encara que no s'ha conservat evidència documental a l'Arxiu de Cubells, volem fer esment aquí d'uns censals que Pere III va vendre compromentent, per al pagament de les pensions, la quèstia i les rendes del Marquesat. Aquests censals, anomenats de la Indemnitat, van estar a l'origen dels problemes, plets i violències que el Marquesat va tenir, anys després amb Lluís de Coscó, com veurem més endavant, i que es van resoldre, finalment, amb l'anomenada Sentència de la Indemnitat, de la qual reproduïm a continuació el fragment en el què s'especifica aquesta situació:

*[...]contractes de indemnitats feits per lo senyor rey en Pere de gloriosa memòria, a la dita terra, per causa com per obs, del dit senyor, la dita terra se obligà a certs crèdits contenguts en los dits contractes, per los quals contractes lo dit senyor rey més entre mans a la dita terra les quísties e rendes de la dita terra del Marquesat, ab certes obligacions e clàusules en los dits contractes molt extensament posades, les dattes de les quals fou: lo primer en Barcelona a trenta-hu de agost de l'any mil trescents setanta e tres; la datta del segon conracte de indemnitat fou en Barcelona a tretze de abril any mil trescents setanta-y-quatre[...]*¹¹⁴

¹¹³ AHMC, pergamins. Document: XIV/016; Document: XIV/018

¹¹⁴ AHMC, Document: *Llibre de la Idempnitat del Marquesat de Camarasa i actes a favor de Cubells*, fol. 43v.

3.3.3.1 Documents de l'arxiu per a aquest període

Elionor de Sicília i Pere el Cerimoniós, 1373 - 1387			
<i>Signatura</i>	<i>Tipologia</i>	<i>Data topogràfica</i>	<i>Data cronològica</i>
XIV/caixa 1	Llicència reial	Barcelona	1374 gener 02
XIV/016	Confirmació de privilegi reial	Lleida	1374 desembre 03
XIV/025	Privilegi reial	Fraga	1385-[juliol]-[maig]
XIV/caixa 2	Carta reial	Vilanova	1385 juliol 10

Els catorze anys en què Cubells, i el Marquesat, van estar en mans de Pere el Cerimoniós ens han deixat quatre documents produïts per la cancelleria reial. Tots quatre documents estan íntimament lligats a les creixents demandes de diners que la corona va fer als municipis al llarg del segle XIV. Si bé ja havia passat el moment de major demanda, que es produeix durant la primera meitat del segle, aquestes encara perduren a la segona meitat. Aquests eren territoris novament adquirits per la corona i, per tant, no s'havia produït el desgast amb què les contínues peticions havien erosionat les relacions d'aquesta amb d'altres municipis, però, a partir d'aquest moment i fins la venda del territori per Maria de Luna l'any 1392, es produeixen unes demandes força oneroses per uns territoris relativament poc poblats i bastant pobres.

El primer document d'aquesta sèrie, datat el 2 de gener de 1374 a Barcelona, és una llicència reial que Pere el Cerimoniós atorga al municipi de Cubells i als altres que conformen el Marquesat per tal que puguin instaurar *sises* i altres impositcions sobre el pa, el vi, la carn i altres vitualles que allí es venguin durant deu anys, amb la finalitat de poder fer front a les reparacions i noves construccions de muralles i valls que el rei els ha manat fer i també per raó del subsidi de 13.000 florins d'or d'Aragó que aquest els havia demanat.

El segon document, datat a Lleida el 13 de desembre de 1374, és el trasllat¹¹⁵ d'una confirmació de privilegis datada a Lleida el 3 de desembre de 1374 on l'infant Joan, actuant com a lloctinent general del regne d'Aragó, confirma els privilegis, llibertats, franqueses, bons usos i bons costums de les poblacions que integraven el Marquesat de Tortosa. Ho fa a petició dels reis, els quals, un cop recuperades aquestes terres segons el pacte realitzat amb l'infanta Maria de Portugal, els havien confirmat a petició dels paers, cònsols i prohoms d'aquestes terres.

El tercer document d'aquesta sèrie és un privilegi del rei Pere III el Cerimoniós el qual, tot celebrant corts generals a la vila de Fraga, atorga a les viles, llocs i castells que formen el Marquesat de Tortosa, a la diòcesi d'Urgell, un privilegi pel qual els garanteix que no els separarà de la corona. Malgrat això, el rei no dubta en desdir-se d'aquest compromís davant una nova necessitat urgent de diners i amenaça de vendre les terres del Marquesat per tal d'obtenir el numerari que necessita, com veiem en el fragment que reproduïm a continuació:

*[...] dictum Marchionatum qui est membrum notabile et insigne Cathalonie principatus, a nostra separaremus corona quemque vendere proposueramus pro exsolvendis fidelibus nostris Petrus Descaus et Andree de Olivella, campsoribus Barchinone [...]*¹¹⁶

¹¹⁵ Es detecta un error en la datació del trasllat. El document diu textualment: *Hoc est translatum bene et fideliter factum die vicessima madii anno a nativitate Domini millesimo trecentesimo sextuagesimo (sic) sumptum a quodam privilegio....* Es del tot incorrecte que el trasllat sigui de 1360. Creiem que és un error de l'escrivà que escriu una "x" en lloc d'una "p" i que s'oblida de la xifra de les unitats, en tot cas el trasllat ha de ser posterior a l'any 1374.

¹¹⁶ AHMC, pergamins. Document: XIV/018, apèndix documental, doc. 19.

Per tal d'evitar aquesta venda, les terres del Marquesat creen i venen un censal mort per valor total de 236.400 sous barcelonesos, que venen a diversos compradors de Barcelona¹¹⁷, per la qual cosa han obtingut prèviament la necessària llicència reial:

[...] ex causa supradicta, tenore presentis, vobis, dictis iuratis et probis hominibus et universitatibus, concedimus et licenciam elargimur quod, non obstantibus practica sanctione per nos inde facta qua cavetur quod censualia vel violaria de cetero vendi minime possunt seu aliis provisionibus, inhibitionibus aut ordinationibus in contrarium factis, possitis vendere, instrumentis tamen graciae mediantibus, censualia mortua et violaria, vel partim censualia et partim violaria, pro illis preciiis de quibus vobis videbitur, que tamen sumam dictorum quadraginta quatuor mille florenorum auri non excedant¹¹⁸.

El darrer document que es conserva a Cubells dels ordenats fer per part de Pere el Cerimoniós és una carta d'absolució parcial en el pagament de la quèstia. Efectivament, i per compensar el poble per haver-li atorgat 30.000 florins d'or d'Aragó, juntament amb d'altres universitats del Marquesat, el rei Pere els fa gràcia de 500 sous jaquesos dels 1.500 que pagaven anualment de quèstia.

3.3.4. L'infant Martí

L'infant Martí, duc de Montblanc, va accedir a la senyoria de les terres del Marquesat a la mort del seu pare, Pere III, l'any 1387, en fer-se efectiva l'herència de la seva mare Elionor de Sicília. A partir d'aquest moment, la seva vida política estarà fortament marcada per la seva

¹¹⁷ AHMC, pergamins. Document: XIV/018; XIV/021; XIV/022; AHPB, Antoni Bellver, Llibre de vendes. [36/17]

¹¹⁸ AHMC, pergamins. Document: XIV/018.

herència siciliana, així com també les seves finances. D'aquests problemes se'n van derivar certes conseqüències pel seu patrimoni que queden reflectides en la documentació, que per aquest període es conserva a l'Arxiu de Cubells.

3.3.4.1. Documents conservats a l'arxiu per a aquest període

Infant Martí, duc de Montblanc 1387 - 1392			
<i>Signatura</i>	<i>Tipologia</i>	<i>Data topogràfica</i>	<i>Data cronològica</i>
XIV/029	Petició i concessió de llicència.	Barcelona	1387 març 28
XIV/038	Venda i àpoca	Amposta	1392 gener 11

El primer dels dos documents que es conserven de la senyoria del duc de Montblanc és un document força interessant per diversos motius¹¹⁹. Es tracta de la petició, per part dels representants de la universitat de Cubells, de l'autorització perceptiva per tal de poder contraure un nou deute, sota la forma de creació i venda de censals morts, per un valor total de 3.000 sous censals, és a dir 3.000 sous de pensió anual. L'autorització senyorial o reial era imprescindible a l'hora de poder emetre deute públic¹²⁰. Es tracta de documents interessants, perquè acostumen a detallar els motius pels quals el municipi necessitava endeutar-se. En el cas que ens ocupa, la decisió ve determinada per la impossibilitat del municipi de fer front als pagaments de les pensions anuals dels censals que tenen ja venuts. Era pràctica habitual, com

¹¹⁹ Apèndix documental, doc. 31

¹²⁰ SÁNCHEZ, Manuel. (ed.). *Fiscalitat real y finanzas urbanas en la Cataluña Medieval*. Barcelona: CSIC: Institució Milà i Fontanals, 1999. Introducció a l'apèndix documental.

veurem en el proper capítol d'aquesta tesi, la venda de nous censals per solucionar els problemes de liquiditat que plantejaven els pagaments de les pensions. Era també pràctica habitual emetre nous censals per tal de lluir altres que eren més cars, ja fos pel for o interès pactat o bé per la llunyania dels creditors. Efectivament, com veurem, els creditors locals acostumaven a pactar preus més baixos, tenir més flexibilitat en les dates de cobrament i, sobretot, s'estalviaven les despeses de desplaçament i dietes de la persona encarregada de portar els diners de les pensions al domicili del comprador. Un altre punt d'interès d'aquest document és la llengua. El protocol i l'escatocol del document estan escrits en llatí. Pel que fa a la part dispositiva s'inicia en llatí, explicant que els paers i prohoms de Cubells presenten una sol·licitud al duc de Montblanc i que aquest hi va respondre, però la pròpia sol·licitud, així com la resposta del duc, estan escrites en català, reflectint l'oralitat de l'acte que es va dur a terme en el domicili barcelonès de l'infant Martí, indicant, el notari, que es redacta el document a petició explícita dels prohoms i paers de Cubells.

El segon dels documents conservat és bastant complex. Es tracta del trasllat de dos documents. El primer exposa que, per tal de sufocar la revolta siciliana produïda en el moment en què Maria de Sicília s'havia traslladat a la península per contraure matrimoni amb Martí el Jove i restituir-los ambdós al tron sicilià, va vendre, conjuntament amb la seva esposa Maria de Luna, uns censals morts per valor de 722.400 sous barcelonesos. Per tal de compensar-la d'aquesta despesa, Martí li cedeix les viles, castells i llocs del Marquesat, a més de Lliria, Sera, Desliga, la Vall d'Uixó, la Vall de Sera i la vila i castell de Penàguila, a València, amb totes les possessions, homes, dones, sarrains, jueus, etc., i la plena jurisdicció que li pertanyia. Amb el ben entès, però, que Lliria i Penàguila ja les havia venudes, a carta de gràcia, als prohoms de

València, per tant la donació no podia ser efectiva fins que es pogués rescatar, si és que això era possible. D'altra banda Sera, Desliga i Vall d'Uxò havien estat empenyorades, *in sequestrum* com diu el document, pels comptadors de Barcelona Pere Pasqual i Arnau Esquerit, als quals ell les havia empenyorades. Així que, en aquest cas també, la donació efectiva hauria d'esperar la redempció de l'empenyorament i la resolució del plet que l'infant tenia amb aquests banquers.

Per tant, la venda es fa en aquell moment, el moment de la redacció del document, però no serà vàlida fins al futur quan els litigis estiguin resolts. Les vendes, tanmateix, de les terres del Marquesat i de la Vall de Sera eren fermes i efectives perquè aquestes terres no havien estat objecte de cap venda ni empenyorament. La "venda" global d'aquests béns es fa pel preu de 722.400 sous barcelonesos que era el valor dels censals morts venuts per fer front a les despeses de la guerra de Sicília. Per al pagament de les pensions d'aquests censals s'assignen les rendes de Maria de Luna que serà compensada amb la plena possessió corporal d'aquelles terres que l'infant Martí li traspassava en el document que estem comentant, a partir del moment en què s'hagin redimit. Al mateix document, el rei Martí mana als alcaldes, prohoms, vassalls i feudataris que en els llocs esmentats i els seus termes tinguin la reina Maria per senyora natural i, per la mateixa raó, els allibera del vassallatge que li deuen a ell, constituint-la d'aquesta manera com a senyora amb plens poders i jurisdicció per tal que hi faci plenament la seva voluntat.

El segon document traslladat en aquest pergamí és una àpoca. Martí reconeix haver rebut de Maria de Luna la quantitat de 722.400 sous barcelonesos, al comptat, pel preu de la venda dels castells, viles i llocs esmentats en el document precedent. Això és així perquè, per garantir

aquests censals, s'havien obligat les rendes i el béns de Maria i era, per tant, de justícia que ell reconegués haver rebut d'ella aquests diners.

3.3.4.2. *El capbreu de l'infant Martí*

Farem aquí un breu esment a un document, realitzat per ordre de l'infant Martí en l'exercici de la seva senyoria sobre les terres del Marquesat, què, tot i no estar conservat a l'Arxiu de Cubells, ens aporta molta informació sobre la terra, els oficis, les propietats i els habitants de Cubells i, per aquesta raó, ha estat utilitzat en aquesta tesi doctoral.

Es tracta del *Capibrevium iuratum totius terre Marchionatus siti in diocesi Urgellensi* començat el dia 17 de novembre de 1390 que es conserva a l'Arxiu de la Corona d'Aragó¹²¹. El document, que va ser concebut, tal com indica l'infant en la carta de manament del 20 d'octubre del mateix any, amb l'objectiu d'assumir amb prudència el govern del patrimoni, inventaria tots els béns i possessions que els habitants de les terres del Marquesat posseïen per ell. Així, es detallen tots els pagaments que li feien per aquest concepte, com també tots els privilegis, absolucions o exempcions que aquests tenien, sempre que fossin dedugdament documentats. D'aquesta manera, l'infant Martí podia conèixer la suma anual de les rendes que li produïen aquestes terres, amb la vista posada ja, potser, en la seva venda o cessió per tal d'atendre les despeses generades per la seva política siciliana. Transcrivim, a continuació, el fragment de la crida pública, ordenada a Cubells, pels representants del duc de Montblanc i realitzada per Francesc de les Cases, pregoner públic de Cubells, que convocava tots els habitants d'aquesta vila a

¹²¹ ACA, Cancelleria, Varia 49

realitzar les confessions documentades de les possessions que tenien pel seu senyor¹²².

Ara oyats que us fan a saber los honrats en Berenguer Solsona, savi en dret de la vila de Tàrrega, e en Guerau Torró de la dispenseria del senyor duch, comissaris a les coses davall scrites e altres, per lo dit senyor delegats e assignats ab letra patent del dit senyor duch, dada en Barcelona a XX dies del mes d'octubre de l'any present MCCCXC. A tots e sengles barons, cavallers, hòmens de paratge, ciutadans e altres persones generoses, clergues, hòmens de vila e a totes altres persones de qualsevol preheminiència, estament o condició sien, que haien, tinguen o posseesquen feus o castlanies per lo dit senyor duch en lo dit Marquesat, viles, castells, lochs, quadres, termes e pertinències de aquells, per qualsevol títol, causa o rahó vullés que sien feus honrats o sots cert servey o en altra qualsevol manera constituïts; e vullés que sien castells, alberchs, cases, domenges, rendes, delmes, tasques, agrers e qualsevol altres béns, drets, propietats o possessions que, dins espay de VIII dies primers vinents e contínuament següents, los dits feus e castlanies e altres coses demunt dites denuncièn, regoneguen e capbreven en poder dels dits comissaris, en nom e en veu del dit senyor duch, en lo loch de Cubells o en altre loch on los dits comissaris sien dins lo dit Marquesat, fermant de directo en poder lur en nom del dit senyor duch. En altra manera sapien que, passat lo dit terme, los dits comissaris procehirien a emparar los dits feus e castlanies e altres coses demunt dites per empara real e a fer altres processés e enantaments, segons la natura dels feus e segons que de dret e de raó e segons Usatges de Barcelona e Constitucions de Cathalunya trobarien ésser faedor.

Ítem los dits comissaris fan a saber a totes e sengles persones de qualsevol preheminiència, estament o condició que sie, que tinguen per lo dit senyor duch en acapte o en emphiteosim, dins lo loch e terme de Cubells rendes, alberchs, cases, propietat,, masades, masoveries, pernades, forns, molins o altres qualsevol béns o propietats que, dins spay de VIII dies primers vinents e contínuament següents, denuncièn, regoneguen e capbreven aquells en poder dels dits comissaris en nom del dit senyor duch, en lo dit loch de Cubells o llà on los dits comissaris seran dins lo dit Marquesat. En altra manera sapien que, passat lo dit terme, los dits comissaris procehirien a emparar les dites coses e pendre's aquelles per comís a fer pagar los censes deguts de temps passat e, en altra manera, segons natura de les coses emphiteoticàries e de dret e de raó trobarien ésser faedor.

¹²² ACA, Cancelleria, Varia 49, fol. II r/v

Ítem fan a saber los comissaris demunt dits a tota persona de qualsevol ley, estament o condició sie que haie o tingue ne sapie capbreus antichs o novells, cartes públiques o qualsevol scriptures de les rendes, drets o pertinencies del dit senyor duch o de sos predecessors en lo loch de Cubells o en altres qualsevol lochs del Marquesat que, dins espay de tres dies primers vinents, ho haia denunciar als dits honrats comissaris, sots pena de cent morabatins d'or aplicadors als cofres del dit senyor duch.

Ítem fan a saber los dits honrats comissaris de part del dit senyor duch a totes e sengles universitats e singulars, persones de qualsevol estament o condició sien que degen diners a senyor, axí per rahó de compres com per arrendaments que haien feyts de les rendes o questes de senyor com per qualsevol altre rahó, axí de temps passat ans que lo senyor duch fos senyor del Marquesat com en après, que dintre espay de tres dies primers vinents e següents ho haien denunciat als dits honrats comissaris en nom del dit senyor duch, sots pena de cent morabatins d'or als cofres del dit senyor duch applicadors.

Tot seguit comencen ja, el dilluns 21 de novembre, les confessions dels vilatans que es perllonguen fins el divendres 2 de desembre. A continuació de les confessions individuals, es transcriuen els documents que presenten els paers de privilegis, absolucions o concessions. En aquest cas, presenten únicament l'absolució que el rei Pere els havia fet de 500 sous dels 1.500 de la quèstia anual¹²³ i la franquesa de 250 sous jaquesos que pagaven anualment en concepte de cenes, que els havia atorgat el mateix Pere III el 10 de desembre de 1380. Aquest darrer document no es conserva a l'arxiu de Cubells.

3.3.5. Maria de Luna

Com hem vist, les terres del Marquesat van passar a mans de Maria de Luna, duquesa de Montblanc, per cessió del seu espòs, l'infant Martí.

¹²³ AHMC, pergamins. Document: XIV/caixa 2. Apèndix documental, doc. 27

Com es donava la circumstància que aquest no posseïa tots els drets sobre aquestes terres, ja que les havia venudes o empenyorades amb anterioritat a d'altres persones, amb el consentiment d'ella perquè pertanyien al seu esponsalici, el rei, Joan I, les hi va confirmar quatre dies després de la donació del seu espòs, el 15 de gener de 1392¹²⁴, i li va assignar altres llocs per dot, tal com s'havia pactat en el temps de les noces, i que ella havia canviat amb el pretext de la donació a l'infant Martí de Sicília.

Maria de Luna no va conservar gaire temps aquestes possessions. Efectivament, a mitjans 1395 començà les gestions per vendre el territori a Pere d'Urgell, qui frisava per comprar-lo, ja que, com hem vist en la introducció d'aquesta tesi, la possessió d'aquests territoris era una vella reivindicació per part dels comtes d'Urgell. La venda efectiva es va produir el 9 d'octubre de 1395; Maria signava la venda del Marquesat, en lliure i franc alou, en nom propi i del seu fill Martí de Sicília per 50.000 florins¹²⁵. Aquesta venda va aixecar una gran oposició entre els homes del Marquesat, en opinió del pare Sanahuja, els pobladors del Marquesat no volien passar a ser súbdits del comte d'Urgell amb qui estaven enfrontats per qüestió de pastures i jurisdiccions, i van aconseguir anul·lar el tracte¹²⁶. També l'historiador Josep Lladonosa, en la seva *Història de Lleida*, opinava que: "la ciutat de Lleida aprofitava tota avinentesa per contrafer les intencions de Pere d'Aragó [d'Urgell] [...] la rivalitat es va manifestar quan la infanta-duquesa de Montblanc

¹²⁴ AHMC, pergamins. Document: XIV/039

¹²⁵ GRAS ESTEVA, R. *Catálogo de los privilegios y documentos originales que se conservan en el Archivo reservado de la ciudad de Lérida*. Lleida, 1897, docs: 421, 422 i 423.

¹²⁶ SANAHUJA, P. *Història de la ciutat de Balaguer*, Balaguer, 1965, p. 210

posà en venda el marquesat de Camarasa”¹²⁷. La paeria de Lleida, doncs, es va oposar clarament a la venda del Marquesat a Pere d’Aragó, comte d’Urgell, i va oferir el mateix preu de 50.000 florins a la infanta, si aquesta estava disposada a vendre. En l’opinió de Magdalena Canellas, Maria de Luna preferia vendre’l a Pere d’Urgell, -finalment era un parent pròxim- però el rei, Joan I, li aconsellà de vendre’l a la ciutat de Lleida¹²⁸. Aquesta ciutat havia enviat, fins i tot, uns procuradors a Perpinyà per tal de tractar aquest tema amb el rei i aquest els va donar suport en la seva sol·licitud, tot atorgant-los l’autorització de vendre censals per valor dels 50.000 florins¹²⁹ que demanava Maria de Luna per la venda del Marquesat. Al mateix temps, Joan I manava, per carta, a Pere d’Urgell desfer el contracte de compravenda ja efectuat¹³⁰. En definitiva, doncs, el Marquesat va passar a ser propietat de la paeria de Lleida, pels voltants del mes de maig de 1396¹³¹, per contracte de venda a carta de gràcia pel preu de 50.000 florins, 30.000 dels quals s’havien de pagar passats 10 dies de la ferma del contracte de venda i els restants 20.000 en un termini de 3 mesos. Aquesta fórmula de venda a carta de gràcia garantia a la corona la possibilitat de recuperar el territori, a la

¹²⁷ LLADONOSA, J. *Història de Lleida, I*, Tàrrrega, 1972, pp. 530, 599, 612

¹²⁸ CANELLAS ANOZ, M.: “El Marquesado de Camarasa y la Paeria” a: *Miscel·lània homenatge a Josep Lladonosa* IEL, Lleida: 1992 pp. 349-360.

¹²⁹ Arxiu Municipal de Lleida: document datat a Perpinyà el 16 de març de 1396, núm. 159 del catàleg de R. Gras.

¹³⁰ Reproduïm textualment el regest de Rafael Gras al seu Catàleg: Doc. 160: *Testimonio notarial hecho el 13 de Mayo de 1396 de una carta de D. Juan I al Conde de Urgel mandándole renunciar a la venta del Marquesado de Camarasa y sus pertenencias que en su favor hiciera la Duquesa de Montblanch por si y su hijo D. Martín de Sicilia, por ser mas conveniente a los intereses reales que dicha venta se concierte y lleve a término a carta de gracia con la Ciudad de Lérida,- Perpiñan 23 Marzo de 1396.*

¹³¹ CANELLAS ANOZ, M.: “El Marquesado ...” p. 353.

seva conveniència¹³², pel mateix preu pel qual havia estat venut i això, com veurem de seguida, va condicionar les relacions entre el Marquesat i la Paeria.

Poc temps després, en el context de la defensa que Maria de Luna va fer dels drets de successió a la corona del seu espòs Martí l'Humà, que es trobava a Sicília, enfront de les pretensions del comte de Foix i la seva esposa Joana, filla de Joan I, es produeix l'ordre de desallotjar el poble de Cubells de la qual tenim constància per un document conservat a l'arxiu datat el 5 de novembre de 1396¹³³. Es tracta d'un requeriment notarial que presenta Berenguer Fuster, en tant que síndic i procurador de Cubells, contra Ramon de Vilanova, cavaller, comissari i capità de la reina. Efectivament, davant la invasió del territori per part del comte de Foix i la seva host, que havia començat l'11 d'octubre ocupant la Vall Ferrera i Castellbó i que amenaçava amb continuar cap al sud per la vall del Segre, la reina Maria va ordenar a Ramon de Vilanova la defensa de Balaguer, on era la comtessa d'Urgell i els seus fills i a d'altres capitans la defensa d'altres territoris de la zona¹³⁴. L'ordre d'evacuació, que venia acompanyada de l'ordre de destruir les collites i les reserves de menjar segons consta en el document que tenim, venia donada per el mal estat de les muralles del poble i, per tal d'evitar que la host del comte de Foix pogués obtenir allotjament i queviures per continuar avançant. El poble, naturalment, s'oposava fermament a aquesta decisió

¹³² Sobre aquest tema vegi's FERRER MALLOL, M.T. "El patrimoni reial i la recuperació dels senyorijs jurisdiccionalis en els estats catalano-aragonesos a la fi del segle XIV" a: *Anuario de estudios medievales*, Barcelona 1970-71, pp. 351-491

¹³³ AHMC, pergamins. Document: XIV/047

¹³⁴ Vegi's: JAVIERRE MUR, A. *María de Luna reina de Aragón*. Madrid, CSIC: 1942, pp. 77-78.

i va respondre interposant un requeriment notarial, a Cervera, contra el capità de la reina, al·legant que no estava demostrat que tingués autoritat per prendre aquesta decisió, que a més trobaven desmesurada i impossible de complir. Segons Àurea Javierre, Mateu de Foix va continuar avançant, i a finals d'octubre va ocupar Artesa de Segre i Cubells, des d'on assetjà Camarasa que va ocupar després de molts dies de combat.

3.3.5.1 Documents conservats a l'arxiu per a aquest període

Maria de Luna 1392 - 1396			
<i>Signatura</i>	<i>Tipologia</i>	<i>Data topogràfica</i>	<i>Data cronològica</i>
XIV/039	Confirmació de possessions	Barcelona	1392 gener 15

L'únic document que conservem d'aquest període, de fet, no emana de Maria de Luna com a senyora del Marquesat. Es tracta del trasllat del document ordenat pel rei Joan I mitjançant el qual li confirma la possessió de la Vall de Sera i de les terres del Marquesat que el seu espòs, Martí, li havia cedit anteriorment. Al mateix temps, li atorga d'altres territoris al regne d'Aragó per compensar-la, ja que en la donació abans esmentada l'infant Martí li adjudicava també tot una sèrie de llocs, viles i castells que de fet no tenia, ja que estaven empenyorats o els havia venut a carta de gràcia. En el document, el rei Joan, li adjudica aquests nous territoris en reconeixement al fet que ella havia compromès les rendes i possessions que formaven el seu dot i esponsalici per recolzar la campanya de Sicília, encetada per l'infant Martí per tal d'entronitzar a l'illa el seu fill Martí el Jove.

3.3.6. *La paeria de Lleida*

Magdalena Canellas¹³⁵ ha estudiat a fons les relacions entre la Paeria i el Marquesat durant els 30 anys que aquesta en va posseir la senyoria. La informació bàsica que relatem a continuació està extreta de la seva recerca, completada amb la documentació que, per al període, es conserva a l'arxiu de Cubells. Com ja hem dit més amunt, el fet de que la venda es realitzés a carta de gràcia va condicionar, i molt, les relacions entre la Paeria i les Terres del Marquesat. La ciutat de Lleida havia invertit uns diners, que havia hagut de manllevar venent censals morts, en unes propietats que no sabia quant temps podria posseir. Era del tot necessari, doncs, des del seu punt de vista, extreure'n el màxim benefici possible des del primer moment, obtenint les rendes netes amb el mínim de despesa possible. És per aquesta raó que no es van introduir canvis significatius en l'administració del territori, Lleida es va limitar a nomenar persones de la seva confiança per a l'administració del Marquesat. En primer lloc hi havia un lloctinent de Cort, que exercia, al mateix temps, la jurisdicció civil i criminal del territori i era també procurador de l'autoritat civil. Per a aquest càrrec es va nomenar en primer lloc Francesc de Santcliment que va exercir fins 1408 quan es va nomenar Ramon Berenguer Despens. Documentem aquest darrer, com actua en les seves funcions jurisdiccionals aconsellant, juntament amb Jaume de Prat, batxiller en decrets, oficial del deganat d'Urgell i rector de Cubells, els creditors d'aquesta vila. Aquests, també veïns del poble, seguint el seus consells van optar per fraccionar el pagament de la lluçió dels diferents censals morts que la

¹³⁵CANELLAS ANOZ, M.: "El Marquesado de Camarasa ..." i també de la mateixa autora.: *L'Arxiu de la Paeria*. Ajuntament de Lleida. Lleida: Departament de Cultura: 1984.

universitat tenia amb ells, durant 24 anys, atès que els pagaments d'interessos dels nombrosos censals, deutes i crèdits havien portat la vila a una situació financera insostenible¹³⁶. Per millorar l'administració de la jurisdicció civil i criminal es va subdividir el Marquesat en dues parts: *damunt* i *davall*. Aquesta divisió queda reflectida sobretot en l'emissió i els pagaments dels censals morts¹³⁷. Es nomena també un clavari general del Marquesat. Aquest funcionari s'encarregava així mateix de pagar el seu salari als diversos oficials, així com de recaptar totes les rendes que produïa el territori. Aquí hem de discrepar lleugerament de Magdalena Canellas, la qual assenyala que, per al període en què el Marquesat va ser propietat de la ciutat de Lleida, només es van nomenar dos clavaris: Guillem de Puigvert, fins desembre de 1410 i Guillem Cardona des d'aleshores fins a la venda del Marquesat. A l'arxiu de Cubells conservem el nomenament realitzat a Lleida, per decisió del Consell, el dia 28 de novembre de 1396, de Bernat de Canet, veí de Camarasa, com a clavari per a la recaptació de totes les rendes i pagaments del Marquesat, és a dir, tot just adquirida la propietat del territori. No sabem, però, fins quan va exercir aquest càrrec i si va ser substituït ben aviat per Guillem de Puigvert.

La gestió que Lleida va fer a les terres del Marquesat, durant el període de temps en què en va exercir la senyoria s'ha d'analitzar a la llum de dos factors determinants. D'una banda, la política del rei Martí de recuperació i sanejament del patrimoni reial mitjançant les

¹³⁶ AHMC, pergamins. Document: XV/022, apèndix documental, doc. 79

¹³⁷ Per exemple en el document XV/032, de l'AHMC, datat el 2 de febrer de 1417 a Camarasa, hi ha constància d'un recaptador, Ramon Margarit, assignat per les universitats de la part inferior del Marquesat, per les pensions d'un censal i un violari que tot el Marquesat, inferior i superior tenia amb Jaume Comes, ciutadà de Barcelona.

compravendes a carta de gràcia, que li permetia empenyorar, per dir-ho així, el seu patrimoni quan li semblava necessari, però que feia que la inversió en béns reials fos molt insegura, ja que en qualsevol moment la corona podia exigir la recompra sense cap plusvàlua¹³⁸. D'altra banda, el recurs, cada cop en augment, a l'emissió de deute per al finançament municipal¹³⁹. Aquestes dues circumstàncies van propiciar una política terriblement opressiva per part de la Paeria, que volia que les rendes anuals que percebia de les terres del Marquesat li quedessin "netes" per tal de fer ràpidament rendible la inversió en previsió que la corona volgués reclamar la revenda del territori. La ciutat de Lleida va imposar unes condicions molt dures al Marquesat, del qual pretenia obtenir una renda anual de 3.000 florins d'or d'Aragó, en una zona que no arribava als 1.000 focs¹⁴⁰. Aquests 3.000 florins representaven un 6% de la inversió de 50.000 que havia costat la compra del territori. La documentació de la Paeria dóna fe d'aquesta política desmesurada on es troben documents en els quals els paers exigeixen el pagament de les rendes del Marquesat amb unes clàusules de penalització i amenaces de multes que superaven, a vegades, la quantitat que es devia¹⁴¹. Aquesta situació preocupava suficientment la corona, que temia una revolta o la despoblació excessiva, fins al punt d'impedir demanar als pobles del Marquesat una quantitat tan elevada com seria el seu rescot.

¹³⁸ FERRER MALLOL, M.Teresa. «El patrimoni reial i la recuperació dels senyories jurisdiccionals en els estats catalano-aragonesos a la fi del segle XIV.» dins de: *Anuario de Estudios Medievales* n.7, Barcelona: CSIC, 1970-71

¹³⁹ Sobre aquest tema vegi's el capítol 5 d'aquesta tesi.

¹⁴⁰ FERRER MALLOL, M. Teresa. Al seu article "El patrimoni Reial..." dóna per a aquesta època 989 focs. Citat per M. Canellas a "La Paeria y el Marquesado..."

¹⁴¹ CANELLAS ANOZ, M.: "El Marquesado ..." p. 358.

Efectivament, la terra estava ja molt exhaurida, havien suportat, en els darrers anys, males collites, mortalitat per onades de pesta i altres epidèmies, la guerra del comte de Foix i el pagament de les quantioses pensions dels censals morts i violaris que havien venut per fer front a aquestes situacions i altres rescats. Fins i tot el rei commina els creditors del Marquesat a reduir les pensions dels censals¹⁴². En definitiva i després de moltes negociacions per rebaixar-ne el preu, el rei Martí va cedir els drets de redempció del Marquesat al comte Jaume d'Urgell el 1409. De fet, li cedia els drets de recompra encara que aquest, per les circumstàncies en què es va veure embolicat arran dels problemes successoris després de la mort del rei, no va fer mai efectiu aquest dret. Finalment, el retorn a la corona va tenir lloc el 1424 a partir d'un acord entre Alfons el Magnànim i la ciutat de Lleida¹⁴³. Aquesta recompra o recuperació per part de la corona es va fer per la quantitat de 32.000 florins d'or. Recordem que la venda inicial s'havia fet per 50.000 florins, la reducció de 18.000 florins es fa a conseqüència de la reducció del preu dels censals que havia ordenat Martí l'Humà l'any 1409. Un cop retornat a la corona, el Marquesat va ser reventut, i Cubells, un cop més, va canviar de mans.

¹⁴² CANELLAS ANOZ, M.: "El Marquesado ..." p. 358, nota 37.

¹⁴³ Documents del catàleg de Rafael Gras: Doc. 183: *Pactos y condiciones establecidos por el Rey D. Alfonso V y la Ciudad de Lérida para la reventa ó cesión al primero por la segunda del Marquesado de Camarasa. Barcelona 23 Octubre de 1424.* i Doc. 184 *Copia hecha el 7 de Noviembre de 1424 de una escritura cuyo original existe en el Archivo de Barcelona otorgada en esta Ciudad el 23 de Octubre de 1424 y por la cual la Ciudad de Lérida vende y cede al Rey perpetuamente el Marquesado de Camarasa y todas sus tierras dependientes, que poseía a carta de gracia.* Document 185: *Copia hecha el 7 de Noviembre de 1424 de una escritura cuyo original existe en el Archivo de Barcelona otorgada en esta Ciudad el 23 de Octubre de 1424 y por la cual la Ciudad de Lérida vende y cede al Rey perpetuamente el Marquesado de Camarasa y todas sus tierras dependientes, que poseía a carta de gracia.*

3.3.6.1. Documents conservats a l'arxiu per a aquest període

Paeria de Lleida 1397 - 1424			
<i>Signatura</i>	<i>Tipologia</i>	<i>Data topogràfica</i>	<i>Data cronològica</i>
XIV/048	Carta de nomenament	Lleida	1397 febrer 22

Aquest únic document del període de la senyoria de la ciutat de Lleida sobre el Marquesat no ens aporta gaire informació sobre les seves actuacions. Aquestes queden reflectides, però, en les declaracions que es fan en el procés que desembocarà en l'anomenada Sentència de la Indemnitat. Aquest document és el nomenament, per part de la Paeria, com a senyora de Camarasa, Cubells, Santa Linya, Montgai, Meià i Llimiana, de Bernat de Canet, veí de Camarasa, com clavari i recaptador, anul·lant tots els nomenaments anteriors i, al mateix temps, l'autoritzen a cobrar i administrar totes les rendes procedents del Marquesat, revocant els permisos de qualsevol altre clavari o recaptador.

3.3.7. Lluís de Coscó

La senyoria de Lluís de Coscó sobre les terres del Marquesat va ser un període especialment conflictiu com queda reflectit, tant en els documents que es conserven a l'Arxiu de Cubells, com en la instrucció del procés de la Indemnitat.

Lluís de Coscó, aragonès domiciliat a Lleida, havia adquirit la major part del Marquesat a la corona el 1429 per 10.000 florins¹⁴⁴. Va fer una utilització d'aquestes terres molt semblant a la que hem descrit per la ciutat de Lleida potser, fins i tot, més dura encara. La introducció de la Sentència de la Indemnitat ho diu clarament:

*[...]com los dits senyors continuament han treballat, signantment lo molt magnífic mossèn Luys de Coscó, en pendre'ls e levar-los les quísties, rendes e altres emoluments que la dita terra tenia[...]*¹⁴⁵

I, de fet, la terra havia de destinar aquestes rendes i quèsties a pagar les pensions dels censals morts, molt especialment, aquells anomenats de la Indemnitat. Aquests censals havien estat creats per Pere III, assignant-los-hi les rendes i quèsties del Marquesat pel pagament de les pensions. D'aquesta manera, els habitants de Cubells, i de tots els territoris del Marquesat, es trobaven agafats entre dos focs, ambdós força violents. D'una banda, els creditors dels censals i, d'altra banda el senyor jurisdiccional, que no solament no els defensava contra la violència dels creditors, com ells amargament es queixen, sinó que també hi exercia la seva pròpia pressió per tal d'apropiar-se de les rendes que li pertanyien i, de les que no li pertocaven també.

Així mateix, menaven en si, ad invicem, molts e diversos processos de execucions, ço és de les sentències que ells, dits hòmens, havien obtingudes e per altres execucions que l dit mossèn Coscó fahie contra la dita terra, per causa de sos crèdits, la qual fou una molt cruel e molt enorme execució, com lo sots veguer de Lleyda congregà les hosts, instant lo dit honorable mossèn

¹⁴⁴ DOMINGO, Dolors. "El Marquesat i el llibre de la indemnitat del Marquesat de Camarasa" a: *Actes del V Congrés Internacional d'Història Local de Catalunya. L'estructuració territorial de Catalunya: els eixos cohesionadors de l'espai*. P. 329.

¹⁴⁵ AHMC *Sentència de la Indemnitat*, fol. 41r.

Coscó, e muntà ab aquelles en la dita terra, donant aquella quasi a sacomano, signantment lo lloc de Santa Linya¹⁴⁶.

Com indicarem més endavant en analitzar els documents que, per a aquest període, es conserven a l'Arxiu de Cubells, els conflictes entre senyor i pagesos van ser constants i, sovint, força violents, fins que la Sentència de la Indemnitat, el 1456, hi va posar fi amb una solució de compromís: Lluís de Coscó havia d'abandonar les seves possessions al Marquesat, per venda o arrendament, durant el temps determinat que establia la dita sentència. Transcrivim, a continuació, el fragment de la sentència que estableix aquesta disposició:

Ítem, és concordat que, per tant com per ocasió dels plets e qüestions que entre les dites parts són estades serien passats alguns desodis e fets no plasents a les dites parts, és estat mogut per les dites persones tractants la dita concòrdia per tolre tota mala voluntat e per no tornar en les dites qüestions e debats, per mils confederar les parts, que lo honorable mossèn Lluís de Coscó, cavaller, senyor de la major part de la dita terra del Marquesat, se hage a deseixir, per via de arrendament o venda, a temps, de la dita terra del Marquesat que per ell és vuy possehida, ço és, de Camarasa, Cubells, Mongay, Alòs, Baldomar, La Nou e La Massana, Fontllonga e de tots altres castells, així poblats com rònechs, que ell possehesca en lo dit Marquesat, desaxint-se dels homenatges dels hòmens e de tota jurisdicció civil y criminal, mer y mixt imperi, que ell haja tingut ne hage en la dita terra. E de tots drets, preheminiències, accions e noms que hage en la dita terra, transferint tot aquell dret e jurisdicció en los arrendadors o compradors de la dita terra, lo qual arrendament o venda se hage a fer al temps que als àrbitres serà benvist.¹⁴⁷

Arran de la sentència, Lluís de Coscó va optar per vendre tots els seus drets a la seva filla Angelina de Luna, vídua de Joan de Luna, senyor de Vilafarix, al regne d'Aragó.

¹⁴⁶ AHMC *Sentència de la Indemnitat*, fol. 41v.

¹⁴⁷ AHMC. *Sentència de la Indemnitat*, fol. 4r.

3.3.7.1. Documents conservats a l'arxiu de Cubells per a aquest període

Lluís de Coscó 1429 - 1456			
<i>Signatura</i>	<i>Tipologia</i>	<i>Data topogràfica</i>	<i>Data cronològica</i>
XV/054	Jurament de privilegis	Cubells.	1433 octubre 30
XV/061	Apel·lació requeriment ⁱ	Cubells	1452 març 16
XV/062	Requeriment	Camarasa	1454 agost 14
XV/063	Requeriment	Cubells	1455 març 10

El primer document que es conserva a l'Arxiu de Cubells del període de la senyoria de Lluís de Coscó és el que dóna fe del jurament d'aquest com a senyor de les viles i llocs del Marquesat, dels privilegis, costums, llibertats i altres drets dels habitants d'aquestes terres. Observem que aquest jurament es produeix quatre anys després de la compra del Marquesat quan, probablement, ja s'havien produït els primers conflictes entre ambdues parts. Aquesta conflictivitat l'observem clarament en els tres documents que segueixen.

No conservem cap altre document referit a Lluís de Coscó fins el 16 de març de 1452, quan ens consta l'apel·lació d'una sentència i un requeriment que interposen Bernat Pasqual i Pere Gomar, paers i síndics de Cubells. Aquests apel·laven la sentència pronunciada en el plet que enfrontava Lluís de Coscó, senyor de Cubells, i la universitat d'aquesta vila i requerien a Pere d'Alcanyís, procurador del dit Lluís de Coscó, que nomenés un altre jutge per continuar aquesta causa. Pere d'Alcanyís dóna el seu consentiment en actuar segons dret.

En el tercer document¹⁴⁸ de la sèrie, Francesc de Gratallops, paer, com a síndic de la vila de Cubells, requereix Lluís de Coscó, cavaller, senyor

¹⁴⁸ Apèndix documental doc. 120

de Cubells i d'altres llocs del Marquesat, que anul·li l'arrest de quatre veïns del Cubells, Joan de Bondia, Pere de Montgai major, Francesc Caminet i Antoni, del qual no consta el cognom, en considerar-lo il·legal. Coscó els exigia el pagament de 30 lliures en concepte de quèstia que, segons ell, li havien promès de pagar sobre certs béns. A la qual cosa Francesc Gratallops, com a paer i síndic de Cubells, respongué que:

La qual promesa, ab humil he deguda reverència vostra parlant, jamás los desus dits, ni altri de la dita villa, no feren, car era cert e no[tori] que la dita exuqució no havia loch ni s podia, ab la dita reverència parlant, fer per dret ni per justícia, car la dita universitat ja havia pagat tota la quístia e quant era tenguda pagar. Per consegüent la dita exuqució no s podia fer.

El darrer document conservat a Cubells, per a aquest període, és de difícil lectura pel seu dolent estat de conservació, ja que, manca un terç del pergamí al marge dret. Es una acta, aixecada davant notari, de la reunió entre els representants de Lluís de Coscó i els representants de les terres del Marquesat, on es tractava de la revocació, o no, d'un guiatge lliurat per Joan de Navarra, en representació del rei Alfons el Magnànim, en tant que lloctinent general. Per la proximitat en les dates suposem que aquest guiatge estava en relació amb la instrucció del procés de la Indemnitat, procés que no afavoria gens Coscó i que, per això, aquest estava interessat en dificultar-lo al màxim.

4. UNA TIPOLOGIA DOCUMENTAL: ELS CENSALS MORTS

Els censals morts i els violaris eren operacions creditícies, a llarg termini, que, per qüestions morals¹, sempre i arreu es documentaven com a contractes de compravenda. En aquesta mena de contractes, el comprador, o -per ser més precisos- el creditor, comprava el dret de percebre del venedor, o -per ser més precisos- el deutor, una pensió anual a canvi d'un preu pactat. Malgrat l'aparença de compravenda, en realitat el creditor prestava un capital al deutor a canvi d'una pensió anual. El preu del diner prestat, o *for*, tal com és anomenat a la documentació, quedava clarament expressat en el document de compravenda a "tant per mil".

¹ HERNANDO, Josep «Les controvèrsies teològiques sobre la licitud del crèdit a llarg Termini» Barcelona *Quaderns d'Història* 13 2007, pp. 213-238 i RUBIO, Daniel *El Crèdit a llarg termini a Barcelona a la segona meitat del segle XIV: els censals morts i els violaris*. Tesi doctoral inèdita, 2003.

Aquesta modalitat de crèdit que va començar a utilitzar-se al segle XIII, es va popularitzar, al Principat, durant el primer terç del segle XIV, primerament entre els particulars i, de seguida, va ser adoptat pels municipis i altres institucions. Bé que condemnat, en certa manera, pels moralistes la seva expansió va ser ràpida per les millors condicions que oferia, sobretot, en el cas de les quantitats importants, de centenars o, fins i tot, milers de sous².

Així, doncs, des de començaments del segle XIII, el recurs al crèdit a llarg termini, a un interès més baix, en substitució dels crèdits a curt termini, a interessos molt més elevats, va ser pràctica comuna en diverses ciutats europees. La Corona d'Aragó, lògicament, no en va ser una excepció. L'emissió de deute públic per part dels municipis catalans s'inicià a la dècada dels anys 1330-1340 i, poc després i ràpidament, es va generalitzar a la dècada dels anys 50 i 60 del segle XIV. En opinió de Manuel Sánchez i pel que fa a les terres de la corona catalanoaragonesa, aquesta modalitat de crèdit, és més homologable a la que s'utilitzava a les ciutats del Nord d'Europa, que no pas a la de les ciutats toscanes, on el fenomen és més conegut i ha estat més estudiat³.

Les diferents recerques sobre aquesta temàtica palesen abastament la gran importància del deute públic a llarg termini tant per als municipis catalans com per a la Diputació del General. L'origen d'aquestes operacions a crèdit cal buscar-lo en la necessitat de pagar, amb certa rapidesa, els donatius atorgats al rei per les ciutats i viles del Principat, a partir de la segona dècada del segle XIV. En efecte, les demandes

² VICIANO, Pau. *Els peus que calciguen la terra. Els llauradors del País Valencià a la fi de l'edat mitjana*. València: PUV, 2012, p. 197.

³ SÁNCHEZ MARTÍNEZ, Manuel. *La deuda pública en la Cataluña medieval*. Barcelona, CSIC, 2009. p. 8, nota 4.

pecuniàries, de la corona o dels senyors van ser, en bona mesura, les responsables de la utilització d'aquest recurs financer per part dels municipis catalans. Normalment la urgència amb la qual s'exigien aquestes demandes econòmiques extraordinàries no permetia esperar la recaptació de la talla o de les imposicions habituals. Les necessitats de diners per part de la corona catalanoaragonesa, sobretot a partir de la segona meitat del segle XIV, van ser constants. Principalment, per tal de subvenir a les despeses dels continus conflictes bèl·lics en què estava compromesa. Això obligava, de retruc, les viles i ciutats de reialenc a reunir quantitats importants de diners molt ràpidament i, a més, de manera continuada. Com ens fa veure Manuel Sánchez, la situació, a mitjans del segle XIV, era la d'uns anys decisius perquè, enfront a les etapes anteriors en els quals els donatius concedits a les assemblees encara eren relativament intermitents, a partir de 1350 ja van ser constants i va conduir, directament, cap a les grans transformacions dels anys seixanta. Els constants donatius de les viles de reialenc van tenir efectes immediats en la fiscalitat i finances municipals: la impossibilitat de fer-los front amb els mitjans habituals -talla i imposicions- va portar a les universitats a l'endeutament a llarg termini via censals morts i violaris, iniciant d'aquesta manera l'espiral que portaria a la profunda crisi financera de finals de segle⁴.

Així les coses, era del tot impossible fer front a aquests pagaments urgents amb les recaptacions ordinàries de les imposicions i, per tot plegat, calia trobar una altra opció de reunir grans quantitats de diners de manera ràpida i segura. La solució triada va ser la de repartir, entre tots els municipis de reialenc, les ajudes a la monarquia. Fet això, calia

⁴ SANCHEZ MARTÍNEZ, Manuel. *El naixement de la fiscalitat d'Estat a Catalunya (segles XII-XIV)*. Vic: Eumo Editorial, 1995, P. 119

assegurar, en una taula de canvi les quantitats assignades a cada municipi de reialenc per tal de poder-les pagar en els terminis estipulats. Tot i aquest pagament aplaçat, els municipis -tant els grans, com els mitjans, com els petits- tenien serioses dificultats per poder fer front als terminis de pagament. Com assenyala Pere Verdés, els endarreriments eren constants i, a causa de la garantia que havia donat el rei als canviadors per assegurar el cobrament, els oficials reials forçaven -sovint violentament- les universitats a complir amb els pagaments⁵.

Les universitats podien recórrer, quan no hi havia més remei, al préstec a curt termini o al préstec jueu⁶, sens dubte molt més car amb uns interessos que oscil·laven entre el 25% i el 30%, i amb uns terminis de devolució més curts, o també podien optar per sol·licitar als canviadors l'ajornament dels terminis. Ajornaments que, juntament amb els impagaments de la monarquia, podien portar els canviadors, fins i tot, a la fallida. Això és el que va succeir en el cas de la taula de canvi de Pere Descaus i Andreu d'Olivella l'any 1381⁷.

Per tant, és en aquesta mena de context en el qual el recurs al crèdit a llarg termini, és a dir als censals morts i violaris, es presenta com la

⁵ VERDÉS PIJUAN, Pere. "La consolidació del sistema fiscal" a: Manuel Sánchez (ed.) *Fiscalidad real y finanzas urbanas en la Cataluña medieval*. Barcelona, CSIC, 1999. pp. 185-209

⁶ SABATÉ CURULL, Flocel. "La insolvència municipal a la segona meitat del s. XIV" a: SÁNCHEZ MARTÍNEZ, Manuel. *Fiscalidad y finanzas municipales en la Cataluña bajomedieval*. Barcelona, CSIC, 1999. p. 262 i 274; i VERDÉS PIJUAN, Pere. «"Per tal que no calgués a logre manlevar": el endeudamiento a largo plazo en un municipio catalán durante la baja edad media (Cervera, 1332-1386)» a: SÁNCHEZ MARTÍNEZ, Manuel. *La deuda pública en la Cataluña medieval*. Barcelona, CSIC, 2009. Pp. 21-99.

⁷ FELIU MONTFORT, Gaspar. "Mercaders-banquers barcelonins: l'endeutament de la monarquia i la fallida de la taula de canvi de Pere des Caus i Andreu d'Olivella el 1381" a: *Barcelona quaderns d'Història*, n.13. 2007

millor solució. I, per això, va ser adoptat, a partir de mitjan segle XIV, per la major part dels municipis catalans, fossin quines fossin les seves dimensions i la seva capacitat financera, tant en les viles de reialenc com en les senyories⁸.

Tanmateix, aquesta no és l'única causa del fort endeutament que van patir els municipis catalans del segle XIV. S'han de tenir en compte d'altres raons, com ara la necessitat d'aprovisionament de cereal i altres vitualles, la reparació de les muralles i altres sistemes defensius, les puntuals demandes de coronatge i maridatge de la mateixa monarquia, així com el refinançament del deute municipal. Efectivament, les universitats catalanes, amb les finances cada cop més deteriorades, venien nous censals per tal d'obtenir numerari amb el qual fer front als pagaments de les pensions ja compromeses i així entraven en un cicle d'endeutament crònic.

Un altre recurs habitual, com veurem en els exemples que citarem més endavant, era cercar compradors entre els veïns del mateix poble o dels pobles propers per tal de, d'una banda, obtenir un millor preu pel diner i, de l'altra, per evitar despeses de viatge i dietes per pagar les pensions, pagament que s'havia de fer sempre en el domicili del comprador. Així doncs, es creaven i es venien nous censals, en podríem dir de proximitat, i a preus més favorables, per tal de lluir els que ja es tenien compromesos amb creditors de Barcelona o de Lleida. De manera que, com ja hem dit, el recurs a aquesta figura de finançament va esdevenir constant.

⁸ Es poden veure diversos exemples a: Manuel SÁNCHEZ (ed.) *Fiscalidad real y finanzas urbanas en la Cataluña medieval*. Barcelona, CSIC, 1999.

4.1 Estat actual de la recerca

El recurs a l'endeutament a llarg termini, és a dir mitjançant la venda de censals morts i violaris, ha estat analitzat des de molt diversos punts de vista. A Catalunya, els aspectes fiscals van començar a ésser estudiats pel professor Font Rius l'any 1964, feina que ell mateix va revisar el 1982⁹. Més endavant, ja en la dècada dels anys noranta, aquesta temàtica ha estat fortament desenvolupada per l'investigador Manuel Sánchez del *Consejo Superior de Investigaciones Científicas* (CSIC) i pels seus deixebles.

Les qüestions referents a la licitud moral d'aquesta mena d'operacions creditícies han estat abordades pel Dr. Josep Hernando. Ell mateix ha dirigit altres recerques d'aquesta temàtica fetes per alguns dels seus deixebles¹⁰. Aquests han abordat l'endeutament, tant públic com privat, en la forma de venda de censals morts i violaris, estudiant sobretot el seu vessant ètic i moral.

⁹ FONT RIUS, Josep M. (1982), «La administración financiera en los municipios medievales catalanes», *Historia de la Hacienda española (épocas antigua y medieval)*. Homenaje al profesor García de Valdeavellano, Madrid, Instituto de Estudios Fiscales, p. 193-231

¹⁰ HERNANDO, Josep; *El «Tractat d'usura» de Francesc d'Eiximenis*, Barcelona: Balmesiana, 1985; HERNANDO, Josep; PADILLA, José Ignacio. «Un tractat d'autor anònim sobre la licitud del contracte de venda de censals amb carta de gràcia, segle XIV» A: *Miscel·lània. Homenatge a Josep Lladonosa*. pp. 275-291. Lleida: IEL, 1992; HERNANDO, Josep «El contracte de venda de rendes perpètuas i vitalícies (censals morts i violaris), personals i redimibles (amb carta de gràcia): el tractat d'autor anònim *pulchrioris allegationes super contractibus censualium*.» A: *Arxiu de textos catalans antics*. Vol. 11, p. 137-179 Barcelona: IEC, 1992; HERNANDO, Josep «Les controvèrsies teològiques sobre la licitud del crèdit a llarg Termini» *Barcelona Quaderns d'Història 13* 2007, pp. 213-238; RUBIO, Daniel *El Crèdit a llarg termini a Barcelona a la segona meitat del segle XIV: els censals morts i els violaris*. Tesi doctoral inèdita dirigida per el Dr. Josep Hernando i Delgado, Universitat de Barcelona, 2003; RUBIO, Daniel. "El circuit privat del censal a Barcelona". *Quaderns d'Història 13* Barcelona, 2007, pp. 239-255.

Max Turull¹¹ i Flocel Sabaté¹² s'han acostat al tema de l'endeutament i la pressió fiscal fixant, principalment, la seva atenció en el punt de vista de les institucions municipals. Max Turull ha centrat part de la seva recerca en establir com la pressió fiscal va ser un factor determinant en el procés de consolidació de les institucions municipals. Flocel Sabaté, al seu torn, ha estudiat com aquesta situació econòmica va afectar a la presa de decisions, la morositat dels municipis, així com les conseqüències de tot plegat.

Malgrat la gran importància de la fiscalitat i les finances públiques en la vida social, política i econòmica de moltes ciutats, viles i, fins i tot, petits llogarets rurals de la Corona d'Aragó, la qüestió havia restat clarament absent dels estudis especialitzats fins fa una vintena d'anys. Ara bé, cal exceptuar la ja esmentada important aproximació del professor Font Rius l'any 1964¹³, i la tesi doctoral de Max Turull, titulada *Oligarquia, fiscalitat i règim municipal al mon urbà de la Catalunya medieval (Cervera entre 1026-1430)*, defensada a la Universitat de Barcelona el 1989. Amb tot, no és, com hem vist, fins a mitjans de la dècada del 1990 que han començat a proliferar publicacions sobre el tema de la fiscalitat urbana a casa nostra.

¹¹ TURULL RUBINAT, Max. *La configuració jurídica del municipi baixmedieval. Règim municipal i fiscalitat a Cervera entre 1182 i 1430*. Barcelona, 1990. TURULL RUBINAT, Max. "Fiscalitat a l'època medieval" a: *Funcionament de les finances locals al llarg de la història. Actes del III Congrés internacional d'història local de Catalunya*. Barcelona 1996, pp. 23-25

¹² SABATÉ CURULL, Flocel. "L'augment de l'exigència fiscal en els municipis catalans al segle XIV: elements de pressió i de desposta" a: col·loqui *Corona, Municipis i Fiscalitat a la Baixa Edat Mitjana*. Pp. 423-466. SABATÉ CURULL, Flocel. "La insolvència municipal a la segona meitat del segle XIV" a: *Fiscalidad real y finanzas urbanas en la Cataluña medieval*. Barcelona, CSIC, 1999.

¹³ FONT RIUS, Josep M. «La administración financiera en los municipios medievales catalanes» a: *Historia de la Hacienda española (épocas antigua y medieval). Homenaje al profesor García de Valdeavellano*, Madrid: Instituto de Estudios Fiscales, 1982, pp. 193-231.

El grup d'investigadors de l'Institut Milà i Fontanals del CSIC, dirigits per Manuel Sánchez Martínez ha consagrat diversos projectes de recerca a l'estudi del naixement de la fiscalitat i a les finances municipals. Dins l'àmbit d'aquests projectes, han produït una àmplia, variada i fonamental bibliografia sobre el tema¹⁴. Cal destacar, entre aquests treballs, les tesis doctorals que sobre la fiscalitat municipal van defensar Pere Ortí, sobre la Barcelona dels segles XII-XIV, Jordi Morelló, centrada en la ciutat de Reus i el Camp de Tarragona i Pere Verdés, pel que fa a la vila de Cervera.

Així, el grup de recerca dirigit pel doctor Sánchez s'ha concentrat en l'anàlisi, entre d'altres, del tipus de recursos utilitzats per aquests municipis per tal de finançar el seu dèficit econòmic, sobretot generat,

¹⁴ MENJOT, Denis; SÁNCHEZ, Manuel (coords.) *La Fiscalité des villes au Moyen age: France méridionale, Catalogne et Castille*. Toulouse: Privat, 1996-2002. 3 vols; MORELLÓ, Jordi. *Fiscalitat i deute públic en dues viles del camp de Tarragona. Reus i Valls, segles XIV-XV*. Barcelona: CSIC: Institució Milà i Fontanals, 2001; ORTÍ, Pere; SÁNCHEZ, Manuel; TURULL, Max. «La génesis de la fiscalidad municipal en Cataluña», a: Antoni FURIÓ (coord.), «La gènesi de la fiscalitat municipal (segles XII-XIV)», *Revista d'Història Medieval* (València), 7, 1996, pàg. 115-134; ORTÍ, Pere. *Renda i fiscalitat en una ciutat medieval: Barcelona, segles XII-XIV*, Barcelona: CSIC: Institució Milà i Fontanals, 2000; SÁNCHEZ, Manuel. (comp.), *Estudios sobre renta, fiscalidad y finanzas en la Cataluña bajomedieval*, Barcelona: CSIC: Institució Milà i Fontanals, 1993; SÁNCHEZ, Manuel. *El Naixement de la fiscalitat d'Estat a Catalunya: segles XII-XIV*. Vic: Eumo; Girona: Universitat de Girona, 1995; SÁNCHEZ, Manuel. «Fiscalidad y finanzas municipales en la ciudades y villas reales de Cataluña», *Finanzas y fiscalidad municipal. V Congreso de Estudios Medievales*. León: Fundación Sánchez Albornoz, 1997; SÁNCHEZ, Manuel; FURIÓ, Antoni (eds.) *Actes del Col·loqui Corona, Municipis i Fiscalitat a la Baixa Edat Mitjana*. Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs, 1997; SÁNCHEZ, Manuel.; Ortí, Pere. (eds.) *Corts, parlaments i fiscalitat a Catalunya: els capítols del donatiu, 1288-1384* Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Justícia. 1997; SÁNCHEZ, Manuel. (ed.). *Fiscalitat real y finanzas urbanas en la Cataluña Medieval*. Barcelona: CSIC: Institució Milà i Fontanals, 1999; SÁNCHEZ, Manuel. (ed.) *Fiscalidad real y finanzas urbanas en la Cataluña medieval*. Barcelona: CSIC: Institució Milà i Fontanals, 1999; ORTÍ GOST, Pere. *Renda i fiscalitat en una ciutat medieval: Barcelona, segles XII-XIV*. Barcelona, CSIC, 2000; SÁNCHEZ, Manuel. *Pagar al rey en la Corona de Aragón durante el siglo XIV: estudios sobre fiscalidad y finanzas reales y urbanas*. Barcelona: CSIC: Institució Milà i Fontanals, 2003; SÁNCHEZ, Manuel. (coord.) *El Món del crèdit a la Barcelona medieval*. Barcelona: Arxiu Històric de la Ciutat: Institut de Cultura: Ajuntament de Barcelona, 2007.

com ja ha estat explicat més amunt, per les contínues demandes pecuniàries que els feia la monarquia, que són bàsicament els censals morts i els violaris, és a dir les rendes perpètues o crèdit a llarg termini. Els membres d'aquests projectes de recerca han estudiat i publicat, en diversos treballs, el procés d'emissió, la gestió i l'amortització del deute. Així mateix, també han analitzat la geografia del deute públic, el qual, tal i com es desprèn d'aquestes recerques, es manifesta com un important element cohesionant de l'espai econòmic català entre les grans ciutats, les viles mitjanes i també, com queda clar en aquesta tesi doctoral, els petits nuclis rurals.

Una altra valuosa aportació ha estat l'establiment del perfil socioeconòmic dels creditors, així com la seva evolució al llarg dels segles XIV i XV. És molt interessant també la hipòtesi del Dr. Max Turull, àmpliament demostrada en la seva tesi doctoral, segons la qual la pressió financera sobre les poblacions medievals i el naixement d'una fiscalitat municipal per fer-hi front, es troben a l'origen de la consolidació de les institucions municipals medievals del Principat.

Pel que fa a Catalunya, totes les investigacions esmentades demostren la gran importància del deute públic a llarg termini. L'origen, com ja hem dit, cal cercar-lo en la necessitat de pagar, amb rapidesa, les importants demandes econòmiques de la corona que es produeixen, sobretot, a partir de la segona meitat del segle XIV. I això era així, encara que els municipis disposessin dels instruments fiscals necessaris per reunir aquests diners, cas, per exemple, de les talles i les imposicions. El fet és que la monarquia -per efecte, entre d'altres causes, dels diferents enfrontaments bèl·lics que es van produir al llarg de tot el segle- necessitava aquests subsidis o aportacions municipals amb molta urgència, fins al punt que no podia esperar al -lent- procediment de recaptació dels impostos.

Així les coses, a partir del segon terç del segle XIV, els municipis van haver de recórrer al crèdit amb una freqüència i un volum econòmic fins aleshores desconeguts. Els problemes generats tant pels elevats interessos com pels reduïts terminis de devolució van propiciar el recurs a aquest nou model creditici, que, val a dir, ja s'utilitzava en l'àmbit privat.

Els avantatges dels censals morts i violaris eren considerables. En primer lloc, l'interès entre el 7.14% i el 8.33% en contra del 25% o 30% dels crèdits a curt termini i, en segon lloc, la demora en la devolució del capital, de manera que s'allargava la lluïció d'aquestes operacions creditícies. Aquest nou sistema financer es va consolidar als municipis catalans en la dècada de 1350 a 1360.

Les conseqüències per a les hisendes municipals van ser molt importants: d'una banda, l'endeutament a llarg termini va contribuir decisivament en la consolidació dels impostos indirectes que es destinaven al pagament de les pensions. D'altra banda, propiciava la continuïtat de la institució atès que s'havia de posar a punt la maquinària administrativa necessària per a la recaptació, i això era així perquè ja no depenia de demandes extraordinàries del rei, sinó de la necessitat de fer front al deute de manera contínua i, podríem dir, ordinària. Cal destacar que és molt significatiu que, com assenyala Manuel Sánchez, càrrecs com el del clavari o el del racional es consolidessin a mitjans del segle XIV¹⁵, tan a les ciutats com en els petits municipis¹⁶.

¹⁵ SÁNCHEZ MARTÍNEZ, Manuel. (ed.). *La deuda pública en la Cataluña bajomedieval*. Introducció.

¹⁶ Vegeu la relació de càrrecs municipals de Cubells al capítol anterior d'aquesta tesi.

4.2 L'endeutament municipal de Cubells i les terres del Marquesat. Recursos, estratègies i conseqüències

Els municipis emetien deute públic a llarg termini per diverses raons que anaven des de la necessitat de cobrir urgentment una demanda de diners per part del senyor o de la corona, com ara per despeses de guerra; per evitar que el rei els vengués a un altre senyor, tal com s'especifica en alguns documents¹⁷; per realitzar reparacions a les muralles i fossars de la vila sempre en el context bèl·lic del segle XIV; o per la compra urgent d'avituallaments de primera necessitat.

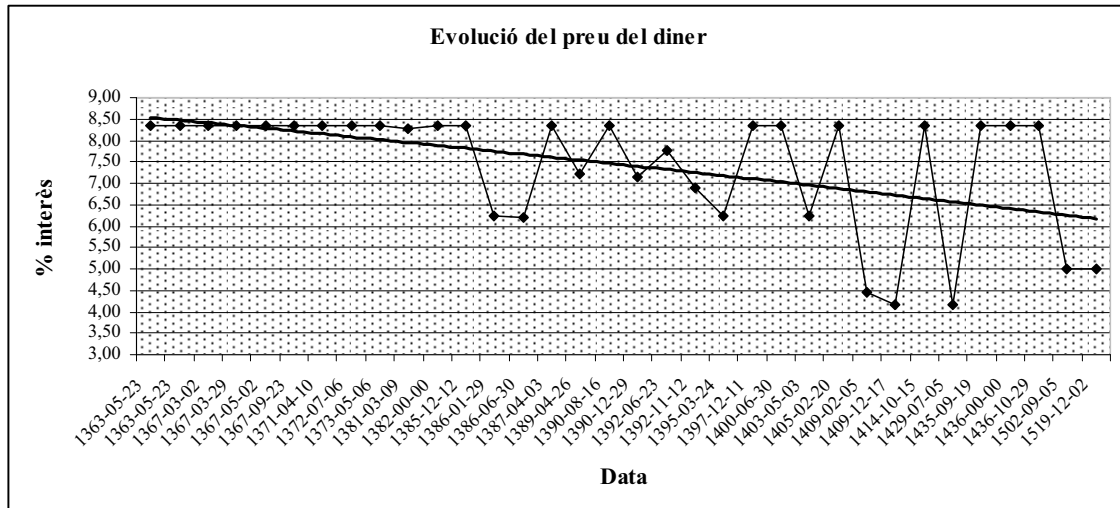
Tanmateix, una altra de les raons de l'emissió de deute públic era per tal d'intentar rebaixar el preu que Cubells pagava pels diners rebuts, és a dir l'interès. Efectivament, al darrer terç del segle XIV, en els pitjors moments de necessitat i quan l'endeutament municipal estava en el seu punt més àlgid, es pagava normalment a 13.000 per miler, és a dir a un 8,33% d'interès. Més endavant, ja al segle XV i també al XVI, l'interès baixa fins al 7,70%, el diner es paga a 12.000 sous per miler i va disminuint progressivament fins arribar al 6% en el segle XVI.

En la gràfica següent podem veure aquesta evolució, a la baixa, entre els anys 1363 i 1519, de l'interès del deute contret per la universitat de Cubells¹⁸. Observem, però, que tot i que a partir de la segona dècada del segle XV es documenten interessos força baixos, en part a conseqüència

¹⁷ *Nos Petrus, [...] ut vos, fideles nostri iurati, probi homines et universitates villarum, locorum et castrorum Marchionatus, citius habere valeatis illos quadraginta quatuor mille florenos auri de Aragonia, quos estis de presenti soluturi, tam pro undecimo nobis per vos de certis fructibus terrarum vestrarum concesso, ne dictum Marchionatum qui est membrum notabile et insigne Cathalonie principatus, a nostra separareus corona quemque vendere proposueramus[...]* AHMC. Pergamins, XIV/018.

¹⁸ En tot el treball expressem els preus en valors monetaris corrents ja que, de moment, no existeix una manera genèrica de fer-ho en valors monetaris constants. Quan tinguem suficient informació sobre la inflació i les fluctuacions de la moneda i el diner durant aquest període, potser, haurem de revisar i modificar totes aquestes quantitats.

de les renegociacions dels prestecs, es mantenen alguns al mateix nivell que els del segle XIV.

La situació financera a la qual s'enfrontaven els municipis catalans, i Cubells no n'era excepció, queda perfectament reflectida en les paraules de Flocel Sabaté, en tractar aquest mateix tema:

Les angoixes de les finances municipals a la sortida del segle XIV, per tant, ofereixen una nova perspectiva d'apropament a l'evolució fiscal, aquella que sorgeix de les malfiances dels creditors, del pas de les universitats per les penes de terç o per les retencions d'hostatges i dels esforços dels governs locals per a cercar dreceres mitjançant el tracte o la pressió damunt els oficials ordinaris. Tot plegat però no evitarà la marxa cap a unes dificultats ben elevades, incitadores de la recerca de solucions globals alternatives, les quals, però, son incapaces de redreçar un curs progressivament agreujat¹⁹.

¹⁹ SABATÉ, Flocel. «La insolvència municipal a la segona meitat del segle XIV». A: Fiscalidad real y finanzas urbanas en la Cataluña medieval. pp. 255-280. Barcelona: CSIC: Institución Milà y Fontanals, 1999.

D'altra banda, no cal perdre de vista que, tot i que estem parlant de la situació financera d'una institució, aquest endeutament es traslladava als individus, pagesos i altres habitants del poble, a través de l'increment de la pressió fiscal. A finals del segle XV, els censals, eren percebuts com un signe de dominació i dependència, la qual s'afegia a la social i política de la noblesa i les institucions²⁰.

Tornem, però, a les estratègies utilitzades pel municipi de Cubells per tal de poder fer front a tota la problemàtica que comportava l'emissió de deute eren diverses.

En primer lloc calia ser suficientment solvent, o si més no semblar-ho, per poder col·locar el deute al mercat en les condicions més favorables possibles. En aquest sentit veiem com, sovint, s'alien diversos pobles per tal de vendre conjuntament els censals. En el cas de Cubells, l'aliança més corrent és amb la resta de pobles i llocs que conformen les terres del Marquesat, encara que en alguns casos s'uneixen únicament uns quants d'aquests llocs, com per exemple

els pobles de la part inferior del Marquesat. També els calia ser molt puntuals en els pagaments que es feien als principals inversors, professionals de la compra de deute, generalment ciutadans de Barcelona²¹. Quan la demanda de diners era tan gran que el poble no els

²⁰ VICIANO, Pau. *Els peus que calciguen la terra. Els llauradors del País Valencià a la fi de l'edat mitjana*. València: PUV, 2012, p.198. Per il·lustrar aquesta percepció, Pau Viciano cita l'escriptor Jaume Roig, el qual identificava el creditor amb el diable i el deutor amb Eva, la qual transmetia la càrrega del deute –a mode de pecat original- als seus descendents i hereus.

²¹ Efectivament, en les apoques conservades a l'arxiu de Cubells s'observa com el crèdit mancomanat que tota la terra del Marquesat té amb diversos creditors de Barcelona (docs: XIV/018; XIV/021; XIV/022) es paga puntualment, amb menys de 3 dies de retard, quaranta anys després d'haver-se constituït.

podia aconseguir amb la venda d'un únic censal, se'n venien diversos, de menor capital, fins assolir la quantitat total demandada²².

Per intentar obtenir un millor preu de venda es recorria sovint a veïns del propi poble, la qual cosa facilitava també, com veurem més endavant, la renegociació del deute o dels terminis de pagament. Era habitual la negociació amb els creditors per tal d'obtenir una mica més de temps per a realitzar els pagaments o bé per tal de pactar uns nous terminis. Com veurem més endavant, en aquest mateix capítol, aquests pactes sovintegen en la documentació. Quan aquestes negociacions fracassen, el municipi, si pot, cerca els diners necessaris a curt termini o a usura, si cal. Però això no sempre és possible i llavors entren en joc les clàusules punitives que comporten aquests contractes de crèdit: la pena de terç i els hostatges.

La pena de terç era una clàusula punitiva que obligava al deutor a afegir una tercera part més a la quantitat a què pujava el deute contret. I què, a més, s'escripturava, amb el que s'anomenava *escriptura de terç*, a la cort judicial d'elecció del comprador, el qual havia de fer la reclamació del deute en aquesta mateixa cort que donava, al deutor, un termini d'entre sis i deu dies per comparèixer i fer front al pagament. L'import d'aquesta penalització, és a dir, de la tercera part de la suma total del deute, es dividia, al 50%, entre el comprador i la cort en la qual havia estat registrada l'escriptura de terç²³.

²² Aquest és el cas, per exemple, del document XIV/005

²³ Flocel Sabaté ha estudiat a fons aquesta situació, en l'article citat en nota anterior (p. 272 i següents) pel que fa als municipis catalans en la segona dècada del segle XIV i en dóna unes dades interessants sobre la freqüència d'aplicació. Segons aquest estudi els municipis més afectats per les penes de terç, el 44,64%, eren els de menys de 100 focs, com Cubells, que al 1378 comptava amb 89 focs.

Davant l'incompliment dels pagaments i d'acord amb el que s'havia establert al contracte de venda, el creditor podia exigir a la cort judicial que fes executar la clàusula dels hostatges, és a dir, quedaven retingudes certes persones fins la liquidació del deute. Semblantment al que succeeix amb la pena de terç, el municipi disposava d'un termini per reunir els diners que devia o bé lliurar els hostatges. Les quantitats per les quals es demana hostatge eren força elevades, entre cinquanta i cent lliures, de manera que s'encetaven negociacions, a vegades força frenètiques, d'una banda amb els creditors i, d'altra banda, amb prestamistes per tal d'aconseguir els diners de forma ràpida²⁴.

Quan no es podien reunir els diners necessaris i era inevitable el lliurament d'hostatges, es produïen lògicament grans tensions dins el municipi. En el cas que el contracte de venda del censal no estipulés quines eren les persones que havien de constituir-se en hostatge, era el consistori qui havia de triar homes entre els *melioribus dicti loci*²⁵; en d'altres casos, era el comprador qui triava les persones que havien de constituir-se en hostatges. El nombre d'hostatges variava en funció de la importància del crèdit i, també, de la dificultat que hagués trobat el síndic per vendre'l en el seu moment. En la documentació de l'arxiu de Cubells el nombre varia entre tres, com a mínim, i quaranta²⁶, com a màxim. Tot això era molt gravós per al municipi, ja que, mentre durava l'empresonament dels hostatges, que oscil·lava entre deu dies i un mes, havia de córrer amb totes les despeses que aquests originaven, com ara desplaçaments, manutenció i gestions²⁷.

²⁴ SABATÉ, Flocel. «La insolvència municipal a la segona meitat del segle XIV», p. 275

²⁵ AHMC, pergamins. Document: XIV/006

²⁶ AHMC, pergamins. Document: XIV/018

²⁷ El document XIV/018 preveu un pagament de 20 sous per persona i dia.

Finalment, quedava la sentència eclesiàstica d'excomunió que s'emetia a conseqüència de la confessió que els venedors feien davant d'un oficial eclesiàstic. Com veiem en el fragment citat a continuació, molts paers de la terra del Marquesat, havien estat excomunicats, molts d'ells fins i tot havien mort en aquesta situació, amb tot el que això comportava.

La violència exercida contra els habitants dels pobles que constituïen les terres del Marquesat, queda patent en aquest fragment introductori de la *Sentència de la Indemnitat*:

[...] *Gran temps ha que casi tots los pahers de les universitats (de les terres del Marquesat) eren vedats, e n'i havia molts que són morts vedats, [...] los són estades fetes encara més diverses e cruels vexacions, de què havien estar ab los portals de les viles tancats, de què los han seguits entredits en les iglésias, declaracions de marches per los officials circunvehins, vets de la concervoatòria de l'estudi de Lleyda, comminacions del procés de la bandera de la ciutat de Lleyda moltes vegades, [...]*²⁸

La pressió financera sobre els municipis va ser decisiva a l'hora de crear i consolidar un sistema fiscal municipal basat, en gran part, en la tributació directa. Aquesta tributació directa es fonamentava en els llibres d'estimes²⁹. Com hem vist en el capítol dedicat a la descripció del fons de l'arxiu de Cubells, s'hi conserven vuit llibres d'estimes. Aquests llibres neixen de la necessitat d'establir la riquesa de cadascun dels habitants dels municipis per tal de poder repartir els tributs directes. La corona autoritzava la creació d'aquests tributs, tot ordenant que fossin repartits de manera proporcional a la riquesa dels contribuents, per tal de fer front al pagament dels interessos del deute públic que els

²⁸ AHMC, *Sentència de la Indemnitat*, fol. 41r.

²⁹ TURULL, Max; MORELLO, Jordi. "Estructura y tipología de las «estimes-manifests» en Cataluña (siglos XIV-XV) a: *Anuario de Estudios Medievales* 35/1, CSIC, 2005, pp. 271-326

municipis havien d'emetre per subvenir a les necessitats urgents de diners, fossin aquestes pel motiu que fossin. Cada municipi era lliure d'organitzar, segons la seva conveniència, la recaptació d'aquests tributs proporcionals. En general va ser a mitjan segle XIV quan la majoria dels municipis van començar a confeccionar i registrar les *estimes* dels béns dels seus conciutadans, encara que en alguns llocs aquesta pràctica havia començat amb anterioritat³⁰.

Per a la confecció d'aquestes estimes calia, en primer lloc, una autorització reial, la qual, segons Max Turull i Jordi Morelló, van rebre tots els llocs de reialenc des de mitjan segle XIII en endavant. En el cas de Cubells no es conserva aquesta autorització concreta, que hauria d'haver estat lliurada en una data posterior a l'any 1373, quan Pere el Cerimoniós es va fer amb el Marquesat de Tortosa per acord amb la infanta Maria de Portugal, que ho posseïa per herència del seu marit, l'infant Ferran d'Aragó. Es conserva la llicència reial que autoritzava el municipi a establir *imposicions*, és a dir, tributs indirectes sobre els béns de consum, però no fa cap referència a tributs directes «per sou i per lliura», és a dir proporcionals a la riquesa dels contribuents. Malgrat això, podem dir que aquesta autorització va existir, tot i no poder precisar en quin moment es va fer, ja que, com hem dit, es van confeccionar llibres d'Estimes que es conserven actualment a l'arxiu, el més antic dels quals data del darrer terç del segle XV.

D'altra banda, cal tenir present que es requeria també una institució municipal consolidada per prendre decisions de caràcter fiscal. I, finalment, calia que aquestes fossin justificades, és a dir que la necessitat financera existís. Aquest darrer punt és, com veurem al llarg

³⁰ TURULL, Max; MORELLO, Jordi. "Estructura y tipología ..." p. 280, nota 29.

d'aquest capítol, més que evident en el cas de Cubells i dels municipis que conformaven les terres del Marquesat, ja que la creació i venda de censals morts va ser constant, arribant a un nivell d'endeutament insostenible per a la població.

Era, per tant, del tot necessari realitzar un llibre d'estimes per poder calcular l'aportació de cada veí a la talla. Aquests registres podien ser de nova creació o bé una actualització d'un llibre fet amb anterioritat, solució aquesta més barata, la qual s'emprava sovint. En aquestes actualitzacions es consignaven els canvis de propietari d'alguns béns – per defunció o per venda- l'increment o disminució dels patrimonis declarats amb anterioritat i també la introducció d'alguns béns que, en llibres anteriors s'havien considerat no contributius. Aquest és el cas, per exemple, de les sitges. Al primer dels llibres de l'estima que es conserven a Cubells, inicialment no hi estaven comptades, s'hi van afegir amb posterioritat totes de cop³¹.

Els veïns estaven, doncs, doblement implicats en el pagament del deute. D'una banda, pagaven la part que els corresponia de les talles que havien de servir per a fer front a aquest deute i, per l'altra, eren responsables, tots i cadascun d'ells, dels compromisos financers de la universitat de la qual formaven part, responent amb tots els seus béns, mobles i immobles, davant els creditors.

En aquest capítol presentem un anàlisi de la documentació, conservada a l'arxiu de Cubells³², referent a l'emissió de deute públic per part del

³¹ Per una informació detallada del procés de redacció de les estimes vegeu: TURULL RUBINAT, Max; MORELLÓ BAGET, Jordi: Estructura y tipología de les "estimes-manifests" en Catalunya, siglos XIV-XV a: *Anuario de estudios medievales* 35/1 Barcelona, 2005. pp. 271-326.

³² El número de document fa referència la seva signatura arxivística.

municipi i també el seu recorregut al llarg del temps. Una de les característiques dels documents de l'arxiu de Cubells és que permet estudiar tots i cadascun dels passos del procés, des del motiu pel qual la universitat decideix emetre deute, fins a la lluïció d'aquests crèdits, passant per totes les etapes del procediment.

Crec que és interessant destacar que és possible estudiar tot aquest procés en la documentació d'un sol lloc. A partir d'aquesta mateixa documentació, podem estudiar l'evolució i el desenvolupament d'aquesta mena d'operacions de crèdit al llarg dels anys. Això és així perquè es pot analitzar com aquests crèdits van canviant de mans entre els particulars que els posseeixen i, al mateix temps, com aquest canvi queda reflectit a les èpoques. També s'observa, en les dades que extraïem dels documents, com queda reflectit en la línia de tendència de la gràfica, sobre l'evolució del preu del diner, que hem presentat més amunt, la variació de l'interès, sempre amb tendència a la baixa, que es produeix al llarg del segle XV, causada, en part, pel fet que es recorre cada cop més a creditors locals i també a les grans dificultats per pagar les pensions que té el poble de Cubells³³.

Tanmateix, cal tenir present, que aquesta tesi es circumscriu, exclusivament, a la documentació custodiada a l'arxiu de Cubells. La recerca realitzada en d'altres arxius, com ara el de la Corona d'Aragó o el de Protocols de Barcelona, documenta un fortíssim endeutament del poble de Cubells amb ciutadans de Barcelona, de Lleida i altres llocs del Principat, així com amb diverses institucions. Alguns d'aquests censals

³³ Aquesta baixada dels interessos és generalitzada al llarg del segle XV i es consolida a principis del segle XVI. Vegeu: ABELLA, Juan. . "La deuda pública en los municipios aragoneses en los siglos XIV y XV" a: *Anuario de Estudios Medievales* 39/1. Barcelona, CSIC, enero-junio 2009, així com la bibliografia citada en les notes anteriors.

van ser tan importants, en quant a les quantitats a pagar en concepte de pensió, que va estar a l'origen de molts litigis entre el poble i els seus senyors, principalment la Paeria de Lleida i Lluís de Coscó. Aquest és el cas, per exemple, dels censals anomenats *de la indemnitat*, que donaren nom a la sentència que es va dictar com a conseqüència de l'enfrontament judicial entre els pobladors de les terres del Marquesat i el seu senyor Lluís de Coscó. Aquests censals havien estat venuts pel rei Pere el Cerimoniós al Monestir de Valldonzella, i a dos ciutadans de Barcelona, de nom Toralles i Vilatorta. Per al pagament de les pensions, el rei, va assignar les rendes que es pagaven a les terres del Marquesat. En desconeixem les quantitats prestades però sabem que les pensions anuals compromeses pujaven un total de catorze mil cent vint i cinc sous, i que les rendes del Marquesat no eren suficients per pagar-les. Com a conseqüència, a mitjans del segle XV, el territori arrossegava un deute, amb aquests creditors, de més de seixanta mil sous³⁴.

4.2.1 El procés de l'endeutament censal a partir de la documentació de Cubells

En aquest apartat vull fer un recorregut per tot el procés documental que comporta l'emissió de deute per part del municipi de Cubells³⁵, des de la decisió de recórrer a aquesta figura financera fins a la cancel·lació del deute. Si bé és cert que a l'Arxiu Històric Municipal de Cubells no

³⁴ AHMC *Sentència de la Indemnitat*, f. 41r.

³⁵ En aquesta línia ha treballat el Dr. Manuel Sánchez, vegeu l'apèndix general de la obra: SANCHEZ MARTINEZ, M. (ed.) *La deuda pública en la Cataluña bajomedieval*. Barcelona, CSIC, IMF, 2009. "Apèndix general" a càrrec de: MARTÍ, A.; MORELLÓ, J.; ORTÍ, P.; SÁNCHEZ, M.; VERDÉS, P. pp. 336-461

es conserven evidències documentals específiques de totes i cadascuna de les fases de d'emissió de deute, les mencions a aquestes diferents fases en els documents que tenim són suficients per reconstruir tot el procés³⁶, amb la peculiaritat que té poder-ho fer amb la documentació d'un sol municipi. L'àmbit cronològic i geogràfic d'aquests documents quedarà establert en el proper apartat d'aquest capítol.

4.2.1.1 *La decisió d'emetre deute i els motius per fer-ho*

Com ja ha quedat reflectit en capítols anteriors i es pot veure en el catàleg, no s'han conservat les actes de deliberacions del Consell municipal de Cubells dels segles medievals. És per això que hem de buscar els motius d'aquesta decisió en les pinzellades que ens donen altres documents de l'arxiu. Els motius, molt diversos, són sempre per atendre necessitats urgents de diners dels senyors o també del propi municipi.

Veiem a continuació alguns d'aquests motius expressats en les cartes de venda dels censals morts. Hem de dir que la guerra és pràcticament el *leitmotif* de tots els episodis d'endeutament, seguit, en freqüència, per la necessitat de refinançar el deute ja adquirit.

El 23 de maig de 1363 la universitat i els particulars de Cubells van crear i vendre un censal mort de 1.200 sous i 100 de pensió anual, per tal de poder fer la seva aportació de 10.000 sous al préstec de 60.000 que Joan Sánchez i Guillem de Berga, perits en dret, i Berenguer de Santjust, en tant que consellers i procuradors de l'infant Ferran, marquès de

³⁶ En alguns casos s'ha transcrit el fragment que il·lustra l'apartat corresponent i, en d'altres, es fa referència únicament a la signatura arxivística del document.

Tortosa i senyor d'Albarrasí, i de la seva muller, la infanta Maria, havien demanat a les viles del Marquesat. El motiu era permetre que aquest infant pogués fer front a les grans despeses que comportava la guerra amb Castella. En aquest cas la universitat de Cubells, en no aconseguir crear i vendre un censal únic de 10.000 sous, es va veure obligada a crear-ne i vendre'n diversos de quantitats menors³⁷.

[...] quod cum dictus dominus infans propter urgentem guerre Castelle habeat necessarium denarios plures propter dictam guerram et alia necessaria persone dicti domini infantis et suorum equitum qui, cum dicto inffante, asistunt in dicta guerra et ut in dicta guerra honorabiliter stare posit et ire sine periculo eius persone [...]

El mateix segle XIV, una vintena d'anys més tard, també el rei Pere el Cerimoniós fa demandes per fer front a despeses bèl·liques de les diverses campanyes contra Castella o per reprimir la revolta de Sardenya. A més amenaça, malgrat el privilegi que ell mateix havia atorgat poc abans, de vendre tot el Marquesat al comte d'Urgell:

*Attendentes, nominibus predictis, quod cum illustrissimus dominus rex, dominus predictorum castrorum, villarum et locorum et hominum eorundem, pro solvendis magnis et immensis peccunie quantitibus quas idem dominus rex manulevavit et debet, sub muguvellorum et usurarum voragine, pro restauracione regni Sardinie, vellet, huiusmodi necessitate compulsus, omnia castra, villas et loca predicta vendere et alienare comiti Urgelli seu alii vel aliis potentibus personis et a corona regia separare, non obstantibus privilegiis dictis universitatibus et hominibus earundem de ipsis a corona sua non alienandis seu separandis indultis, universitates predictae, videntes sibi non modica, si a dominio regio in [paronem] vel alium transfferrentur, discrimina [immiere] et ne aduulcore domini et tanti principis in[...]nidem mutarentur, concesserunt dicto domino regi[...]*³⁸

³⁷ AHMC pergamins. Document: XIV/005.

³⁸ AHMC, pergamins. Document: XIV/018; Document: XIV/022; Document: XIV/021; AHPB, Antoni Bellver, 36/17.

Com a conseqüència d'aquesta demanda, tots els pobles del Marquesat van crear i vendre, conjuntament i solidàriament, diversos censals morts per un valor global de 236.400 sous barcelonesos de capital i unes pensions anuals de 20.675 sous barcelonesos. Més endavant, en aquest mateix apartat, relacionem els compradors d'aquests censals, tots ells de Barcelona. De fet, no és un cas aïllat, hi ha alguns altres exemples, però, que coneixem únicament per les èpoques de les pensions i per la Sentència de la Indemnitat, de les quals parlarem més endavant. A l'arxiu de Cubells només es conserva un dels documents de venda d'aquest gran censal, de 236.400 sous, el corresponent a la venda que es fa a Bernat Bussot³⁹, però hem pogut reconstruir-lo sencer a partir dels documents XIV/021 i XIV/022 que són les confessions judicials corresponents a aquest crèdit i també a partir del *Llibre de vendes* del notari Antoni Bellver, de Barcelona, conservat a l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona, on consten tots i cadascun dels contractes de venda d'aquest censal⁴⁰.

No sabem exactament quina quantitat havia de pagar cada poble, suposem però que Cubells, juntament amb Vilanova de Meià, s'enduien la part més important, ja que, segons consta en els documents esmentats, i d'altres fonts⁴¹, eren els llocs més poblats d'aquest territori. A continuació adjuntem la relació dels diversos compradors d'aquest censal amb la quantitat aportada per cadascun d'ells. Cal remarcar que totes les vendes tenen un for de 12.000 sous per miler o, el que és el mateix, un interès del 8.33%, excepte la que correspon a Bernat Bertran i

³⁹ AHMC pergamins, XIV/018

⁴⁰ AHPB, Antoni Bellver, 36/17.

⁴¹ Segons el *Censo de Cataluña ordenado en tiempos del rey Don Pedro el Ceremonioso* editat per Pròsper de Bofarull, el 1378 Vilanova de Meià tenia 99 focs i Cubells 89, seguits de Camarasa amb 73 focs, d'un total de 503 per totes les terres del Marquesat.

Caterina, muller de Pere Veguer, que és a un for de 13.000 sous per miler, és a dir a un interès del 7,70%.

Taula 6: relació de compradors, tots ells de Barcelona, d'un censal mort creat i venut, conjunta i solidàriament per tots els pobles i viles que formaven part de les terres del Marquesat.

Capital	Pensió	Interès	Comprador
7200s	600s	8,33%	Guillem Pere Bussot
12000s	1000s	8,33%	Angelina, vídua de Bonanat Almogàver
12000s	1000s	8,33%	Mateu de Vall
12000s	1000s	8,33%	Joan de Pla
12000s	1000s	8,33%	Miquel Palau
7200s	275s	8,33%	Bernat de Riudavelles
12000s	1000s	8,33%	Berenguer Corn, mercader i ciutadà de Barcelona
12000s	1000s	8,33%	Antigó Almogàver
7200s	600s	8,33%	Francesca, vídua de Ramon de Santmartí
7200s	600s	8,33%	Romeu Silvestre
12000s	1000s	8,33%	Bernat Bussot, escrivà de ració de la casa del rei
12000s	1000s	8,33%	Isabel, dona Joan de Vall i els seus
14400s	1200s	8,33%	Pere de Tàrrega, secretari del duc de Montblanc.
12000s	1000s	8,33%	Simó de Llor
19200s	1600s	8,33%	Ramon de Gualbes com a procurador de Miquel Desbosc i com a tutor del seu germà Lluís Desbosc
12000s	1000s	8,33%	Ramon de Gualbes en nom seu propi
6000s	500s	8,33%	Ponç de Gualbes
6000s	500s	8,33%	Lluís de Gualbes
7200s	600s	8,33%	Berenguer Gibert
7200s	600s	8,33%	Pere Febrer
12000s	1000s	8,33%	Jaume Claramunt

Capital	Pensió	Interès	Comprador
12000s	1000s	8,33%	Isabel, com a tutora de Pericó fill de Pere de Rocacrespa, difunt
7800s	600s	7,70%	Bernat Bertran i Caterina dona de Pere Veguer com a marmessors dels béns d'aquest darrer
12000s	1000s	8,33%	Ramon Bussot i Guillem Ferrer, tutors d'Antoni Almogàver, fill de Bonanat Almogàver

Un altre motiu per procedir a l'emissió de deute públic, també relacionat amb la guerra, era el de reparar els elements defensius del poble i fer aprovisionament de queviures per tal d'evitar el perill de setge i dels assalts que es podien produir per part de les tropes implicades en els conflictes. En aquest sentit, l'11 de desembre de 1397, Arnau Cuçola, en nom de la universitat de Cubells, crea i ven un censal mort de 3.600 sous de preu i 300 sous de pensió anual, tot en moneda barcelonesa. Aquest censal és un dels que el municipi va vendre, juntament amb d'altres que totalitzen un màxim de 1.000 sous jaquesos en pensions, per tal de poder pagar als seus creditors, afrontar les despeses de les reparacions de la muralla i els valls de la vila per defensar-se del comte de Foix, que havia entrat amb les seves tropes al Principat, i comprar arnès, farina i blat, per tal de poder resistir el setge.

Val a dir, però, que aquests fets van tenir lloc un any abans de la data de creació i venda d'aquest censal. En efecte, pocs dies abans del 5 de novembre de 1396, Ramon de Vilanova, cavaller, comissari i capità de la reina Maria de Luna, havia ordenat l'evacuació de Cubells i la crema de les collites, per tal que el comte de Foix no pogués obtenir vitualles i allotjament per a les seves tropes, al·legant que les muralles i els altres elements defensius del poble estaven en molt mal estat. Com ja hem vist en un capítol anterior, el poble es va negar a fer-ho, al·legant que si

complien l'ordre moririè de misèria perquè ho perdrien tot i no tenien on anar. Aquest rebuig va quedar documentat el 5 de novembre de 1396, dia en què els representants de Cubells van presentar un requeriment notarial contra la decisió del dit capità⁴². Davant d'aquesta situació, però, els cubellesos no es van quedar plegats de mans. Van sol·licitar a la ciutat de Lleida, en tant que senyora de les terres del Marquesat, l'autorització per emetre deute públic per tal de finançar la reparació de les muralles i els fossars de la vila i també per adquirir gra, arnès i altres vitualles necessàries per poder resistir l'embat del comte de Foix. I la ciutat de Lleida, representada pels paers Bernat de Boxadors i Bertran de Peus, juntament amb altres prohoms assignats pel consell general de la ciutat, els va atorgar el permís el dia 22 de novembre de 1396, amb la condició que l'endeutament no sobrepassés els 1.000 sous jaquesos de pensió anual, amb les paraules següents:

Atenents que vosaltres amats e feels nostres, pahers e prohoms del loch de Cubells, sots tenguts diverses diners pagar sots certes e grans obligacions e penes, e axí mateix usar e fer missions diverses e despeses axí en reformar los murs e vals del dit loch, com en fer metre de arnès e de ffarines e bla[ts], com mester ne havets e altres coses necessàries a defensió d'aquel loch contra lo comte de F[foix e ses] companyes, qui enemigablement son entrades dins lo Principat de Cathalunya prenent lochs e talant tant com poden fins en [+5] d'Urgell, per la qual rahó vos convé vendre necessàriament censal[...]

Com veiem, la sol·licitud i, en conseqüència, també la concessió de permís tenien uns motius molt concrets i es van produir un any abans de la creació i venda efectiva del censal al qual feia referència. Malgrat això, és en aquest document de concessió en què es basaven i, de fet, el van inserir en el contracte, per continuar venent deute un any més tard, quan el perill del comte de Foix ja era ben lluny.

⁴² AHMC, pergamins. Document: XIV/047

4.2.1.2 Nomenament de síndic i procuradors

Un cop decidit que s'havien de vendre censals, a causa, com hem vist, de les demandes reials o ja fos per d'altres necessitats puntuals del poble, es procedia a nomenar procuradors i síndics per portar a terme tota l'operació.

A l'arxiu de Cubells es conserven únicament dos documents⁴³ d'aquesta tipologia, dels quals transcrivim, a continuació, algun fragment molt il·lustratiu sobre la configuració de la *universitas*. Podem apreciar com el document enumera tots i cadascun dels prohoms que es consideraven la part *maior et sanior* de la universitat i dels singulars de la vila de Cubells i, en conseqüència, els seus representants:

*In Christi nomine et eius gratia amen. Noverint universi quod nos Ioannes Farreny, Iacobus Clua et Petrus Lop, paciarii ville Cubellorum, Anthonius Bondia, Ioannes Novell, Anthonius Gomar, Salvator Pedroll, Anthonius Pallarès, Ioannes Savanes, Petrus Mongay, Ioannes Novell, maior dierum, Petrus Roqua, Franciscus Mongay, Petrus Ponch, Ioannes Mongay, Iacobus Eriet, Ioannes Ferrer, Iacobus Pucurull, Petrus Pucurull, Bernardus Celart, Petrus Farrando, Anthonius Pallarès de Sanct Pere, Anthonius Traguay, Ioannes Moix, Benedictus Cascarosa, Salvator Clua, Ioannes Balagueró, Franciscus Caminet, Franciscus Farrer, Anthonius Domènech, Ioannes Vila, Arnaldus Guillermi, Petrus Lop, Bartholomeus Clua, Ioannes Garrofer, Guillermus Pedroll, Franciscus Abella, Bartholomues Mongay, Salvator Abella, Petrus Pedroll Figulus, omnes habitatores ville predictae Cubellorum ad consilium generale congregati, in domo vulgariter dicta de l'Onzè, ad vocem Petri Domènech, preconis et nuncii publici dicte ville et ad mandatum honorabile Petri Marchus, baiuli ipsius ville pro multum nobili domino, domino Francischo de Luna, domino dicte ville, prout in similibus fieri est assuetum in ipsa villa **consilium congregari et convocari pro tractandis negociis ipsius universitatis, tanquam maior et sanior pars universitatem ipsius ville facientes et representantes**⁴⁴.*

⁴³ AHMC, pergamins. Document: XV/060; document: XVI/003

⁴⁴ AHMC, pergamins. Document: XVI/003. En aquest cas i el següent el destacat és meu.

En el cas que presentem es van reunir, a la casa de l'onzè, els tres paers de la vila i 37 prohoms convocats a consell per Pere Domènec, pregoner públic de la vila de Cubells, per tal de nomenar síndics i procuradors per tractar diversos negocis en representació de la universitat i els singulars de la vila. En primer lloc es procedeix al nomenament de síndics i procuradors per tal que representin el col·lectiu en els negocis que també es detallen en el document.

*[...] idcirco, pro infrascriptis causis et negociis pertractandis et agendis, nos, omnes superius nominati in dicto consilio generali degentes, nominibus nostris propriis et nomine eciam tocius universitatis dicte ville Cubellorum et eius singularium, presencium, absencium et futurorum, ex certis nostris scienciis, cum hoc publico instrumento ubique et perpetuo firmiter valituro et duraturo, auctoritate et decreto dicti honorabilis Petri Marcus, baiuli dicte ville Cubellorum pro multum nobili domino Francisco de Luna, in hiis intervenientibus, **constituimus, creamus et ordinamus certos, veros, speciales et, suo casu, generales syndicos, actores et procuratores nostros et toscius dicte universitatis et eius singularium, presencium, absencium et futurorum, videlicet vos, honorabiles Ioannem Lop et Anthonium Pasquall, habitatores eiusdem ville Cubellorum,**[...]⁴⁵*

El nomenament autoritza els síndics i procuradors a negociar, pagar o lluir, si és el cas, qualsevol censal que obligui la universitat de Cubells i, també, a vendre nous censals.

[...] sed quod per unum vestrum inceptum fuerit per alium faciat mediari, prosequi et finiri, videlicet ad luendum, quitandum et reddimendum pro nobis, constituentibus, et nomine nostro et cuiuslibet nostrum, insolidum et pro toto, et pro dicta universitate et eius singularibus, presentibus, absentibus atque futuris, omnia et quecumque censualia ad que nos, dicti constituentibus, et dicta universitas et singulares de eadem teneantur et obligati seu obligata simus seu existat quocumque modo, iure, titulo vel causa ac solvere teneantur seu teneatur et simus astricti seu astricta quibusvis creditoribus seu personis ubicunque locorum, prout eis expediens videatur. Et precium seu precia ac proprietates (sic) eorumdem

⁴⁵ AHMC, pergamins. Document: XVI/003

censualium et cuiuslibet eorum presentandum, tradendum, solvendum et desliberandum eisdem creditoribus vestris seu emptoribus eorundem censualium et cuiusque eorum[...]. Et ad venendum, eisdem nominibus, quecumque censualia mortua[...]

La menció als poders atorgats per la universitat al síndic i procurador s'insereix sempre en el document de venda del censal, donant compte de la data en la qual es va realitzar i del notari que el va autoritzar, de la forma següent:

[...] prout de dicto sindicario plenum constat per quoddam publicum instrumentum sufficientem et completum quod factum fuit in notaria Cubellorum, prout de ipso fidem fecit discretus Bernardus Tapia, presbiter et notarius publicus dicti loci Cubellorum, qui dixit se sufficientem sindicatum recepisse ab hominibus dicti loci die IIII^a mensis decembris, anno a nativitate Domini M^o CCC^o LX° secundo, ut in ipso instrumento lacius continetur hec et alia⁴⁶.

En el cas de Cubells, les cartes de venda de censals en les quals el comprador – o els compradors – són veïns del poble, els síndics i procuradors són els mateixos paers de la vila. Per contra, quan es tracta de realitzar negocis fora de Cubells es nomenen altres persones per a aquesta tasca.

4.2.1.3 L'autorització reial o senyorial per a l'endeutament

[...] habita et obtenta primitus licencia vendendi ab illustrissimo domino nostro rege, cum eius litera papirea, suo sigillo in dorso sigillata, tenoris sequentis:[...]⁴⁷

Tal com hem assenyalat, el pagament de les rendes d'aquests censals quedava garantit amb el béns de tota la universitat i de tots els seus

⁴⁶ AHMC pergamins. Document: XIV/004

⁴⁷ AHMC pergamins. Document: XIV/018

integrants. Per aquest motiu, era imprescindible obtenir, per poder realitzar la venda, l'autorització de qui posseïa la jurisdicció del lloc, el rei o el senyor corresponent. En el cas de Cubells, i de les terres del Marquesat, aquesta jurisdicció va ser senyorial o reial segons els moments, ja que, com ha quedat explicat en el capítol anterior, va pertànyer a diversos membres del casal de Barcelona, ja fos durant el seu regnat, ja fos abans d'arribar al tron. Maria de Luna va vendre aquesta jurisdicció a la paeria de Lleida, que en va ser senyora uns anys, i després va passar a mans de Lluís de Coscó i la seva família, ja ben entrat el segle XV i durant el segle XVI. Són, doncs, aquests senyors els que emeten l'autorització necessària per tal que la universitat de Cubells pugui emetre deute.

No obstant, cal precisar que, la gran envergadura que va assolir l'endeutament de les viles i ciutats de reialenc a mitjans del segle XIV, a causa de les guerres, va obligar a posar-hi fre d'una manera o altra. Així, doncs, Pere el Cerimoniós va promulgar, el 1363 a les Corts de Montsó, una pragmàtica que prohibia a les universitats la venda de censals i violaris excepte en el cas que fossin destinats a rebaixar el preu dels deutes ja contrets amb anterioritat, rebaixant així les quantitats anuals a pagar. Al llarg de la dècada de 1360 les corts van sol·licitar diverses vegades la derogació d'aquesta pragmàtica a la qual el rei no va accedir mai. Malgrat això, el que sí va fer, i ho trobem reflectit en nombrosos documents, va ser atorgar permisos especials i individuals, responnent a les sol·licituds de les universitats, que permetien vendre rendes destinades a altres finalitats, ultra la ja mencionada de reducció

de les pensions⁴⁸. En el cas dels exemples que es documenten a Cubells, sempre responen a la sol·licitud de fons feta pel propi monarca:

*[...] tenore presentis, vobis, dictis iuratis et probis hominibus et universitatibus, concedimus et licenciam elargimur quod, non obstantibus practica sanctione per nos inde facta qua cavetur quod censualia vel violaria de cetero vendi minime possunt seu aliis provisionibus, inhibitionibus aut ordinationibus in contrarium factis, possitis vendere, instrumentis tamen gracie mediantibus, censualia mortua et violaria, vel partim censualia et partim violaria, pro illis preciiis de quibus vobis videbitur, que tamen sumam dictorum quadraginta quatuor mille florenorum auri non excedant.[...]*⁴⁹

L'autorització senyorial o reial implicava també algunes condicions. En primer lloc, i per vetllar pels seus propis interessos, el senyor fixava el límit del deute, expressat en les quantitats que, com a màxim, havien de sumar les pensions anuals de les rendes venudes. En segon lloc, el rei, o el senyor, garantia, sota jurament, que obligaria a complir tots els termes del contracte comproment-se a no atorgar cap tipus de moratòria o aplaçament dels pagaments de les pensions. Aquesta clàusula era imprescindible per a la confiança dels compradors que adquirien d'aquesta manera un compromís ferm, segons el qual la universitat que contraïa el deute compliria els terminis convenientment.

Tanmateix, documentem a Cubells, una actitud, si més no, ambigua per part de Pere el Cerimoniós. Aquest, havia venut uns censals a certs compradors de Barcelona, assignant, per al pagament de les pensions, les quèsties i altres rendes obtingudes de les terres del Marquesat. Només tres anys més tard, el mateix rei, va fer absolució als pobladors

⁴⁸ SANCHEZ MARTINEZ, M. (ed.) *La deuda pública en la Cataluña bajomedieval*. Barcelona, CSIC, IMF, 2009. "Apéndice general" a càrrec de: MARTÍ, A.; MORELLÓ, J.; ORTÍ, P.; SÁNCHEZ, M.; VERDÉS, P. Pàg. 361.

⁴⁹ AHMC pergamins. Document: XIV/018

d'aquestes terres, de certes rendes i quèsties⁵⁰, de manera que els compradors dels censals es quedaven, no solament sense la garantia de pagament, sinó també, molt probablement sense cobrar una part important de les pensions. Evidentment, els compradors van recórrer aquestes gràcies, que van ser revocades per Maria de Luna en sentència donada el 3 d'abril de 1395⁵¹.

La sol·licitud de permís, queda clarament expressada en l'exemple següent ⁵². El 28 de març de 1387 la universitat de Cubells va sol·licitar i obtenir de l'infant Martí l'autorització per vendre censals morts per valor de 3.000 sous de renda anual amb aquestes paraules:

[...] Soplique la universitat de Cubells que plàcie a la mercè del molt alt senyor duch donar licència de venre tres mille sòlidos sensals, perpetuals, per tal que puxen supportar los grans càrrechs que han a pagar et les grans quantitats de sensals morts tots anys et no u poden complir sinó ab gran afan. E açò reputaran a gràcia et mercè [vostra, per tal] com per la gran quantitat que hauran del sensal perpetual se descarregaran de tots los sensals morts.[...]

*Plau al senyor duch*⁵³.

⁵⁰ Les quantitats de les quals es va fer gràcia eren les següents: Camarasa 500 s de quèstia, 333s 4d de cenes i 11 masrudines del forn; Cubells 500 s de quèstia; Montgai 250 s, de quèstia.

⁵¹ *[...] conste·ns los dits crehedors, per causa de sos crèdits, impugnàren les dites gràcies davant la senyora dona Maria, muller de l'il·lustre senyor infant, en Martí, duquesa de Montblanch e comtessa de Luna, senyora del dit Marquesat e llochtinent general del dit senyor infant. [...] les quals ab sa sentència]f. 54v. definitiva, foren revocades, dient lo dit senyor rey en Pere no haver·les pogudes fer en perjudici dels dits crehedors, manant e condemnant a les dites universitats, d'aquí avant, no obstans les gràcies, pagar aquelles als dits crehedors ensemps del temps que les havien retingudes, segons molt llargament se mostra en la dita sentència dada en Cubells, per la dita senyora duquesa a tres de abril any mil trescents noranta sinch. AHMC Sentència de la Indemnitat, f. 54r.*

⁵² Es poden veure d'altres exemples als documents transcrits que conformen l'apèndix documental d'aquesta tesi.

⁵³ AHMC, pergamins. Document: XIV/028

La senyoria, en emetre l'autorització, no intervenia en el preu de l'interès a pagar, només els exhortava a buscar les millors condicions possibles per a la venda. Uns anys més tard, el dia 22 de novembre de 1396, la ciutat de Lleida va atorgar permís per emetre deute públic a la vila de Cubells –en un document que he comentat anteriorment- indicant-los que: [...] *Per la rahó desús dita vos donam licència que [vengats] mil sòlidos jaquenses censals e annuals a aquel maior for porats trobar [...]*⁵⁴

4.2.1.4 *Les cartes de venda de censals morts*

Un cop presa la decisió, obtinguts els permisos necessaris i nomenats els síndics i procuradors, calia redactar el document de venda. A Cubells es conserven vint-i-quatre documents de creació i venda de censals morts, vuit documents de venda de censals morts ja creats amb anterioritat i tres cessions, en concepte d'insolutumndació –és a dir, donació en pagament d'un deute- de censals morts, també creats i venuts prèviament. A aquests cal afegir els trenta-tres censals morts dels quals, tot i no haver conservat el document de creació i venda, en tenim evidència documental per les èpoques conservades⁵⁵. La tria de documents que conforma l'apèndix documental d'aquesta tesi intenta reflectir aquestes modalitats. Cal tenir presents també tres censals morts dels quals no s'han conservat els documents, però en tenim evidències a la sentència de la Indemnitat. Es tracta d'uns censals venuts directament per Pere el Cerimoniós, als quals va assignar, per al

⁵⁴ AHMC, pergamins. Document: XIV/049

⁵⁵ Veurem tot això amb més detall als quadres que presentem al final d'aquest mateix capítol.

pagament de les pensions, les quèsties obtingudes dels pobles que conformaven les terres del Marquesat⁵⁶.

Pel que fa a les clàusules d'aquests contractes de creació i venda de censals morts, són molt similars a les que presenten els contractes de compra-venda, ja que al cap i a la fi no deixa de ser la venda d'una renda, tot i que presenten algunes característiques específiques.

A tall d'exemple desglossarem un d'aquests censals fixant la nostra atenció en les clàusules que el conformen⁵⁷.

Com en la majoria de documents, també en els contractes de creació i venda de censals morts, trobem, al protocol, la invocació de caràcter religiós. En aquest cas, verbal, *In Dei nomine*, la notificació universal en forma objectiva *noverint universi* i la intitulació, on trobem el nom de l'autor o autors intel·lectuals del document, que és també l'autor de l'acte jurídic corresponent.

En l'exemple proposat, l'autor és un col·lectiu –la universitat de Cubells– representada per alguns dels seus membres, els síndics i procuradors *Nicholaus Paschasi, Guillelmus Feruç et Matheus Gomar, habitatores loci Cubellorum sindicique, actores et procuratores universitatis et singularium eiusdem loci [...]*. En el aquest document concret es nomenaren únicament aquestes tres persones, però el més corrent, i de fet així es

⁵⁶ Aquesta modalitat d'endeutament, en la qual el rei emet deute, podriem dir que "per persona interposada" la veiem també en altres municipis de la corona als quals el monarca eximeix del pagament de la quèstia mentre durin els censals als quals ha assignat aquesta renda. Vegeu-ne un exemple a: SANCHEZ MARTINEZ, M. (ed.) *La deuda pública en la Cataluña bajomedieval*. Barcelona, CSIC, IMF, 2009. "Apéndice general" a càrrec de: MARTÍ, A.; MORELLÓ, J.; ORTÍ, P.; SÁNCHEZ, M.; VERDÉS, P. Pàg. 372

⁵⁷ Tots els exemples procedeixen del document AHMC pergamins. Document XIV/006, excepte la clàusula de la transmissió de la possessió corporal per la qual hem utilitzat també un fragment del document XIV/012 del mateix arxiu.

repeteix en la resta de contractes de venda de censals morts que tenim conservats a Cubells, és nomenar tots els prohoms de la vila. Aquesta clàusula és, doncs, molt interessant, ja que aporta informació sobre el nombre d'habitants, l'estructura d'algunes famílies, els llocs de procedència de les persones i les seves professions. És també interessant veure com algunes persones, i també famílies, es perpetuen en els càrrecs de govern de la universitat. Aquests síndics o procuradors presenten, en l'acte de constitució de la carta de venda del censal, el document de procura i nomenament que els autoritza a actuar en nom dels seus representats, la universitat i els seus individus [...] *cum publico procuracionis et sindicatus instrumento recepto per notarium inffrascriptum, die octava mensis decembris, anno a nativitate Domini M^o CCC^o LX° sexto [...]*.

Ja en el text o part dispositiva del document, apareix el verb dispositiu *vinditores sumus* que introdueix la modalitat jurídica del document. En el cas dels censals morts, tot i que el verb *vindo* n'és la clau, la clàusula s'allarga quelcom més a causa, precisament, d'estipular clarament el que s'està fent, és a dir, es vol deixar molt clar que és una venda i no un préstec o altre tipus de contracte:

*[...] et cum quo ad hec et ad alia diversa plenariam potestatem habemus, nominibus nostris propriis et nominibus etiam quibus supra, per nos et quemlibet nostrum et dictam universitatem et eius singulares, tam presentes quam futuros, et quolibet ex eis, cum presenti publico instrumento ubique suo robore valituro et duraturo, non vi, metu, dolo inducti, nech in aliquo circumventi [seu coacti], set gratis et nostris spontaneis voluntatibus, [omni fraude] et [calli]ditate remotis, et pro eminenti utilitate universitatis predictae et singularium suorum et cuiuslibet eorum, **vendimus et, animo vendendi et non faciendi alium contraactum, tradimus et concedimus, in perpetuum,**[...]*

A la mateixa frase hi costa el nom dels compradors: [...] *vobis, Ermesendi, uxori Raymundi de Alosio quondam, presenti, et vestris et quibus volueritis seu ordinaveritis verbo, testamento, codicillo vel alias qualitercumque [...]*. Els compradors són els destinataris de l'acció jurídica, però també en són autors, perquè efectuen el pagament corresponent, encara que no se sol trobar una fórmula d'acceptació explícita per la seva part. El document constitueix un nou títol de propietat per als compradors i aquests són autors del pagament que es dona per realitzat en virtut del mateix document de venda. És en aquest sentit que el document de venda és de tipus contractual, encara que els compradors no signen mai i consten només com a destinataris de l'acció.

A continuació s'introdueix l'objecte del contracte, és a dir, allò que es traspassa; en el cas dels censals morts és la renda –en cap cas el capital– o pensió anual que el comprador cobrarà del venedor:

[...] *centum solidos iaccenses censuales, perpetuales, rendales, franchos, quitios, liberos et immunes ab omni questia, tallia comuni, toltiis, forciis, fogagiis, ademprivois et ab aliis omnibus servitutibus, tam vicinorum quam dominorum, liberatos penitus remotos, sine tamen faticha, laudimio et cinquanteno.[...]*

Com veiem s'expressa també el caràcter de la renda per tal de distingir-la del cens emfitèutic. Efectivament, els censals morts, i també els violaris, es venien *in nuda perceptione*, és a dir, sense ferma, fadiga, lluïisme, etc. A més, la pensió es pagava lliure de quístia, talla i qualsevol altra imposició local o senyorial. Això va ser, en molts llocs, objecte de discussió a l'hora de realitzar l'inventari dels béns mobles dels contribuents amb vistes a la confecció dels llibres d'Estimes. Els municipis volien incloure les pensions dels censals en aquesta relació però, precisament per aquesta clàusula de *nuda perceptione* els

propietaris de censals al llegaven que les pensions estaven exemptes de qualsevol imposició tant senyorial com municipal⁵⁸.

Immediatament segueix el preu de la venda, és a dir, el capital prestat que donarà dret a percebre la renda anual:

[...] Predictos itaque centum solidos iaccenses sensuales, rendales et perpetuales, solvendos vobis et vestris et quibus volueritis seu ordinaveritis verbo, testamento vel alias, anno quolibet [termino subscripto], vendimus vobis, dicte emptricii, et vestris, precio videlicet mille ducentorum solidorum iaccensium, quos a vobis numeracione continua nos habuisse confitemur et recepisse. [...]

El document estableix clarament la data i el lloc de pagament de les pensions i els venedors asseguren fer-se càrrec de les despeses que aquests pagaments puguin generar, com ara el desplaçament i les dietes de l'encarregat de portar els diners. Aquest fet és un dels determinants, juntament amb d'altres que ja hem exposat, a l'hora d'intentar cercar creditors propers o dins el mateix poble.

[...] Promitentes vobis, nominibus quibus supra, per nos et quemlibet nostrum et per nostros heredes et successores et cuiuslibet nostrum, et per dictam universitatem et eius singulares, presentes pariter et futuros, et eorum quemlibet, quod nos et nostri et dicta universitas et sui successores et quemlibet eorum solvemus et solvent, tradent et deliberabunt et solvere et tradere et deliberare habemus et habeant et teneantur vobis vel vestris dictos centum solidos iaccenses sensuales, franchos, ut premititur, a die prima mensis marcii subscripti proxime preterita ad unum annum proxime venturum, et extunc quolibet anno in eodem termino, die adiato, in loco Cubellorum, in domo habitacionis vestre adductos et aportatos, salve pariter et secure nostris et cuiuslibet nostrum et dicte universitatis et singularium suorum et cuiuslibet eorum sumptibus et expenssis, absque vestri et vestrorum missione aliqua vel expensa.

⁵⁸ TURULL, Max; MORELLO, Jordi. "Estructura y tipología de las «estimes-manifests» en Cataluña P. 306

S'indiquen també els noms dels fiadors escollits entre els habitants del poble. Aquests fiadors es comprometen a tot allò que es comprometen els venedors. En aquest cas, els fiadors són Guillem Bonell i Pere de Puigvert, tots dos veïns de Cubells.

Ad hec autem nos, Guillelmus Bonell et Petrus de Podio Viridi, habitatores dicti loci Cubellorum, quilibet nostrum insolidum et pro toto, precibus et amore dictorum sindicorum, actorum et procuratorum et cuiuslibet eorum et dicte universitatis et singularium suorum et cuiuslibet eorum, gratis et nostris voluntatibus gratuitis fideiutores nos constituimus et principales solutores et omnium et singulorum, tam premisorum quam infrascriptorum, completores et atentores cum dictis principalibus et dicta universitate et singularibus suis aut sine.[...]

Aquests contractes preveuen tota una sèrie de renunciïes, algunes molt generals i d'altres específiques dels contractes de venda de censals morts i violaris. Veiem ara una mica en detall quines són aquestes renunciïes, els seus orígens i a què afecten concretament. En el període que va des del segle XII i fins mitjan del segle XIII va ser una època d'una gran manca d'estabilitat normativa per la coexistència de diversos drets: civil, canònic, escrit i consuetudinari, a més de la incipient introducció del dret comú o dret romà⁵⁹. Es temia que alguna norma antiga pogués deixar sense efecte els contractes. Això va portar a incloure als documents clàusules de renúncia a qualsevol dret que els pogués invalidar, ja que calia dotar els documents de les garanties legals que n'asseguessin la validesa, impedit la seva impugnació. El dret romà preveia una sèrie de vies d'impugnació com atemptat contra la moral, falta de capacitat d'obrar, violència o coacció contra algun dels

⁵⁹ FERRER MALLOL, M.T. «L'instrument notarial (segles XI-XV)» A: *Actes del II congrés d'història del notariat català*. Barcelona, Fundació Noguera, 2000

actors, error en l'apreciació o engany⁶⁰. En primer lloc, es va introduir l'excepció que feia referència al preu de l'objecte de transacció com la de *non numerata pecunie* i la *pecunie non receptae*. Per tal que els contractes tinguessin plena validesa, el preu havia de ser pagat en la seva totalitat i a més en numerari, d'altra manera es convertia sinó en una permuta. Els diners, a més, havien de ser comptats davant del notari. Si això no passava així exactament, calia especificar les excepcions abans esmentades, en cas contrari, el contracte podia ser impugnat per qüestions formals. També hi havia les excepcions que, en relació al preu de venda, preveïen que hi hagués una infravaloració d'aquest en menys de la meitat del preu just, el què coneixem com *engany a mitges*. Es renunciava, doncs, d'ofici a aquestes excepcions, pròpies del dret romà, que podien invalidar una venda. En l'exemple que posem a continuació veiem la renúncia a aquestes dues excepcions, i a més a la del possible engany o dol.

[...] *Ideo, renunciamus omni exceptioni non habite, non recepte sive non numerate predictae pecunie, doli et accioni et infactum et beneficio minoris precii.*[...]

S'estipula en els documents de creació i venda de censals morts, totes aquelles penes en què poden incórrer els venedors si no complien amb el pagament puntual de les pensions. En primer lloc, queda establerta la pena de terç en cas d'incompliment o retard en els pagaments. Aquesta clàusula penal contractual s'inseria, normalment, preveient un possible incompliment de l'obligació. El venedor, sobre la quantitat que pujava la pensió, havia d'afegir una tercera part més en favor de la cúria on es fes la reclamació o del fisc. Aquesta mesura coactiva

⁶⁰ MIQUEL, J. *Dret privat romà*, Madrid, 1995. Citat per M.T. Ferrer a "L'instrument notarial...", p. 38.

obligava a pagar el deute per evitar que el deutor pogués ésser empresonat com a deutor del fisc.

L'escriptura de terç es podia fer a qualsevol cort ordinària, a elecció del creditor. En el cas dels documents de creació i venda de censals morts que es conserven a Cubells aquesta escriptura es realitzava a la cort judicial de Lleida, fins i tot pel que fa a deutes contrets amb ciutadans de Barcelona. En els crèdits d'àmbit local, com és el cas del document següent, es triava la cort del batlle local⁶¹.

[...] *Quod ipso termino lapso, ad vestri vel vestrorum tamen requisicionum vel retroclamum, incidamus statim ipsa requisicione vel retroclamo exposito tam nos, principales, et dicta universitas et singulares quam nos, dicti fideiutores, et quilibet nostrum in penam tercii ipsius censualis, acquirenda eo casu venerabili baiulo Cubellorum qui nunch est vel qui pro tempore ffuerit pro dominacione ipsius loca, licet absenti tanquam presenti, et notario inffrascripto ut publice et autentice persone et ipsam penam a nobis et omnia alia et singula, tam premisa quam inffrascripta, paciscenti, recipienti ac legitime stipulanti, a nobis, nominibus predictis, et quolibet nostrum nomine dicti baiuli et omnium quorum interest vel intererit [...]*

S'estableix el pagament d'una multa diària a satisfer a partir del tercer dia de retard en el pagament o del requeriment per part dels compradors de fer efectiva la pensió deguda.

Preterea nisi nos, principales et fideiutores predicti, aut dicta universitas vel sui singulares, solverimus aut solverint vobis, dicte emptrici, aut vestris aut a vobis ius vel causam habentibus, dictum censuale anno quolibet in dicto termino, inffra spacium trium dierum posquam a vobis vel vestris fuerimus requisiti aut dicta universitas et sui singulares aut paciarii Cubellorum, nomine eius vel eorum. Elapsis ipsis tribus diebus naturalibus, incidamus et incidant ac incurrere volumus, ipso facto, ac dicta universitas et

⁶¹ SABATÉ CURULL, Flocel. "La insolvència municipal a la segona meitat del segle XIV" a: Sánchez, M. (ed.) *Fiscalidad real y finanzas urbanas en la Cataluña medieval*. Barcelona, CSIC, 1999, p. 264.

sui singulares incidant et incurrant, in penam quinque solidorum iaccensium pro pena convencionali pro qualibet die que vobis [± 8] dictam solucionem ffacere dis[±4]erimus ultra suum terminum, omni excepcione, tam iuris quam facti, penitus et [etiam] provisa.

L'import d'aquesta multa, així com el de les altres contemplades en el contracte i també de la pena de terç, es repartien entre el comprador i la cort on s'havia registrat l'escriptura de terç, davant la qual s'interposaven tots els requeriments o plets.

De qua pena, medietas vobis et alia medietas dicto baiulo adquiratur, iure aliquo sive foro non obstantibus ullo modo.

Es fa constar que no es considerarà cap pagament que no estigui documentat amb l'època corresponent:

[...] nisi infra spacium trium dierum post eius oppositionem continuo numerandorum probata ffuerit ipsa solucionis, excepto per publicum instrumentum manu publica confectum,[...]

Els venedors renuncien a totes aquelles demores a les quals puguin tenir dret, per concessió, gràcia o privilegi reial o senyorial:

[...] promitemus vel consenciemus, palam vel ocellte, per nos vel interpositam personam vel personas, cartam aliquam vel cartas seu respectum ius vel factum, continens sex mensium spacium seu alicuius elongamenti gratiam, preces, inducciones vel supersedimenti a domino papa vel eius legato, a domino rege Aragonum, a domina infantissa Maria, incliti domini infantis Fferdinandi, bone memorie, marchionis Dertusie et domini Albarachino uxore, nec a coniugibus, filiis aut procuratoribus vel officialibus ipsorum vel alterius earum vel ab aliqua alia potenti persona, eclesiasticha vel seculari, quicumque fulgant dignitate, per quam vel quas vos vel vestri distringi positus ad prorogandam seu elongandam solucionem dicti censualis vel pensionis aut pensionum eiusdem, in toto vel in aliqua eius parte, vel aliorum predictorum seu infrascriptorum vel alicuius eorum, imo gratis et ex certis sciencis nostris, per nos et omnes heredes et succesores nostros et cuiuslibet nostrum et per dictam universitatem et eius singulares et quemlibet eorum, dicto sex mensium spacio et omnibus cartis, graciis, literis, privilegiis et rescriptis, precibus, induccionibus et supersedimentis inpetratis et impetrandis, aut

motu proprio concessis et concedendis, renunciemus penitus et expresse ac si hic de eisdem expresa mencio haberetur.[...] sub pena quinquaginta solidorum iaccensium ultra periuriam incuramus et incurere volumus ipso facto pro qualibet vice,[...]

Renuncien també al dret de vendre, empenyorar, alienar etc., els béns que garanteixen el pagament de les pensions fins a la llució del censal i el pagament de totes les pensions i multes en les quals hagin pogut incòrrer.

[...] renunciemus per pactum, sola hostencione huius publici instrumenti, pignorarare, emparare, capere et ocupare, emparari, pignorari, capi et occupari ffacere semel et plures quandocumque et quocienscumque expedierit omnia et singula bona nostra et cuiuslibet nostrum et heredum nostrorum et cuiuslibet nostrum et dicte universitatis et singularium suorum et cuiuslibet eorum, tam mobilia quam immobilia et tam animalia aratoria, quam instrumenta arandi quam etiam alia bona privilegiata et non privilegiata ubicumque fuerint et quocumque, tam intus clausuras quam extra, et ea vendere, distrahere et in eis execucionem facere aut fieri facere usque ad integram solucionem et satisfaccionem dicti censualis aut pensionum debitarum eiusdem vel residui earundem penarum, missionum, interesse et expensarum et omnium aliorum singularum premisorum et inffrascriptorum [...]

Queda també estipulat en el document, en cas d'impagament, l'assignació d'hostatges i el lloc on aquests seran retinguts i en quines condicions seran alliberats:

Ultra [qua], nisi nos solverimus vobis, dicte emptrici, et vestris et quibus volueritis, anno quolibet, in dicto termino,[...] alii tres de melioribus dicti loci, cui nunch sunt vel fuerint, infra espacium trium dierum postquam a vobis vel vestris fuerimus requisiti aut fuerint, verbo vel in scriptis, ad domos in platea vel ubicumque intrabimus personaliter vel intrabunt locum de Mongay et ibi, vobis et vestris, tenebimus hostagium personalem nostris et dicte universitatis et singularius suorum propriis misionibus, sumptibus vel expensis, absque misione vestri et vestrorum aliqua vel expensa. Et ab ipso loco non exiemus nec exhibunt nostris vel suis propriis pedibus vel alienis nec aliquo alio ingenio, arte vel exquisito colore sine vestri vel vestrorum voluntatem et expresa licencia, petita et obtenta, donech vobis vel vestris in dicto censuali aut pensione eiusdem penis, dampnis, misionibus et expensis et

aliis predictis et infrascriptis fuerit plenarie et integre satisfactum, sub pena quinque solidorum iaccencium, quam incurrant [+/-5] etiam heredes et cuiuslibet nostrum et dicta universitas et eius singulares incurant, ipso facto, ultra periuriam, pro qualibet die et vice, qua vel quibus dictum hostagium vobis vel vestris tenere distulerimus aut recusaverimus quoquo modo.

Per altra banda, es comprometen, els venedors, a no litigar sobre el contracte:

Et renunciamus omni beneficio appellacionis et provocacionis et omnibus causis nullitatibus que adversus dictam sentenciam seu preceptum de solvendo posent dici, aponi vel allegari, de iure vel de facto, aliqua racione.

A més de les renunciacions a les excepcions contemplades en el dret romà que hem vist a l'inici d'aquest apartat, els venedors renunciaven també als seus furs:

Renunciantes ex foris nostris propriis et curie dicti loci Cubellorum, submitimus nos et quemlibet nostrum et bona nostra et cuiuslibet nostrum et dicte universitatis et singularium suorum foro, districtui et examini dicti baiuli Cubellorum et spaciis X dierum qui peditibus pro citacionibus conceduntur, et spaciis etiam triginta dierum et trium qui executionibus dantur pro bonis mobilibus et immobilibus distrahendis, et spacio quadri[mensuri] quod datur condempnatis in accioni personali, et omnibus aliis spaciis quibus nos vel alter nostrum aut dicta universitas vel eius singulares posemus aut posent defendi aut modo aliquo iuvari.

Renunciem també a les Constitucions de Catalunya, segons les quals no es poden empenyorar o comprometre els animals de treball, així com a altres drets:

Renunciamus etiam constitutionibus generalibus Cathalonie, pacis et treuge, prohibentibus animalia aratoria vel instrumenta arandi pro debitis pignori. Renunciamus insuper omni iuri dicenti personas liberas loco pignoris vel obsidionis pose minime detineri. Renunciamus etiam oblacioni libelli et omni spacio [citorium] factarum et [±8] que de iure, usui, consuetudine vel urbanitate conceditur vel concedi solent.

En alguns dels censals morts que hem treballat es documenten clàusules sobre la transmissió de la possessió corporal o la disposició del venedor a fer-ho. En altres casos, aquesta clàusula s'ha obviat encara que no hem pogut establir la causa d'aquesta omissió, en qualsevol cas podem dir que no es tracta d'una clàusula obligatòria per a aquesta tipologia documental. La fórmula per fer-ho varia poc d'un document a un altre. Transcrivim a continuació dos dels exemples que tenim documentats per tal d'il·lustrar aquest punt. El primer correspon a la venda, entre particulars feta l'any 1372, d'un censal que havia estat creat i venut prèviament per la universitat de Cubells l'any 1363:

*Eycientes nos et nostros de predictis a corporali ac tenedone possessione. Mitentes vos et vestros de premisis in corporalem ac tenedonem possessionem iuris et facti. Confitentes nos interim dictum censualem quod vobis vendimus, cum omnibus suis accessoriis, vestro nomine precario possidere quousque de predictis corporalem aprehenderitis possessionem*⁶².

El segon exemple correspon a un censal creat i venut per la universitat de Cubells:

*Confitentes nichilominus, nominibus quibus supra, per nos et omnes nostros heredes et succesores et cuiuslibet nostrum et per [± 5] universitatem et eius singulares et quemlibet ex eis dictum censuale ac pensiones eius vobis et vestris ac quibus volueritis annis singulis exsolvendum vel exsolvendas vestri et vestrorum nomine precario possidere, donech de eodem posesionem vel quasi [adepta] fueritis corporalem, quam aprehendendi ip[± 3] [± 4] licite retinendi ac faciendi omnes vestras voluntates et vestrorum deinceps plena vobis et vestris conferimus potestate*⁶³.

⁶² AHMC pergamins. Document: XIV/012

⁶³ AHMC pergamins. Document: XIV/006

Abans de finalitzar el document, un cop més, es tornen a assegurar les garanties sobre les quals es fonamenta el pagament de les pensions. En aquest cas, tots els béns dels principals, dels fiadors i de tots i cadascun dels habitants de la universitat. Dins aquestes garanties cal contemplar la clàusula d'evicció, molt habitual en totes les compravendes, per la qual el venedor s'obligava a respondre de la reclamació d'un tercer sobre la cosa venuda.

Et pro omnibus aliis et singulis supradictis attendendis firmiter et complendis, et pro guirentia et eviccionem premisorum penis, dampnis, interesse et ex [± 4]ssis ffaciendis in litem et extra, tam principalles quam fideiusores, obligamus vobis, dicte emptrici, et vestris ac dicto baiulo et notario inffrascripto, ut [± 6] recipienti, paciscenti ac legitime stipulanti a nobis et a quolibet nostrum, hec omnia et singula supradicta pro vobis et dicto baiulo [± 5] dicta et omnibus illis quorum interest vel intererit omnia et singula bona nostra et dicte universitatis et eius singularium, presencium et futurorum, et cuiuslibet eorum mobilia et immobilia, previlegiata et non previlegiata ubique, habita et habenda.

El document conclou amb aquestes i altres garanties i penes per incompliment i, sovint, amb el jurament dels síndics de complir tot el que hi està estipulat.

L'escatocol conté les fórmules habituals que indiquen data i lloc en el qual va ser redactat el document, les suscripcions dels síndics que han venut el censal i també les dels fiadors. A continuació segueixen les signatures dels testimonis de l'acte i, finalment, la clausura del notari, amb la suscripció que indica quin és el seu lloc d'actuació i sota quina autoritat treballa, i amb la indicació de les esmenes i adicions que ha fet en el text.

A continuació es redacta l'època corresponent a la recepció del capital producte de la venda del censal. Sovint la trobem al mateix pergamí o bé redactada en un pergamí més petit que es cus al que conté el

document de venda, encara que també podem trobar-la escrita en un pergami independent. En aquest document, el venedor acredita que el comprador ha satisfet l'import de la venda i el motiu d'aquest cobrament, donant detalls del censal venut, la pensió anual, la data i el domicili de pagament amb les renúncies habituals:

*Noverint universi quod ego Iacobus Massen [...] confiteor et recognosco vobis, Berengario Corn, mercatori civi Barchinone, quod solvistis michi, ad meam voluntatem, omnes illos duodecim mille solidos monete Barchinone pro quibus seu quorum precio ego, dictis nominibus, vendidi vobis et vestris et quibus velitis, perpetuo, mille solidos prefate monete, censuales, annuales, rendales et perpetuales in nuda percepcione vocatos de censal mort, habendos et recipiendos per vos et vestros et quos volueritis, a quarta die presentis mensis marcii proxime ventura[...]*⁶⁴

4.2.1.5 Les confessions judicials: una garantia més per als compradors

Hem vist al llarg d'aquest capítol diverses formes de garantir als compradors el cobrament de les pensions aparaulades en el contracte de venda del censal o violari corresponent, des de la implicació directa de l'autoritat, reial o senyorial, compromentent-se a actuar amb els seus oficials en cas d'incompliment, o assegurant no arriscar les rendes del municipi emissor del deute, fins les penes de terç. I, encara més, amb els hostatges que prometien lliurar els venedors, triats entre els veïns més rics i considerats de la vila. Però, sobretot, al darrer terç del segle XIV, quan l'endeutament municipal havia crescut exponencialment i les dificultats de pagament de les universitats es feien més patents, es generalitzà una nova forma de garantia: les confessions judicials.

⁶⁴ AHMC pergamins. Document: XIV/017

Aquestes confessions es feien, a petició del comprador, davant un oficial laic o eclesiàstic, tot i que sovint es feia davant d'ambdós, a fi i efecte de deixar completament lligat el pagament de la pensió. A l'arxiu de Cubells es conserven set d'aquestes confessions, quatre fetes davant un oficial eclesiàstic i tres davant un oficial laic⁶⁵.

Aquests documents tenen una estructura formal pràcticament idèntica, encara que es diferencien, evidentment, en el tipus de pena que dictava l'oficial corresponent. Ambdues parts, venedor i comprador, compareixien davant l'oficial laic o eclesiàstic, a petició sempre de la part compradora, que establia l'objectiu de la compareixença:

Coram vobis, venerabili et prudenti viro domino Vincencio Moratonis, in decretis bacallario, officiali decanatus Urgelli pro reverendo domino Urgellensi episcopo, conquerendo vel eis modo et forma quibus melius intencioni sue et proposito valeat adaptari, proponit Efranciscus de Ramonet, procurator dictorum emptorum et emptricium quod Iacobus Massen, ville Cubellorum, syndicus, actor et procurator ut supra, nomine suo proprio et ut procurator, syndicus et actor universitatum predictarum et earum singularium, locorum, villarum et castrorum terre dicti Marchinatus, vendidit et concessit, [segueixen els noms de tots els compradors representats per Francesc de Ramonet amb les quantitats comprades per cadascun d'ells]. De quibus pensionibus fuerun firmata per dictum Iacobum Massen, nominibus predictis, octo vendicionum instrumenta in pose dicti Anthoni Belveer, notarii, prima die marcii, anno predicto, scilicet cuilibet ipsorum emptorum unum vendicionis instrumentum pro sua annua pensione.

Seguidament, s'exposen les pensions establertes per a cada comprador i el for o raó a la qual s'han venut les pensions, expressat en tant per mil. S'especifica també el dia i el lloc de pagament de cadascuna d'aquestes pensions.

⁶⁵ AHMC pergamins. Document: XIV/021; Document: XIV/022; Document: XIV/034; Document: XIV/035; Document: XV/001; Document: XV/002; Document: XVI/002B. Hem transcrit, a tall d'exemple, el document XIV/022 a l'apèndix documental.

Tot seguit, el representant del comprador presentava la seva petició al tribunal:

Quare dictus Ffranciscus de Ramonet, procurator qui supra, petit et requirit prenommatum Iacobum Massent, nomine suo proprio ac ut sindicum, actorem et procurtorem qui supra hic presentem et dictas universitates, villas, loca et castra terre dicti Marchionatus et eius singulares, tam presentes quam futuros, et quemlibet eorum insolidum, licet absentes, condempnari et compelli per vos, dictum officialem predictum ad solvendum et liberandum dictis emptoribus et emptricibus et suis, perpetuo quolibet anno et in dicto termino quantitates censulium predictorum, sine omni requisicione, accione, convencionem, reconvencionem, deduccione et compensacione post positis totaliter et remutis, sub pena excomunionis iamdicta.

Aquesta petició quedava satisfeta per la promulgació de la sentència – preventiva- d'excomunió pel síndic dels venedors i els seus representats:

Idcirco, per hanc nostra excomunionis sentenciam quam in hiis scriptis ferimus, condempnamus dictum Iacobum Massent, nominibus predictis, hic presentem, et singulares universitatum, villarum, locorum et castrorum superius nominatorum, tam presentes quam futuros, et quemlibet ipsorum insolidum, licet absentes ad solvendum, tradendum et liberandum dictis emptoribus et emptricibus et suis et cuilibet ipsorum aut cui seu quibus voluerint dictas pensiones censualium predictorum quolibet anno, perpetuo, in prefato termino et expensas, missiones, dampna et interesse ac salaria eorundem censualium. Et ad servandum, tenendum, attendendum et complendum dictis emptoribus et suis aut quibus voluerint omnia et singula supradicta in petitione predicta contenta et eciam que continentur in instrumentis vendicionibus pensionum dictorum censualium. Et nichilominus, monemus primo, secundo, tercio et peremptorio termino prefatum Iacobum Massen, venditorem qui supra, nominibus predictis, ac omnes superius nominatos quorum syndicus, actor et procurator extitit, quatenus quolibet anno soluciones dictarum pensionum censualium predictorum et omnia et singula supradicta compleant et observent dictis emptoribus et suis, perpetuo, in dicto termino. Alioquin, nunc ut extunc et tunc ut exnunc, in ipsum Iacobum Massen, venditorem qui supra, nominibus iamdictis, et in singulares superius nominatos et quemlibet ipsorum

*insolidum canonicam nostram monicionem premissa propter conceptum huiusmodi in scriptis excomunionem sententiam ferimus ac etiam promulgamus*⁶⁶.

Es tracta en aquest cas d'una confessió davant d'un oficial eclesiàstic i la pena per incompliment de contracte, és per tant, una sentència d'excomunió. En el cas de les confessions laiques el tribunal sentència al compliment de les penes ja previstes en el document de creació i venda del censal, és a dir la pena de terç, registrada a la pròpia cort, que en aquest cas era la de Balaguer, així com les despeses i multes que es puguin desprendre de l'impagament de les pensions:

[...] sub pena terciis, nobis acquirenda, simul cum omnibus penis et alis quibusvis salaris, partis, provisionibus, condicionibus, stipulacionibus, contentorum et expressarum in instrumento vendicioni dicti censualis, et de hostatico tenendo, [...] per hanc nostram sententiam in hiis scriptis, condemnamus et preceptimus.

4.2.1.6 El pagament de les pensions. Les èpoques

Un cop més la manca de llibres municipals, sobretot dels llibres de clavaria, té com a conseqüència que aquest apartat, d'altra banda, com veurem, interessant per diverses raons, quedi menys complet del que ens hauria agradat. Efectivament, si bé es conserven moltes èpoques a l'arxiu de Cubells, aquestes es concentren en un període de temps relativament curt i no cobreixen, ni de bon tros, tot el període que estem estudiant.

Les èpoques o albarans de pagament constitueixen una font molt interessant per tal de veure la puntualitat, o la seva manca, en els

⁶⁶ AHMC pergamins, XIV/021

pagaments, els problemes de liquiditat del municipi, la tolerància dels compradors respecte als retards en els pagaments, etc. També ens permeten, en el cas de Cubells, restituir molts censals dels quals no s'ha conservat el document de creació i venda. Ens permeten també completar, parcialment, la llista dels creditors del municipi, els seus oficis i professions, i la seva procedència geogràfica.

Els documents tenen l'estructura típica d'aquesta tipologia, molt similar en tots ells. El comprador confessa haver rebut del venedor una determinada quantitat de diners indicant si corresponen a la pensió de l'any en curs o a pensions endarrerides, indicant també quin dia s'havia d'haver fet efectiu el pagament.

A l'arxiu de Cubells es conserven quaranta vuit èpoques de pensions de censals morts, totes elles del segle XV, excepte quatre que estan datades al primer terç del segle XVI. Tot i que som conscients que no podem generalitzar a causa del petit nombre de documents conservats, cal destacar que pràcticament totes les èpoques de pensions que es custodien a l'arxiu de Cubells reflecteixen pagaments endarrerits. De fet, els únics pagaments dels quals tenim constància que es realitzaven puntualment són els corresponents al censal mort que es crea mancomunadament amb els altres municipis de les terres del Marquesat⁶⁷, venut, el mes de març de 1381, a un conjunt de ciutadans de Barcelona i del qual ja hem parlat en aquest mateix capítol.

L'endarreriment mitjà és de sis mesos, tot i que trobem pagaments realitzats amb vuit, deu i dotze mesos de retard i, en un 25% dels casos, l'endarreriment és de diverses anualitats. Aquests darrers corresponen

⁶⁷ AHMC pergamins. Document: XV/033; document:XV/035; document:XV/038

sempre a compradors veïns del mateix poble, reforçant així la teoria que era molt més favorable l'endeutament amb els propis veïns, amb els quals es podia negociar diferents terminis de pagament i, com veurem a continuació, l'ajornament de les pensions i les lluïcions.

Aquest és el cas, per exemple, de Guillem de Peramola, veí de Cubells que va rebre el 16 de desembre de 1404 les pensions corresponents als anys 1403 i 1404 que s'havien de pagar per la festa de la Pentecosta, és a dir una amb un any i mig de retard i l'altra amb sis mesos de retard:

*Sit omnibus notum quod ego Guillelmus de Peramola, habitator Cubellorum, confiteor vobis Dominico de Calaforra, collectoris rationis sive tallie ville Cubellorum, quod solvistis michi ex una parte octuaginta duos solidos et quatuor denarios jacenses qui restavant solvere michi pro pensione anni Domini Mⁱ CCCCⁱ tercii ex illo censuali quod universitas dicte ville michi facit in festo Pentecostes. Item ex alia parte solvistis mihi octoaginta sex solidos et octo denarios pro pensione termini sive festi proxime preteriti [...]*⁶⁸

També alguns dels creditors de Barcelona, o altres llocs, cobraven amb un retard considerable, com ara les monges del Monestir de Sant Pere de les Puel·les que van cobrar el 23 de novembre de 1422 la pensió que havien d'haver cobrat per la festa de santa Llúcia de l'any anterior.

Aquests endarreriments impliquen d'altres despeses com ara el pagament, per part dels deutors, del salari del procurador que s'havia d'encarregar de reclamar el deute en nom dels compradors. Ho veiem reflectit en l'època que atorguen Ramon Desplà i la seva muller Cardoneta el 28 d'abril de 1415 a Organyà:

Sit omnibus notum quod nos Raymundus de Plano et Cardonita, eius uxor, ville Organiani, ex certis nostris scientiis, confitemur et in veritate recognoscimus vobis venerabili Arnaldo de Mongay, Petro de Monçonís,

⁶⁸ AHMC pergamins. Document: XV/014

absentibus tanquam presentibus, et Salvatori de Clusa, presenti, paciariis anno presenti ville de Cubellis, et universitate dicte ville et singularibus eiusdem et suis, quod solvistis nobis, bene et plenarie omni nostre voluntati, numerando per manus vestri predicti venerabili Salvatoris de Clusa, septuaginta sex libras et terdecim solidos jaccenses ex illis centum viginti libris et quinque solidis qui nobis solvi debuissent per dictam universitatem ratione pensionum nobis cessatarum duorum censalium mortuorum que eadem universitas nobis facit certis anni terminis usque in proximo venienti festo Sancte Crucis mensis madii proxime subsequenti inclusive.

*Item ex alia parte solvistis nobis pro salario Ludovici Martini, procuratoris nostri, qui circa premissa vaccavit, sex florenos auri Aragonum et duos solidos [...]*⁶⁹

Podem pensar, a la vista de la documentació de què disposem, que, tot i les clàusules de penalització de les cartes de venda i de les confessions judicials, on veiem que les multes per impagament comencen a partir del tercer dia de demora, hi havia un cert marge de maniobra, ja que, com hem dit, la major part de les èpoques indiquen un endarreriment en el pagament, sovint superior als sis mesos. És probablement a partir d'aquest termini d'endarreriment, o fins i tot superior, que comencen les actuacions de penalitzacions que sabem que es van produir.

En el cas dels crèdits mancomunats, la cosa es complicava, ja que l'endarreriment d'un sol municipi afectava a tots els altres que eren responsables, solidàriament, del pagament de les pensions. En aquestes circumstàncies els municipis que havien aconseguit reunir els diners intentaven pagar la seva part del deute, encara que el creditor no acostumava a acceptar-ho, ja que volia poder exercir la pressió necessària per cobrar la totalitat de la pensió. A l'arxiu de Cubells es conserva un requeriment que il·lustra molt bé una situació com

⁶⁹ AHMC pergamins. Document: XV/027

aquesta⁷⁰. El dia 6 de novembre de 1400, Guillem Mallol, veí de Cubells, es va presentar a casa del ciutadà de Barcelona Romeu Llull, situada al Born, i en presència de Pere Mallol i Marià Mallol, mercaders i ciutadans de Barcelona, i de Gerard Barceló, escrivà jurat, va sol·licitar que Romeu Llull acceptés la quantitat de 50 florins, 5 sous i 7 diners que corresponien a la part que havien de pagar les viles de Cubells i Alòs per la pensió d'un censal mort que en Romeu Llull tenia amb tot el Marquesat i pel qual havia de cobrar 50 lliures anuals. En Romeu Llull es va negar a acceptar aquest pagament tot al·legant que volia cobrar la totalitat de la pensió. És per aquesta raó que en Guillem Mallol va dipositar els 50 florins 5 sous i 7 diners a la taula de canvi d'en Francesc Gualbes.

4.1.2.7 Reduccions d'interès i altres pactes amb els creditors

A Cubells succeeix el mateix que als municipis més grans que ja han estat estudiats, com ara Cervera, Reus o, fins i tot, Barcelona. A causa de les grans dificultats financeres que tenien, sovint no podien pagar a temps les pensions degudes, iniciant-se així, tal com ja he apuntat, un procés d'endeutament crònic que aconsellava als creditors rebaixar les quantitats percebudes en concepte de pensió anual per tal de poder-les cobrar. Al parer de Flocel Sabaté⁷¹, els acords per tal d'aconseguir retardar els pagaments o efectuar-los de manera fragmentada sovintegen, arribant a uns percentatges d'entre el 10% i el 20% segons la

⁷⁰ AHMC pergamins. Document: XIV/051

⁷¹ SABATÉ CURULL, F. "La insolvència municipal a la segona meitat del s. XIV" p. 270

zona, a la darrera dècada del segle XIV. A l'Arxiu de Cubells hi ha dos exemples d'aquest cas de reducció de les pensions, tots dos de principis del segle XV.

El 4 d'octubre de 1407 Francesc Martorell, atesa l'extrema pobresa de la universitat i el veïns de Cubells i sentint pietat per la situació d'aquest poble⁷², va reduir les pensions de diversos censals que cobrava de la universitat de Cubells a la meitat, passant a ser de 12.000 sous per 1000 a 24.000 sous per 1.000, és a dir l'interès d'aquests crèdits va passar del 8.33% al 4.16%. Francesc Martorell posseïa aquests censals per la compra que havia fet, en nom seu i dels seus germans, el seu tutor. Es tractava de diversos censals, el primer dels quals datava de 1352 i el darrer de 1382. Per l'acte de renúncia a la meitat de les pensions, aquest creditor va passar de cobrar anualment 447 sous i 6 diners a cobrar-ne 223 sous i 9 diners. El 5 de juliol de 1429, Francesc Martorell, juntament amb la seva dona Barcelona, van vendre aquests censals a Antoni Cardona, veí de Lleida, ja al 4.16% d'interès⁷³.

En l'altre exemple que tenim no es tracta de la reducció de l'interès dels crèdits sinó que el que es pacta és el fraccionament de la lluïció de diversos censals. Efectivament, Ramon Berenguer Despens, procurador general del Marquesat, i Jaume de Prat, batxiller en decrets, oficial del deganat d'Urgell i rector de la parròquia de Cubells, van aconsellar diversos creditors, veïns de Cubells, que acceptessin fraccionar la lluïció de diversos censals al llarg de vint i quatre anys. Les obligacions de pagament de les pensions dels nombrosos censals, deutes i crèdits que tenien havien portat la vila a una situació financera insostenible. Si bé

⁷² [...] *ego dictus Ffranciscus Martorell misertus de insuportabili ac gravi paupertate universitatis loci Cubellorum et eiusdem singularium* [...]

⁷³ AHMC pergamins. Document: XV/053

haurien de continuar pagant, durant els vint i quatre anys establerts en el pacte, aquests pagaments es podien deduir del capital prestat, ja que es feien en concepte de lluïció fraccionada en lloc de en concepte pensió. Un cop transcorregut el termini fixat el deute quedaria extingit, amb el conseqüent alleujament de les finances municipals⁷⁴.

[...] Attendentes etiam quod vos, dicti creditores, precibus et tractatu aliquorum proborum hominum, et signanter honorabilium dominorum Raymundi Berengarii Despens, procuratoris generalis tocius terre Marchionatus, et Iacobi de Prato, in decretis bacallarii, officialis dechanatus Urgelli et rectoris dicte ville, [compaciendo] de ipsis universitate et singularibus antedictis, dicta vestra censualia tornastis et reduxistis ad debitum planum sub condicionibus tamen infrascriptis.[...] Volentes igitur premissa per nos vobis cum effectu adimplere, cum hoc presenti publico instrumento promittimus et bona fide convenimus quod singulis annis dictas peccunie quantitates, prout superiur continetur, vobis et vestris et cuilibet vestrum solvemus pro proprietatibus dictorum vestrorum censualium et luicionem eorundem per totum dictum tempus viginti quatuor annorum, et singulares qui inde fuerint dicte universitatis solvere habeant et teneatur omni exceptione remota.

Els creditors, per la seva banda, es comprometen a signar les lluïcions, passats els vint-i-quatre anys, si s'han complert tots els pagaments, posant, però, algunes condicions que enumeren al document:

Et vice versa, nos, dictus Petrus Bertran, Berengerona, uxor Borracii Serra, quondam, Guillelmus de Peramola, Salvator de Clua, Bernardus Bertran, Anthonius Bertran, Guillelmus Guillelmi Arnaldi, Arnaldus Domènech, Guillelmus Ferran, Iohannes Solsona et Fferrarius de Perles, creditores, et quilibet nostrum, promittimus quod seroatis et completis per vos omnibus supradictis, teneamur vobis restituere instrumenta censualium predictorum et facere et firmare instrumentum absolucionis et deffinicionis de dictis censualibus et proprietatibus eorundem dictis viginti quatuor annis completis et transactis.

⁷⁴ AHMC pergamins. Document: XV/020.

Volumus tamen nos, supradicti creditores et quilibet nostrum quod si aliquis dicte universitatis habitatores seu recipiens aliquod censualem seu aliquam pensionem censualium super universitate et singularibus eiusdem, non reduxerit seu tornaverit illud censuale ad debitum planum, prout nos superius nominati fecimus, infra spacium trium annorum computadorum a die compositionis seu avinencie facte quod dictum pactum, compositio seu avinencia sit nulla, irrita et cassa et quod nos, dicti creditores, simus in iure in quo eramus ante huiusmodi compositionem.

Volumus etiam nos, predicti creditores, quod collector tallie teneatur recipere in solucionem tallie predictas quantitates in terminis assuetis in contractibus censualium, et si aliquid super[fuerit] seu restaverit, quod incontinenti teneatur solvere [restam].

Etiam volumus nos, creditores predicti, quod si aliqua pensio seu alii pensiones de preteritis temporibus debeatur seu debeantur nobis seu alicui nostrum, quod collectores talliarum habeant eam vel eas recipere in solucionem talliarum donec nobis fuerit solutum quod debeatur, et hoc habeant recipere in primis terciis talliarum.[...]

En aquest cas veiem clarament com el fet que els creditors de l'ajuntament fossin els propis veïns afavoria l'obtenció de millors condicions o, com en aquest exemple, es podia arribar a un acord de refinançament del deute. En efecte, a partir d'aquest acord, els pagaments anuals que la universitat feia a aquests veïns/creditors permetia anar reduint el deute, ja que es feien a compte de l'amortització del capital prestat. Com hem vist, el que s'ajornava era la lluïció dels crèdits, és a dir, passats els vint i quatre anys pactats aquests quedarien completament pagats.

4.1.2.8 Les èpoques de lluïció: l'extinció del deute

L'època de lluïció documentava la redempció del deute. En aquest document el creditor reconeixia haver rebut la totalitat del preu del censal i també la part corresponent al prorrateig de la pensió de l'any en curs. En el moment de la lluïció es retornava el contracte de venda del

censal al deutor o venedor. En aquest moment quedava, també, cancel·lada l'escriptura de terç amb la corresponent anotació en el registre de la cort on aquesta havia estat registrada, així com la confessió judicial davant l'oficial eclesiàstic i la conseqüent sentència preventiva d'excomunió.

Necminus restituo vobis, seu pro vobis dictis Guillelmo Martorelli, Bernardo Bondia et Anthonio Bertrandi, instrumentum dicte mee empcionis, una cum apocha solutionis precii eiusdem, et instrumentum etiam principale empcionis dicti venerabilis Iohannis de Plano et cetera instrumenta predicta, et quoddam eciam translatum auctenticum factum de instrumento interdicti et excomunicacionis sentencie que pro dicto censuali audita et suscepta fuit per dictum Iacobum Massen, syndicum, procuratorem et actorem predictum, in posse dechani Urgelli. Et etiam cancello et cancellari facio de presenti scripturam tercii de dicto censuali factam in curia venerabilis vicarii Barchinone, quatenus spectat ad me pretextu dicti mei censualis; ipsam cancellare volens.

A l'arxiu de Cubells es conserven set èpoques de lluçió, sis corresponen a censals morts i una a un violari.

No hi ha una pauta en quant al temps transcorregut entre la creació del censal i la seva redempció. En dos dels casos, el temps transcorregut és relativament curt, de nou i deu anys, en d'altres, per contra, passen més de trenta anys entre la creació i la lluçió. Tanmateix tenim diverses referències de censals que perduren encara més en el temps.

4.2.2 Els documents de l'arxiu de Cubells

A continuació presentem una relació dels documents relatius a la creació i venda de censals morts emesos per la universitat de Cubells i que es conserven al seu Arxiu. Curiosament, s'han conservat quasi exclusivament, excepció feta de dos casos, aquells censals que havien estat venuts a veïns del poble de Cubells o dels pobles de la comarca.

Sabem, però, per les èpoques i per la recerca realitzada en d'altres arxius, que la universitat de Cubells estava fortament endeutada amb ciutadans de Barcelona i de Lleida.

D'altra banda, tal com hem assenyalat en un altre capítol d'aquesta tesi, l'arxiu medieval de Cubells ha patit diverses desmembracions i espolis i, en conseqüència, manquen molts documents dels quals tenim constància que en un moment o altre van existir. Al final del proper apartat inclourem els censals dels quals tenim coneixement per diverses fonts, però dels quals no s'ha localitzat el document de creació i venda a l'arxiu de Cubells.

Taula 7: Relació de censals morts emesos per la universitat de Cubells, conservats a l'Arxiu municipal.

Doc.	Data	Data top.	Capital ¹	Pensió	Int. %	Comprador
4	1363/05/23	Cubells	800 s	66s 8d	8,33%	Berenguer de Na Roja, de Cubells
5	1363/05/23	Cubells	1200 s	100 s	8,33%	Ermessenda vídua de Ramon d'Alòs, de Cubells
6	1367/03/02	[Cubells]	1200 s	100 s	8,33%	Ermessenda vídua de Ramon d'Alòs, de Cubells
7	1367/03/29	Cubells	2400 s	200 s	8,33%	Ramon Reverdit, de La Sentiu
8	1367/05/02	Cubells	1200 s	100 s	8,33%	Balaguer Ramoneda, prevere, de Cubells
9	1367/09/23	Cubells	600 s	50 s	8,33%	Balaguer Ramoneda, prevere, de Cubells
11	1371/04/10	Cubells	1200 s	100 s	8,33%	Bertran Montgai i una altra persona, de Cubells
14	1373/05/06	Cubells	3600 s	300 s	8,33%	Francesc Amiguè, de Cubells

¹ Les quantitats precedides d'asterisc són en sous barcelonesos mentre que la resta són en sous jaquesos.

Doc	Data	Data top	Capital	Pensió	Int	Comprador
22/23	1381/03/09	Barcelona	*236400 s	*20675 s	8,33% 7,70%	Diversos compradors de Barcelona (vegeu quadre de detall a l'apartat 4.3.1)
24	1382	Terme d'Alòs	5640 s	470 s	8,33%	Balaguer de Ramoneda, Guillem Gassià, Pere de Vallosera i Ramoneta, tots de Cubells.
29	1386/01/29	Camarasa	8000 s	500 s	6,25%	Guillem Gassià, prevere, de Cubells
32 ²	1389/04/26	Cubells	6600 s	476 s 6 d	7,22%	Berenguer de Montsonís, Borràs Serra i Borràs Montany, de Cubells
34	1390/08/16	Camarasa	*5000 s	*416s 8d	8,33%	Ramon d'Espés, cavaller, senyor dels llocs d'Espés i de la Millera
38	1390/12/29	Cubells	4200 s	300 s	7,14%	Pere de Salars, prevere d'Os de Balaguer i Pere de Fontllonga
42	1392/06/23	Cubells	*9000 s	*700 s	7,78%	Comunitat de Santa Maria de Gualter
45	1392/11/12	[Àger]	1450 s	100 s	6,90%	Guillem de Bellver, canonge d'Àger i prior de Montmagastre i Ramon de Blancafort, prevere
47	1395/03/24	Cubells	8000 s	500 s	6,25%	Ramon Desplà i la seva muller Cardoneta, d'Organyà

² Aquest censal el venen a diferents compradors. Les pensions es cobraran de la manera següent: Berenguer de Montsonís, fill de Berenguer ha comprat 1.200 sous jaquesos pels quals cobrarà 85 sous, 8 diners i 1 òbol jaquesos de pensió anual; Borràs Serra, fill de Borràs, 2.400 sous jaquesos, pels quals es pagaran 176 sous i 5 diners jaquesos; Guillemona, filla del difunt Arnau Guaçeta, 1.600 sous jaquesos pels quals pagaran, cada any, 114 sous, 3 diners i 1 òbol jaquesos; Borràs Muntanyà 1.400 sous jaquesos pels quals pagaran 100 sous jaquesos anualment.

Doc	Data	Data top	Capital	Pensió	Int	Comprador
50	1397/12/11	Agramunt	*3600 s	*300 s	8,33%	Elvira, veïna de Tarragona, filla de Pere Ferrandis, de Santander, al regne de Castella
54	posterior a 03/04/1387	[Cubells]	2400 s	200 s	8,33%	Antoni Corçà, de Vilanova de Bellpuig
57	1403/05/03	Camarasa	4000 s	250 s	6,25%	Ramon Desplà i la seva dona Cardoneta, d'Organyà
58	1403/09/18	Terme de Puigvert	1800 s	150 s	8,33%	Berenguer de Bellver, de Bellver de Sió
112	1432/09/05 / 1436/10/29 ³	Cubells / Balaguer	84000 s ⁴	7000 s	8,33%	Diversos creditors i institucions de diferents llocs de Catalunya
124	1502/09/05	Sanahuja	*150 ll	*150 s	5,00%	Pere Rovira, de Sanahuja
127	1519/12/02	Gerp	*200 ll	*200 s	5,00%	Antoni Corçà, de Vilanova de Bellpuig

³ Les dates extremes que figuren com a data del document corresponen a la data de la ferma dels primers i dels darrers creditors.

⁴ Aquest censal el venen a diversos creditors i institucions de diferents llocs de Catalunya. En el document s'aproven uns capítols on es relacionen els drets i deures dels homes de Cubells en relació al pagament de la pensió i les quantitats que s'han de pagar a cada creditor. Al document, format originàriament per tres peces de pergami cosides, li manca la primera peça, per tant no coneixem el capital venut, l'hem calculat a 12000 per miler, for de la majoria dels censals que tenim per aquestes dates, encara que podria oscil·lar en una forquilla més àmplia.

4.2.3 *El negoci del deute.*

A mitjans del segle XIV encara es qüestionava la licitud moral dels censals morts i violaris com a fórmula creditícia, tot i que, en realitat, la crítica s'adreçava més cap a la improductivitat dels diners que no pas cap al seu caràcter de possible usura⁷⁹. D'aquesta manera ho expressava Francesc Eiximenis, lamentant-se del fet que els diners, així invertits, se sostreien a d'altres activitats econòmiques més productives i profitoses per a la societat:

Deu ésser vedat comprar rendes e violaris a tothom qui puixa mercadejar, car jatsia açò que aitals coses se puixen haver justament, emperò empatxen la mercaderia qui, sens comparació, és millor per la comunitat⁸⁰.

Tanmateix, els creditors, ja fossin petits inversors o grans especuladors, percebien els censals com una inversió segura i lícita, fins al punt que les mateixes institucions eclesiàstiques eren grans compradores de deute públic. En el cas de Cubells, els clergues representen el 25% del total dels creditors documentats, dels quals la major part eren clergues locals, de Cubells o dels pobles veïns. Vull citar, per exemple, el cas de Balaguer de Ramoneda, prevere de Cubells, que acumulava sis censals amb un total de 4.677 sous de capital prestat, o el de Guillem Gassià, també prevere de Cubells, del qual es documenten dos censals amb un total de 9.400 sous prestats o, també, Pere de Salars, prevere d'Os de Balaguer, amb un únic censal de 9.000 sous de capital. La major part dels creditors, però, eren petits inversors, clergues o laics, que percebien unes pensions inferiors als 200 sous anuals. En quant a les institucions religioses creditores del municipi de Cubells, la comunitat de Santa

⁷⁹ VICIANO, Pau. *Els peus que calciguen la terra. Els llauradors del País Valencià a la fi de l'edat mitjana*. València: PUV, 2012, p. 198

⁸⁰ EIXIMENIS, Francesc. *Regiment de la cosa publica. Capítol XXXVIII: com los mercaders deuen ésser afavorits*. Biblioteca Valenciana, recurs en línia disponible a: http://bivaldi.gva.es/catalogo_imagenes/grupo.cmd?path=1000804&responsabilidad_civil=on

Maria de Gualter i el Monestir de Sant Pere de les Puel·les de Barcelona, havien comprat petits censals de 1.450 sous i 1.600 sous respectivament, com veiem eren també quantitats relativament modestes. Hem d'exceptuar, però, el Monestir de Valldonzella que, com ja hem vist, formava part dels "creditors de la Indemnitat", censal del qual en desconeixem els detalls, però que juntament amb dos altres creditors, totalitzava una pensió anual de catorze mil cent vint i cinc sous.

Un altre col·lectiu amb presència significativa entre els creditors de Cubells eren les dones, en la major part vídues, i també els orfes. En tots els casos es tracta d'inversions, relativament petites, realitzades per elles mateixes o pels marits en vida. En altres dos casos consta que la compra va ser realitzada per tutors de menors orfes, que realitzaven la compra en nom dels seus pupils.

En definitiva, podem documentar un doble perfil de creditor. D'una banda, el petit estalviador, generalment local, que busca una renda segura, a llarg termini i, d'altra banda, el gran inversor que especula amb el preu del deute públic, aquest darrer representat, sobretot, per mercaders i professionals residents a les grans ciutats com Barcelona o Lleida.

A més, cal tenir present que el censal va adquirir un valor de canvi en si mateix. És a dir, va esdevenir una mercaderia més amb la qual es podien satisfer deutes o fer inversions. Efectivament, documentem una sèrie de casos en els quals el censal, inicialment adquirit a la universitat de Cubells, va anar canviant de mans per diversos motius. Generalment es tractava d'una simple venda, feta per part del primer comprador, probablement amb la intenció de recuperar el capital invertit. Però, en d'altres casos, es tractava d'una *insolutumdació*, és a dir, de la dació en pagament d'algun deute o obligació. A tall d'exemple, citaré els canvis de mans documentats en un època de lluïció⁸¹, tot i que no és l'únic cas,

⁸¹ AHMC, pergamins. Document: XIV/032

els nombrosos canvis de mans d'aquest censal el fan idoni per mostrar aquesta pràctica.

En aquest document, Bertran Nicolau reconeixia rebre dels representants de la universitat de Cubells la quantitat de 6.000 sous en concepte de lluïció d'un censal mort. Els 6.000 sous corresponien a la meitat d'un censal de 1.000 sous de pensió i 12.000 sous de preu –o millor dit de capital- que tots els pobles del Marquesat, conjuntament, havien venut a carta de gràcia a Joan Desplà, doctor en lleis de Barcelona, el 1381. Joan Desplà el va vendre a Miquel Desbosc 31 d'agost de 1381, amb escriptura en poder de Pere Descolls, notari públic de Barcelona. El 12 de desembre de 1385, Miquel Desbosc, hereu universal del seu germà Pere Desbosc, havent de tornar a Ferrer de Gualbes, banquer, 6.000 sous que aquest li havia avançat per tal de poder restituir a Maria, vídua del seu germà Pere, el dot, l'esponsalici i d'altres drets que aquesta tenia sobre els béns del dit Pere en el moment de la seva mort, i com que aquest pagament li era molt oneros, i per tal d'evitar que representés una càrrega pels seus hereus, va cedir al seu banquer, en concepte d'insolutumdació, 6.000 sous del censal de 12.000 sous que havia adquirit el 1381, amb escriptura en poder de Jaume Tortosa, escrivà reial i notari públic per tots els dominis reials. Aquest darrer document es custodia també a l'arxiu de Cubells⁸².

Presentem, a continuació, una relació dels censals morts, emesos per la universitat de Cubells, que, al llarg dels anys, van anar canviant de mans. En alguns casos per satisfer deutes. En d'altres, probablement, perquè el creditor necessitava recuperar el capital que, com ja hem dit, el deutor no tenia cap obligació, en principi, de retornar, ja que el pagament de les pensions no significava, en cap cas, l'amortització del capital prestat.

⁸² AHMC, pergamins. Document: XIV/026

Taula 8: relació dels censals cedits o venuts per part dels compradors inicials

Doc. ¹	Data	Data top.	Venedor	Comprador
12	1372/07/06	Cubells	Berenguer de Na Roja i la seva muller Esclaramunda, de Cubells	Ramon Reverdit, de La Sentiu
28	1385/12/12	Barcelona	Miquel Desbosc, ciutadà de Barcelona	Ferrer de Gualbes, ciutadà de Barcelona.
30	1386/06/30	Cubells	Francesc Amiguè, de Cubells.	Ermessenda, vidua d'en Bonanat Ferriol, de Cubells.
51	1400/06/30	Balaguer	Francesc d'Eres, de Balaguer	Bartomeu Espígol, de Balaguer.
73	1405/02/20	La Maçana	Salvador Pedrol, de Rubió	Bernat Trilla, de La Maçana
74	1409/02/05	Agramunt	Bernat Gasset, de Montgai	Isaac Samuel Baruc, d'Agramunt.
76	1409/12/17	Balaguer	Antoni Pons i Constança, de Vilanova de de la Barca	Pere Gatell, de Bellcaire.
111	1429/07/05	Lleida	Francesc Martorell i la seva muller Barcelona, de Linyola	Antoni Cardona, de Lleida.
114	1435/09/19	Lleida	Salvador Trilla, de Fontdepou	Antoni Cardona, de Lleida.
122	[segle XV]	Balaguer	Nicolau Cerdà de Balaguer	Elisenda, vídua en primeres núpies de Bartomeu Espígol i al seu marit Bernat de Vilagrassa

¹ El número fa referencia al catàleg dels pergamins inclòs en el capítol 2 d'aquesta tesi.

4.2.4 Les èpoques.

Com ja ha estat dit més amunt, he hagut d'obtenir la informació sobre alguns dels censals a les èpoques derivades d'aquests –èpoques de pensions i èpoques de lluçió- ja que no es conserven totes les cartes de creació de censals i tampoc es conserva cap dels memorials o registres dels censals que pagava el poble. En la relació que fem a continuació no repeteixo els censals morts ja relacionats en les taules anteriors, únicament faig esment d'aquells que no hi consten. Cal tenir present que les èpoques no esmenten, per regla general, el capital prestat, per tant es fa una relació únicament de les pensions anuals i dels creditors.

Taula 9: Relació de censals morts segons les èpoques conservades

	Data	Data top.	Pensió anual	Creditor
44	1392/08/19	Lleida	*1000 s + 2 florins	Francesc Basset, aquest censal li havia estat cedit per en Bernat Ocell ciutadà de Barcelona.
59	1404/05/14	Vilanova de Meià	20 s	Blasc de Boldú, canonge i beneficiat de Santa Maria de Meià.
61	1404/07/11	Cubells	200 s	Bernat de Bondia, prevere beneficiat de l'església de Cubells a la capella de n'Alosa.
62	1404/08/19	Cubells	85s 8d 1òbol	Pere Amiguet, prevere de Cubells , beneficiat de la capella instituïda per Pericó de Monsonís a l'església de Sant Pere de Cubells sota la invocació de sant Joan Baptista.
63	1404/08/19	Cubells	100s	Francesc Ferrer, beneficiat de la capella d'en Bofill, d'Alòs.
65	1404/09/05	Balaguer	400s	Guillem Marçol, del lloc de Merita.
66	1404/09/13	Balaguer	100s	Anynou Bonet del lloc de Filella [Bellcaire d'Urgell].
67	1404/10/25	Cubells	16s 8d	La capella de Sant Julià, de Cubells. L'època l'atorga Bernat de Puigvert, prevere de Cubells, com a beneficiat de la dita capella.
68	1404/10/27	Cubells	250s	Guillem de Meià, beneficiat de la capella de Sant Llorenç instituïda per en Llorenç Grau.
69	1404/10/31	Cubells	140s	Bernat Reverdit habitant del lloc de La Sentiu.
70	1404/11/04	Cubells	190s	Arnau Domènech.
71	1404/12/16	Cubells	86s 8d	Guillem de Peramola, habitant de Cubells.
72	1405/01/05	Cubells	50s	Joan Solsona, habitant de Cubells.
78	1414/03/12	Camarasa	300s	Pere Gratallops, prevere de Camarasa, beneficiat de la capella de les onze mil verges, instituïda a l'església parroquial de Sant Pere de Cubells pel discret Balagueró de Ramoneda.

	Data	Data top.	Pensió anual	Creditor
80	1414/03/14	Barcelona	*11ll. 5s	Bertran Nicolau, mercader i ciutadà de Barcelona.
81	1414/04/ .	Cubells	*854s (lluïció)	Galtell Gràcia, fill i hereu de Salomó Gràcia, jueu de la vila de Falset.
82	1414/05/08	Agramunt	41 fl.	Galtell Gràcia, fill i hereu de Salomó Gràcia, jueu de la vila de Falset.
82	1414/05/08	Agramunt	78 fl.	Abraham ça Cavaleria, jueu de Falset.
82	1414/05/08	Agramunt	64fl.	Davi Samuel Piera, jueu d'Agramunt.
83	1414/10/15	Camarasa	*416s 8d	Lluís de Meià, donzell, senyor del lloc de La Sentiu.
85	1416/03/25	Guissona	1000s	Galcerà Sacosta, àlies de Fluvià donzell, habitant de Sanahuja, senyor dels castells de Mirambell i de la Portella.
86	1416/11/07	Balaguer	180s 8d	Guillem Marçol, major, habitant del lloc de Merita.
89	1417/02/02	Camarasa	1176s	Jaume Comes, ciutadà de Barcelona.
89	1417/02/02	Camarasa	1134s 6d	Jaume Comes, ciutadà de Barcelona. (Violari).
91	1417/06/16	Areny	500s	Constança d'Orcau, senyora d'Abella de la Conca.
94	1419/12/02	Balaguer	100s	Fill i hereu d'Arnau de Llances, difunt, de Castelló de Farfanya.
97	1420/09/30	Barcelona	*50ll	Agneta, vídua de Joan Llull, ciutadà de Barcelona.
98	1421/01/25	Balaguer	200s	Bernat Folguera, del lloc de Castellserà.
103	1422/11/23	Barcelona	*11ll. 5s	El monestir de Sant Pere de les Puel·les de Barcelona.
109	1427/01/10	Agramunt	*258s	Bernardí Cortal, mercader i ciutadà de Barcelona.
115	1439/03/10	Lleida	15ll	La ciutat de Lleida (Guillem Joan, clavari de Lleida)
123	1501/10/22	Balaguer	*50ll	Jofre de la Breçerola, donzell habitant de Balaguer i Bernardí d'Àger, donzell.
128	1522/02/04	Guissona	*180ll (lluïció)	Francesc Pelòs, prevere de la colegiata de Santa Maria de Guisona i beneficiat de la capella de Sant Joan.
131	1530/12/07	Àger	59ll 11s 8d	Miquel Ferrer, sagristà i Joan Onofre Gay, cambrer, canonges del monestir Sant Pere d'Àger i administradors de les misses instituïdes pel difunt Vicens Segarra, abat d'Àger

PER CONCLOURE

Sóc conscient que aquesta no és una tesi com bona part de les tesis que es defensen en el Departament d'Història Medieval, Paleografia i Diplomàtica. Diversos elements marquen la diferència i són els que ara voldria destacar.

Una de les feines dels historiadors, abans de començar qualsevol recerca, és seleccionar la documentació amb la que volen treballar. En el meu cas, aquesta selecció va requerir un procés molt més complex i d'aquí un dels elements diferenciadors d'aquest treball. Com he explicat a la introducció, la primera tasca que vaig haver d'emprendre va ser la de localitzar els documents que pertanyien a la universitat medieval de Cubells i que en aquell moment es trobaven dispersos i perduts. Amb el pas dels anys, molts d'aquests documents es van anar disgregant per diversos motius, com ara quan al segle XIX, un erudit local se'n va emportar uns quants pergamins per tal de fer una recerca

sobre la vila, o al segle XX, quan es va tornar a produir una situació similar. Amb tot, val a dir, que part del fons documental es guardava en el mateix edifici de l'Ajuntament de Cubells tot i que en unes condicions gens adequades per a la seva conservació i, menys encara, per a la seva utilització en qualsevol recerca històrica.

Tot plegat explica que el primer que vaig haver de fer, en començar la tesi, va ser localitzar i organitzar la base documental que necessitava. La tasca endegada va ser molt superior a la que inicialment es podia preveure, fins al punt que vaig haver de redimensionar l'objectiu inicial i dedicar molts esforços i treballs a la recuperació i la organització de la documentació. Si bé aquesta mena de feines no les solem fer els historiadors, quan convé també ens correspon i la fem. De fet, des de l'àrea de coneixement de les Ciències i Tècniques Historiogràfiques, preparem els nostres alumnes per fer-la i alguns s'hi acaben dedicant professionalment. Crec que no pecaria d'excessiva modèstia si dic que em sento orgullosa de la feina realitzada. En aquests moments, els pergamins dels segles medievals i moderns de Cubells estan localitzats, organitzats, restaurats, ben conservats i descrits. I, per tant, preparats per a la recerca històrica.

És per tot això que el primer capítol d'aquesta tesi és destinat a la descripció del fons documental municipal de Cubells de les èpoques medieval i moderna. S'ha dividit en dos apartats, el primer per als pergamins i el segon per a la documentació en paper que ens ha pervingut. En ambdós casos, s'analitzen molt diversos aspectes, com ara la cronologia, les tipologies documentals, la tradició i la gènesi documental o la llengua utilitzada. A part dels més de 130 pergamins que he fet servir per aquesta recerca, cal dir que alguna de la documentació en paper és especialment interessant.

Penso en primer lloc, en l'anomenat *Llibre de la Indempnitat del Marquesat de Camarasa i actes a favor de la vila de Cubells*. Es tracta d'un trasllat, realitzat al segle XVIII, d'una Sentència promulgada el 1456. Aquesta sentència permet tenir una visió de conjunt molt fidedigna de la situació d'extrema conflictivitat a la que van arribar els pobles de les terres del Marquesat, a les que pertanyia, administrativament, la comunitat motiu d'aquest estudi, a causa dels molts deutes contrets, amb els seus senyors i amb els creditors que els tenien collats. Per altra banda, cal tornar a destacar que s'han conservat vuit llibres d'Estimes amb una àmplia cronologia: des del darrer terç del segle XV fins a 1806. Aquesta font seriada, prou excepcional, em permetrà, d'ara endavant, tota una sèrie de recerques des de diverses perspectives, sobretot tenint present que tots els llibres corresponen a un mateix municipi.

En el segon capítol de la tesi, es descriuen amb precisió totes i cadascuna de les accions realitzades a l'arxiu de Cubells en el marc d'aquesta recerca. Així es van explicant tots els passos que es van haver de fer. Primerament, pel que fa a la localització de la documentació, després per a la seva restauració, més endavant la seva digitalització i, finalment, la seva organització i descripció. Aquesta darrera tasca va comportar la creació de dues bases de dades: *Cubellis* i *Cubells nou*. Vull destacar la creació d'aquestes eines de descripció de la documentació de l'AHMC, com una de les aportacions més novedoses i útils d'aquesta tesi. Aquestes feines eren imprescindibles per tal de poder posar a disposició de la comunitat investigadora els fons d'aquest arxiu.

Per tot plegat, crec aquest capítol constitueix un dels trets originals d'aquesta tesi. Rarament es detalla, i menys d'aquesta manera, la metodologia seguida en la feina de tractament de les dades i de la recerca, especialment pel que fa a tot l'aspecte arxivístic. I això perquè es va explicant amb precisió tot el procés d'intervenció sobre un fons

documental. Per altra banda, s'aclareix molt bé l'elaboració dels instruments descriptius necessaris per tal d'analitzar els documents de l'arxiu de Cubells. La metodologia emprada per a la realització d'aquestes tasques, m'ha permès, a més, aplicar-ho en d'altres entorns tant de recerca com de docència i, d'aquesta manera, a més a més, comprovar-ne la seva utilitat. De fet, la catalogació és un dels aspectes més complexos del tractament arxivístic dels documents. És per aquesta raó que vaig decidir incloure, en aquest capítol, el catàleg dels pergamins de Cubells com a exemple de tota la feina que havia realitzat.

Un cop acabades totes les feines anteriors, m'he pogut dedicar a la recerca històrica i així es palesa en els següents capítols de la tesi: el tercer i el quart.

Al tercer capítol es tracten les entitats i les persones productores dels documents conservats a l'arxiu de Cubells. Començant pel mateix municipi, l'escrivania local i acabant amb la llarga llista dels diversos senyors de les terres del Marquesat: l'infant Ferran d'Aragó, la infanta Maria de Portugal, els reis Elionor de Sicília i Pere el Cerimoniós, l'infant Martí, la reina Maria de Luna, la paeria de Lleida i Lluís de Coscó. Entre els que voldria destacar un document tan insòlit, en un arxiu tan petit, com el trasllat dels capítols matrimonials de l'infant Ferran i la infanta Maria, parcialment escrits en portuguès. Seguint l'ordre dels apartats, tant pel que fa al municipi com a l'escrivania, es fa una breu descripció de l'organització municipal baixmedieval, fixant especial atenció en la comparació de la composició teòrica dels municipis dels segles XIV i XV amb les evidències documentals del cas de Cubells. Així mateix s'identifiquen les persones que van exercir els diferents càrrecs del municipi i també dels notaris que van desenvolupar la seva tasca a l'escrivania cubellenca, fent, en aquest cas,

especial esment a l'autoritat per la qual actuaven. Finalment, es descriuen els documents conservats emesos per cadascun dels senyors del Marquesat que són els que permeten veure la seva actuació i el seu comportament envers el municipi.

Tot i les llacunes cronològiques, la documentació treballada en aquest darrer apartat reflecteix absolutament les sempre difícils relacions entre les terres del Marquesat i els senyors que en tingueren la potestat de manera successiva. Relacions sempre marcades per les constants demandes de diners i, fins i tot en alguns casos, amb l'ús de coaccions i violències, tal com mostra la sentència de la *Indemnitat*, aplicant represàlies o imposicions i amb les armes fins i tot, en alguna ocasió, de l'exèrcit de Lleida. En aquest sentit, també s'ha de referència a la documentació que informa de les excomunionis lligades als contractes de venda de censals que, per la Sentència de la *Indemnitat*, sabem que no només van ser efectives sinó que algun paer va arribar a morir excomunicat.

No hem d'oblidar que les violències i vexacions de les quals parla aquesta sentència tenen el seu origen en uns censals morts que havia venut el rei Pere el Cerimoniós pel pagament dels quals havia compromès les rendes del Marquesat. Els posteriors posseïdors, sobretot la ciutat de Lleida i Lluís de Coscó, no acceptaren aquesta situació i, volent rendibilitzar la seva inversió, no solament no defensaven la terra dels atacs dels creditors barcelonesos sinó que, tal com s'especifica al preàmbul de la sentència de la *Indemnitat*, exercien les seves pròpies violències i pressions fins deixar la terra exhaurida i els pobles mig abandonats i ruïnosa.

En el quart capítol s'estudia la tipologia documental més significativa, per quantitat i per qualitat, dels documents conservats a l'Arxiu

Històric Municipal de Cubells: els censals morts. Crec que cal remarcar que fins ara els censals i els violaris, en definitiva el deute a llarg termini, s'havien estudiat bé en l'àmbit privat o en l'àmbit públic, però només de ciutats i viles grans, mitjanes i, fins i tot, més petites com ara Castelló d'Empúries. És la primera vegada que s'estudia aquesta problemàtica en un municipi tant petit com el de Cubells. Per tant, la lupa s'ha amplificat per a fixar-se en un lloc que al fogatge de 1497 tenia 66 focs. Aquesta aproximació a una realitat tractada a bastament en diversos llocs de Catalunya però ara en un municipi tant petit és una de les altres aportacions a destacar d'aquesta tesi.

Cal tenir present, també, que aquesta recerca es circumscriu, exclusivament, a la documentació custodiada a l'arxiu de Cubells. Tanmateix, la recerca realitzada a d'altres arxius, com ara el de la Corona d'Aragó o el de Protocols de Barcelona, palesa a bastament el fortíssim endeutament del poble de Cubells amb ciutadans així com amb diverses institucions de Barcelona, de Lleida i altres llocs del Principat. Alguns d'aquests censals van ser tan importants, pel que fa a les quantitats que s'havien de pagar en concepte de pensió, que van ser l'origen de molts litigis entre el poble i els seus senyors, principalment la Paeria de Lleida i Lluís de Coscó. Aquest és el cas, per exemple, dels censals anomenats *de la Indemnitat*, que donaren nom a la sentència que es va dictar com a conseqüència de l'enfrontament judicial entre els pobladors de les terres del Marquesat i el seu senyor Lluís de Coscó.

Aquests censals havien estat venuts pel rei Pere el Cerimoniós al Monestir de Valldonzella i a dos ciutadans de Barcelona, anomenats Toralles i Vilatorta. Per al pagament de les pensions, el rei, va assignar les rendes que es pagaven a les terres del Marquesat. En desconeixem les quantitats prestades però sabem que les pensions anuals compromeses pujaven un total de catorze mil cent vint i cinc sous, i que

les rendes del Marquesat no eren suficients per pagar-les. Com a conseqüència, a mitjans del segle XV, el territori arrossegava un deute, amb aquests creditors, de més de seixanta mil sous.

L'envergadura de la qüestió de l'endeutament municipal sobrepassa - de molt- els límits inicials d'aquesta tesi. Ara bé, l'interès i la importància del tema, em porten a voler continuar la recerca -ara només endegada-, tot aprofundint en la pròpia documentació de Cubells, en la identificada en d'altres arxius i continuar la recerca d'altres fonts documentals rellevants per poder aprofundir en l'estudi de l'endeutament endèmic que patien aquestes terres als segles baixmedievals.

Tota la documentació de la que disposem permet, a més, una aproximació sensiblement diferent a les que fins ara s'han fet al tema del deute públic. Es tracta d'un municipi petit, si més no molt més que els ja estudiats. A més, comptem amb prou documentació, i també de diversa tipologia, sobre aquesta temàtica que afecta sempre al mateix territori i als mateixos càrrecs que, com era habitual, solien ser ocupats per membres de les mateixes famílies. Així doncs, el seu estudi permet tancar un cercle que normalment no es pot tancar mai. Es poden analitzar tots els passos, tots els processos, totes les conseqüències, tots els protagonistes, totes les implicacions.

Per altra banda, cal que reconegui que el vessant didàctic que anunciava a la introducció, no s'ha vist reflectit allarg de la tesi. Això no treu que no el tingui o el pugui tenir. A més de les accions de difusió previstes que s'expliquen en el segon capítol, el contingut del capítol tercer i, sobretot, el del quart -molt especialment l'anàlisi del procés d'emissió de deute i el de les cartes de venda de censals morts- constitueixen una base sòlida sobre la qual bastir materials didàctics

basats en estudis de cas i de proximitat. Tanmateix, no s'ha acabat de desenvolupar una unitat didàctica completa, si iniciada, per tal com sobrepassava de molt els límits establerts per aquest treball.

I ara si i abans d'acabar del tot, no puc deixar de referir-me al que a mi – i a qualsevol altre – li cridaria l'atenció a l'hora d'endinsar-se en el problema del deute públic baixmedieval: el paral·lelisme que clarament es pot establir amb la situació actual. La dificultat que hi havia per vendre el deute, amb el consegüent encariment del preu del diner, associat amb les garanties desmesurades que havien d'oferir, té el seu vessant actual amb la constant especulació, del sector financer, amb el deute públic i les exigències de les institucions financeres internacionals, creditors dels països endeutats.

D'altra banda podem observar actituds i maneres de fer diferents enfront dels problemes similars als actuals. Això es palesa, per exemple, en la renegociació de les pensions dels censals, que es reduïen a la meitat, sense conseqüències d'encariment o allargament en el temps per als deutors, o també el fraccionament de l'amortització dels crèdits i la dació en pagament. Ambdues pràctiques avui dia són reivindicades des de les plataformes populars i, de moment, son ignorades per les institucions polítiques i financeres.

BIBLIOGRAFIA

ABADAL, Ramon d'. *Pere el Cerimoniós i els inicis de la decadència política de Catalunya*. Barcelona: Edicions 62, 1972.

ADELL, Jordi. *Internet en el aula: las webquest*. 2004. Recurs en línia, disponible a: <http://www.uib.es/depart/gte/edutec-e/revelec17/adell_16a.htm> [Consulta 15/11/2012].

ALTISENT, Agustí. *Diplomatari de Santa Maria de Poblet: 960-1177*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura, 1993.

ARAGÓ, Antoni M. «Concessions reials del dret de notaria a parròquies i monestris catalans (segles XII i XIII)». A: *Estudios Históricos y Documentos de los Archivos de Protocolos VI* (1978), pp. 1-14.

AURELL, Martí. *Les noces du comte. Mariage et pouvoir en Catalogne (785-1213)*. Paris: Publications de la Sorbonne, 1995.

- AVENTIN, Mercè; SALRACH, Josep M. "Mercat i comunitat dinamisme econòmic a la vila de terrassa i la seva area d'influència (s. XIII)". A: *Acta historica et archaeologica mediaevalia* 25, Barcelona: UB, 2003-2004.
- BAIGES, Ignasi J. «El notariat català: origen i evolució». A: *Actes del I Congrés d'Història del Notariat Català*, Barcelona: Fundació Noguera, 1994, p. 135-137.
- BARAUT, Cerbrià; MORAN, Josep. "Fragment d'una altra versió catalana antiga del "Liber iudiciorum" visigòtic: I. Edició, contingut i datació. II. Estudi lingüístic". A: *Urgellia* 13, 1996-1997, pp. 7-35.
- BERTRAN, Prim. «Alfons el Benigne, Comte d'Urgell». A: *Les despulles reials d'Alfons el Benigne, Elionor i l'infant Ferran retornen a la Seu Vella de Lleida*. Lleida, 1989.
- BERTRAN, Prim; FITÉ, Francesc. "Cubells". Entrada de: *Catalunya Romànica*. Volum XVII La Noguera. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1994.
- BLASCO, A., "El notariado en Aragón". A: *Actes del I Congrés d'Història del Notariat Català*, Barcelona: Fundació Noguera, 1994, pp. 189-273.
- BOFARULL, Manuel; *Rentas de la antigua Corona de Aragón*. C.O.D.O.I.N., vol. XXXIX. Barcelona, 1856.
- BOFARULL, Pròsper. *Censo de Cataluña ordenado en tiempos del rey Don Pedro el Ceremonioso, custodiado en el Archivo General de la Corona de Aragon* C.O.D.O.I.N., vol. XII. Barcelona, 1856.

- BOFARULL, Prósper. *Los condes de Barcelona vindicados*. Barcelona, 1836 (2 vols).
- BOLOS, Jordi (Coord.). *Paisatge i societat a la plana de Lleida a l'Edat Mitjana*. Lleida: Servei de Publicacions de la Universitat de Lleida, 1993.
- BOLOS, Jordi. "Paisatge i història: un exemple de la Catalunya Nova." A: BOLOS, Jordi (Coord.) *Paisatge i Història en època medieval a la Catalunya Nova: organització del territori i societat a la vila d'Agramunt (Urgell) i a la vall del Sió (segles V-XIV)*. Lleida: Ed. de la UdL, 2002.
- BOLOS, Jordi. "Fortificacions de la marca i organització del territori a Catalunya (s.VIII-XII)." A: *Els castells medievals a la mediterrània nord-occidental. Actes del Congrès*. (pp. 37-66): Museu Etnològic del Montseny, 2003.
- BONNASSIE, Pierre. "Le rapport de l'homme à la terre, ou les deux sens du mot "culture"." A: Claudie DUHAMEL-AMADO et Guy LOBRICHON (eds.) *Georges Duby. L'écriture de l'Histoire* (pp. 87-102). Bruxelles: LOBRICHON, 1996.
- BONO, José. *Historia del Derecho notarial español*, Madrid: Junta de Decanos de los Colegios Notariales de España, 1982.
- BORGES, António. "O tempo e os homens: séculos XII-XIV" a: Joao Medina (dir) *Historia de Portugal*. Amadora: EDICLUBE, 1993.
- BURKE, Peter. et al. *Formas de hacer historia*. Madrid: Alianza, 2003.
- CAHNER Max. (dir.) *Gran Geografia Comarcal de Catalunya*. Noguera. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1994.

CAMPS, Jaume. *Cubells: el castell, el tresor artístic, costumari antic i modern*. Tàrraga: F. Camps Calmet ed., 1972.

CANELA, Joan. *Cervera a finals del segle XV. Aproximació a partir del Manifest de 1476*. Universitat de Barcelona: Barcelona, 2003, Tèsi Doctoral inèdita.

CANTARELL, Elena; COMAS, Mireia, "Maria de Portugal una dona amagada per la Història" a: *Acta historica et archaeologica mediaevalia*, 23-24 Homenatge al prof. J. R. Julià Viñamata. 2002-2003.

CANTARELL, Elena; COMAS, Mireia. "The ARQUIBANC Project: location, recovery, arrangement, and dissemination of Catalan private archives and documents". A: *Digital Medievalist*. Recurs en línia, disponible a: <<http://www.digitalmedievalist.org/journal/7/cantarell/>> [consulta: 20 maig 2013]

CANTARELL, Elena. "CUBELLIS: una propuesta de archivo histórico en línea". A: Torrens, M.J. y Sánchez-Prieto, B. (eds.). *Nuevas perspectivas para la edición y el estudio de documentos hispánicos antiguos*. Berna: Peter Lang, 2012, pp. 391-404.

CARRERAS CANDI, Francesc. Política mitjeval a Camarasa. A: *Miscelània Històrica Catalana, serie II*, 97-188. Barcelona, 1906. Recurs en línia, disponible a: <http://archive.org/stream/miscelaneahist00carruoft/miscelaneahist00carruoft_djvu.txt> [consulta febrer 2004]

CASADEMONT, M.; MAYANS, A.; PRADES, I.; TEMPORAL, J. «Els arxius municipals, aquests petits i grans tresors amagats». A: *Revista de Girona*, n. 95. 1981. Recurs en línia, disponible a:

<http://www.revistadegirona.cat/recursos/1981/0095_137.pdf> [consulta gener 2011]

CERVERA, Luís. *Tesoros de las colecciones particulares madrileñas: Tablas españolas y flamencas: 1300-1550*. Madrid: Real Academia de Bellas Artes San Fernando, 1988.

CONDE, Rafael. «La titularidad de las notarías parroquiales catalanas desde Pedro II (III) el Grande a Jaime II: Del proyecto de Besalú (1281) a la Pragmática de 1302». A: *Estudis sobre la Història de la institució notarial a Catalunya en honor de Raimon Noguera*. Barcelona: Fundació Noguera, 1988, p. 31-42.

CONTAMINE, Philippe; KERHERVÉ, Jean; RIGAUDIÈRE, Albert. *L'impôt au Moyen Age: l'impôt public et le prélèvement seigneurial fin XIIIe-début XVIe siècle ; Colloque tenu à Bercy les 14, 15, et 16 juin 2000*. Paris: Comité pour l'histoire économique et financière de la France, 2002.

CRUSAFONT, Manuel. *Historia de la moneda catalana. Interpretació i criteris metodològics*. Barcelona: Crítica, 1996.

CRUZ, Joan. «Notaris i escrivans a Igualada: una aproximació a la seva història». A: *Actes del I Congrés d'Història del Notariat Català*, Barcelona: Fundació Noguera, 1994, p. 549-556.

DAY, Michael. *Preparing Collection for Digitization*. London: Facet Publishing, 2011.

DOMINGO, Dolors. «El Marquesat i el llibre de la indemnitat del Marquesat de Camarasa» dins: *Actes del V Congrés Internacional d'Història Local de Catalunya : l'estructuració territorial de Catalunya*:

els eixos cohesionadors de l'espai. Barcelona, 10 i 11 de desembre de 1999.

DOMINGO, Dolors. *Camarasa*. Valls: Cossetània edicions, 2003.

DOSSE, François. *La historia en migajas*. Valencia: Alfons el Magnànim de l'IVEI, 1989.

EIXIMENIS, Francesc. *Lo Crestià: selecció*. Edició a cura d'Albert Hauf. Barcelona: Edicions 62, 1983.

EIXIMENIS, Francesc. *Regiment de la cosa publica*. Edició a cura de P. Daniel de Molins de Rei. Barcelona: Barcino, 1980.

ERITJA, Xavier. "Assentaments i sistemes hidràulics a la vall del Sió." A: BOLÓS, Jordi (ed.) *Paisatge i història en època medieval a la Catalunya Nova* (pp. 181-188). Lleida: UdL, 2002.

FARRÉ, Joan. *Catàleg dels Protocols de Balaguer*. Barcelona: Fundació Noguera, Inventaris d'arxius, n. 13, 1991.

FARRE, Joan; GONZALVO, Gener; MONTAGUT, Dolors. «La inventariació dels arxius municipals de les comarques de la Noguera, la Segarra i l'Urgell». A: *Lligall. Revista Catalana d'Arxivística*. Barcelona: 1992, (5): pp. 55-81.

FAVÀ, Cèsar. "Pere Serra" i "Pere de Santjoan". A: *Catalunya 1400. El gòtic internacional. Catàleg de l'exposició*. Barcelona: MNAC, 2012.

FALCONI, Ettore. *Lineamenti di diplomática notarile e tabellionale*. Parma: CUSL, 1983, p. 129-200.

FELIU, Gaspar. "L'estudi serial dels capbreus com a font per a la història agrària. L'exemple de Palau d'Anglesola." A: *I Col·loqui*

d'Història Agrària. València: Inst. Alfons el Magnànim, 1983, pp. 213-228.

FELIU, Gaspar; SALRACH, Josep M. (dirs.). *Els pergamins de l'Arxiu Comtal de Barcelona de Ramon Borrell a Ramon Berenguer I*. Barcelona: Fundació Noguera, 1999.

FELIU, Gaspar. "Mercaders-banquers barcelonins: l'endeutament de la monarquia i la fallida de la taula de canvi de Pere des Caus i Andreu d'Olivella el 1381" A: *Barcelona quaderns d'Història*, n.13, 2007.

FERRO, Victor. *El dret català: les institucions a Catalunya fins al Decret de Nova Planta*. Vic: Eumo, 1987.

FERRER, Maria Teresa. *Causes i antecedents de la guerra dels dos Peres*. Castelló: Sociedad Castellonense de Cultura, 1997.

FERRER, Maria Teresa. «El patrimoni reial i la recuperació dels senyorijs jurisdiccionals en els estats catalano-aragonesos a la fi del segle XIV.» A: *Anuario de Estudios Medievales* 7. Barcelona: CSIC, 1970-71.

FERRER, Maria Teresa. «La redacció de l'instrument notarial a Catalunya. Cèdules, manuals, llibres i cartes». A: *Estudios Históricos y Documentos de los Archivos de Protocolos* IV. 1974, pp. 29-192.

FERRER, Maria Teresa. «La frontera meridional valenciana durant la guerra amb Castella dita dels dos Peres». A: *Anuario de Estudios Medievales*, annex 24. Barcelona: CSIC, 1989.

FITÉ, Francesc. *Arquitectura i repoblació en la Catalunya dels segles VIII-XI: els orígens i l'evolució de l'arquitectura militar en les àrees de frontera*,

amb una atenció preferent per la zona del Montsec, a la Catalunya de Ponent. Lleida: Edicions de la Universitat de Lleida, 1993.

FONT RIUS, Josep M. «La administración financiera en los municipios medievales catalanes» a: *Historia de la Hacienda española (épocas antigua y medieval)*. Homenaje al profesor García de Valdeavellano. Madrid: Instituto de Estudios Fiscales, 1982, pp. 193-231.

FONT RIUS, Josep Maria. *Estudis sobre els drets i institucions locals en la Catalunya Medieval*. Barcelona: Publicacions de la UB, 1985.

FONTANA, Josep. *La Historia después de la Historia*. Barcelona: Crítica, 1992.

FOSSIER, Robert. *L'histoire économique et sociale du Moyen Age occidental questions, sources, documents commentés*. Turnhout: Brepols, 1999.

FURIÓ, Antoni. «Deuda pública e intereses privados. Finanzas y fiscalidad municipales en la Corona de Aragón». A: *Edad Media: Revista de Historia* 2, Valladolid, 1999, pp. 35-79.

GALILEA, Ana. *La pintura gótica española en el Museo de Bellas Artes de Bilbao. Catálogo*. Bilbao: Museo de Bellas Artes de Bilbao, 1995.

GARCÍA, Honori . «Contribución al estudio histórico del notariado español. El notariado en Vich durante la Edad Media», *La Notaría* LXXXII (1947), p. 69-83.

GARCÍA SANZ, Arcadi. “El documento notarial en derecho valenciano hasta mediados del siglo XIV”. A: *Notariado público y documento privado: de los orígenes al siglo XIV. Actas del VII Congreso Internacional de Diplomática. Valencia, 1986, 2 vols*. València: Generalitat Valenciana, Conselleria de Cultura, Educació i

Ciència, Diputacions d'Alacant, Castelló i València, 1989, pp. 177-199.

GINEBRA, Rafel. «Les escrivanies eclesiàstiques a Catalunya», dins de *Actes del II Congrés d'Història del Notariat Català*, Barcelona: Fundació Noguera, 2000, p. 89-160.

GIRALT I BALAGUERÓ, Josep. *Fortificacions andalusines de la marca superior d'al-Andalus: aproximació a l'estudi de la zona nord del districte de Lleida*. Madrid: Publicaciones de la Casa de Velázquez, 1995.

GONZÁLEZ, Elena; BUSQUETA, Joan Josep (Eds.). *Pergamins catàleg de l'Arxiu Municipal de Lleida*. Lleida: Ajuntament de Lleida, 1998.

GRAS DE ESTEVA, Rafael. *Catálogo de los privilegios y documentos originales: que se conservan en el archivo reservado de la ciudad de Lérida, formado según acuerdo del Ayuntamiento Constitucional de la misma*. Lleida: Imp. Lib. y Encuad. de José Pla, 1897.

GUBERN, Ramon. *Epistolari de Pere III*. Barcelona, Barcino, 1955.

GUDIOL, Josep. *Pintura gòtica catalana*. Barcelona: Polígrafa, 1986.

GUERRERO, Lluís. "Informe sobre la identificació i estudi de les despulles reials, de la seu nova de Lleida". A: *Les despulles reials d'Alfons el Benigne, Elionor i l'Infant Ferran retornen a la Seu Vella de Lleida*; Lleida: Publicacions dels amics de la Seu Vella, 1987.

HERNANDO, Josep. *El «Tractat d'usura» de Francesc d'Eiximenis*. Barcelona: Balmesiana, 1985.

HERNANDO, Josep. PADILLA, José Ignacio. «Un tractat d'autor anònim sobre la licitud del contracte de venda de censals amb

carta de gràcia, segle XIV» A: *Miscel·lània. Homenatge a Josep Lladonosa*. Lleida: IEL, 1992, pp. 275-291.

HERNANDO, Josep. «El contracte de venda de rendes perpètuas i vitalícies (censals morts i violaris), personals i redimibles (amb carta de gràcia): el tractat d'autor anònim *pulchrioris allegationes super contractibus censualium*». A: *Arxiu de textos catalans antics*. Barcelona: IEC, 1992, vol. 11, pp. 137-179

HERNANDO, Josep. «Les controvèrsies teològiques sobre la licitud del crèdit a llarg Termini». A: *Quaderns d'Història 13*, Barcelona, 2007, pp. 213-238

IGLÉSIES, Josep. *El fogatge de 1497. Estudi i transcripció (Vol. II)*. Barcelona: Fundació Salvador Vives i Casajuana, 1991.

IGLÉSIES, Josep. *El fogatge de 1553. Estudi i transcripció*. Barcelona: Fundació Salvador Vives Casajuana, 1981.

JAVIERRE Y MUR, ÁUREA. *Maria de Luna, reina de Aragón*. Madrid: Instituto Jerónimo Zurita, CSIC, 1942.

LLADONOSA, Josep. *Arnau Mir de Tost*. Barcelona: Dalmau, 1959.

LLADONOSA, Josep. *Lérida medieval*. Lleida: Delagro, 1974.

LOPES, Fernão. *Chronica d'el rei Don Pedro*. Lisboa: Colleção de libros ineditos de Historia Portuguesa, 1816.

LOPES, Fernão. *Crónica de Don Joao I*. Ed. M. Lopes de Almeida i A. De Magalães Basto. Porto: Livraria Civilização, 1983 (2vols).

LÓPEZ-BARAJAS, E; MONTOYA, M. *El estudio de caso: fundamentos y metodología*. Madrid: UNED, 1998.

- MADOZ, Pascual. *Diccionario Geográfico-Histórico-Estadístico de España y de sus posesiones de Ultramar*. Vol. 7. Madrid, 1847.
- MADURELL I MARIMON, Antoni. «Una concordia entre Pedro el Ceremonioso y Maria de Portugal» a *Anuario de Historia del Derecho español*. Madrid: Instituto Nacional de Estudios Jurídicos, 1971, pp. 425 - 438.
- MARTINEZ, J; SOBREQUÉS, S; BAQUÉ, E. *Els descendents de Pere el Gran*; Barcelona: Vicens Vives, (col. Biografies catalanes), 1994.
- MASIÁ DE ROS, Ángeles. *Relación castellano aragonesa desde Jaime II a Pedro el Ceremonioso* (2vols.). Barcelona: CSIC, 1994.
- MAURÍ, José. «De una escribanía rural (siglos XIV, XV y XVI)». A: *Estudios Históricos y Documentos de los Archivos de Protocolos* II(1950), p. 297-310.
- MENJOT, Denis; SÁNCHEZ, Manuel. (Coords.) *La Fiscalité des villes au Moyen age: France méridionale, Catalogne et Castille*. Toulouse: Privat, 1996-1999.
- MENJOT, Denis; SÁNCHEZ, Manuel. (Coord.) *La fiscalité des villes au Moyen Âge (Occident méditerranéen), vol. 3: La redistribution de l'impôt*. Toulouse: Ed. Privat, 2002.
- MENJOT, Denis; SÁNCHEZ, Manuel; VERDÉS, Pere. (Coords.) *Glosario crítico de fiscalidad medieval en línea*. Recurs en línia, disponible a: <<http://www.glosariofiscalidad.org>> [consulta junio 2012].
- MONREAL, Lluís; RIQUER, Martí de. *Els Castells medievals de Catalunya*. Barcelona: Falcó, 1955-1965.

- MONFAR, Didac. *Historia de los condes de Urgel*. C.O.D.O.I.N. (vols. XIII i XIV). Barcelona: Establ. lit. y tip. de José Eusebio Monfort, 1853.
- MORELLÓ, Jordi. *Fiscalitat i deute públic en dues viles del camp de Tarragona. Reus i Valls, segles XIV-XV*. Barcelona: CSIC: Institució Milà i Fontanals, 2001.
- MUIR, Edward. "Observar les petiteses." A: OLMOS, V. (Ed.), *Les raons del passat. Tendències historiogràfiques actuals*. Barcelona: Afers, 1998.
- OLIVAR, Rafael. *Bodas reales de Aragón con Castilla, Navarra y Portugal*. Barcelona: Alberto Martín, cop. 1949.
- OLIVAR, Rafael. *Bodas reales de Aragón con Francia*. Barcelona: Alberto Martín, cop. 1949.
- ORTÍ, Pere; SÁNCHEZ, Manuel; TURULL, Max. «La génesis de la fiscalidad municipal en Cataluña». A: Antoni FURIÓ (coord.), «La gènesi de la fiscalitat municipal (segles XII-XIV)», *Revista d'Història Medieval (València)*, 7, 1996, pàg. 115-134.
- ORTÍ, Pere. *Renda i fiscalitat en una ciutat medieval: Barcelona, segles XII-XIV*, Barcelona: CSIC: Institució Milà i Fontanals, 2000.
- PIÑOL ALABART, Daniel. *El notariat públic al Camp de Tarragona: Història, activitat, escriptura i societat (segles XIII-XIV)*. Barcelona: Fundació Noguera, 2000.
- PONS GURI, Josep M. «De l'escrivent al notari i de la charta a l'instrument». A: *Lligall. Revista catalana d'arxivística* 7. 1993.
- PRATS, Joaquim. "La historia local: notas para una metodología". A: *Apuntes de Educación. Ciencias Sociales* 29. Abril-Juny, 1988.

- PRATS, Joaquim. "Étude de cas unique comme méthode pour l'apprentissage des concepts historiques et sociaux" A : MAHY, N. (Coord.) *Se comprendre en Europe. Un « modèle » de formation continue européenne*. Lieja: Université de Liège, 2000.
- PRATS, Joaquim. "Defensa de la Historia en la Educación", a: *ESCUELA*, 7 núm. 3948, juny 2012.
- PRATS, Joaquim; SANTACANA, Joan. « Principios para la enseñanza de la Historia » a: PRATS, J; *Enseñar Historia: Notas para una didáctica renovadora*. Mérida: Consejería de Educación, Ciencia y Tecnología de la Junta de Extremadura. 2001.
- PUIG, Pere. *Los pergaminos. Qué son y cómo se tratan*. Gijón: Trea, 2006.
- REDONDO, Esther. *Població i fiscalitat a la Catalunya del segle XIV: el fogatjament de 1378*, Barcelona CSIC, Institució Milà i Fontanals, 2002
- RIGAUDIÈRE, Albert. *De l'estime au cadastre en Europe. Le Moyen Âge*. Actes du colloque International. Paris Bercy, 2006.
- RIU, Manuel. «La banca i la societat a la corona d'Aragó al final de l'Edat Mitjana i començament de l'Edat Moderna». A: *Acta Historica et Archaeologica Mediaevalia*, 11-12, 1990-1991, pp. 187-224.
- ROMERO, Manuel. *La cancellería de los condes de Prades y Ribagorza (1341-1414)*. Zaragoza: Institución Fernando el Católico, 1990.
- RUBIO, Daniel. *El Crèdit a llarg termini a Barcelona a la segona meitat del segle XIV: els censals morts i els violaris*. Tesi doctoral inèdita dirigida pel Dr. Josep Hernando i Delgado, Universitat de Barcelona, 2003.

- RUBIO, Daniel. "El circuit privat del censal a Barcelona". *Quaderns d'Història* 13 Barcelona, 2007, pp. 239-255.
- RUBIÓ i LLUCH, Antoni. *Documents per la història de la cultura catalana mitjana*, Barcelona: I.E.C., 2000 (edició facsímil).
- SANAHUJA, Pere. *Història de la ciutat de Balaguer*. Balaguer: Ajuntament de Balaguer, 1984, (2a ed.).
- SABATÉ, Flocel. *Fiscalitat i feudalisme: Tàrraga, 1329: recompte i reestructuració*. Barcelona: Rafael Dalmau, 1991.
- SABATÉ, Flocel. *L'expansió territorial de Catalunya (segles IX-XII): conquesta o repoblació?* Lleida: Universitat de Lleida, 1996.
- SABATÉ Flocel. *El territori de la Catalunya medieval: Percepció de l'espai i divisió territorial al llarg de l'Edat Mitjana*. Barcelona: Fundació Vives i Casajuana, 1997.
- SABATÉ, Flocel. «La insolvència municipal a la segona meitat del segle XIV». A: *Fiscalidad real y finanzas urbanas en la Cataluña medieval*. Barcelona: CSIC: Institución Milà y Fontanals, 1999, pp. 255-280.
- SÁNCHEZ, Manuel. (comp.), *Estudios sobre renta, fiscalidad y finanzas en la Cataluña bajomedieval*, Barcelona: CSIC: Institución Milà i Fontanals, 1993.
- SÁNCHEZ, Manuel. *El Naixement de la fiscalitat d'Estat a Catalunya: segles XII-XIV*. Vic: Eumo. Girona: Universitat de Girona, 1995.
- SÁNCHEZ, Manuel. «Fiscalidad y finanzas municipales en la ciudades y villas reales de Cataluña». A: *Finanzas y fiscalidad municipal. V Congreso de Estudios Medievales*. León: Fundación Sánchez Albornoz, 1997.

- SÁNCHEZ, Manuel; FURIÓ, Antoni (eds.) *Actes del Col·loqui Corona, Municipis i Fiscalitat a la Baixa Edat Mitjana*. Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs, 1997.
- SÁNCHEZ, Manuel.; ORTÍ, Pere. (eds.) *Corts, parlaments i fiscalitat a Catalunya: els capítols del donatiu, 1288-1384*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Justícia, 1997.
- SÁNCHEZ, Manuel. (ed.). *Fiscalitat real y finanzas urbanas en la Cataluña Medieval*. Barcelona: CSIC: Institució Milà i Fontanals, 1999.
- SÁNCHEZ, Manuel. *Pagar al rey en la Corona de Aragón durante el siglo XIV: estudios sobre fiscalidad y finanzas reales y urbanas*. Barcelona: CSIC: Institució Milà i Fontanals, 2003.
- SÁNCHEZ, Manuel. (coord.) *El Món del crèdit a la Barcelona medieval*. Barcelona: Arxiu Històric de la Ciutat: Institut de Cultura: Ajuntament de Barcelona, 2007.
- SANTACANA, Joan; SERRAT, Núria. *Manual de Museografia didáctica*. Barcelona: Ariel, 2005.
- SANTACANA, Joan; LLONCH, Nayra. *Museo local: la cenicienta de la cultura*. Gijón: Trea, 2008.
- SANTAMARÍA, Victoriano. *Estudios notariales. Contribución a la Historia del Notariado en Cataluña*, Barcelona, 1917.
- SERRA, Eugènia. "Digitalització?. Parlem-ne". A: *BID. Textos universitaris de biblioteconomia i documentació* 24 (2010) Recurs en línia. Disponible a: <<http://www.bid/24/serra1.htm>> [consulta gener 2012]
- SETON, R. E. *The Preservation and Administration of Private Archives*. A. RAMP Study. Paris: UNESCO, 1984.

- SINUÉS, A; UBIETO, A. *El Patrimonio real en Aragón durante la Edad Media. Índice de los documentos consignados en el Liber Patrimonii Regii Aragoniae del ACA*. Zaragoza: Anubar Ediciones, 1986.
- SITGES, Juan Blas. *Las mujeres del Rey Don Pedro I de Castilla*. Madrid: Sucesores de Rivadeneyra, 1910.
- SOBREQUÉS, Santiago. *Els barons de Catalunya*. Barcelona: Vicens Vives, 1980.
- SOLDEVILA, Ferran. *Les quatre grans cròniques*. Barcelona: Selecta, 1971.
- SOUSA, Antonio Caetano. *Historia genealogica da Casa Real Portuguesa*. Coimbra: Atlântida, 1946-55.
- SOUSA, Antonio Caetano. *Provas da história genealogica da casa real portuguesa*. Coimbra: Atlântida, 1946-54.
- TASIS, Rafael. *Pere el Cerimoniós i els seus fills*. Barcelona: Vicens Vives, (col. Biografies catalanes), 1994.
- TASIS, Rafael. *Les unions de nobles i el rei del punyalet*. Barcelona: Dalmau, Episodis de la Història, 1995.
- TERÉS, Rosa. "Pere de Santjoan i el Mestre de la cadira episcopal de Barcelona. Hipòtesi sobre una identitat." A: *Quaderns d'estudis medievals*. Any VII, 23-24, vol. 4, Barcelona: Proa, abril 1988.
- TRENCHS, José. "La escribanía de Ramón Berenguer III (1079-1131). Datos para su estudio". A: *Saitabi* XXXI. 1981, pp. 11-36.
- TURULL, Max. *La configuració jurídica del municipi baix-medieval: Règim municipal i fiscalitat a Cervoera entre 1182-1430*. Barcelona: Fundació Noguera, 1990.

- TURULL, Max. «La Hacienda municipal y la tributación directa en Cataluña durante la Edad Media. Planteamiento general». A: *Revista de Hacienda Autonómica y Local*, XXII/64, 1992.
- TURULL, Max. «Fiscalitat a l'època medieval» A: *Actes del III Congrés Internacional d'Història Local de Catalunya. Funcionament de les finances locals al llarg de la història*. Barcelona: L'Avenç, 1996.
- TURULL, Max. «El impuesto directo en los municipios catalanes medievales» a: *Finanzas y fiscalidad municipal. V Congreso de Estudios Medievales*, León, Fundación Sánchez Albornoz, 1997.
- TURULL, Max; MORELLÓ, Jordi. «Estructura y tipología de les "estimes-manifests" en Catalunya, siglos XIV-XV». A: *Anuario de estudios medievales* 35/1 Barcelona, 2005. pp. 271-326.
- UDINA, Antoni. *Els testaments dels comtes de Barcelona i dels reis de la Corona d'Aragó. De Guifré Borrell a Joan II*. Barcelona, Pagès eds.: Fundació Noguera, 2001.
- VERDÉS, Pere «Per ço que la vila no vage a perdició». *La gestió del deute públic en un municipi català (Cervera, 1387-1516)*, Barcelona: CSIC, Institució Milà i Fontanals, 2004.
- VICIANO, Pau. *Els peus que calciguen la terra. Els llauradors del País Valencià a la fi de l'edat mitjana*. València: PUV, 2012.
- VIDAL-VILASECA. *El romànic de la Noguera*. Barcelona: I. G. Ferré Olsina, 1984
- VILAR, Pierre. *Iniciación al vocabulario histórico*, Barcelona: Ed Crítica, 1982, (4a. Edició).

VINYOLES, Teresa. "Baixem de les tarimes i connectem". A: *Acta historica et archaeologica mediaevalia*, n. 25, 2003-2004 pp. 977-1003.

VV.AA. *Pere el Cerimoniós i la seva època*. Barcelona: CSIC, 1989.

WOLFF, Philippe. *Les "Estimes" toulousaines des XIVe et XVe siècles*. Toulouse: CNRS, 1956.

ZAMORA, Francisco de. *Diario de los viajes hechos en Cataluña*. Ed. a cura de Ramon Boixareu. Madrid: Curial, 1973.

ZURITA, Jerónimo. *Anales de Aragón*. Zaragoza: Institución "Fernando el Católico" (C.S.I.C), 1978.

APÈNDIXS

DOCUMENTS

Document 1

1332 gener 16. Barcelona

GUIATGE. *Ramon Vinater, doctor en lleis, com a procurador de la reina Elionor de Castella i vicegerent de les possessions del seu fill l'infant Ferran d'Aragó a Catalunya, emet, en nom dels seus representats, un guiatge per tota aquella persona de qualsevol llei, sexe o condició que es dirigeixi al mercat d'aquesta vila per vendre o comprar.*

AHMC, pergamins, XIV/001, 257 x 395 mm. Bon estat de conservació.

Nos Raymundus Vinaterii, legum doctor, illustrissime domine regine Aragonum in procuracione eorum que ipsa et inclitus dominus infans Ferdinandus, Dertuse marchio ac dominus de Albarrazino, habent in Cathalonia, vices gerens, tenore presentis carte nostre concedimus vobis, paciariis et universitati ville de Cubellis, presentibus pariter et futuris, quod universe persone cuiuscumque legis, sexus et condicionis existant, amodo venientes ad mercatum dicte ville de Cubellis, cum mercibus aut rebus aliis, causa mercandi seu emendi et vendendi aut alias, sint guidate ac salve pariter et secure in veniendo, stando ac etiam redeundo. Ita quod racione quorumcumque debitorum aut quantitatum pecunie in quibus, tam principaliter quam fideiussorio nomine, teneantur, etiam si instrumenta debitoria sub nomine comande essent confecta, non possint in veniendo, stando et redeundo ad mercatum predictum capi, detineri, impeti seu aliquatenus demandari, nec etiam pro excessibus aliquibus nisi essent homicide, latrones, proditores sive bares vel heretici, falsatores monete vel fractores pacium et treugarum, aut si alicui habitatori de Cubellis iniurias aliquas intulissent. Mandantes vicariis, baiulis et aliis et singulis officialibus dictorum domine regine et domini infantis in hiis que habent in Cathalonia constitutis, presentibus et que pro tempore fuerint, quod hanc securitatem nostram faciendo in villa de Cubellis et aliis locis dictorum domine regine et domini infantis circumstantibus per vocem preconis publice nunciari securitatem eandem ad dictum mercatum venientibus curent perpetuo inviolabiliter observare et facere observari. In cuius rey testimonium presentem cartam nostram vobis

fieri iussimus, sigillo officii procuratoris nobis comissi apendicio comunitam.

Datum Barchinone, XVII° kalendas ffebruarii, anno ab Incarnatione Domini millesimo CCC^o XXX° primo¹.

1. *Sobre la plica, al centre del document:* Registrata

Document 2

1332 maig 30. Cubells

AVINENÇA. *Els síndics, els paers i els prohoms de Cubells en nom de la universitat, d'una part, i Ramon de Meià, ferrer, que té el privilegi de la ferreria en monopoli per Cubells i tot el seu terme, d'altra part, signen una avinença en presència del batlle de la reina, tutora de l'infant Ferran, marquès de Tortosa, i arriben a l'acord de què els pagesos pagaran un cens en cereal i vi al ferrer per tal d'assegurar-se certs serveis. El dit privilegi havia estat atorgat als avantpassats de Ramon de Meià en temps de Ramon Berenguer III (20-09-1122) i havia estat confirmat per Jaume I i Jaume II.*

A. AHMC, pergamins XIV/002,790 x 620 mm. Regular estat de conservació.

In Christi nomine. Sit omnibus manifestum quod cum questio seu controversia uteretur et diutius agitata extitisset inter paciarios, syndicos et universitatem hominum ville Cubellorum, ex una parte, et Raymundum de *Meyà*, vicinum et habitatorem dicti loci Cubellorum, ex altera, super fabrica videlicet dicti loci, concessa et data dicto Raymundo de *Meyà* per dominum Raymundum Berengarii, recolende memorie comitem Barchinone, et, per consequens, per illustrissimos dominos Iacobum, besavum illustrissimi domini Alfonsi, nunc regnantis, et dominum Iacobum, eiusdem domini Alfonsi genitorem, necnon et per serenissimam dominam Elionorem, Dei gracia consortem illustrissimi domini Alfonsi, regis Aragonum supradicti, tutricemque et administratricem incliti domini infantis Ferdinandi, predictorum dominorum Alfonsi et Elionoris nati, marchionis Dartuse¹ et domini de Albarracino, confirmata, cuius quidem privilegii et confirmationum predictarum tenores de verbo ad verbum sunt qui secuntur:

“Noverint universi quod nos, Elionor, Dei gracia regina Aragonum, tutrix et administratrix persone et bonorum incliti infantis Ferdinandi, nati nostri karissimi, marchionis Dertuse et domini de Albarracino: Visso quodam instrumento publico per illustrem dominum Raimundum Berengarii, bone memorie comitem Barchinone,

concessionis facte Raimundo Fferrarii, de Turri de Fluviano, et toti posteritati sue, de fabrica loci de Cubellis et eius termini, cuius siquidem instrumenti tenor talis est:

«In Dei eterni quod² ego, Raimundus Berengarii, *comte de Barcelona*, et ego, *Gerart Alaman*, et ego, Raimundi³ de Torroga, *am consilio de omnibus senioribus de Cubells e am consilio de prohomibus de Cubells*, nos *ensemble* damus et concedimus a tibi, Raimundo Ferrer, de Turri de *Fluvià*, et omnia progenita tua, la *fàbrega de Cubells*, sub tali modo *que tu i facis* statica en *Cubells* et iamdicta *fàbrega*, et tuis et vestrorum sitis *franch de ost et de cavalgada et de quèstia*, et tuis et tuorum faciatis suam opera, *segons* tuo posse et vestro *saber*, et *jo ls*⁴ *hòmens* de isto loco de *Cubells* et de ipso termino de *Cerchós*, et de Turri de *Fluvià* et de *Abella*, et de *Montesquiuo* et de *Tornafort*, et de *Canet* et de *Bondia*, et de *Pugirç* et de *Flixo*, tu et omnia progenita tua, et qui illo loco⁵ tenuerit, que locet ad iamdictos homines de illis loco *am lur carbó* que aporten pro qualche opera faciunt. E quan volran calçar rella e cavech, que donen a menjar a tu, *Raymundi Ferrer*, e sells⁶ que a tu ajudaran la opera a fer; e tu que tingues ells teus esmoladora, que esmolen, podadores, e ells, iamdictos homines, que donen a tu e als teus pro locea pro una pareyll et uno sester de blat, mig ordi, mig formenti. Et pro esmolar, dues canades de vi prim e ells que t demanen quan trescolaran. Et si algún hom t'o defendrie e no u volie dar, mando al meo batlle e al castlà de *Cubells* que t'o faça dar sens tot trebayll, que tu no n ages. E tu que façes ad ells uno claut ad una corba e restell e aguyllons que no opus habent. E qualche opera tu facias, que ells que se'n posen am tu per tota via. Et illos que no obren in alios lochs sinó am tu e am los teus qui aquella fàbrega tinran. E si alcú hom qui ista carta volria corrumperit, in duplo componat cum suo melioramenti. Cada peu de bèstia un diner per ferrar. Dentar una corbella a cascú d'erba a segar.

Actum est hoc XII° kalendas octobris anni ab Incarnatione Christi M^o C^o XX° secundo.

Sig+num Raimundi Beringuer, comte, Sig+num Raimundi de Toroga, Sig+num Gerart Alaman, Sig+num Guillem Beringuer de Fluvià, Sig+num Pere de Cubells, Sig+num Pere Guillem, Sig+num Guillem Arnau de Puigverd, Sig+num Pere de Meyà et Gilabert Gerord, Sig+num Raimundi Père, Sig+num Raimundi de Monçonís, Sig+num

Pere Arnau de Cerchós, Sig+num Bonell, nos laudamus scribere et ad testes firmare. Sig+num Guillelmi de Nalet, Sig+num Bernardi de Florexachs, miles, Sig+num Raimundi Vives, Sig+num Guillelmi Altemir, isti sunt testes et auditores.

Poncius, sacer, qui hoc scripsit SSS. sub die et anno quo supra».

Vissa etiam confirmatione facta per illustrissimum dominum Iacobum, memorie recolende regem Aragonum, besavum dicti domini regis Alfonsi, viri nostri karissimi, de fabrica antedicta, cum sua carta pergamena eiusque sigillo pendente munita; et visso etiam tenore cuiusdam littere papiree executorie eiusdem domini regis Iacobi, sigillo suo sigillate, officialibus suis directe, quarum carte et littere tenores tales sunt :

«Noverint universi quod nos, Iacobus, Dei gratia rex Aragonum, Maioricarum et Valencie, comes Barchinone et Urgelli et dominus Montispeulani, per nos et nostros laudamus, concedimus et confirmamus vobis, Fferrarie de *Meyà*, filie Poncii Fferrarii, comoranti in Cubellis, et filiis vestris et vestris successoribus, in perpetuum, totam illam donationem et concessionem quam Raimundus Berengarii, comes Barchinone, et Geraldus *Alaman* et Raimundus de *Torroga*, cum consilio et voluntate omnium dominorum de Cubells, fecerunt Raimundo Fferrarii, de Turri de Fluviano, et eius posteritati, de fabrica de Cubellis et de *Cerchós*, et de Turri de Fluviano et de *Abella*, et de Montesquiuo et de *Tornafort*, et de Caneto et de *Bondia*, et de *Pugirç* et de Flixo, que omnia loca predicta sunt in termino de *Cubells*, prout in instrumento a predictis confecto per manum Poncii, sacerdotis, XII° kalendas octobris, anno ab Incarnationis⁶ millesimo C^o XX° secundo, plenius continetur. Laudamus etiam et confirmamus franquitatem quam supradicti concesserunt dicto Raimundo Fferrarii et toti sue posteritati, prout melius et plenius continetur in instrumento predicto. Quod instrumentum volumus quod permaneat in suo robore duraturum dum vos et vestri semper fideliter faciatis illud servicium quod dictus Raimundus Fferrarii, pro *fåbrega* dictorum locorum, facere [consuevit] hominibus predictorum locorum, sicut in dicto instrumento plenius continetur. Mandantes baiulis, castlanis ac hominibus predictorum locorum quatenus contra predicta non veniant nec aliquem venire

permitant, [immo] donent et teneant vobis dare fideliter totum illud quod dare [teneantur, prout] continetur in instrumento predicto.

Data Ilerde, quinto decimo kalendas iulii, anno Domini millesimo CC^o LX° primo.

Iacobus, Dei gratia rex Aragonum, Maioricarum et Valencie, comes Barchinone et Urgelli et dominus Montispessulani, fidelibus suis vicariis, baiulis et aliis officialibus et subditis nostris ad quos presentes pervenerint, salutem et gratiam. Mandamus vobis quatenus observetis et observare faciatis confirmationem per nos factam Ferrarie de *Meyà*, filie Poncii Fferrarii, comoranti in Cubellis, et filiis suis ac eorum successoribus de donacione et concessione quam Raimundus Berengarii, bone memorie comes Barchinone, et Geraldus *Alaman*, [et Raimundus]⁷ de *Torroja*, cum consilio et voluntate dominorum omnium de Cubellis, fecerunt Raimundo Fferrarii, de Turri de Fluviano, et eius posteritati, de fabrica de Cubellis et de *Cerchós*, et de Turri de Fluviano et de *Abella*, et de Montesquiuo et de *Tornaafort*, et de Caneto et de *Bondia*, et de *Pugirç* et de Flixo, que omnia loca predicta sunt in termino de Cubellis, prout in carta a nobis inde eis facta continetur. Et contra dictam confirmationem nostram non veniatis nec aliquem venire permitatis aliqua ratione, nec predictos contra dictam cartam nostram permitatis ab aliquo vel aliquibus agravari. Et hoc non mutetis aliqua ratione vel causa.

Data Ilerde, III° kalendas octobris, anno Domini millesimo CC^o LX° secundo».

Idcirco, cum vos, Raimundus de Mediano, dominus nunc et possessor fabrice antedictæ, nobis duxeritis supplicandum ut predicta, tanquam tutrix et administratrix quo supra, laudare, approbare et confirmare de benignitate regia dignaremur, vestris supplicationibus inclinate, nomine tutorio antedicto, laudamus, approbamus et ex certa sciencia confirmamus vobis, dicto Raimundo de Mediano, et vestris, concessionem et confirmationem fabrice antedictæ et aliorum superius in dictis cartis concessionis et confirmationis contentorum, ut in ipsis melius et plenius continetur, prout de ipsis actenus usus fuistis. Retento tamen quod vos et vestri semper faciatis hominibus predictorum

locorum illud servicium quod Raimundus Fferrarii predictus, pro fabrica eorundem locorum, eiusdem hominibus facere tenebatur, prout in instrumento dicte concessionis plenius continetur et prout etiam per [vos] ipsis hominibus est actenus usitatum. Mandantes per presentem cartam mostram procuratoribus, vicariis, baiulis, castlanis et universis aliis officialibus dicti infantis, presentibus et futuris, quod hanc nostram confirmationem firmam habeant et observent et faciant ab omnibus inconcuse servari et non contraveniant nec aliquem contravenire permitant aliqua ratione. In cuius rei testimonium presentem cartam nostram fieri iussimus, sigillo nostro appendicio munitam.

Data Dertuse, sexto nonas octobris, anno Domini millesimo CCC^o XXX° primo. Decanus Valencie.

Signum (*senyal*) Elionoris, Dei gratia regine Aragonum supradicte.

Testes sunt: reverendus dominus Iohannes, patriarcha Alexandrinus, inclitus infans Petrus, Rippecurcie et Impuriarum comes, inclitus infans Raymundus Berengarii, comes Montanearum de *Prades*, Bernardus, vicecomes Craprarie⁸, Otho de Montechatheno.

Sig(*senyal*)num Bernardi de Vallatho, scriptoris dicte domine regine, qui de mandato eiusdem hec scribi fecit et clausit loco, die et anno prefixis."

Dicebant namque et asserebant paciarii et sindici universitatis supradicte quod locus de *Cubells* predictus indigebat necessario fabricis et fabricis quibus suos nomenes et alia opera agricultoribus dicti loci necessaria operari et fieri facere possent, cum dictus locus de Cubellis quam plurimum augmentatus esset post concessionem fabrice antedicte, et quod dictus Raymundus de Meyà non poterit satisfacere nec satisfaciebat operibus eorum eisdem necessariis supradictis. Dicto autem Raimundo de Meyà, contrarium asserente, dicente et proponente quod ipse et eius fabrica antedicta satisfacerant et satisfacere poterant servicio universitatis predicte et agricultoribus eiusdem et ad faciendum seu fabricandum eorum opera seu ferramente predicta, propter quod alia fabrica seu fabrice non erant faciente seu

construende in loco Cubellorum predicto nec ibidem fieri seu construi poterant vel debebant, iuxta eiusdem concessionis et donacionis privilegii seriem et tenorem. Tandem, Borracius de Planes, locumtenens baiuli, Petrus Amiguet, Petrus Cuçola, Paschasius Pellegrí, paciarii, et Fferrarius Gomar, Iacobus Soleua, Perichonus de Meyà, sindici dicte universitatis, Matheus Gomar, Petrus Correa, Arnaldus del Palau, [Borracius] Calaf, Matheus de Mongay, Petrus de Meyà, Raimundus Bonet, Berengarius de Mulnar, Guillelmus de Vallebrera, Raimundus de Planes, Guillelmus de Meyà, Mironus Ferrúç, Bernardus Bonet, Raimundus Serrià, [Perichonus] Dalmacii, Bernardus de Meyà, Iacobus Arnaldi, Perichonus Meler, Guillelmus de Meyà, Borracetus Serra, Petrus Borràç, Arnaldus Pelegrí, Guillelmus de Mongay, Nicholaus Gomar, Arnaldus Cuçola, Raimundus de Meyà, Arnaldus Geraldi, Guillelmus Cuçola, Mayol Martí et Raimundus Balagarii, habitatores dicti loci de Cubells superius nominati, habentes ad infrascripta ab universitate dicti loci congregata super [infra]scriptis ad generale consilium celebrandum in platea dicti loci, die videlicet et anno subscriptis, voce Arnaldi Payllarès, preconis publici dicti loci, ut in similibus est fieri assuetum, pro se et ipsorum quolibet et universitate tota predicta et singularibus ex ea, presentibus et futuris, et ibidem presentibus vel absentibus, ex una parte, et Raimundus de Meyà predictus, post paululum congregari et personaliter existentes in ecclesia Sancti Petri Cubellorum, ex altera, tractante videlicet et interveniente honorabili et discreto Petro Fusterii, serenissime domine regine predicte baiulo generali, et ibidem in presencia et conspectu omnium prenominatorum personaliter existente, quilibet eorum in solidum, pro se et eorum successores et per totam universitatem predictam et singulares ex ea, quod iamdicti paciarii et sindici et alii supranominati ad infrascripta servanda obligarunt et teneri firmiter, presente me, notario, et testibus infrascriptis ad hec specialiter convocatis, voluerunt et consenserunt et etiam convenerunt super predictis et infrascriptis in hunc modum, videlicet: qu[od Raimundus de Me]yà et eius successores semper habeant [...]⁹ agricultore seu alio quolibet habitatore in loco de Cubells. Et qui habeat seu teneat unum par animalium de laurao, unum sextarium bladi, mig ordi mig forment, ad mensuram nunc venalem et curribilem in loco Acrimontis, tempore videlicet collecte bladi, et duas migeras [...]¹⁰ de vino primo et bono et de illo, videlicet [...]¹¹ congregabit in suo cellario ad mensuram videlicet

nunc venalem et curribilem in loco Cubellorum. Et ab illo etiam vel illis qui tantum tenebit unum animal de laurao et erit conjunter, habeant et percipiant idem Raimundus et sui unam fanequam de blado predicte tantum et ad mensuram predictam et unam migeriam de [...]¹² tempore videlicet collecte vini, scilicet a festo sancti Michaelis mensis sebtentris usque ad tunc subsequentis proximum festum Omnium Sanctorum. Et predictum bladum et vinum, ut superius est pretactum, predicti superius nominati et alii etiam universi et singuli habitantes in loco Cubellorum eidem Raimundo de Meyà et eius successoribus [...]¹³. Et etiam per firmam et validam stipulationem et sollempne pactum penitus promiserunt, temporibus supradictis, ipso Raimundo et suis, tenentibus parato die noctuque et bene condirecto de locear horis condecensibus, tam diei quam noctis, operatorio fabrice sue predicte, et tenentibus ibi in dicta fabrica sive operatorio [...]¹⁴ et qui sciat locear. Et nihilominus, idem Raimundus et sui teneantur tenere in dicto operatorio molam idoneam in qua predicti laboratores valeant smolar les podadores e lls ferraments de tayll. Et etiam teneantur ferrare idem Raimundo et sui cuicumque laboratorum, habitanti vel habitaturo [...]¹⁵ par animalium de laurao de IIII peus, sine salario quocumque, quod ab eis non exigit vel exigere seu recipere valeat. Et teneantur etiam ferrare illis qui tantum unum animal tenebunt de laurao et erunt conjunters de dos peus sine [...]¹⁶ ut supradictum est [...]¹⁷ mensium. [Salvo tamen] quod idem homines tenentes animalia supradicta et volentes ea ferrare, ut predicatur, teneantur tradere primitus dicto Raimundo et suis ferraduras et clauells cum quibus ferrare possit animalia memorata. Etiamque teneantur ydem Raimundus et sui loceare semper predictis laboratoribus [...]¹⁸ necessariis a la [laurao], prout est actenus fieri assuetum. Et habeant dentare etiam cuilibet laboratorum unam corbella et facere etiam claus e anfites a la corba cum ferro tamen ipsorum agricultorum. Et predicto Raimundo de Meyà et suis, facientibus et complementibus sic servicium su[...]¹⁹ sindici et alii supranominati, pro se et ipsorum quolibet et tota [universit]ate predicta et singularibus ex ea, presentibus et futuris, stipulacione sollempni legitime interposita, promiserunt dicto Raimundo et suis dare et solvere annis singulis temporibus supradictis censum seu [...]²⁰ bladi et [...]²¹ dilacione, impedimento, exceptione et excusatione, tam iuris quam facti, cessantibus quibuscumque et sine omni querimonia seu querela quam dictum Raimundum vel suos pro premissis modo aliquo facere non

oporteat. Ad que castlanus et baiulus dicti loci Cubellorum ipsos et ipsorum quelibet [...] ²² seu mercede inde ab ipso Raimundo vel suis pro execucione predicta petito nec modo aliquo exacto. Et pro premissis omnibus et singulis, ut superius continetur, attendendis firmiter et complendis, altera parts alteri ad invidem, videlicet paciarii, sindici et alii supranominati, [ea omnia et singula supradicta et cuius]libet eorum propria [...] ²³ tocius universitatis predictae et singulorum ex ea presencium et futurorum, et Raimundus de Meyà predictus bona omnia sua propria mobilia et immobilia, quecumque et ubicumque sint, presenciam et futura, specialiter et generaliter, et mihi, notario infrascripto, ut publice persone, vice, loco et nomine illorum omnium quorum interest, intererit vel interesse poterit in futurum, stipulanti legitime atque recipienti penitus obligarunt. Et renunciarunt super premissis omni iuri, tam canonico quam civili, scriptis et non scriptis, partes predictas vel earum alteram contra predicta in aliquo iuvanti. Et nihilominus, idem Raimundus de Meyà, attendens quod licet consenssum et indultum sibi fuerit per dominum Raimundum Berengarii, bone memorie Barchinone comitem antedictum, in instrumento seu privilegio concessionis fabricae antedictae quod homines dicti loci de Cubells et ipsius termini, videlicet de Cerchós, de Turre de Fluvia, de Abella, de Montesquiuo, de Tornafort, de Canet, de Bondia, de Pugirç et de Flixo non operentur sive opera sua predicta fieri faciant in aliis locis nisi in fabrica dicti Raimundi de Meyà, et cum ipso Raimundo et suis. Volens, ut dixit, benigne agere et se habere cum hominibus dicti loci de Cubells, eo inter cetera quia est ibidem domiciliatus et populatus. Et volens probis hominibus et universitati eiusdem loci quantum in [...] ²⁴ iuris sui et privilegii antedicti preiudicio deferre. Voluit et concessit, spontanea voluntate et sine alicuius metu et vi, quod exinde predicti homines de Cubells possint intus dictum locum Cubellorum facere fieri et construi ac hedificare fabricam seu fabricas, tot quod eis necessarias et utiles videbitur expedire. Et de [...]ducere ²⁵ fabrum seu fabros qui in ipsis fabricis officium fabricae pro utilitate ipsorum exerceant et exercere possint antedictum, sine tamen [in dictis] preiudicio dicti Raimundi de Meyà et suorum, sine impedimento et contradicito predicti Raimundi de Meyà et suorum, ipso privilegio seu concessionis instrumento in omnibus rato manente, et sine parte aliqua, salario seu [...] ²⁶ tributo quod hidem ²⁷ fabri dicto Raimundo de Meyà vel eius successoribus inde pro predictis facere seu

prestare minime teneantur. Quoniam ius totum sibi vel suis pertinens in premissis vigore sue gracie antedecte predictae universitati et singularibus ex [...] ²⁸ reverentiam et benivolentiam eorundem. Remissit quo ad construendum seu fieri f[aciendum ...] ²⁹ operandum per fabros alios in eisdem iure tamen seu tributo vel censu, tam bladi quam vini, sibi debito et pertinenti, tam occasione sue fabrice antedecte quam etiam alias, iuxta dicti privilegii continenciam et tenorem, in omnibus semper salvo ac [...] ³⁰ penitus de presenti. Salvavit tamen et sibi expresse retinuit ac [...] ³¹ supradictam nullum sibi vel suis successoribus fiat vel fieri seu generari possit preiudicium quo ad franxitatem exercitus sive hostis et cavalcate ac questie nec etiam ad alia contenta et expressata in p[rivilegio con]cessionis gracie instrumento. Immo ius totum predictum [...] ³² contenta et expressata sibi et suis successoribus, in perpetuum, illa remaneant [...] ³³ predicto privilegio seu [gracie instrumento] lacius et plenius contineri noscuntur, prout [...] ³⁴ fuit compositione sive avinentia presentibus in aliquo [...] ³⁵ sibi et suis dictus Raimundus de *Meyà*, quod si forte ad presens vel pro tempore predicti agricultores, habitantes in villa Cubellorum [...] ³⁶ cum ipso Raimundo vel in fabrica sua predicta, casu aliquo sive causa, quod nihilominus idem [...] ³⁷ et universitas et singulares ex ea ad predictum censum seu tributum, tam bladi quam vini, sibi et [suis] instandum et solvendum omnimode teneantur. Quoniam pro presentibus compositione sive avinentia supradictis dicto suo privilegio seu concessionis gracie instrumento non intendit modo aliquo preiudicare sive etiam derogare, set potius ipsum et omnia et singula in eo contenta penitus approbare ac etiam confirmare. Retinuit etiam idem Raimundus quo ipse et suis possint exigere et habere ab aliis hominibus termini Cubellorum censum seu tributum bladi et vini predictum sibi ³⁸ pertinens et debitum vigore [gracie] supradecte, prout in dicto privilegio continetur. Ad que superius dicta retenta, protestata et specificata per iamdictum Raimundum de *Meyà* predicti paciarii, sindici et alii probi homines superius nominati, nominibus eorum propriis et tocus universitatis predictae et singulorum ex ea, necnon et honorabilis Petrus Fusterii, generalis baiulus antedictus, expresse [obligar]unt et promisserunt contra predicta in aliquo non venire sub bonorum omnium universitatis predictae et singulorum ex ea, necnon et pacianorum, sindicorum et aliorum supranominatorum ypotecha et obligatione. Et ut predicta maioris constancie gaudeant firmitate, idem baiulus generalis predictis

compositioni et avinentie ac omnibus et singulis [in] presenti instrumento contentis auctoritatem suam interposuit pariter et decretum. Quod quidem decretum per me, infrascriptum notarium iussit in presenti instrumento opponendum ac etiam conscribendum sub forma inferius comprehensa:

«Nos, Petrus Fusterii, baiulus generalis serenissime domine Elionoris, Dei gratia regine Aragonum, tutricis et administratricis incliti domini infantis Ferdinandi, illustrissimi et magnifici principis et domini, domini Alfonsi, Dei gratia regis Aragonum, et predicte domine regine nati, marchionis Dertuse et domini de Albarracino, huic compositionis sive avinentie instrumento auctoritatem nostram interponimus et decretum. Et hanc subscriptionem nostram [hic] apponi, [factam] per manum Petri de Podio, vicarii et notarii publici Cubellorum regentisque scribaniam eiusdem loci auctoritate venerabilis et discreti Bernardi de Podioviridi, eiusdem loci rectoris».

Et de predictis omnibus et singulis, tam paciarii, sindici et alii probi homines predicti, nominibus suis propriis et tocuis universitatis predicte et singularium ex ea, quam [dictus Raimundus de] *Meyà* predictus requisiverunt ad eternam rey memoriam per me, notarium infrascriptum, per alphabetum divissa, duo fieri publica instrumenta, quorum unum cuilibet partium predictarum tradi petierunt.

Acta, laudata et firmata fuerunt predicta per paciarios, syndicos et alios probos homines supradictos ac per dictum Raimundum de *Meyà* in ecclesia [Sancti Petri] Cubellorum predicta, die sabbati, intitulata III° kalendas iunii, anno Domini millesimo CCC^o XXX° secundo, presentibus venerabili et discreto Iacobo de Castrovino, iurisperito, Petro *Tholó*, notario publico ilterdensi, et Petro *Salvat*, ianitore domini regis predicti, et pluribus aliis ad predicta pro testibus specialiter adhibitis, vocatis atque [rogatis].

Ego, Petrus de Podio, vicarius ac publicus Cubellorum notarius auctoritate venerabilis et discreti Bernardi de Podioviridi, eiusdem loci rectoris, hoc scripsi, in supraposito in LVI^a linea ubi dicitur *sibi*, et meum sig(*senyal*)num posui et clausi.

1. *En lloc de Dertuse.* — 2. *En lloc de, probablement, In nomine Dei eterni et salvatoris nostri. Noverint universi.* — 3. *En lloc de Raymundus.* — 4. *en lloc de que ls.* — 5. *loco afegit a la interlínia.* — 6. *En lloc d'aquells.* — 7. *En lloc d'Incarnatione.* — 7. *Manca.* — 8. *En lloc de Caprarie.* — 9. *Espai d'aproximadament 30 lletres il·legible a causa d'un forat.* — 10. *Espai d'aproximadament 5 lletres il·legible a causa d'un forat.* — 11. *Espai d'aproximadament 30 lletres il·legible a causa d'un forat.* — 12. *Espai d'aproximadament 30 lletres il·legible a causa d'un forat.* — 13. *Espai d'aproximadament 30 lletres il·legible a causa d'un forat.* — 14. *Espai d'aproximadament 30 lletres il·legible a causa d'un forat.* — 15. *Espai d'aproximadament 30 lletres il·legible a causa d'un forat.* — 16. *Espai d'aproximadament 12 lletres il·legible a causa d'un forat.* — 17. *Espai d'aproximadament 20 lletres il·legible a causa d'un forat.* — 18. *Espai d'aproximadament 20 lletres il·legible a causa d'un forat.* — 19. *Espai d'aproximadament 20 lletres il·legible a causa d'un forat.* — 20. *Espai d'aproximadament 6 lletres il·legible a causa d'un forat.* — 21. *Espai d'aproximadament 30 lletres il·legible a causa d'un forat.* — 22. *Espai d'aproximadament 30 lletres il·legible a causa d'un forat.* — 23. *Espai d'aproximadament 8 lletres il·legible a causa d'una taca.* — 24. *Espai d'aproximadament 10 lletres il·legible a causa d'un forat.* — 25. *Espai d'aproximadament 10 lletres il·legible a causa d'un forat.* — 26. *Espai d'aproximadament 7 lletres il·legible a causa d'un forat.* — 27. *En lloc de idem.* — 28. *Espai d'aproximadament 7 lletres il·legible a causa d'un forat.* — 29. *Espai d'aproximadament 12 lletres il·legible a causa d'un forat.* — 30. *Espai d'aproximadament 10 lletres il·legible a causa d'un forat.* — 31. *Espai d'aproximadament 40 lletres il·legible a causa d'un forat.* — 32. *Espai d'aproximadament 50 lletres il·legible a causa d'un forat.* — 33. *Espai d'aproximadament 20 lletres il·legible a causa d'un forat.* — 34. *Espai d'aproximadament 15 lletres il·legible a causa d'un forat.* — 35. *Espai d'aproximadament 15 lletres il·legible a causa d'un forat.* — 36. *Espai d'aproximadament 7 lletres il·legible a causa d'un forat.* — 37. *Espai d'aproximadament 7 lletres il·legible a causa d'un forat.* — 38. *sibi afegit a la interlínia.*

Document 6

1367 març 02. [Cubells]

VENDA DE CENSAL MORT. *Nicolau Pasqual, Guillem Ferrús i Mateu Gomar, veïns de Cubells, síndics i procuradors de la universitat del dit lloc, venen a Ermesenda, vídua de Ramon d'Alòs, un censal mort de 1200 sous jaquesos de preu i 100 sous jaquesos de pensió anual a pagar el dia 1 de març.*

A.. AHMC. Pergamins. XIV/006. Mides 560 x 770 mm. Bon estat de conservació.

In Dei nomine. Noverint universi quod nos, Nicholaus Paschasio, Guillelmus Feruç et Matheus Gomar, habitatores loci Cubellorum sindicique, actores et procuratores universitatis et singularium eiusdem loci, cum publico procuracionis et sindicatus instrumento recepto per notarium infrascriptum, die octava mensis decembris, anno a nativitate Domini M^o CCC^o LX° sexto, [...] et cum quo ad hec et ad alia diversa plenariam potestatem habemus, nominibus nostris propriis et nominibus etiam quibus supra, per nos et quemlibet nostrum et dictam universitatem et eius singulares, tam presentes quam futuros, et quolibet ex eis, cum presenti publico instrumento ubique suo robore valituro et duraturo, non vi, metu, dolo inducti, nech in aliquo circumventi [seu coacti], set gratis et nostris spontaneis voluntatibus, [omni fraude] et [calli]ditate semotis, et pro eminenti utilitate universitatis predicte et singularium suorum et cuiuslibet eorum, vendimus et, animo vendendi et non faciendi alium contraactum, tradimus et concedimus, in perpetuum, vobis, Ermesendi, uxori Raymundi de Alosio quondam, presenti, et vestris et quibus volueritis seu ordinaveritis verbo, testamento, codicillo vel alias qualitercumque centum solidos iaccenses censuales, perpetuales, rendales, franchos, quitios, liberos et immunes ab omni questia, tallia comuni, toltiis, forciis, fogagiis, ademprivis et ab aliis omnibus servitutibus, tam vicinorum quam dominorum, liberatos penitus remotos, sine tamen faticha, laudimio et cinquanteno. Quos quidem centum solidos iaccenses rendales et perpetuales, solvendos et distribuendos, vobis et vestris et quibus volueritis mandaveritis seu ordinaveritis verbo vel alias, ut est

dictum, termino infrascripto [ubi hec anno] assignamus et asecuramus vobis et vestris in et super omnibus bonis nostris et cuiuslibet nostrum et dicte universitatis et singularium suorum et cuiuslibet eorum mobilia et immobilia ubique presentium et futurum. Predictos itaque centum solidos iaccenses sensuales, rendales et perpetuales, solvendo vobis et vestris et quibus volueritis seu ordinaveritis verbo, testamento vel alias, anno quolibet [termino subscripto] vendimus vobis, dicte emptricii, et vestris, precio videlicet mille ducentorum solidorum iaccensium, quos a vobis numeracione continua nos habuisse confitemur et recepisse. Ideo, renunciamus omni excepcioni non habite, non recepte sive non numerate predicte pecunie, doli et accioni et infactum et beneficio minoris precii. Dantes et concedentes, nominibus quibus supra, vobis et vestris et quibus volueritis quicquid hec presens vendicio valet aut valebit in futurum plus precio supradicto. Promittentes vobis, nominibus quibus supra, per nos et quemlibet nostrum et per nostros heredes et successores et cuiuslibet nostrum, et per dictam universitatem et eius singulares, presentes pariter et futuros, et eorum quemlibet, quod nos et nostri et dicta universitas et sui successores et quemlibet eorum solvemus et solvent, tradent et deliberabunt et solvere et tradere et deliberare habemus et habeant et teneantur vobis vel vestris dictos centum solidos iaccenses sensuales, franchos, ut premititur, a die prima mensis marcii subscripti proxime preterita ad unum annum proximi venturum, et extunc quolibet anno in eodem termino, die adiato, in loco Cubellorum, in domo habitacionis vestre adductos et aportatos, salve pariter et secure nostris et cuiuslibet nostrum et dicte universitatis et singularium suorum et cuiuslibet eorum sumptibus et expensis, absque vestri et vestrorum missione aliqua vel expensa. Ad hec autem nos, Guillelmus Bonell et Petrus de Podio Viridi, habitatores dicti loci Cubellorum, quilibet nostrum in solidum et pro toto, precibus et amore dictorum sindicorum, actorum et procuratorum et cuiuslibet eorum et dicte universitatis et singularium suorum et cuiuslibet eorum, gratis et nostris voluntatibus gratuitis fideiutores nos constituimus et principales solutores et omnium et singulorum, tam premisorum quam infrascriptorum, completores et atentores cum dictis principalibus et dicta universitate et singularibus suis aut sine. Et nisi nos, principales et fideiutores predicti, aut dicta universitas vel eius singulares non solverimus vobis, dicte emptricii, et vestris et cui volueritis vel ordinaveritis verbo, testamento, codicillo vel

alias, dictum censuale anno quolibet in dicto termino, die adiato, intus locum Cubellorum, in domo habitacionis vestre, volumus et concedimus vobis et vestris, per nos et nostros heredes et cuiuslibet nostrum et per dictam universitatem et suos singulares, presentes et futuros, quod ad hec omnia et singula, tam premisa quam infrascripta, teneri volumus et etiam obligari ex pacto inter nos, nominibus quibus supra, ac vos inhito et firmato in $[\pm 6]$ contractus huiusmodi. Quod ipso termino lapso, ad vestri vel vestrorum tamen requisicionum vel retroclamum, incidamus statim ipsa requisicione vel retroclamo exposito tam nos, principales, et dicta universitas et singulares quam nos, dicti fideiutores, et quilibet nostrum in penam tercii ipsius censualis, acquirenda eo casu venerabili baiulo Cubellorum qui nunch est vel qui pro tempore ffuerit pro dominacione ipsius loca, licet absenti tanquam presenti, et notario infrascripto ut publice et autentice persone et ipsam penam a nobis et omnia alia et singula, tam premisa quam infrascripta, paciscenti, recipienti ac legitime stipulanti, a nobis, nominibus predictis, et quolibet nostrum nomine dicti baiuli et omnium quorum interest vel intererit. Preterea nisi nos, principales et fideiutores predicti, aut dicta universitas vel sui singulares solverimus aut solverint vobis, dicte emptrici, aut vestris aut a vobis ius vel causam habentibus dictum censuale anno quolibet in dicto termino, infra spacium trium dierum posquam a vobis vel vestris fuerimus requisiti aut dicta universitas et sui singulares aut paciarii Cubellorum, nomine eius vel eorum, elapsis ipsis tribus diebus naturalibus, incidamus et incidant ac incurrere volumus ipso facto, ac dicta universitas et sui singulares incidant et incurrant, in penam quinque solidorum iaccensium pro pena convencionalis pro qualibet die que vobis $[\pm 8]$ dictam solucionem ffacere dis $[\pm 4]$ erimus ultra suum terminum, omni excepcione, tam iuris quam facti, penitus et [etiam] provisa. De qua pena, medietas vobis et alia medietas dicto baiulo adquiratur, iure aliquo sive foro non obstantibus nullo modo. Quam penam predictam et omnia alia et singula supradicta ac etiam infrascripta solvere, atendere et complere promittimus vobis et vestris et solvere etiam teneamur atendere et complere, prout superius et inferius continetur. Et ea soluta vel non, comisa vel non comisa, exacta vel non exacta, nichilominus premisa et infrascripta rata maneant perpetuo adque firma. Que pene predictae vel infrascriptae, casu quo comitantur, exhigantur et exsolvantur vobis vel vestris in sortem solucionis dicti

censualis aut pensionis eiusdem aut misionum vel expensarum [± 3] inde vos vel vestros [in petendo] ipsum facere contingerit vel alicuius de premissis vel infrascriptis nech usuram minime computentur nech computari volumus ullo modo, immo ipsas penas, casu quo comitantur, prout dictum censuale a nobis et a quolibet nostrum et a dicta universitate et singularibus suis et quilibet eorum petere et habere et recipere valeatis licite et honeste ut vestrum legitimum interesse iusto titulo adquisiturum. Nech minus tam nos, principales, quam nos, fideiutores predicti, quilibet nostrum insolidum et pro toto, per nos et omnes heredes et sucesores nostros et cuiuslibet nostrum et per dictam universitatem et suos singulares et quemlibet ex eis, promittimus et convenimus bona fide nostri et cuiuslibet nostrum vobis, dicte emptrici, et vestris pacto valido et firme et sollempni stipulacione vallato et notario etiam infrascripto, ut supra stipulanti, recipienti et pacciscenti, quod de vel pro censuale predicto vel aliqua eius parte in proprietate vel pensione vel pro penis, missionibus, interesse vel expenssis, vel pro aliquo de predictis vel infrascriptis, nos vel alter nostrum nech dicta universitas aut eius singulares vel aliquis ex eis nunquam firmavimus aut firmabunt vobis vel vestris nec a vobis ius vel causam habentibus in predictis vel infrascriptis aut aliquo ex eis de iure vel de directo, nec litigavimus vobiscum vel cum vestris nech aliquam fori declinatoriam vel peremptoriam exceptionem compensacionis, deduccionis, absolucionis, difinicionis, pacti de non petendo nech nullam aliam nisi de soluto opponemus vel allegavimus, nec opponi seu allegarii faciemus, permitemus vel consenciemus ullo modo, nec dicta solucionis excepcionem nec eius op positionem utemur nech uti conabimur ullo modo, in iudicio vel extra, nisi infra spacium trium dierum post eius oppositionem continuo numerandorum probata ffuerit ipsa solucionis, excepto per publicum instrumentum manu publici confectum, sub pena quinque solidos iaccenses, quam incuramur et nostri etiam heredes incurant et cuiuslibet nostrum et dicta universitas et sui singulares eiamt incurant, volumus ipso facto, pro qualibet vice, qua vel quibus contra contenta in presenti clausula seu capitulo vel aliquid ex eis faciemus vel faciant aut veniamus vel veniant de iure vel de ffacto vel aliquem facere vel venire faciemus vel promitemus vel promitent, palam vel oculte, de iure vel de ffacto aliqua racione. De qua pena, medietas vobis et alia dicto baiulo pro execucione fienda volumus aplicarii. Et ipsa pena, soluta vel non soluta comisa vel non comisa,

exacta vel non, premisa nichilominus vel infrascripta omnia et singula rata maneant perpetuo adque firma. Promittimus et convenimus, bona fide, nos, omnes predicti, tam principales quam fideiutores, et quilibet nostrum, vobis, dicti empatrici, et vestris, pacto sollempni legitimaque stipulacione vallato, et notario infrascripto, ut publice et autentice persone, hec omnia et singula, tam premisa quam infrascripta, a vobis et a quolibet vestrum paciscenti, recipienti ac legitime stipulanti nomine omnium quorum interest vel intererit per nos et omnes heredes et successores nostros, presentes et futuros, et per dictam universitatem et eius singulares et quemlibet ex eis, ac etiam iuramus ad dominum Deum et eius sancta IIII^{or} evangelia, coram nobis posita¹, quod nos nech alter nostrum nec nostri etiam heredes nec alterius nostrum nech dicta universitas aut eius singulares vel eorum alter de prolongamento solucionis dicti censualis vel dampnorum, penarum, interesse vel expensarum seu aliorum predictorum vel infrascriptorum aut alicuius eorum racione non inpetrabimus nec inpetrarii etiam faciemus, promitemus vel consenciemus, palam nec occulte, per nos vel interpositam personam vel personas, cartam aliquam vel cartas seu respectum ius vel factum, continens sex mensium spacium seu alicuius elongamenti gratiam, preces inducciones vel supersedimenti a domino papa vel eius legato, a domino rege Aragonum, a domina infantissa Maria, incliti domini infantis Ferdinandandi, bone memorie, marchionis Dertusie et domini Albarachino uxore, nec a coniugibus, filiis aut procuratoribus vel officialibus ipsorum vel alterius earum vel ab aliqua alia potenti persona, ecclesiastica vel seculari, quicumque fulgant dignitate, per quam vel quas vos vel vestri distringi positus ad prorogandam seu elongandam solucionem dicti censualis vel pensionis aut pensionum eiusdem, in toto vel in aliqua eius parte, vel aliorum predictorum seu infrascriptorum vel alicuius eorum, imo gratis et ex certis sciencis nostris, per nos et omnes heredes et succesores nostros et cuiuslibet nostrum et per dictam universitatem et eius singulares et quemlibet eorum, dicto sex mensium spacio et omnibus cartis, graciis, literis, privilegiis et rescriptis, precibus, induccionibus et supersedimentis inpetratis et impetrandis, aut motu proprio concessis et concedendis, renunciamus penitus et expresse ac si hic de eisdem expresa mencio haberetur. Et si inpetrate aut proprio motu concesse vel indulte sunt vel fuerint quovis modo, promittimus bona fide nostra et cuiuslibet nostrum

vobis, dicte emptrici, et vestris et notario infrascripto, ut supra stipulanti, paciscenti et recipienti per nos et omnes heredes et successores nostros et cuiuslibet nostrum et per dictam universitatem et eius singulares, tam presentes quam futuros, et quemlibet ex eis non uti eisdem contra vos vel vestros in iudicio nech extra ullo modo, sub pena quinquaginta solidorum iaccensium ultra periuriam incuramus et incurere volumus ipso facto pro qualibet vice, qua vel quibus eas vel aliquam ipsarum nos inpetremus vel nostri heredes aut successores aut dicta universitas vel eius singulares vel quis ex eis inpetrent vel impetrari etiam faciamus aut faciant, promitamus vel concensiamus aut concenciant vel eis vel aliqua ex eis inpetratis vel inpetrandis aut motu proprio concessis vel concedendis utamur vel conemur uti aut conentur in iudicio vel extra contra nos vel nostros aliqua racione. De qua pena medietas vobis et alia medietas iamdicto baiulo adquiratur. Et ea pena comisa vel non, exacta vel non, soluta vel non soluta, premisa et infrascripta nichilominus rata maneant perpetuo adque firma. Volentes nichilominus et concedentes nos, principales et fideiutores predicti, quilibet nostrum insolidum pro toto, per nos et omnes heredes et succesores nostros et cuiuslibet nostrum et per dictam universitatem et eius singulares, tam presentes quam futuros, et quelibet ex eis, vobis, dicte emptrici, et vestris quod dictus baiulus vel eius locumtenens et quicumque alius iudex competens [± 5] cuius iurisdiccione bona nostra et cuiuslibet nostrum vel heredum nostrorum aut alterius nostrum inveniatur posunt et teneantur ad suplice vestri vel vestrorum successorum vel a vobis in predictis vel infrascriptis vel aliquo ex eis ius vel causam habentium simplicem requisicionem sine clamore et querimonia et alia qualibet iuris solemnitate, quibus expresse renunciamus per pactum, sola hostencione huius publici instrumenti pignorarare, emparare, capere et ocupare, emparari, pignorari, capi et occuparii ffacere semel et plures quandocumque et quocienscumque expedierit omnia et singula bona nostra et cuiuslibet nostrum et heredum nostrorum et cuiuslibet nostrum et dicte universitatis et singularium suorum et cuiuslibet eorum, tam mobilia quam immobilia et tam animalia aratoria, quam instrumenta arandi quam etiam alia bona privilegiata et non privilegiata ubicumque fuerint et quocumque, tam intus clausuras quam extra, et ea vendere, distrahere et in eis execucionem facere aut fieri facere usque ad integram solucionem et satisfaccionem dicti censualis aut pensionum debitarum eiusdem vel

residui earundem penarum, missionum, interesse et expensarum et omnium aliorum singulorum premisorum et inffrascriptorum et nos et nostri heredes et successores vel a nobis in hiis ius vel causam habentes vel habituri positis ipsa bona nostra et cuiuslibet nostrum et nostrorum heredum et successorum et dicte universitatum et eius singularium et cuiuslibet eorum nostra propria auctoritate accipere et vendere, inpignorare, alienare vel vobis vel vestris, iusto precio, retinere ad solucionem et satisfaccionem omnium premisorum et inffrascriptorum. Nos enim et quilibet nostrum, nominibus quibus supra, per nos et quemlibet nostrum et per dictam universitatem et eius singulares et quemlibet ex eis, confitemur bona nostra et cuiuslibet nostrum et dicte universitatis et singularium eius et cuiuslibet eorum quemcumque sint vel fuerint ubicumque vestro et vestrorum heredum et successorum nomine precario possidere. Promittentes nichilominus, nominibus eisdem, vobis et vestris et notario inffrascripto, ut supra stipulanti et recipienti, per nos et heredes nostros et cuiuslibet nostrum, et per dictam universitatem et eius singulares et [cuiuslibet] ex eis per dictas pignorationes, emparas, capciones vel ocupaciones dictorum bonorum vel vendiciones seu execuciones fiendas occasione premisorum vel inffrascriptorum, nos vel alter nostrum, palam nec occulte, per nos vel interpositam personam vel personas non inpediemus nec faciemus, nec concensemus vel nostri heredes facient vel dicta universitas vel sui singulares nec consencient, palam nec occulte, [± 8] inpediri de iure vel de facto aliqua ratione, imo vobis teneamur et vestris et vestri etiam heredes, et dicta universitas et sui singulares teneamur de guirentia et eviccione eorundem bonorum. Promittentes nichilominus vobis, dicte emptrici, et vestris, nominibus quibus supra, per nos et omnes heredes et successores nostros et cuiuslibet nostrum et per dictam universitatem et eius singulares, tam presentes quam futuros, per nos et quemlibet [±6] heredes et successores et cuilibet nostrum et dicta universitas et singulares solvemus et solvent, anno quolibet, in dicto termino, dictum censuale aut eius pensiones, dampna, missiones et expensas, penas et totum nostrum legitimum interesse et omnia alia et singula predicta et inffrascripta ac residuum eorundem, intus locum predictum Cubellorum in domo videlicet habitacionis vestre, salve pariter et secure, in bona peccunia numerata et non [in bonis] mobilibus nec sedentibus, extimatis vel stimandis per [procuratores], iudices aut iuratos ad hoc electos vel eligendos, nulla iuris vel facti excepcione obstante. Et

nichillominus quod nos nec noster ex nobis de principalibus vel fideiusoribus, nec nostri heredes vel successores vel alter nostrum, nec dicta universitas vel eius singulares vel aliquis ex eis, pro [auferenda], inpedienda vel alias proroganda vobis vel vestris solutione [± 7]alis non faciemus, nec nostri vel alterius nostrum heredes, nec dicta universitas vel sui singulares aut aliquis ex eis facient nec facere etiam posimus nec posint aut valeant cesionem bonorum in pose alicuius iudicis ecclesiasticis vel secularis, nec etiam faciemus vel consenciemus aut consencient, palam vel occulte, quinimo omni beneficio cesionis in hoc casu renuciamus per pactum spesialiter et exprese. Renuciantes etiam nominibus eisdem opinioni quocumque doctorum seu iuris peritorum dicencium beneficio cesionis non pose renunciari. Eligentes eisdem nominibus, laudantes et aprobantes opinionem quorumcumque doctorum dicencium talen renunciacionem posent fieri in hoc casu. Et si contra contenta in predicto capitulo sive clausula, nos aut aliquis ex nobis, dictis principalibus aut fideiusoribus, aut dicta universitas [et eius] singulares aut aliquis ex eis venerimus aut fecerimus, aut venient vel facient, de iure vel de facto, aut aliquem venire fecerimus aut consenserimus facient vel consencient, volumus, per nos et quemlibet nostrum et dictam universitatem et suos singulares, quod incuremus et dicta universitas et sui singulares incurant in pena quinquaginta solidorum iaccensium pro qualibet vice qua contra contenta in presenti capitulo sive clausula fecerimus quoquo modo. De qua pena medietas vobis et alia dicto baiulo libere aplicetur. Qua soluta vel non, exacta vel non exacta, comisa vel non, nichillominus omnia predicta et infrascripta facere teneamur et complere. Ultra [qua], nisi nos solverimus vobis, dicte empatrici, et vestris et quibus volueritis, anno quolibet, in dicto termino, vestrum censuale predictum cum dampnis, misionibus et expensis, quas et que nos vel nostros, pro predictis vel infrascriptis, facere vel sustinere oportebit cumque vestri et vestrorum plano et legitimo interese, eo casu promitimus vobis et vestris et notario infrascripto, ut supra paciscenti, stipulanti et legitime recipienti, nominibus quibus supra, nos, dicti principales, et nichillominus iuramus per Deum et eius sancta IIII^{or} evangelia, coram nobis posita et unoquoque nostrum et corporalibus manibus nostris tacta, per nos et heredes et successores nostros et per dictam universitatem et eius singulares et quemlibet ex eis, quod nos et quilibet nostrum vel nostri succesores in dicto officio, et nos vel ipsis mortuis vel absentibus, aut

alias legitime inpeditis, alii tres de melioribus dicti loci, cui nunch sunt vel fuerint, infra espacium trium dierum postquam a vobis vel vestris fuerimus requisiti aut fuerint, verbo vel in scriptis, ad domos in platea vel ubicumque intrabimus personaliter vel intrabunt locum de Mongay et ibi, vobis et vestris, tenebimus hostagium personalem nostris et dicte universitatis et singularius suorum propriis misionibus, sumptibus vel expensis, absque misione vestri et vestrorum aliqua vel expensa. Et ab ipso loco non exiemus nec exhibunt nostris vels suis propriis pedibus vel alienis nec aliquo alio ingenio, arte vel exquisito colore sine vestri vel vestrorum voluntatem et expresa licencia, petita et obtenta, donech vobis vel vestris in dicto censuali aut pensione eiusdem penis, dampnis, misionibus et expensis et aliis predictis et infrascriptis fuerit plenarie et integre satisfactum, sub pena quinque solidorum iaccencium, quam incurrant [±5] etiam heredes et cuiuslibet nostrum et dicta universitas et eius singulares incurant, ipso facto, ultra periuriam, pro qualibet die et vice, qua vel quibus dictum hostagium vobis vel vestris tenere distulerimus aut recusaverimus quoquo modo. De qua, medietas vobis et alia dicto baiulo penitus adquiratur. Et dictas penas, omnes et singulas in singulis capitulis supradictis positas et contentas, promitimus vobis, dicte emptrici et vestris, nos, principales et fideiutores predicti et quilibet nostrum insolidum et pro toto, per nos et omnes nostros heredes et successores nostros et per dictam universitatem et eius singulares et quemlibet ex ipsis, et notario infrascripto, ipsas [penas] et omnia alia et singula predicta et infrascripta recipienti, paciscenti ac legitime stipulanti, nomine omnium illorum quorum interest vel intererit, a vobis et a quolibet vestrum et a dicta universitate et sui singularibus solvere et solvemus tociens quociens comise fuerint exacte, omni excepcione cesante. Et ipsis penis solutis vel non solutis, comisis vel non comisis, exactis vel non exactis, nichilhominus predicta omnia et singula et etiam infrascripta rata maneant perpetuo adque ffirma. Nichilhominus nos, dicti principales et fideiutores, nominibus quibus supra, promitimus et convenimus bona fide nostra et cuiuslibet nostrum vobis, dicte emptrici, et vestris quod super vel pro dicto censuali vobis, singulis annis, dicto termino, ex solvendo, cum penis predictis, dampnis, misionis, interesse et expensis, recipiemus in nos et quemlibet nostrum et omnibus eisdem et in dictam universitatem et eius singulares et dicto baiulo Cubellorum vel eius locumtenente sentenciam compdemnacionis et preceptum de

solvendo, ipsamque sententiam et preceptum de solvendo aprobabimus, laudabimus et emologabimus in omnibus et per omnia. Et renunciamus omni beneficio apellationis et provocacionis et omnibus causis nullitatibus que adversus dictam sententiam seu preceptum de solvendo posent dici, aponi vel allegari, de iure vel de facto, aliqua racione. Et super petendo, exhigendo vel habendo a nobis, dictis principalis et fideiusdoribus, vel altero nostrum, vel a dicta universitate aut sui singularibus vel eorum altero, censuali predicto aut aliqua eius parte, penis, dampnis vel interesse aut aliquo alio de predictis vel infrascriptis vos, dictam emptricem, aut vestros vel a vobis ius vel causam habentes vel habituros, misiones aliquas facere contingerit vel expensas aut dampna aliqua inde [paci] in iudicio vel extra iudicium quoquo modo. Eo casu promitimus et convenimus bona fide nostri et cuiuslibet nostrum, nominibus quibus supra, vobis, dicte emptrici, et vestris, pacto valido et firmo, sollempni stipulacione vallato, eas et omnia et singula vobis et vestris deficere, restituere et emendare integre et perfecte, cum inde a vobis vel vestris fuerimus aut dicta universitas vel eius singulares fuerint requisiti, omni excepcionem, tam iuris quam facti, penitus retropulsa. Super quibus credatur et credi volumus, nominibus quibus supra, vobis et vestris vestro et eorum proprio iuramento, nullo alio probacionis genere inde exacto vel [etiam] requisito. Quod iuramentum, nunch ut extunch et econverso, vobis et vestri [deferimus] et pro delato volumus penitus id haberi. Renunciantes inde, nominibus eisdem, super hiis omni consuetudini et observancie prohibentibus tales misiones vel expensas re[nunciare et iuri] etiam dicenti iuramenti dilacionem ante ipsius prestacionis pro [deferencie] posit licite revocarii. Renunciantes ex foris nostris propriis et curie dicti loci Cubellorum, submitimus nos et quemlibet nostrum et bona nostra et cuiuslibet nostrum et dicte universitatis et singularium suorum foro, districtui et examini dicti baiuli Cubellorum et spaciis X dierum qui peditibus pro citacionibus conceduntur, et spaciis etiam triginta³ dierum et trium qui execucionibus dantur pro bonis mobilibus et immobilibus distrahendis, et spacio quadri[mensuri] quod datur condemnatis in accioni personali, et omnibus aliis spaciis quibus nos vel alter nostrum aut dicta universitas vel eius singulares posemus aut posent defendi aut modo aliquo iuvari. Renunciamus etiam constitucionibus generalibus Cathalonie pacis et treuge prohibentibus animalia aratoria vel instrumenta arandi pro debitis pignorari.

Renuciamus insuper omni iuri dicenti personas liberas loco pignoris vel obsidionis pose minime detineri. Renuciamus etiam oblacioni libelli et omni spacio [citorium] factarum et [±8] que de iure, usui, consuetudine vel urbanitate conceditur vel concedi solent. Et nos, dicti fideiutores, beneficio novarum constitutionum de fideiutoribus et iuri de principali prius conveniendo. Et tam principales quam fideiutores omni alii iuri, tam canonico quam civili, omnique usui, usatico et observancie, consuetudini et constitutioni localibus et generalibus, scriptis et non scriptis, ac [±5] de eisdem mencio fierent [spesialis] quibus contra predicta vel infrascripta aut aliquod ex eis nos aut heredes nostri vel alterius nostrum aut dicta universitas vel sui singulares aut aliquis ex eis posemus aut posent modo aliquo adiuvarii; et iuri etiam dicenti generalem renunciacionem non valere nisi omnes casus [ei] renunciacione exprimantur. Confitentes nichilominus tam nos, fideiutores, quam principales predicti et quilibet nostrum insolidum et pro toto [predicta omnia] et singula ac etiam infrascripta vera esse ac etiam in veritate consistere eamque fecimus pro eminenti utilitate nostri, dictorum principalium, et dicte universitatis et singularium suorum, animo vendendi et non faciendi alium contractum. Et sic vos, dicta emprix, et vestri vel quos volueritis, mandaveritis seu ordinaveritis verbo, testamento vel alias, dictum censuale habeatis, percipiatis, colligatis et possideatis vel quasi, potenter et in pace, in per[petuum, ±8], dandum, inpignorandum, excambiandum et ad omnes vestras vestrorumque omnimodas voluntates inde perpetuo libere faciendas, tanquam re vestra propria, sine omni vinculo et retentu, quem in predictis non facimus nec ffacere intendimus ullo modo, ymo vos, dictam emptricem, et vestros et quos volueritis, ac a vobis in hiis ius vel causam habentibus, in hiis omnibus et singulis et super hiis dominos, actores et procuratores ut in rem vestram propriam [± 8] et facimus cum presenti. Confitentes nichilominus, nominibus quibus supra, per nos et omnes nostros heredes et succesores et cuiuslibet nostrum et per [± 5] universitatem et eius singulares et quemlibet ex eis dictum censuale ac pensiones eius vobis et vestris ac quibus volueritis annis singulis exsolvendum vel exsolendas vestri et vestrorum nomine precario possidere, donec de eodem posesionem vel quasi [adepta] fueritis corporalem, quam apprehendendi ip[± 3] [± 4] licite retinendi ac faciendi omnes vestras voluntates et vestrorum deinceps plena vobis et vestris conferimus

potestate. Et etiam promittimus, bona fide, [nos et cuius]libet nostrum, nos, dicti principales et fideiutores, nominibus quibus supra, per nos et quemlibet nostrum heredes nostros et per dictam universitatem et eius singulares, vobis, dicte emptrici, et vestris et notario infrascripto, ut publice et auctentice persone hec omnia et singula a nobis et a quolibet nostrum nominibus eisdem paciscenti, recipienti ac legitime stipulanti, pro nobis et omnibus illis quorum interest vel interfuerit per pactum sollempne legitime stipulatione vallatum, quod nos vel alter nostrum vel dicta universitas vel eius singulares vel alter ex eisdem de dicto censuali vel aliqua eius parte in pensione vel proprietate nech aliis predictis vel alteri ex ipsis seu racione eorundem, questionem, dampna vel demandam, inquietudinem vel controversiam vos vel vestri, in iudicio vel extra iudicium, non inferemus nech inferent, nec movebimus seu movebunt, nec inferenti seu moventi² consenciemus vel consencient, imo predictum censuale, cum omnibus supradictis, tam in pensione quam in proprietate, et tam in iudicio quam extra iudicium, defendemus et nostri heredes et dicta universitas et sui singulares defendent et expedient, et inde vobis et vestris bonam et legitimam guirentiam et evictionem faciemus et facient contra cunctas personas ante causam, in causa et post causa, in iudicio et extra, ubique. Et huiusmodi vendicionem precii solucionem pensionis, tradicionem et omnia alia et singula supradicta, promittimus, tam principales quam fideiutores, nominibus predictis, per nos et omnes nostros heredes et succesores, vobis, dicte emptrici, et vestris rata et firma habere, tenere et observare eaque atendere, complere et in nullo contraffacere vel venire aliqua racione. Renunciantes, gratis et consulte, omni apellationi, provocacioni, pro[± 4]cioni [super] premissis vel aliquod premissorum contra nos vel alterum nostrum aut contra nostros heredes vel alterius nostrum aut contra universitatem aut eius singulares aut aliquem ex eis aliquid procedere vel sentenciari vel pronunciarii contingerit ullo modo. Et quod [dictus census ± 7] anno quolibet, dicto termino, vobis, dicte emptrici, et vestris vel a vobis ius vel causam habentibus vel habituris et exsolvendis. Et pro omnibus aliis et singulis supradictis atendendis firmiter et complendis, et pro guirentia et eviccione premissorum penis, dampnis, interesse et ex [± 4]ssis ffaciendis in litem et extra, tam principalles quam fideiutores, obligamus vobis, dicte emptrici, et vestris ac dicto baiulo et notario infrascripto, ut [± 6] recipienti, paciscenti ac legitime stipulanti a nobis et a quolibet

nostrum, hec omnia et singula supradicta pro vobis et dicto baiulo [± 5] dicta et omnibus illis quorum interest vel intererit omnia et singula bona nostra et dicte universitatis et eius singularium, presencium et futurorum, et cuiuslibet eorum mobilia et immobilia, previlegiata et non previlegiata ubique, habita et habenda.

Quod est actum die secunda mensis marcii, anno a nativitate Domini millesimo trecentesimo sexsagesimo septimo.

Sig+num mei Nicholai Paschasii, Sig+num mei Guillermi Fferuç, Sig+num mei Mathei Gomar, pacianorum et sindicorum predictorum. Sig+num Guillermi Bonell, Sig+num mei Petri de Puygvert, ffideiusorum predictorum, predicta omnia et singula concedencium et firmancium.

Huius rey sunt testes: discretus Petrus de Sales, presbiter, Guillermus de Mediano, notarius, et Petrus Calaf, habitatores dicti loci Cubellorum.

Sig(*senyal*)num mei Petri de Pulcro Solano, notarii publici Cubellorum auctoritate venerabilis et discreti Raymundi de Rius, rectoris eiusdem, qui hoc scripsi prout inveni in quadam notula sive protocollo discreti Bartholomey Vincencii, tunch notarii publici dicti loci. Constat mihi tamen de rasis et emendatis in X^a 4 linea ubi scribitur *volumus et concedimus vobis et vestris*, et suprapositis in XIII^a linea ubi legitur *eorum*, et in XXIII^a linea ubi dicitur *ad dominum Deum et eius sancta III^{or} evangelia, coram nobis posita*, et in XXVI^a linea ubi nominatur *inducciones vel supersedimenti a domino papa vel eius legato, a domino rege Aragonum*, et in LX° III^a linea ubi expresatur *moventi*, et clausi die et anno prefixis.

1.- ad dominum Deum et eius sancta III^{or} evangelia, coram nobis posita *afgit a la interlinea*. 2.- *moventi afegit a la interlínea*. 3.- *segueix X sense cancelar*. - 4. *En lloc de XI^a*.

Document 12

1372 juliol 06. Cubells

VENDA DE CENSAL MORT. *Berenguer de Na Roja i la seva muller Esclarmunda, de Cubells, venen a Ramon Reverdit, de La Sentiu, 138 sous i 2 diners jaquesos de censals, que es cobren el dia 1 de setembre, cada any, de la universitat de Cubells i els seus particulars segons instrument fet per Mateu Sellart, prevere, notari de Cubells, el 3 de setembre de 1363, pel preu de 1.657 sous jaquesos. Li traspassen també els drets per actuar contra els paers i la universitat davant els tribunals en cas de que aquests no paguin. Ells per la seva banda, es faran càrrec de les despeses que hi pugui haver en possibles conflictes amb la universitat fins que hi hagi sentència ferma, oferint tot el que tenen en garantia, i com a garantia de que no hi haurà cap problema la dona, Esclaramunda, informada dels seus drets pel notari, renuncia a tots ells i ho jura sobre els quatre Evangelis i fent el signe de la creu.*

A. AHMC, pergamins, XIV/012, 255 x 380 mm. Bon estat de conservació.

[Noverint] universi quod ego, Berengarius de Roga, et eius uxor Sclarmonda, habitatores loci Cubellorum, ex certa sciencia nostra, cum hoc presenti publico instrumento ubique perpetuo valituro et duraturo, per nos et omnes nostros heredes et successores nostros presentes pariter et futuros [vendimus et tra]dimus¹ vobis, Raymundo Reverdit, habitatori loci de la Sentiu, et vestris successoribus et quibus volueritis, ordinaveritis, mandaveritis verbo vel² scripto, in testamento vel codicillis aut aliis instrumentis, vel eiam contra [...]illo³ centum triginta octo solidos et duos denarios jachenses censuales, rendales, perpetuales, franquos et quitios et inmunes ab omnibus servitutibus in instrumento dicti censualis contentis et apositis, quos universitas dicti loci [Cubellorum] et eius singulares michi, dicto Berengario de na Roga⁴, faciunt et facere tenentur censuales, anno quolibet, prima die mensis septembris, cum publico instrumento recepto per Matheum [Ceyllart], presbiterum [et] notarium⁵ dicti loci Cubellorum, quod quidem instrumentum factum⁶ fuit tercia die mensis septembris, anno a nativitate Domini M^o CCC^o LX° tercio. Quos quidem centum XXX^a VIII° solidos, II^{os} denarios predicte monete vendimus censuales vobis, dicto

Raymundo Reverdit, et vestris cum omnibus et singulis pactis, condicionibus, penis, obligationibus ac iuribus et pertinenciis nostris universis in dicto instrumento vendicionis ipsius censualis contentis et apositis, videlicet precio mille sexcentorum quinquaginta et septem solidorum iachensium, quos omnes a vobis habuimus et recepimus et ad totam nostram voluntatem pacati sumus pariterque contentis ad totam nostram voluntatem. Ideo renunciamus omni exceptioni, petitioni predictae pecuniae a vobis non habite, non recepte sive non numerate et doli mali et accioni infactum. Et cum hoc eodem publico instrumento, quod volumus vice epistole in se gerere roboris firmitatem, damus, cedimus, concedimus adque tradimus de presenti vobis, dicto Raynundo Reverdit, et vestris successoribus et quibus volueritis seu mandaveritis totum locum nostrum, omnia iura nostra omnesque acciones, petitiones, omnes voces reales et personales, utiles, directas sive mixtas, quam seu quas nos et nostri habemus seu habere debemus adversus seu contra syndicos et paciarios dicti loci Cubellorum seu universitati et eius singulares, prout in instrumento dicti censualis laciis videtur contineri, quod quidem instrumentum dicti censualis volumus vobis sincerum et integrum tradi et dari ut cum ipso instrumento⁷ positus vos et vestri et quos volueritis positus contra dictos paciarios et universitatem predictam et eius singulares uti, agere et experiri in iudicio et extra, tanquam nos et nostri poteramus ante confeccionem huius publici instrumenti [quem] in vos et vestros et quos volueritis de presenti transferimus vices nostras et omnia iura nostra. Eycientes nos et nostros de predictis a corporali ac tenedone possessione. Mitentes vos et vestros de premisis in corporalem ac tenedonem possessionem iuris et facti. Confitentes nos interim dictum censualem quod vobis vendimus, cum omnibus suis accessoriis, vestro nomine precario possidere quousque de predictis corporalem apprehenderit possessionem. Constituentes inde vos et vestros et quis volueritis super premissis omnibus et singulis verum doninum, actorem et procuratorem, tanquam in rem vestram propriam, ad habendum, tenendum, vendendum, inpignorandum, dandum at alienandum et ad omnes vestras et vetrorumque voluntates omnimodas perpetuo faciendas. Et quod exinde dictos centum XXX^a VIII° solidos et duos denarios censuales, cum omnibus et singulis suis accessoriis in dicto instrumento contentis et apositis, vos et vestri et quos volueritis seu mandaveritis habeatis, possideatis, teneatis et explectetis et percipiatis

potenter et in pace sine aliquo vinculo et retentu quod nos nec nostri ibi non facimus ullo modo, ymmo promitimus nos et nostri quod predicta que vobis vendimus, cum omnibus suis accessoriis, semper habere, tenere, possidere pacifice et in pace contra cunctas personas in iudicio vel extra. Mandantes nichilominus cum hoc publico instrumento vice epistole in se gerere [...]cis⁸, sindicis, paciariis et universitati predicti et singularibus de eadem nobis obligatis, ut predicatur, ut amodo de predictis centum triginta octo solidis et duobus denariis censualibus, cum omnibus et singulis suis accessoriis, vobis, dicto Raymundo Reverdit, et vestris et quibus volueritis [et]⁹ mandaveritis, respondeant, pareant et [obediant] prout nobis et nostris tenebantur ante confeccionem huius publici instrumenti. Promitentes nichilominus ach bona fide convenimus quod si quis in causam vel causas traxerit seu questionem vel petitionem intemptaverit contra vos, dictum emptorem, et vestris vel ad iudicium provocaverit, promitimus vobis, dicto emptori, et vestris quo illam causam, questionem, petitionem seu demandam suscipiemus in nos et quemlibet nostrum et illam causam, questionem, petitionem seu demandam ducemus et tractabimus usque ad definitivam sententiam a qua appellari non posimus vel supplicari ullo modo nostris propriis missionibus, sumptibus et expensis et sine missionibus vestri et vestrorum et pro eviccione et legali guerentiam omnium et singulorum premissorum et quisque nostrum insolidum et pro toto obligamus vobis, dicto Raymundo Reverdit, et vestris et quibus volueritis omnia bona nostra et cuiuslibet nostrum¹⁰ mobilia et immobilia ubique sint, habita et habenda. Ego, vero, dicta Sclarmonda, certifficata ad plenum de iure meo per notarium infrascriptum, tanquam auctentice et publice persone hec a me stipulantis et recipientis¹¹, nomine meo et nomine illorum quorum interest, intererit aut poterit interesse, renuncio beneficio senatus consulti Velleyanni et iuri hipotecharum mearum et pignoris et omni alii iuris, auxilio canonico et civili, scripto et non scripto contra predicta vel aliquod predictorum racione mee dotis vel esponsalicii mei vel aliqua alia racione tactisque a me corporaliter manu mea propria libenter sacros sanctis Dey IIII^{or} evangeliis et cru+cem Domini coram me posita omnia et singula supradicta et narrata attendere et complere firmiter et in aliquo non contravenite per me nec per aliquam aliam interpositam personam nomine mey seu loco [mey]. Sic Deus me adiuvet et hec sancta.

Quod est actum in loco Cubellorum, sexta diem mensis iulii, anno a nativitate Domini M^o CCC^o LXX° secundo.

Sig+num Berenguarii de Roga, Sig+num Sclarmonde, eius uxoris, predictorum, qui predicta concedimus et firmamus, laudamus et aprobamus.

Huius rey sunt testes vocati: Matheus Domènech et Guillelmus Ferruç, Cubellorum.

Sig(*senyal*)num mei, Raymundi de Rius, rectoris et notarii publici loci Cubellorum, qui hec scripsi prout inveni in prothocollo Laurencii Geraldi seu eius notula, tunch notarii publici dicti loci, constat de raso et esmendato in IIII^a linea ubi dicitur "michi" et in VI^a linea cum raso et emendato ubi dicitur "nostris" et in XI^a linea ubi notatur "instrumento" supraposito tamen in dicta XI^a linea, et clausi.

1. S'interpreta la part del text que manca a causa de l'estrip de vèrtex superior dret del pergami. - 2. vel repetit. - 3. Espai d'aprox. 10 lletres il legible a causa d'un estrip del pergami. - 4. Segueix un espai d'aprox. 20 lletres ratllat. - 5. Segueix un espai d'aprox. 9 lletres ratllat. - 6. Segueix un espai d'aprox. 8 lletres ratllat. - 7. instrumento a la interlínia. - 8. Espai d'aprox. 4 lletres il legible a causa d'un raspat en el pergami. - 9. Manca. - 10. Segueix un espai d'aprox. 18 lletres ratllat. - 11. Segueix un espai d'aprox. 10 lletres ratllat.

Document 16

1374 gener 2. Barcelona

LLICÈNCIA REIAL. *Pere el Cerimoniós dóna llicència als paers, cònsols i prohoms de les universitats, viles i llocs de Camarasa, Llimiana, Alòs i Meià i altres llocs de la diòcesi d'Urgell, recentment adquirits per pacte signat amb la infanta Maria de Portugal que tenia certs drets sobre aquests territoris, per tal que puguin instaurar, durant deu anys, sises i altres imposicions sobre el pa, el vi, la carn i altres vitualles, i poder, així, fer front a les reparacions i noves construccions de muralles i fossars que el rei els mana fer.*

A. AHMC, pergamins. XIV/caixa1

Nos Petrus, Dei gratia rex Aragonum, Valencie, Maioricarum, Sardinie et Corsice comesque Barchinone, Rossilione et Ceritanie, ut vos paciarii, consules et probihomines universitatum, villarum, castrorum et locorum honorum de Camarasia, de Aliosio, de Meyano et de Leminyana et aliorum locorum sitorum in diocesis Urgellensis, que nos noviter redemimus ab inclita infantissa Maria de Portugalia, incliti infantis Fferdinandi, fratris nostri, relictæ, que illa certis iuribus possidebat, supportare melius valeatis expensarum onera quibus subiacens racione refeccionis et nove construccionis menium et vallorum dictarum villarum et locorum que, de nostro mandato, reparari et construhi facitis, et racione etiam subsidii illorum tresdecim mille florenorum auri de Aragone, quod racione redempcionis predicte per vos nobis fieri speramus, serie presentis concedimus vobisque licenciam plenariam elargimur quod in ipsis villis, castris et locis dictorum honorum ac eorum terminis possitis imponere, statuere et ordinare sisas sive imposiciones, ad vestri arbitrium, in pane, vino, carnibus et aliis mercationiis et rebus que inibi vendi et emi contigerit easque colligere et levare, seu colligi et levari facere, a quibuscumque personas ementibus vel vendentibus aut alias contrahentibus in dictis villis et locis ac ipsorum terminis duraturas per decem annos a die qua ipsas imposueritis inantea continue computandos. Vos, vero, teneamini peccuniam que inde ad manus vestras racione huiusmodi concessionis

pervenerit in refeccione et constructione dictorum menium et vallorum et in subsidio predicto et in sumptibus per vos factis et fiendis ratione dicte redempcionis et subsidii antedicti convertere procuratorique dictarum villarum et locorum reddere compotum et rationem. Mandantes dicto procuratori ceterisque universis et singulis oficialibus nostris quatenus concessionem et gratiam nostram huiusmodi firmam habeant, teneant firmiter et observent et quempiatus contravenire non permitant aliqua ratione. In cuius rei testimonium presentem vobis fieri et sigillo nostro pendenti iussimus comuni.

Datum Barchinone secunda die ianuarii, anno a nativitate Domini millesimo trecentesimo septuagesimo quarto regnique nostri tricesimo nono.

Visa Roma¹.

Registrata².

1. *Vist-i-plau de Francesc Roma, vicecanceller entre 1357 i 1374.* — 2. *Nota de cancelleria que indica que el document va ser registrat. Sota la plica, al marge esquerre, s'observa la "iussio regis" i l'abreviarura del terme probatum, que indica que el document va ser comprovat abans de la seva expedició.*

Document 15

1373 juliol 16, Cubells

ABSOLUCIÓ DE FIDELITAT. *Bartomeu Bohil, porter de la reina i procurador, juntament amb Bernat de Naves, de la infanta Maria de Portugal, vídua de l'infant Ferran d'Aragó, es presenta a Cubells per tal de comunicar als paers i veïns d'aquest lloc la renúncia de la dita infanta als seus drets sobre la vila i altres pobles del marquesat a favor de la reina Elionor de Sicília, atès l'acord a què ha arribat amb el rei Pere el Cerimoniós sobre els drets que va heretar del seu difunt espòs l'infant Ferran d'Aragó. Així mateix, es persona a Cubells n'Arnau Ballester per tal de recollir en nom de la reina Elionor el jurament i l'homenatge dels habitants d'aquesta vila.*

A. AHMC Pergamins. XIV/015. 905. x 570 mm. Regular estat de conservació a causa de taques d'humitat i esquinços als plecs.

In Dei nomine. Pateat universis quod die sabbati sexta decima julii, anno a Nativitate Domini Millesimo trecentesimo septuagesimo tercio, venerabilis Bartholomeus Bohil, portarius domine regine, procuratorque una et insolidum cum venerabili Bernardo de Naves, cive Ilerde ac domestico domini ducis ab inclita infantissa domina Maria de Portugalia, incliti dominis infantis Fferdinandi, quondam, coniuge, legitimi constitutus; cuius publico instrumento continencie subsequentis:

“Noverint universi quod nos infantissa Maria de Portugalia, incliti domini infantis Fferdinandi, bone memorie, marquionis Dertuse, relictæ. Considerantes quod super dote, arris dodario et sponsalicio usufructu legatis et aliis quibuscumque iuribus qui nos, tam ex instrumentis nostris nupciis quam ex testamento, codicillis seu alia ultima voluntate, dicti domini Infantis viri nostri, quam etiam ex donacione inter vivos, vel aliis quibuscumque contractibus inter ipsum dominum Infantem et nos initis aut aliis quibusvis contractibus, racionibus sive causis habebamus et poteramus habere in, et super, quibuscumque castris, villis et locis, ac etiam bonis dicti domini infantis, que nos tenemus et possidemus ubicumque intra

dominationem illustrissimi domini regis Aragonum; venimus noverit cum ipso domino rege et cum serenissima domina Alienora, regina Aragonum, consorte sua, ad certam compositionem seu conventionem in capitulis certis inter ipsos dominum regem et dominam reginam, ex una parte, et nos, ex altera, in posse subscripti notarii, vicesima septima die mensis madii, proxime preteriti firmatis contentam. In qua, inter alia, habentur quod nos, de predictis omnibus iuribus nostris, faceremus sicut fecimus, dictis domino regi et domine regine cessionem; et quod ipsi dominus rex et domina regina, pro eisdem omnibus iuribus nostris, darent et soverent nobis, sub certis modo et forma, certam peccunie summam, de qua nobis certam partem iam solverunt de facto; et de residuo certam habemus securitatem nobis inde iuxta formam dicte convencionis prestitam, de qua nos reputamus contentam. Et quod nos tradiamus, seu per procuratorem nostrum tradi faciamus, dicto domino regi vel cui voluerit loco sui, villam et honorem de Ffraga et villam etiam et locum de Vallobar, cum omnibus tinenciis et territoriis ipsorum locorum, et possessionem corporalem eorum seu quasi. Et dicte domine regina vel procuratori suo, eius nomine, universa et singula castra, villas et loca dicti Marquionatus Dertuse, scilicet de Cubellis et de Camarasa et de Vilanova de Meyano et alia omnia loca dicti Marquionatus, sita in diocesis Urgellensis, et villas at loca de Aqualata, de Tamarito et de Sancto Stephano, et omnia alia et singula loca que intra dominationem dicti domino regis tenemus et possessionem corporalem seu quasi eorum prout in instrumento dicte conventionis largius continentur.

Idcirco volentes conventionem exequi supradictam, de certa sciencia nostra constituimus et ordinamus tenore presentis vos, Bernardum de Naves, civem Ilerde, de domo incliti et magnifici dominum infantis Johanis, prefati domini regis primogeniti, et Bartholomeu Bohil, portarium dicte domine regine, et utrumque vestrum insolidum, ita quod ocupantis conditio potior non existat sed quod alter vestrum ceperit, alter vestrum prosequi valeat et finire procuratores nostros certos et speciales ad denunciandum pro nobis, nomine nostro, universitatibus at quibuscumque nobiles, militibus, feudatariis et vassallis, hominibus et mulieribus, omnium et singulorum dictorum locorum, compositionem seu conventionem cessionem et alia omnia supradicta. Et ad tradendum, pro nobis et

nomine nostro, dicto domino regi vel procuratori suo eius nomine, villam et honorem predicta de Ffraga et honorem predictam de Vallobar, cum terminis et tinenciis eorundem, et possessionem corporalem seu quasi eorum. Et predictae domine regina, vel cui voluerit loco sui, dictas villas et loca de Tamarito et de Sancto Stephano et dictum Marchionatum, et universa et singula castra, villas et loca ipsius Marchionatus, sita in dicta diocesis Urgellensis, ac etiam dictam villam de Aqualata et omnia alia et singula loca que ubicumque intra dominationem dicti domini regis tenemus, et possessionem corporalem seu quasi omnium predictorum locorum. Dantes et concedentes vobis, dicto procuratori nostro, plenam et liberam potestatem quod per dictas villas, loca et honores de Ffraga et de Vallobar, prefato domino regi, vel cui voluerit loco sui, et predictum Marchionatum et universa et singula castra, villas et loca eiusdem, sita in dicta diocesis Urgellensis dictasque villas et [loca] de Tamarito et de Sancto Stephano et de Aqualata, ac omnia alia et singula loca que nos intra dominationem dicti domini regis tenemus, prefate domine regine, vel cui voluerit loco sui, et possessionem corporalem seu quia omnium dictorum locorum possitis pro nobis et nomine nostro tradere, cum fortaliciis et fortitudinibus, territoriis et terminis, feudis, militibus, dominabus, vassallis, hominibus et mulieribus, mansis, borgis, censibus, decimis, agrariis, redditibus, exitibus, terris, honoribus et possessionibus, mero et mixto imperio et alia quacumque iurisdictione, questiis, peytis, tributis, exactionibus, pratis, pascuis, erbagiis, usibus, adempriviis et servitutibus; et generaliter cum omnibus et singulis pertinentiis et iuribus, omnium dictorum locorum et cuiuslibet eorundem, ac cum omnium plenitudine iuris sui, prout videlicet nos dicta loca et quemlibet eorundem melius et plenius tenemus et possidemus seu tenere et possidere possuimus seu debemus; et univerris et singulis univerristatibus, nobilibus, militibus et dominabus, feudatariis et vassallis, hominibus et mulieribus, dictorum locorum et cuiuslibet eorum, pro nobis et nomine nostro dicere et mandare, quibus etiam nos, tenore presentis vicem in hac parte gerentis speciale, dicimus et mandamus quatenus dictos dominum regem et dominam reginam, scilicet illi dictorum locorum de Ffraga et de Vallobar predictum dominum regem, et illi predictorum omnium aliorum locorum dictam dominam reginam, habeant et teneant tamquam veros et naturales dominos suos, et omnium dictorum locorum sicut et prout nos habebantur et tenebantur habere.

Et quod eisdem domino regi et domine regine et officialibus seu procuratoribus eorum respondeant et satisfaciant, pareant, obediant et attendant de se ipsis et de omnibus et singulis redditibus censibus mero et mixto imperio, iurisdictione et aliis quibuscumque iuribus quecumque sint et quocumque nomine censeantur; de quibus et prout nobis respondere et satisfacere, parere et obedire, quomodolibet tenebantur. Et quod etiam eisdem domino regi et domine regine, vel procuratoribus suis nomine eorundem, sacramenta, homagia et fidelitates, prestant, possitis etiam predictos nobiles, milites, dominos feuda tarios et vassallos ac etiam alcaydos castrorum dicti Marchionatus et Ffrage et aliis homines et mulieres omnium dictorum locorum, pro nobis et nomine nostro, tam per impositiones et exactiones penarum et captiones personarum, quam alias rigide compellere ad premissa. Necnon possitis eos et quemlibet ipsorum, pro nobis et nomine nostro, absolvere, quos etiam nos, cum presenti nunc pro tunc, absolvimus ab omnibus sacramento, homagio et fidelitate, naturalitate ac obligationis vinculo, quibus nobis pro premissis quomodolibet sint astricti postquam tamen predictis domino regi et domine regine sacramenta et homagia prestiterint supradicta, possiti etiam super premissis, ratione eorum, quascumque requisitiones et protestaciones facere; et de predictis omnibus et singulis fieri facere publicum et publica instrumenta et ad premissa et quodlibet eorum alium seu alios procuratores substituere et eos revocare, et generaliter omnia alia et singula in et super premissis et circa ea ac in et super emergentibus seu dependentibus ex eisdem seu ea tangentibus quovismodo, pro nobis et nomine nostro facere et libere exercere quecumque ad ea valia et opportuna fuerint et in eis fieri requirantur, etiam si maiora vel graviora fuerint superius expressatis, et mandatum exigerent speciale queque etiam nos possemus, si eis personaliter adessemus¹. Nos enim volentes vos, dictum procuratorem, super premissis latum habere mandatum, tradimus et concedimus vobis super eis liberam et generalem administrationem et plenarie vices nostras. Promittentes vobis in posse subscripti notarii tamquam publice persone, pro personis omnibus quarum intersit legittime stipulatis. Et etiam sponte iurantes in animam nostram, per dominum Deum et eius sancta quatuor Evangelia corporaliter per nos tacta, nos semper habere ratum et firmum quicquid per vos dictos procuratores nostros et per substituendum vel substituendos a vobis in et super premissis et circa

ea, pro nobis et nomine nostro, procuratum et actum fuerit sive gestum, et nullo tempore revocare sub bonorum nostrorum omnium ypotheca. Virtute cuius etiam iuramenti promittimus non revocare in aliquo presens procuratorium seu mandatum. Retinemus tamen et salvamus nobis illos tres mille florenos auri qui nobis debentur per homines dicti honoris seu loci de Vallobar et quicquis nobis debetur in marchionatu et aliis locis predictis de redditibus et fructibus ac restis compotorum officialium nostrorum, ac etiam de penis, coloniis et esdevenimentis dictorum locorum et alia omnia et singula nobis, in capitulis dicte conventionis retenta et salvata, super et de quibus omnibus predicti dominus rex et domina regina, et officiales eorum nobis debent facere iusticiam expeditam, per huiusmodi tamen retentionem et salvationem, nolimus nec intendimus prestationem sacramentorum et homagiorum, per homines dictorum locorum, prefatis dominis regi et regine seu eorum procuratoribus, ut predicatur, prestandorum posse aliquitur impediri. Et volumus quod de hiis possint fieri per notarium infrascriptum, unum, duo, et plura, et tot quot ab eo per quemcumque cuius intersit requisita fuerint, publica consimilia, instrumenta. Actum est hoc, Barchinone, vicessima die junii, anno a Nativitate Domini M^oCCC^oLXX^oIII^o. Sig+num nostri Infantisse Marie de Portugalia predicte, que hec laudamus, firmamus et iuramus. Testes huius rei sunt: Venerabiles Petrus de Vallo, thesaurarius dicti domino regis ; Guillelmus de Podio licenciatus in legibus; Baltasar de Spinulis et Berengarius Carrera, scriptor [±8 lletres] sig+num Francisci de Laderosa, auctoritate regia notari publici Barchinone, qui hec scribi fecit et clausit cum literi rasis et emmendatis in lineis IX « villas et loca dicti Marchionatus Dertuse », et XXVII « et alia » XXXIII « subscripti ».

Constitutus personaliter intus hospicium in quo habitat Bernardus Ferruç, loci de Cubellis, presente Nicolao Conill, scriptore iurato sub me Berengario Carrera, scriptore dicti domini regis, et presentibus etiam et ad hec vocatis pro testibus: Bernardo Burgueti et Bernardo de Tapia, presbitero loci predicti de Cubells, obtulit et presentavit, ac per dictum scriptorem iuratum sub me infrascripto notario, legi et publicari requisivit et fecit in vulgare, venerabilius Matheo Domanech et Guillelmo Ferruç, paciariis et sindicis ab universitate dicti loci ad infrascripta legitime constitutis, preinsertum procuraciones instrumentorum, et etiam quandam patentem litteram

dicte domine infantisse, eius sigillo in dorso sigilatam et mano sua propria subsignatam huiusmodi serie :

« Infantissa Maria, incliti infantis Ferdinandi recolende memorie Marchionis Dertuse et domini de Albarrazino, relicta : Dilectis et ffidelibus gubernatori, collectori redditum et iurium nostrorum, alcaydis, vicariis et baiulis, paciariis et probis hominibus ceterisque universis subditis et vassallis nostris degentibus in castris et locis nostris Marchionatus, vel intra eius limites et territorium populatis, salutem et dilectionem. Cum nos de omnibus iuribus et actionibus quibus tenebamus et possidebamus dicta loca, cum eorum pertinentiis, cesserimus omnia iura et loca et actiones nostras, serenissime domine regine, casis et recionibus, in instrumento avinencie inde inter ipsam et nos facte expressatis ; et ob hoc velimus corporalem possessionem seu quasi dictorum locorum et eorum terminorum, cum omnibus iuribus et pertinentiis suis, tradicte domine regine vel cui voluerit loco sui, per Bartholomeum Bohil portarium domine regine, procuratorem nostrum, quem ab tradendum dictam possessionem dictorum locorum et eorum terminorum duximus constituendum, prout in instrumento inde confecto plenius continentur. Propterea volumus vobisque mandamus expresse ac de certa sciencia, quatenus parendo dicto Bartholomeo Bohil in tradendo dictam possessionem obediatis, amodo dicta domine regine eique vel eius procuratori sacramentum et homagium fidelitates prestetis. Nos enim vobis prestantibus sacramentum et homagium predicta dicte domine regine vel eius procuratori, vos et omnes singulos habitantes in dictis locis et eorum terminis ab omni iuramento et homagio et alio quocumque fidelitates genere quibus nobis qualitercumque teneamini, aut sitis obligati, absolvimus et definimus quitios et immunes perpetuo huius serie apellamus. Mandantes vobis quatenus de cetero dicte domine regine, vel cui voluerit loco sui, pareatis obediatis in omnibus et per omnia sibique respondeatis de omnibus redditibus, fructibus et aliis iuribus dictorum locorum et eorum pertinentiarum, de quibus ante dictam cessionem nobis tenebamini respondere. Datam Barchinone, vicessima prima die juni, anno a nativitate Domini millesimo CCC^o septuagessimo tercio. Signum Yo la infanta donna Maria.

Quibus preinsertis instrumento et littera lectis, et in vulgari publicatis per dictum scriptorem iuratum, id est Bartholomeus Bobil, nomine quo supra, et auctoritate dicte sue preinserte procurationis monuit et requisivit prenominatos paciarios et syndicos et utriusque eorum insinaque exprese et de certa sciencia iniurixit virtute iuramenti et homagii per eos et universitatem dicti loci prestitorum dicte domine infantisse, et fidelitatis et naturalitatis quibus sibi tenebantur. Quarum ilico facerent² iuramenta et prestarent homagia fidelitatis, ore et manibus, comendata venerabili Arnaldo Ballistari, ibidem presenti, procuratori ad recipiendum dicta homagia ab ipsa domina regina specialiter constituto, cum publico instrumento dato et acto Barchinone XXX die madii ani predicti et clauso per Franciscum de Ladernosa, scriptorem dicte domine regine quoque ammodo eandem dominam reginam, pro eorum vera et naturali domina haberent et tenerent eique parerent et obedirent, responderent et satisfacerent ac attenderent de se ipsis et de omnibus et singulis redditibus, censibus et iuribus, mero et mixto imperio et iurisdictione et aliis quibuscumque iuribus, quecumque sint et quocumque nomine censeantur, de quibus et prout dicte domine infantisse respondere et satisfacere, parere et obedire quomodolibet tenebantur. Et hiis dictis requisitis monitis et mandatis, per dictum Bartholomeum Bohil, nomine predicto predicti paciarii, syndici et procuratores, petita copia dictarum procurationis et littere preinsertarum, ipsisque concessa per dictum Bartholomeum obtulerint se paratos habentes a dicta univeristate ad hec plenum posse facere dicta sacramenta et homagia fidelitatis dicto venerabili Arnaldo Ballastarii, nomine dicte domine regine, pro hiis solummodo de quibus dicte domine infantisse tenebantur, cum ab ipsis fuerint absoluti, protestato tamen et salvato sibi ipsis et dicte ipsorum universitatem quod propter huiusmodi sacramenti et homagii prestationem nullum fiat preiudicium iuri quod ut ipsi credunt pertinet et spectat dicto domino regi in et super proprietate universitatis dicti loci de Cubellis et aliorum locorum dicti Marchionato quodque dictus venerabilis Arnaldus Ballistari, procuratorio nomine domine regine, teneatur iurare in animam dicte domine regine omnia et singula privilegia, libertates, immunitates et bonos usus dicti loci, scriptos et non scriptos, eidem universitati qualitercumque indulta et concessa. Quarum dictus Bartholomeus Bohil, procurator qui supra auctoritate dicte sue perinserte procurationis et ex potestate per dictam dominam

infantissam in ea sibi atributa vice et nomine ac in ipsius persona, presente dicto scriptore iurato sub me infrascripto notario, et testibus supradictis absolvit diffinivit et omnino quitavit dictos Bartholomeus Domanech et Guillelmum Ferruç, nomine ipsorum proprio, et ut paciarios, syndicos et procuratores universitatis dicti loci et ipsam universitatem, et singulares ipsius, licet absentes tamquam presentes in posse [dicti] Nicholai Conill, scriptoris iurati sub me [± 5 lletres] notarius tanquam publice persone, hec a dicto procuratore pro ipsis et pro aliis etiam personis quarum interest et inter esse poterest et poterit in f[±4 lletres] legitime stipulantis et recipientis ab omni sacramento et [homagio], fidelitate et [± 4 lletres]ate et aliis quocumque obligationis vinculo [±5 lletres] in preinsertis instrumento et litera, aut alia dicte domine infantisse tenerentur essent astricti aut quomodolibet obliga[+-3 lletres] facte absolucione et diffinicione huiusmodi dicti paciarii, syndici et procuratores fecerunt. Ibidem dicta sacramenta et homagia prefato Arnaldo Ballistarii illa nomine dicte domine regine recipienti, prout contin[netur] in quodam publico instrumento hodierna die confecto, auctoritate subscripti notarii. De quibus omnibus et singulis supradictis, dicti paciarii, syndici et procuratores requisiverunt per dictum Nicholau Conill, scriptorem iuratum sub me infrascripto notario, recipi et eis nomine dicti universitatis fieri et tradi per me dictum notarium, publicum instrumentum quotiens illud petierint et habere voluerint ad hendum memoriam premisorum. Que fuerunt acta die, ano et loco predictis, presentibus dicto Nicolao Conill, scriptore iurato sub me infrascripto notario, et testibus supradictis.

Sig+num mei : Nicholai Conill, scriptoris substituti et iurati sub Berengario Carrera, scriptore dicti domine regis eiusque auctoritate notario publico per totam terram et dominacionem suam ; qui premisis omnibus ut sustitutus et iuratus predictus interfui eaque recepi et scripsi, cum litteris rassis in lineis prima ut scribitur « sabbati » et XXXIII^a « instrumenta et ad ».

Sig+num : Berengari Carrera, scriptoris dicti domine regis eiusque auctoritate notari publici per totam terram et dominacionem suam, qui scribi fecit et clausit cum rasis specificatis in suscripcionem dicti Nicholai Conill, subscripti iurati sui.

1. La d ratllada. - 2. Segueix un espai de ± 6 lletres, raspat.

Document 17

1374 desembre 03. Lleida.

CONFIRMACIÓ DE PRIVILEGI REIAL. *L'infant Joan, com a lloctinent general del regne d'Aragó, confirma els privilegis, llibertats, franqueses, bons usos i bones costums de les poblacions que integraven el marquesat de Tortosa. Ho fa a petició dels reis, els quals, un cop recuperades aquestes terres sobre les quals tenia certs drets la infanta Maria de Portugal, les havien confirmat a petició dels paers, cònsols i prohoms de les dites universitats.*

A. Original no localitzat

B. AHMC, pergamins, XIV/016, 310 x 325 mm. Trasllet: El document diu textualment: "Hoc est translatum bene et fideliter factum die vicesima madii anno a Nativitate Domini millesimo trecentesimo sextuagesimo (sic) sumptum a quodam privilegio..." Es del tot incorrecte que el trasllat sigui de 1360. Creiem que és un error de l'escrivà que escriu una "x" en lloc d'una "p" i que s'oblida de la xifra de les unitats, en tot cas el trasllat ha de ser posterior a l'any 1374. Regular estat de conservació a causa de la tinta esvanida.

Hoc est tralatum bene et fideliter factum die vecesima madii, anno a nativitate Domini millesimo trecentesimo sextuagesimo¹, sumptum a quodam privilegio confirmacionis incliti domini Iohannis, serenissimi domini regis Aragonum [primogeniti] ac in omnibus regnis et terris suis generalis locumtenentis, sigillo cere rube[e] sue magestatis pendentis in cordulis de sirico ac signum regale [comuniti], ut [in] prima facie aparebat, cuius tenor dicti privilegi di[noscitur] esse talis:

“Nos, infans Iohannes, serenissimi domini regis primogenitus ac in omnibus regnis et terris suis generalis locumtenens, prospicientes serenissimos dominos regem et reginam, parentes nostros carissimos, aprobase et confirmasse omnia et singula privilegia, constituciones, libertates, franquitates, inmunitates, bonos usos et bonas consuetudines vobis, fidelibus nostris paciariis, consulibus et probis hominibus universitatum, villarum, locorum, castrorum et honorum de Camarasia, de Alosio, de Meyano et de Leminyana hucusque indultas et concesas,

et quibus melius usi [fueritis] usquequaque, cum carta eorum sigillis comunita sub hiis verbis:

«Nos, Petrus et Alienora, Dei gracia rex et regina Aragonum, Valencie, Maioricarum, Sardinie et Cosice comesque et comitissa Barchinone, Rossilionis et Ceritanie, ad humilem supplicacionem vestri, pacianorum, consulum et proborum hominum universitatum, villarum, castrorum et locorum [nostrorum] de Camarasia, de Alosio, de Meyano et de Leminyana et aliorum locorum sitorum in diocesis Urgellensis per nos noviter redemptorum et recuperatorum ad inclita infantissa [Maria de] Portugalia, incliti infantis Fferdinandi, fratris nostri, dicti regis, relicta, que illa, certis iuribus, tenebat ac posidebat, tenore presentis laudamus, approbamus, [...]amus et nostre confirmacionis presidio roboramus vobis, dictis paciariis, consulibus et probis hominibus ac universitatibus et singularibus personis earum, presentibus et futuris, imperpertuum, ac vestrum cuilibet, omnia et singula privilegia, constituciones, libertates, franquitates, inmunitates, bonos usos et bonas consuetudines quibus vos usi melius actenus extitistis. Mandantes per hanc eadem, de certa sciencia et exprese, inclito ac magnifico infanti Iohanni, primogenito nostro carissimo ac in regnis et terris nostris generali gubernatori ac universali successori eiusque vices gerente in Cathalonia, procuratori dictarum villarum et locorum ceterisque universis et singulis officialibus et subditis nostris et ipsius, et dictorum officialium locatenentibus, presentibus et futuris, quatenus dicta privilegia, libertates, inmunitates, bonos usos et bonas usantias, quas, quos et que hinc pro expressis appositis et insertis habere volumus, singulariter et districte, necnon confirmacionem nostram huiusmodi teneantur, observent observarique faciant et contra non veniant nec aliquem contravenire permitant aliqua racione. In cuius rei testimonium presentem vobis fieri et sigillo nostre magestatis iussimus comuniri.

Data Barchinone, secunda die ianuarii, anno a nativitate Domini millesimo trecentesimo septuagesimo quarto regnique nostri, dicti regis, XXX° nono. Visa Roma.

Signum (*senyal*) Petri, Dei gracia regis Aragonum, Valencie, Maioricarum, Sardinie et Corsice comesque Barchinone, Rossilionis et

Ceritanie. Signum (*senyal*) Alienore, Dei gracia regine Aragonum, Valencie, Maioricarum, Sardinie et Corsice comitisseque Barchinone, Rossilionis et Ceritanie.

Testes sunt: Petrus, archiepiscopus Teracone, Petrus, Elnensis episcopus, Iohannes, comes Impuriarum, Berengarius de Apilia, Gilabertus de Crudillis, milites.

Sig(*senyal*)num Berengarii Carrera, dicti domini regis scriptoris, qui hec de ipsius mandato scribi fecit et clausit, cum literis in raso scriptis in lineis prima, ubi legitur et in septima *generali gubernatori* et alibi in eadem *eiusque vicesgerenti in et in IX^a ssis*».

Ideo, preinsertam cartam et omnia et singula in ea contenta, ad mandatum dictorum parentum nostrorum illustrium propterea nobis factum, ex certa sciencia, confirmamus. Mandantes per hanc eandem gerentibus vices nostras aliisque universis et singulis officialibus dicti domini regis atque nostris vel dictorum officialium loca tenentibus, presentibus et futuris, quatenus confirmationem nostram huiusmodi firmam habeant et observent et contra non veniant seu aliquem contravenire permitant aliqua racione. In cuius rei testimonium presentem fieri et sigillo nostro pendentem iussimus comuniri.

Data Ilerde, tercia die decembris, anno a nativitate Domini millesimo trecentesimo septuagesimo quarto [Bernadus], cancellarius”.

Ego, Raymundus [Cu]doç, habitator Camarasie, notarius regia acturitate, qui hinch me pro teste subscribo. Ego, Petrus de Casalibus, notarius regius, qui huic transumpto pro teste me subscribo.

Sig(*senyal*)num mei Petri [...], loci Cubellorum, notarii publici regia auctoritate per totam terram et dominacionem illustrissimi domini regis Aragonum, presens translatum [corroboratum] a dicto suo originali sumptum et cum eodem diligenter comprobatum et [...] ac inventum cum eodem, nullo addito nulloque [...] scripsi et clausi, cum suprapositis in III^a linea ubi scribitur *primogenitus* et in IIII^a línea ubi dicitur *comuniti* et cum literis in rasso scriptis ubi legitur *suorum*.

1. *Probablement en lloc de octuagesimo. Un trasllat mai pot ser anterior al document o documents que trasllada. Atès que els documents traslladats són tots dos de 1374, l'opció octuagesimo sembla la més correcta.*

Document 18

1381 març 1. Barcelona

ÀPOCA. *Jaume Massen, de Cubells, procurador, síndic i actor, conjunta i solidàriament amb Berenguer Guasch de Vilanova de Meià, Pere Joan de Camarasa i Berenguer Roger d'Alòs, actuant en nom de les respectives universitats i proveïts dels corresponents poders, reconeix rebre de Berenguer Corn, mercader i ciutadà de Barcelona, 12.000 sous barcelonesos, per la venda de 1.200 sous de la dita moneda, anuals, rendals i perpetuals.*

A. AHMC, pergamins XIV/017. 276 x 338 mm. Bon estat de conservació.

Noverint universi quod ego Iacobus Massen, ville Cubellorum, situate in terra que dicitur Marchionatus, Urgellensis diocesis, nomine meo proprio et ut procurator, syndicus et¹ actor, ad hec et ad alia, una cum Berengario Guasch, loci Villenove de Meyà, Petro Iohannis, castri seu loci de Camera- sia, et Balagario Rogerii, castri seu loci de Alosio, dicte terre Marchionatus, et insolidum, cum libera et generali administracione, constitutus, ab universitatibus tocius dicte terre et earum singularibus, cum publico instrumento facto per Anthonium Bellveer, auctoritate regia notarium publi- cum Barchinone et etiam per totam terram et dominacionem illustrissimi domini regis Aragonum, auctoritate eiusdem, tam vicesima secunda, vice- sima tertia, vicesima quarta, vicesima quinta, vicesima sexta, vicesima septima, vicesima nona diebus mensis ianuarii quam secunda, tertia, quarta et quinta diebus mensis ffebruarii, anno a nativitate Domini, millesimo trecentesimo octuagesimo primo, infrascripto, nominibus quibus supra, confiteor et recognosco vobis, Berengario Corn, mercatori civi Barchinone, quod solvistis michi, ad meam voluntatem, omnes illos duodecim mille solidos monete Barchinone pro quibus seu quorum precio ego, dictis nominibus, vendidi vobis et vestris et quibus velitis,

perpetuo, mille solidos prefate monete, censuales, annuales, rendales et perpetuales in nuda perceptione vocatos de *censal mort*, habendos et recipiendos per vos et vestros et quos volueritis, a quarta die presentis mensis marcii proxime ventura ad unum annum tunc primo venturum et sit deinde anno quolibet, perpetuo, in dicto termino sive die, prout de dicta vendicione plene constat per instrumentum publicum inde factum per Anthonium Bellveer, notarium supradictum et infrascriptum, die et anno infrascriptis, prout hec et alia in instrumento ipsius vendicionis lacius et plenius continentur. Et ideo, renunciando excepcioni non numerate et non solute peccunie et doli mali et accioni infactum et omni alii iuri, rationi et consuetudini contra hec repugnantibus, nominibus predictis, facio vobis et vestris de predictis duodecim mille solidis bonum et perpetuum finem et pactum de non petendo, sicut melius dici potest et intelligi ad vestrum vestrorumque salvamentum et bonum intellectum. Promittentes, dictis nominibus, vobis quod nunquam conveniam nec conveniri faciam vos nec vestros pro predictis duodecim mille solidis vel aliqua parte eorum in iudicio [et] extra iudicium.

Actum est hoc Barchinone, prima die marcii, anno a nativitate Domini millesimo trecentesimo octuagesimo primo.

Sig+num Iacobi Massen predicti qui, nominibus predictis, hec laudo et firmo.

Testes huius rei sunt: Iohannes Vilella, Petrus Mayolli, campsores, cives Barchinone, et Michael de Riudovelles, iurisperitus ville Cervarie.

Sig(*senyal*)num Anthonii Bellveer, auctoritate regia notari publici Barchinone, qui hec scribi fecit et clausit cum litteris suprapositis in linea secunda ubi dicitur "et".

1. et *afegit a la interlínia*.

Document 19

1381 març 9. Barcelona.

CREACIÓ I VENDA DE CENSAL I ÀPOCA. *Jaume Massen, com a síndic, procurador i actor de les universitats i particulars de les viles, llocs i castells que formen part de les terres del Marquesat, en la diòcesi d'Urgell -emparant-se en una llicència reial que permetia evitar la pragmàtica que prohibia la creació i venda de censals- crea i ven a Bernat Bussot, escrivà de ració de la casa del rei, un censal mort de 12.000 sous, moneda barcelonesa de tern, de preu i de 1000 sous de pensió anual, quantitat que reconeix rebre per mitjà de l'àpoca corresponent.*

O. AHMC. Pergamins. XIV/018. Mides 789 x 674 mm. Mal estat de conservació, el pergamí presenta forats centrals per atac de rosegadors als plects.

R. AHPB. Antoni Bellver. Llibre de vendes. [36/17] Folis 105v-118r.

In nomine Domini. Noverint universi quod ego, Iacobus Massen, ville Cubellorum, situate in terre que dicitur Marchionatus, Urgellensis diocesis, nomine meo proprio et ut procurator, syndicus et actor ad hec et ad alia, una cum Berengario Guasch, loci Villenove de Meyà, Petro Iohannis, castri seu loci de Camerasia, et Balagario Rogerii, castri seu loci de Alosio, dicte terre Marchionatus, et in solidum, cum libera et generali administratione constitutus ab universitatibus infrascriptis et singularibus eiusdem, cum publico instrumento facto per Anthonium Bellveer, auctoritate regia notarium publicum Barchinone et etiam per totam terram et dominationem illustrissimi domini regis Aragonum, auctoritate eiusdem, tam vicesima secunda, vicesima tertia, vicesima quarta, vicesima quinta, vicesima sexta, vicesima septima, vicesima nona diebus mensis ianuarii quam secunda, tertia, quarta et quinta diebus mensis februaryi, anno a nativitate Domini millesimo trecentesimo octuagesimo primo infrascripto, videlicet |^{f.106r} a venerabili Iacobo de Serracruce, locumtenente baiuli in dicto castro seu loco de Camerasia, Iacobo Ferrarii, Bernardo Balaguer, paciariis hoc anno dicti loci, Bernardo d'Ager, Iacobo Agileti, Raimundo Codós,

notario, Bernardo Codós, Pericono de Sanctoiusto, Bernardo Obrís, Arnaldo Ferrarii, Anthonio Galia, Vitale de Sanctopaulo, Martino Eximenis, Iacobo Mascharoni, Guillelmo Iohannis, Arnaldo Marçús, Salvatore Belat, Iacobo Codós, Raimundo Griffé, Pericono Marcús, Pericono Fornerii, Petro Beyahí, Pericono Geraldi, Salvatore Marcús, Guillelmo Galia, Guillelmo Agilet, Ferrario Ianuarii, Bartholomeo Serra, Petro Beyahí, minore dierum, Bernardo Bruch, Petro Salat, filio Raimundi, Raimundo Mayler, Guillelmo Arquer, Bernardo Colomer, Guillelmo Martí d'en Berga, Bernardo Rahigués, Pericono d'Alòs, Bartholomeo Cirera, Raimundo d'Ortoneda, Pericono Sabaterii, Bartholomeo d'Alòs, Iohanne de Ripellis, Nathale Gratalops, Ffrancisco Ferrarii, Petro Beneya, Anthonio Sabaterii, Andrea Martini, Ffrancisco d'Alòs, Pericono Panella, Salvatore Marcús, mi[n]ore¹ dierum, Raimundeto Ermengaudi, Guillemono Ianuarii, Petro Raimundi Salat, Petro Salat, filio Bernardi, Arnaldo Mascharoni, Arnaldo Gilaberti, Arnaldo Gratalops, Guillelmo Agileti, minore dierum, Nicholao Banahí, Iohanne Massen, Iacmetó Mercús, Pericono Solsona, Pericono Antich, Guillemono Borrelli, Anthonio Moix, Guillemono Tornerii, Petro Aleu, Pericono Scurer, Raimundo de Colle, Raimundeto Codós, Iohanne Gratalops, Iohanne Mascharoni, Mansono Sabriani, Raimundeto Mascharoni, Guillemono Pallaresii, Guillemono Sabaterii, Pericono Mascharoni, filio Periconi, Raimundeto Alegreti, Bernardo Vitalis, Arnaldo Margalit, Petro Salat, maiore dierum, Nicholao Sabaterii, Bernardo Martini d'en Berga, Pericono Sabateri, filio Periconi, Bernardo Redell, Raimundo Redón, Anthonio Margalit, Arnaldo Andree, Bernardo Banahí, minore dierum, Raimundo Ferrarii, Iohanne Marthorelli, Guillelmo Cardona, Balaguerono Ferrarii, Bernardo Gilaberti, Bartholomeo Marini, Matheo d'en Guiu et Guillemono Speroni, de dicta villa Cubellorum², dicte |*f*^{106v}. terre Marchionatus.

Et ab Ugueto de Queralt, baiulo castri seu loci de Lorenç, eiusdem terre Marchionatus, Iacobo Colomí, Guillelmo de Nuce, paciariis hoc anno eiusdem castri seu loci, Apparicio Rajola, Petro Solsona, Arnaldo Alegret, Petro del Forn, Bernardo Rosselli, Petro Serra, Apparicio Ferrarii, Iacobo Agileti, Berengario de Conques, Petro de Queralt et a Petro de Síquia, dicti castri seu loci de Lorenç.

Et a Guillelmo Baldomar, baiulo loci de Privano, terre predictae, Arnaldo de Rubis, Petro Ermengaudi, paciariis hoc anno dicti loci, Anthonio Siurana, Bernardo de Rochaspana, Bernardo Coriana, Iacobo Gaylart, Guillelmo Pont, Petro Siurana, Raimundo Galiana, Guillelmo Giliet, Arnaldo Morich, Balagario Thome, Vincencio Siurana, Raimundo Sabaterii et Matheo Ferrarii, dicti loci de Privano.

Et a Petro Almia, baiulo loci de Fontlonga, predictae terre, Berengario Curriella, Raimundo Scolà, Raimundo Sancho, Arnaldo de Corç, Raimundo de Corç, Bernardo de Corç, Balagario Traguany, Anthonio Doyll, Arnaldo Casseti, Petro Ruffach, Jacmetó Arnaldi, Acrimonte d'Aroles, Raimundo Banella, Bernardo Sancho, Bernardo Iohannis, Matheo Agostini, Bernardo Trylla, Anthonio Sanxet, Raimundo Ruffach, Anthonio Iohannis, Guillelmo Botet, Raimundo Almya, Bernardo Agustini, Arnaldo de Bonaynas, Guillelmo Sarrana, Petro Ariet, Bernardo Casseti, et a Raimundo Iohannis, dicti loci de Fontlonga.

Et Arnaldo Figarola, locumtenete baiuli castri seu loci de Sancta Linea, terre predictae, Raimundo Rosselli, Petro Caroner, paciariis hoc anno dicti castri seu loci, Bertrando Rosselli, Arnaldo Borràç, Iohanne Caribó, Guillelmo de Nuce, Paschasio de Solanelles, Raimudo Ferrerol, Apparicio Barriyl, Bernardo Borràç, Petro Fontlonga, Guillelmo Cabrera, Arnaldo Rosselli, Bernardo Baiuli, Michaele Meyà, Anthonio |^{f.107r.} Caroner, Iohanne Ubach, Guillelmo de Sent Lorenç, Arnaldo d'Alòs, Bernardo d'Alòs, Petro Davidis, Berengario Pigó, Arnaldo de Nuce, Iohanne Davidis, Anthonio Ferriolli, Petro Stephani, Petro Porcella, Petro Calamaç, Petro Andree, Arnaldo Siscar, Iaufreno Mironi, Ffrancisco Millià, Iacobo Rossellii, Arnaldo Vitalis, Guillelmo Stephani, Arnaldo Ferrarii, Berengario de Sanctoiusto, Iacobo Marquesii, Guillelmo Ganda, Petro Millyà, Berengario de Podiolo, Bernardo Vitalis, Berengario Rosselli, Bernardo Martini, Arnaldo Meyà, Anthonio Stephani, Arnaldo Barrull, Guillelmo Argiló, Raimundo Aguilí, Berengario de Nuce, Petro de Bonagre, Guillelmo Caroner, Michaele Maçana, Arnaldo d'Alòs, maiore dierum, et Raimundo Galiana, dicti castri seu loci de Fontlonga³.

Et Berengario Ferreny, baiulo loci de Muntguay, dicte terre, Pericono de Rialp, Bernardo Martini, Anthonio Punyeti, Gisperto Abeylló, Raimundo Manera, Ffrancisco de Barrill, Arnaldo Caseti, Iohanne de Segrià, Bernardo Soleri, Salvatore Vitalis, Arnaldo Domènech, Iohanne de Menargues, Petro de Marcovau, Petro de Burch, Petro Gombaudi, Guillelmo Serradelli, Arnaldo Poncii, Guillelmo Solerii, Arnaldo Ermengaudi, Guillelmo Bernade, Raimundo de Villanova, Arnaldo Novelli, Raimundo Caseti, Guillelmo de Caneto, Anthonio Mironi, Guillelmo Mironi, Pericono Castelli, Guillelmo Ferreny, Petro del Solà, Raimundo Salvador, minore dierum, Raimundo Sobrador, maiore dierum, Iacobo Berengarii, Guillelmo de Boças, Pericono Calp, Guillelmo de Menargues, Pericono Novelli, Bernardo Guarnerii, Iacobo de Vilalta, Bernardo Guillelmi Arbaldi, Petro Berengarii, Bernardo Natalis, Arnaldo Guillelmi Arnaldi, Iacobo Martini, Pericono de Cercós, Michael de Podioviridi et a Raimundo Spanyol, predicti loci de Muntguay.

Et a Iacobo Massen, baiulo castri seu ville de Alosio, terre predictae, Bernardo Olzeda, |*f.107v*. Michael Mironi, Petro Mironi, Guillelmo Rosselli, Berengario Baroni, Guillelmo Andree, Petro Casset, Petro Ferrarii, Raimundo de Paneres, Petro Rosselli, Bartholomeo Girineta, Arnaldo Bru, Salvatore de Muntsonís, Salvatore de Speluncis, Guillelmo Mulnerii, fornario, Ffrancisco Toscha, Bernardo Moxó, Bernardo de Meyà, Iacobo Savaner, Petro Maneso, Berengario Aragonessii, Iohanne de Paneres, Raimundo de Figuerola, Raimundo Sancii, Guillelmo d'Estaràs, Bernardo de Apilia, Petro Ariet, Bernardo Nicholay, Arnaldo de Meellar, Poncio Nicholay, Georgio Balagerii, minore dierum, Guillelmo Raimundi, Raimundo Poncii, Ffrancisco d'Orenga, Dominico Mathei, Acrimonte Codó, Bartholomeo Ferret, Paschasio Thomei, Bernardo de Paneriis, Petro Texidor, Iohanne Ferrarii, Bernardo Caseti, Petro de Muntsonís, Berengario Rosselli, Petro Brandiç, Arnaldo de Tous, Bartholomeo Farnós, Arnaldo Bayella, Georgio Balagerii, Iacobo Massen, Petro Andree, Petro Som, Guillelmo Andree, Iacobo Anglesii, Petro Ferrarii, filio Guillelmi, Raimundo Ubach, Poncio⁴ de Splugues, Salvatore Oliverii, Anthonio Mironi, Iacobo Toscha, Petro Sevener, Bernardo Rotgerii, Petro Massen, filio Mathei, Francisco Ferrarii, Dominico Mathei, Raimundo Puigvert, Ffrancisco Ariet, Anthonio Cameraasa, Bernardo Palegrini, Raimundo

Gualterii, Iacobo Agileti, Petro Tarragó, Ffrancisco de Perles, Arnaldo Ferrarii, Petro Payroni et Francisco Capelle, dicti castris seu ville de Alosio.

Et Bernardo de Gercoles, baiulo ville seu loci de Limiyana, predictae terre, Guillelmo Guardia, Petro Amargós, Petro Sabaterii, Jacmetó Spolter, Petro Vitalis, Iacobo de Seix, Petro Denat, Guillelmo Ferrarii, Iacobo Bons, Bartholomeo Terraça, Egidio Ferrarii, Petro de Sarrat, Guillelmo del Puny, Petro Gasset, Petro Celona, Raimundo ^{|f108r.} del Puny, Bernardo Conomina, Raimundo de les Poses, Andrea Oriol, Egidio Tartareu, Raimundo Morató, Bernardo Punyal, Petro de Cervera, Salvatore Graell, minore dierum, Guillelmo Boneti, Iacobo de Solanelles, Petro Gaçet, Petro Tartarer, Ffrancisco de Gercoles, Petro Tartareu, Guillelmo Artús, Bernardo d'en Jacme, Bernardo de Bonifaces, Guillelmo Artús, Paschasio Dalmacii, Bernardo Moratoni, Petro d'Alguaire, Balaguario Carquera, Iohanne de Fonte, Iacobo Montanya, Raimundo de les Corts, Raimundo Artús, Bartholomeo Sunyerii, Petro Sabaterii et Raimundo de Gili, predictae ville seu loci de Liminyana.

Berengario del Vilar, Berengario del Sarrat, Anthonio Guiu, Bernardo del Vilar, Petro Barcal, Iacobo de Canelles, Guillelmo del Vilar, Raimundo del Vilar, Bartholomeo Ledós, Arnaldo del Vilar et Raimundo de Canelles, habitatoribus loci de Sent Serni.

Petro d'Abeyla, Bartholomeo Amati, Berengario de Serrabona, Raimundo Celdua, Guillelmo d'Ortoneda et Arnaldo Sabaterii, habitatoribus loci Castiliono Superioris de Liminyana.

Et a Matheo Gomar, baiulo ville seu loci de Cubellis, terre predictae, Bernardo de Bondia, Iacobo Massen, paciariis hoc anno dicte ville, Guillelmo Marthorelli, Borracio Sarrani, Mironis de Podioviridi, Petro de Abacia, Andrea Tapia, Fferrario Paschasi, iuniore, Vendreny de Soliguer, Umberto de Meyà, Guillelmo de Meyà, notario, Bernardono Paschalis, notario, Petro de Vernet, Barlanbeu de n'Arnau, Dominico de Calaforra, Matheo Domènec, Petro de Clua, hostalerio, Raimundo de Gamiça, Guillelmo de Meyà, cultore, Bernardo Gaçeta, de la placa⁵, Bernardo Çibot, Raimundo Michaelis, Salvatore Tapia,

Guillelmo Tapia, Petro de Muntania, Martino de Planis, Petro Boneti, iuniore, Guillelmo de Saliente, Pericono de Balaguer, Berengueró Gomar, Raimundo Boneti, iuniore, Bernardo de Vernet, Arnaldo Rosselli, Borracio Montany, Balagerono |*f.108v.* Busqueti, Iacobo Laurencii, fusterio, Berengueró de Muntsonís, Arnaldo del Munt, Balaguerono de Muntgay, Paschasio Martini, Raimundo Pallaresii, iuniore, Berengario Rubey, Bernardo Paschasi, seniore, Iacobo Michaelis, seniore, Pericono Boneti, filio Raimundi, Fferrario de Muntsonís, Petro Vedreny, Guillelmo de Muntgay, Michaele Paschalis, Guillelmo d'Anyà, Laurencio Gisperti, Poncio Fusterii, Apparicio de Bondia, Arnaldo Dominici, de la font, Petro Braschó, Berengario de Castilione, Bernardo Carbonelli, Bernardo Laurencii, Berengario de Acrimonte, Bernardo Gasseti, gesserio, Petro de Nuce, Ffrancisco Paschasi, Bernardo de Muntguay, de la plaça, Petro de Peramola, Pericono de Aguaytacannis, iuniore, Raimundo Ferrús, Raimundo Castelli, Bernardono Balagerii, Iacobo Michaelis, iuniore, Bernardo Laurencii, alias Giliet, Petro de Pedrissa, Raimundo Pallaresii, Arnaldo Muntany, Dominico de Aguaytacannis, Fferrario Laurencii, Bernardo de Perles, Guillelmo de Peramola, Arnaldo Baroni, Petro de Cubellis, Balaguerio de Pins, Iacobo Boneti, alias Sartre, Petro de Salis, Petro Costa, Salvatore de Clua, Guillelmo Ferrús, Laurencio de Castilione, Paschasio de Salis, Paschasio Bertrandi, Anthonio Bertrandi, Abaldo Palacii, filio Simonis, Guillelmo de Vall-lebrera, Petro Balagerii, Berengario de Salis, Bernardo Boneti, de Sent Pere, Guillelmo de Salis, iuniore, Ffrancisco Amiguët, Raimundo de Muntguay, Petro de Vall-lebrera, Bernardo Boneti, alias [Mi]larç, Bernardo Boneti, de la plaça, Ffrancisco de Meyà, Petro del Palau, Arnaldo del Palau⁶, Laurencio de Meyà, Guillelmo Domènech et Guillelmo Bonelli, dicte vile seu loci de Cubellis.

Et a Petro de Trilea, baiulo loci de la Maçana, terre predictae, Arnaldo Scarrer, Iacobo d'Aroles, Iacobo Traguany, Guillelmoneto Geraldí et Balagerio Codó, dicti loci de la Maçana.

Et a Petro Scarrer, baiulo loci de La Nou, predictae terre, Guillelmo de Apilia, Guillelmo Casseti⁷, Guillelmo de Viaplana, Bartholomeo Boschani, Michele Rosselli, Bernardo Mathei et |*f.109r.* Bartholomeo d'Orenga, dicti loci de La Nou.

Et a Bartholomeo Pedrol, baiulo loci de Baldomar, predicte terre, Petro Trapat, Guillelmo Reverdit, Castilione Poculul, Petro Toda, Nicholao Agar, Arnaldo Piconi, Matheo Blanch, Guillelmo Morató, Matheo de Muntrana, Guillelmo Balagerii, Bernardo Gomar, Bernardo Piconi, Petro Serra, Raimundo de Solanes, Paschasio Padrol, Raymundo Colom et Berengario Guarnerii, dicti loci de Baldomar.

Et a venerabili Iacobo Braschoni, baiulo Villenove de Meyà, predicte terre, Guillelmo Carbonelli, Guillelmo de Pinu, Anthonio Bertrandi, Berengario Guasch, paciariis hoc anno dicte ville, Bonanato Nicholay, Berengario Guasch, Arnaldo Canonge, Guillelmo de Foix, Salvatore de Sentfeliu, Balaguerio Guitart, Bertrando de Taló, Bernardo de Alberola, notario, Guillelmo Samarra, notario, Bernardo Scurer, Arnaldo Nicolay, Iohanne Moix, Bernardo Gualenda, Berengario de Pratis, Arnaldo Montany, Salvatore de Agramunt, Raimundo Serra, Iacobo Venaus, Iacobo Coloni, Salvatore Paeni, Arnaldo Folquerii, Guillelmo Rosselli, Arnaldo Geronella, Ffrancisco Bonafilla, Ffrancisco Sarna, Guillelmo Piquerii, Petro Gomarii, Raimundo Ariet, alias Triyllet, Andrea de Castronovo, Bernardo Mulnerii, Arnaldo Carbonelli, Berengario Muylrat, Balaguerio Martini, Berengario Garriga, Balaguerio de Claret, Iuliano Scurer, Arnaldo de Sanctofelice, Petro⁸ Rubei, Bernardo Piconi, Petro Scurer, Iacobo de Vilaplana, Salvatore Spanyol, Iohanne Trill, Iacobo Carbonelli, Bernardo Montany, Andrea Tornerii, Vitale del Toçal, Bernardo d'Alguerii, Guillelmo de Casalibus, Iohanne de Pulcrocastro, Iacobo de Turribus, Guillelmo Boneti, Arnaldo Castelli, Petro Cosí, Anthonio Gombaldi, Petro Laurencii, Bartholomeo Terrenii, Guillelmo Rialp, Raimundo Nicholay, Anthonio Torres, Bernardo Carbonelli, Raimundo Scurer, Guillelmo Bonich, Guillelmo Rubei, Iacobo Spanyolli, Bernardo Folquerii, Francisco Cerveró, Iacobo Rabaça, Anthonio Muylrat, Guillelmo, alias Clergue, Guillelmo Carbonelli, mercatore, Iacobo de la Triyla, Borracio d'Olzina, Berengario Oromir, Anthonio Canonge, Guillelmo de Muntsonís, |f. 109v. Ffrancisco, alias Clergue, Pericono d'Alòs, Petro de Foix, Bernardo Raimundi de Muntsonís, Guillelmo sa Rua, Raimundo Bertrandi, Berengario de Peralna, Arnaldo Guasch, Iacobo Daniel, Arnaldo Carbonelli, Anthonio Carbonelli, Raimundo Rialp, Ffrancisco Ferrarii, Ffrancisco Cardona, Arnaldo Paschalis, Bartholomeo de la Trilla, Pericono de les Olives, Bernardo Alegreti, carnicerio, Petro

Guasch, Iacobo de Leupont, Guillelmo de Peralna, Michaelae Baroni, Simone de Capdevila, notario, Berengario Ferrarii, Guillelmoneto Guasch, Guillelmo Tolo, Petro Bertrandi, Petro Galini, Simone d'Alguerii, Iohanne de la Burgueda, Bernardo Canonge, Anthonio Ferrarii, Arnaldo Gaçol et⁹ Iacobo Domènech, dicte Villenove de Meyà.

Guillelmo Iohannis, Bartholomeo Cetniol, Iacobo Rosselli, Michaelae Toredà, loci Podii Medianii.

Petro de Boxadors, Raimundo Brasconi, Raimundo Ferrarii, Bernardo Padellàs et Iacobo Nicholay dicti loci de Ffabregades.

Et a Bernardo de Podioviridi, baiulo loci Sancte Marie de Meyà, terre predictae, Bernardo Rubey, sutore, Bernardo Nathalis, paciariis hoc anno dicti loci, Arnaldo Galini, Petro Rubei, Simone de Capdevila, Petro Roig, Raimundo Andree, Bernardo Rubei, maiore dierum, Arnaldo Gas, Simone de Solans, Iohanne Garriga, Salvatore Terradelli, Petro Guamir, Anthonio Calbeti, Petro Vitalis, Berengario Solas et Bernardo de Podioviridi, dicti loci Sancte Marie de Meyà.

Et a Matheo d'Alguerii, baiulo loci de Ffigarola de Meyà, dicte terre, Arnaldo Rosselli, de Ffigarola, Petro de la Ulzina, Raimundo Pintor, Guillelmo de Apilia, Petro Bagani, Bartholomeo de Trilea, de Coniola, Arnaldo Vitalis, de Cabrera, et Raimundo Granelli, dicti loci de Ffigarola.

Et a Salvatore Amigueti, baiulo loci de Muntroig, terre predictae, Ffrancisco de Nuce, Petro Rosselli, Bernardo Rosselli, Petro Bresconi, Arnaldo de Menalti, Petro Stephani et Bernardo Rosselli, dicti loci de Muntroig.

Et a Raimundo Martini, baiulo loci Castilionis |*f. 110r.* de Meyà, predictae terre, Iacobo Baroni, Raimundo Gombaui, Bartholomeo Foncelles, Iacobo de Rochaspana, Iacobo Baroni, de Soldevila, Guillelmo de Podioviridi, Petro Berengarii, Acrimonte Gombaui, Salvatore Rosselli, Michael de Rochaspana et ab Arnaldo d'Alguerii, dicti loci Castilionis de Meyà.

Et a Guillelmo de Novau, loci de Ariet, terre predicte, Bernardo Piquerii, Iohanne Vernaus, Arnaldo de la Trilla, Guillelmo Piquerii, Petro Traguany, Pericolo de la Triylla, Guillelmo Capellani, Bernardo Maensa, Guillelmo Parador, Raimundo Artigues et a Guillelmo Polig, dicti loci de Ariet.

Attendens, nominibus predictis, quod cum illustrissimus dominus rex, dominus predictorum castrorum, villarum et locorum et hominum eorundem pro solvendis magnis et inmensis peccunie quantitibus quas idem dominus rex manlevavit et debet sub mugubellorum et usurarum voragine, pro restauracione regni Sardinie, vellet, huiusmodi necessitate compulsus, omnia castra, villas et loca predicta vendere et alienare comiti Urgelli seu alii vel aliis potentibus personis et a corona regia separare, non obstantibus privilegiis dictis universitatibus et hominibus earundem de ipsis a corona sua non alienandis seu separandis indultis, universitates predicte, videntes sibi non modita si a domino regi in baronie vel alium transferrentur discrimina imminere et ne a dulcore domini tanti principis in tyrannidem mutarentur, concesserunt dicto domino regi seu de voluntate ipsius universitati civitatis Ilerde ad undecim annos undecimum expletorum panis, vini et aliarum certarum rerum, dandum per ipsam civitatem dicto domino regi in auxilium solucionis dictorum debitorum pro vendicione seu unione quam dictus dominus rex facturus erat, prout et fecit dicte civitati sub certa forma de villis, castris et locis predictis. Quo quidem undecimum, postea, dicte universitates emerunt et redimerunt ab ipso domino rege seu eius procuratoribus pro triginta mille florenis auri de Aragonia, eidem domino regi per dictas universitates et eius singulares loco dicti undecimi solvendis incontinenti in auxilium debitorum predictorum currencium in dampnum |*f. 110v.* curie regie, ut predictur, continue ad usuras. Et dictus dominus fecit et indulgit universitatibus et singularibus de¹⁰ eisdem respectu dicti servicii, tam de non alienando eos, sed uniendo ipsos perpetuo corone regie, quam de aliis diversis nomine nulla privilegia, concessionones et gratias, prout de hiis omnibus a perpetuo per publica instrumenta ex quibus speratur et creditur verisimiliter provisum securitati et bono statui ac tranquillitati locorum et hominum predictorum.

Attendens etiam dictas universitates et singulares de eisdem non habere in promptum ad presens pecuniam numeratam nec res mobiles comode vendendas de quibus possint cum ea expedicione qua convenit solvere dictos triginta mille florenos auri, et exquisitis diversis viis et modis per quos dictam pecuniam, cum minori et interesse dictarum universitatum et earum singularium haberi posset non invenisse viam prompctiorem per quam facilius et citius et cum minori dampno ipsorum ipsam pecuniam haberi posset quam per viam vendicionis censualis mortui infrascripti, instrumento¹¹ tamen perpetue gratie interveniente, idcirco, nomine et auctoritate quibus supra et utroque etiam nomine in solidum et pro toto, ex causis et rationibus supradictis, gratis et ex certa sciencia, per me et meos heredes et successores et per dictas universitates et quamlibet ipsarum et earum et cuiuslibet ipsarum singulares, tam superius nominatos quam alios quoscumque de ipsis et qualibet ipsarum presentibus, absentibus et futuris, et per omnes heredes et successores cuiuslibet ipsorum quoscumque, habita et obtenta primitus licencia vendendi ab illustrissimo domino nostro rege, cum eius litera papirea, suo sigillo in dorso sigillata, tenoris sequentis:

“Nos Petrus, Dei gratia rex Aragonum, Valencie, Maioricarum, Sardinie et Corsice comesque Barchinone, Rossillionis et Ceritanie, ut vos, fideles nostri iurati, probi homines et universitates villarum, locorum et castrorum Marchionatus, citius habere |*f. 111r.* valeatis¹² illos quadraginta quatuor mille florenos auri de Aragonia, quos estis de presenti soluturi, tam pro undecimo nobis per vos de certis fructibus terrarum vestrarum concesso, ne dictum Marchionatum qui est membrum notabile et insigne Cathalonie principatus, a nostra separaremus corona quemque vendere proposueramus pro exsolvendis fidelibus nostris Petrus² des Caus et Andree de Olivella, campsoribus Barchinone, illis maximis pecunie quantitatibus quas nobis mutuarunt pro quibus nos convenit solvere continue mocubellum quod nostras exaurit omnino facultates quam alias, ex causa supradicta, tenore presentis, vobis, dictis iuratis et probis hominibus et universitatibus, concedimus et licenciam elargimur quod, non obstantibus¹⁴ pracmatica sanctione per nos inde facta qua cavetur quod censualia vel violaria de cetero vendi minime possunt seu aliis provisionibus, inhibitionibus aut ordinationibus in contrarium factis, possitis vendere, instrumentis tamen graciae mediantibus, censualia mortua et violaria, vel partim

censualia et partim violaria, pro illis precii de quibus vobis videbitur, que tamen sumam dictorum quadraginta quatuor mille florenorum auri non excedant.

Nos enim, vendiciones fiendas per vos vel vestros syndicos et procuratores de dictis censualibus et violariis, vel partim censualibus et partim violariis, usque ad dictam quantitatem, nunc pro tunc ladamus, approbamus, ratificamus¹⁵, auctorizamus et huius serie confirmamus. Mandantes cum hac eadem notariis et scriptoribus quibuscumque, qui de hiis fuerint requisiti, quod dictis pracmatica sanctione vel aliis inhibitionibus, provisionibus vel ordinationibus¹⁶ factis in contrarium, nequaquam obsistentibus instrumenta vendicionum predictarum et alias scripturas et securitates inde necessarias, faciant, recipiant et conficiant.

Mandamus etiam carissimo |*f.111v.* primogenito et nostro generali gubernatori eiusque vices gerentibus procuratori dicti Marchionatus, vicariis, baiulis ceterisque officialibus nostris presentibus et futuris vel eorum locatenentibus, quod vendiciones inde per vos vel vestros syndicos et procuratores fiendas, ratas et firmas habeant, teneant et observent quodque, non obstantibus dictis pracmatica sanctione vel aliis provisionibus, inhibitionibus aut ordinationibus factis in contrarium, contra vos et bona vestra et singularium vestrorum, pro dictis censualibus et violariis et aliis, in instrumentis ipsarum vendicionum et aliis securitatibus inde fiendis contentis, executionem faciant nisi statutis terminis ipsam violaria et censualia exsolveritis sint, possent antequam dicte pracmatica sanctio vel provisiones, inhibitiones seu ordinationes per nos facte essent, in cuius rei testimonium hanc vobis fieri iussimus, nostro sigillo comuni munitam. Datum Cesarauguste, quintadecima die ffebruarii, anno a nativitate Domini¹⁷ millesimo trecentesimo octuagesimo primo. Narcisus Promo", vendo et ex causa vendicionis concedo vobis, venerabili Bernardo Bussot, scriptori porcionis domus domini regis, civi Barchinone, et vestris et quibus velitis, perpetuo, mille solidos monete Barchinone de terno, censuales, annuales, rendales et perpetuales, in nuda perceptione sine omni scilicet firma, fatica, laudimio, tercio, decimo, cinquatenno et foriscapio, sed cum omni alio iure et coercione percipiendi, habendos et recipiendos per vos et vestros et quos volueritis franchos, quitios,

liberos et immunes ab omnibus donis, profertis, mutuis, exaccionibus, contribucionibus, impositionibus, servitutibus, regalibus, realibus et vicinalibus, et aliis quibuscumque quocumque nomine censeantur et ab omnibus etiam marchis, represaliis, emparis, sequestracionibus et aliis quibuscumque impedimentis, et ab omnibus aliis missionibus |^{f.112r.} a me, dictis nominibus, et utroque etiam nomine insolidum et a dictis universitatibus et singularibus cuiuslibet ipsarum et a quolibet ipsorum, et tam a superius nominatis quam ab aliis singularibus cuiuslibet ipsarum universitatibus, presentibus, absentibus et futuris, et super hac de universis censibus, agrariis, redditibus, terciis, hospiciis, prediis, honoribus, bonis, rebus et iuribus eorum et cuiuslibet ipsorum ac heredum seu successorum suorum mobilibus et immobilibus, habitis et habendis, etiam privilegiatis et non privilegiatis, videlicet a quarta die presentis mensis marcii proxime preterita ad unum annum tunc primo venturum, et sic deinde anno quolibet perpetuo in dicto termino sive die. Hanc itaque vendicionem et ex causa vendicionis concessionem facio, nominibus quibus supra et utroque etiam nomine insolidum et pro toto, vobis, iamdicto venerabili Bernardo Bussoti, et vestris et quibus velitis, perpetuo, sicut melius dici et intelligi potest ad salvamentum et bonum intellectum vestri et vestrorum in hiis successorum. Promittentes, nominibus quibus supra et utroque etiam nomine insolidum et pro toto, vobis, iamdicto venerabili emptori, et vestris in hiis successoribus, quod ego et dicti mei principales dicteque universitates et earum singulares, predictos mille solidos vestros censuales, anuales, rendales et perpetuales, franchos et quitios, ut est dictum, apportabimus, dabimus et solvemus, seu aportari, dari et solvi faciemus vobis et vestris successoribus in hiis, seu cui volueritis loco vestri, intus civitatem Barchinone et hospicium habitacionis vestre et vestrorum in dicto censuali successorum quolibet anno, perpetuo, in dicto termino sive die, meis et ipsorum propriis sumptibus et expensis et ad nostri casum, redegum, periculum et fortunam, quitios videlicet et franchos ab omnibus missionibus et expensis, marchis, represaliis, emparis, |^{f.112v.} pigneribus, questis, tributis, numeribus, servitutibus, exaccionibus, regalibus seu vicinalibus, serviciis, contribucionibus ac compensacionibus et aliis impedimentis, missionibus et interesse et expensis quibuscumque, sine omne videlicet dilatione, excusatione et exceptione et absque omni dapno et missione vestri et vestrorum in hiis successorum. Et si forsam aliquo anno sive aliquibus annis contigerit

vos seu vestros in hiis successores ire seu miterere nuncium seu procuratorem extra civitatem Barchinone pro petitione dicti censualis vestri vel alienus partis ipsius vel alia ratione vel occasione eiusdem aut aliquorum aliorum in presenti instrumento supra et infra contentorum, ego, nominibus predictis et utroque etiam nomine et dicte universitates et earum singulares, dabimus et solvemus vobis et vestris successoribus in hiis qualibet die qua fueritis seu fuerit, ex hac causa¹⁸, extra dictam civitatem stando, eundo et redeundo, et hoc tociens quociens fieri contingat, pro salario scilicet et laboribus vestri et successorum vestrorum in hiis aut dicti procuratoris seu nuncii, viginti solidos prefate monete. Quibus quidem viginti solidis cotidianis predictis vobis vel vestris aut dicto nuncio vel procuratori vestro, dicta de causa, solutis vel non, nichilominus ego, dictis nominibus, dictemque universitates et earum singulares et quilibet nostrum teneamur, et obligati etiam nunc pro tunc remaneamus ad complendum et observandum vobis et vestris successoribus in hiis omnia et singula supradicta et infrascripta et etiam ad solvendum vobis et vestris et restituendum ad vestram et eorum voluntatem si quas alias missiones, dampna et interesse vos aut vestris successores in hiis aut quivis alius nomine vestro seu eorum facietis et sustinebitis quoquomodo pro petitione et assecutione dicti vestri censualis vel alicuius partis eiusdem vel alias, ratione vel occasione aliquorum aliorum superius | *fl13 r.* et inferius in presenti instrumento contentorum. Super quibus missionibus, dampnis et interesse credatur vobis et vestris plano et simplici verbo vel saltem solo simplici iuramento, quod vobis et eis ex nunc pro tunc, dictis nominibus, deffero et pro delato id, eisdem nominibus, penitus haberi volo, nullo alio probatione genere requisito. Verum, si forte contigerit aliquam solutionem dicti vestri censualis aliquo anno vel aliquibus annis differri, in toto vel in parte, convenio et promitto, dictis nominibus et utroque etiam nomine, vobis, prefato emptori et vestris, quod transactis octo diebus a die solutionis predictis vestri censualis in antea computandis post factam aliquam requisicionem verbo seu scriptis, in aliquo loco predictae terre, paciario seu paciariis aut baiulo eiusdem loci seu numerus quadraginta hominum dictarum universitatum infrascriptus, verbo vel scriptis aut aliter, fuerit monitus seu requisitus seu ipsi quadraginta homines fuerint moniti seu requisiti, ego, dictis nominibus, quamdiu vitam duxero in humanis durante, huiusmodi vestro censuali mortuo et

quadraginta homines dictarum universitatum, tam ex superius nominatis quam etiam de aliis earundem universitatum, presentibus, absentibus et futuris, de melioribus et ditioribus ipsarum universitatum, quos vos et vestri in hiis successores seu etiam procurator vester, una vice seu pluribus vicibus, duxeritis eligendos, quam electionem possitis semel et pluries et quociens volueritis sive predictis dictarum obligacionum in alios singulares dictarum universitatum mutare et variare in numero quorum sint et esse possint, si volueritis, paciarii dicte terre, quicumque tunch fuerint, intrabunt personaliter intus castrum seu locum de Muntmaneu, situm iuxta villam Cervarie, et in eodem castro seu loco, intus scilicet clausuras eiusdem castri seu loci de Muntmaneu, in propriis personis tenebo et tenebunt vobis et vestris hostaticum meis et ipsorum propriis sumptibus et expensis, sic quod ab ipso castro seu loco de Muntmaneu nec clausuris eiusdem non exiemus nostris propriis pedibus vel alienis, nec aliquo bono vel malo ingenio sive arte, donec vobis, dicto emptori, vel vestris satisfactum fuerit | *f113v.* plene et integre in dicto vestro censuali, salario vestro et vestri procuratoris et in omnibus dampnis, missionibus et interesse et in omnibus penis et etiam in omnibus aliis que tunc vobis vel vestris in hiis successoribus debeant. Et si forsam ego, dictis nominibus, seu aliquis aut aliqui ex dictis quadraginta hominibus, qui tunc ad dictum tenendum hostagium, per vos seu vestros aut procuratorem vestrum electum et nominati fuerint, de ipso hostagio tenendo et continuando absens seu absentis fuerimus seu fuerint seu ipsum hostagium non tenebimus seu tenere distulerimus, ut est superius dictum, dabo et solvam, dictis nominibus, dicteque univesitates et earum singulares dabunt et solvent vobis et vestris successoribus in hiis pro pena et nomine pene et pro quolibet mei et ipsorum qui de dicto hostagio tenendo et continuando defficeremus et pro qualibet die viginti solidos prefate monete. De quibus viginti solidos habeatis vos et vestri successores in hiis duas partes et illa curia ad quam per vos et vestros recursum habebitur pro hiis residuam terciam partem ipsius pene, ut melius execucionem in nos et bona nostra, suo casu, faciat.

Volens et consenciens, nominibus predictis et utroque etiam nomine, quod, tenendo dictum hostagium vel non tenendo, possitis vos, dictus emptor, et vestris successoris in hiis me nominibus

sepedictis et dictas universitates et singulares ipsarum et quemlibet ipsorum compelli, distringi et forciari facere, viriliter et potenter, usque ad integram et completam solucionem et satisfaccionem vobis et vestris successoribus in hiis fiendam¹⁹ de censuali vestro predicto, necnon de penis, dampnis, missionibus et expensis per vos aut vestros successores in hiis tunc factis et sustentis, seu fiendis et sustinendis. Preterea, sine preiudicio et degoracione predictorum, nominibus quibus supra et utroque etiam nomine insolidum confero vobis, dicto emptori, et vestris et quibus velitis plenum posse et etiam volo et consencio, eisdem nominibus, quod vos et vestri successores in hiis et quos volueritis seu etiam vicarius Barchinone vel vicarius et curia Ilerde seu eorum locatenentes aut alius ordinarius sive iudex domini regis quem volueritis, ad solam, simplicem requisicionem ^{|*f114r.*} vestram seu vestrorum in hiis succesorum seu aliorum nomine vestro seu eorum in casu quo quolibet anno solucio dicti vestri censualis non fieret vobis et vestris successoribus in hiis, in dicto termino sive die, integriter et complete, ut est dictum, possitis et possint libere et sine omni faticha et requisicione et sine omni processu et iuris ac facti solempnitate et sine partis citatione et votacione marchare, pignerare, recipere et apprehendere, tam in civitate Barchinone quam in civitate Ilerde et in aliis civitatibus et locis Cathalonie, quam etiam intus dictas universitates et terram ac terminos earundem, quam etiam alibi ubicumque locorum inveniantur omnes et singulas peccunie quantitates, merces, animalia, equitaturas proprias, arnesia, res et bona, tam privilegiata quod²⁰ non privilegiata, mei et dictarum universitatum et cuiuslibet ipsarum eorumque suorum et cuiuslibet ipsorum singularium. Et ea omnia et singula vendere et alienare, seu vendi et alienari, facere et ea tradere precio seu preciis et personis de quibus vobis, dicto emptori, seu vestris successoribus in hiis aut procuratori vestro seu dictis vicariis aut curiis sive iudicibus vel alicui ipsorum visum fuerit expedire. De quibus preciis vobis satisfiat et satisfieri possit omni contradiccione cessante. In omnibus et singulis hiis que vobis seu vestris deberentur de seu pro dicto vestro censuali et penis, missionibus, dapnis et interesse vestris, ego enim, prefatis nominibus, convenio et promito vobis, iamdicto emptori, quod ego, nominibus quibus supra, nec singulares dictarum universitatum, presentes seu futuri, in predictis seu eorum aliquo, aliquod impedimentum seu contradiccionem non faciemus nec prestabimus, nec fieri seu prestari

faciemus palam vel oculte, directe vel indirecte, nec alias. Volens et consenciens, nominibus sepedictis, quod vobis seu vestris successoribus in hiis, seu dictis vicariis et curia aut iudicibus seu aliquo eorum, huiusmodi marchationes, pigneraciones, vendiciones et alienaciones facientibus vel non, nichilominus predicta et infrascripta, omnia et singula, rata maneant perpetuo atque firma. Et ad eorum observacionem ego, dictis nominibus et utroque etiam nomine, dicteque universitates et²¹ quelibet ^{|f114v.} ipsarum et earum et cuiuslibet ipsarum singulares et quilibet ipsorum omnino et efficaciter teneamur, omni excepcione remota. Pro precio vero predictorum que dictis nominibus vobis vendo, dedistis et solvistis michi, iamdictis nominibus, et eisdemmet nominibus confiteor me a vobis habuisse et recepisse duodecim mille solidos prefate monete Barchinone, quos, dictis nominibus, mitto et converto, et mittere et convertere, de facto intendo in solucionem prorata dictorum triginta mille florenorum. Et ideo, nominibus predictis, renuncio excepcione non numerate et non solute peccunie et precii predicti non habiti et non recepti et legi que subvenit deceptis ultra dimidiam iusti precii et doli mali et acctioni infactum et omni alii iuri, rationi et consuetudini contra hec repugnantibus. Dando et remittendo, nominibus quibus supra, vobis, iamdicto emptori, et vestris et quibus velitis, perpetuo, irrevocabiliter inter vivos, siquid predicta que, dictis nominibus, vobis vendo plus valent seu possunt valere precio supradicto, insuper, nominibus predictis et utroque etiam nomine insolidum et pro toto, convenio et promitto vobis, dicto venerabili emptori, quod ego, eisdem nominibus, seu altero eorum, nec dicte universitates aut eorum singulares, nec aliquis ipsorum, non firmabimus seu firmari faciemus vobis vel vestris successoribus in hiis, super predictis vel infrascriptis vel eorum aliquo, ius nec causabimur vobiscum nec contestabimur licite nec opponemus exceptionem dilatoriam solucionis nec declinatoriam fori nec peremptoriam nec aliquam compensacionem, deduccionem seu retencionem, nec aliquam aliam excepcionem, diffugium vel maliciam seu causam aliquam contrariam ad predicta vel infrascripta, racione vel occasione alicuius marche seu aliquarum marcharum, quam vel quas haberemus contra civitatem Barchinone aut civitatem Ilerde vel alia quevis loca vel econverso nec aliqua alia racione, occasione, iure seu causa de qua, ex tunc, cogitari non posset ubi etiam utilitate rei publice servaretur nec aliquo tempore possit allegari vel opponi dictum precium in utilitatem

dicte terre seu in solucionem prorata dictorum triginta mille florenorum non fuisse conversum. Promito etiam, predictis nominibus et utroque etiam |^{115r.} nomine, vobis, iamdicto emptori, quod hiis quibus infra, dictis nominibus, renuncio aliis etiam quibuscumque quibus pro hiis ego et dicte universitates singularesque ipsorum possemus in aliquo deffendere vel aliquatenus excusare vel etiam adiuvere non utemur nec uti etiam possimus contra vos vel vestros successores in hiis adversus predicta vel infrascripta aut aliquod eorumdem ullo modo. Et si forsam ego, nominibus predictis, seu dicte universitates aut singulares de eisdem seu aliquis pro nobis aut nomine nostro firmaremus seu firmarent vobis vel vestris successoribus in hiis super predictis vel infrascriptis aut eorum aliquo ius vel si opponeremus seu opponerent vobis vel vestris aliquam dictarum excepcionum superius expressatarum aut aliam quamcumque aut si uteremur seu uterentur hiis quibus, dictis nominibus, infra renuntio vel eorum aliquo aut aliis quibus in hiis possemus nos deffendere seu aliquatenus excusare seu iuvare aut etiam si contra predicta vel infrascripta aut eorum aliquod faceremus vel veniremus, seu facerent vel venirent, gratis et ex certa sciencia, nominibus quibus supra et utroque etiam nomine, convenio et promito vobis quod ego et dicte universitates singularesque ipsarum, hiis casibus et quolibet ipsorum et tociens quociens contra factum fuerit, dabimus et solvemus vobis et vestris pro pena et nomine pene ultra penas et salaria per me super promissa mille solidos prefate monete Barchinone. De qua quidem pena, tociens quociens comittatur, habeas²² dominus rex seu vicarius Barchinone aut vicarius et curia Ilerde seu eorum locatenentes, scilicet ille eorum qui de hiis execucionem faciet, medietatem, et vos, dictus emptor, et vestri successores in hiis aliam medietatem. Qua quidem pena, comissa vel non, soluta vel non, semel aut pluries, nichilominus predicta omnia et singula rata maneant perpetuo adque firma. Et pro predictis et infrascriptis omnibus et singulis complendis et firmiter attendendis, tenendis et observandis, nominibus predictis et utroque etiam nomine insolidum et pro toto, obligo vobis, dicto venerabili emptori, et vestris successoribus in hiis me et dictos principales |^{115v.} et alios omnes singulares cuiuslibet earum universitatum et omnia bona nostra et dictarum etiam universitatum et cuiuslibet²³ ipsarum mobilia et immobilia ac semonentia, habita et habenda quantumcumque etiam privilegiata existant de iure comuni cononicu vel civili aut municipali,

usu, usatico, foro, constitutione²⁴, consuetudine vel aliter privilegiata inquam ve puta equitaturas, arma et arnesia propria animalia et instrumenta, arega seu ad culturam deputata superlectilia, utensilia domus et coquine et alia omnia et singula quocumque nomine seu nominibus censeantur. In quibus bonis mobilibus et immobilibus ac semonentibus, privilegiatis et non privilegiatis, et personis tam pro dicto censuali quam penis, salariis, missionibus, dapnis et interesse vestri et vestrorum et aliis omnibus et singulis supradictis et infrascriptis, volo, dictis nominibus, quod fiat et fieri possit executio ad usum et consuetudinem curiarum dictorum vicarii Barchinone et Ilerde seu aliorum officialium, qui de hoc, suo casu, fecerunt seu facient executionem seu alias meliori modo et forma quibus de iure, foro vel consuetudine aut constitutionem fieri possit ad utilitatem vestri, dicti emptoris, et vestrorum in hiis successorum. Volo etiam et expresse consencio, nominibus quibus supra et utroque etiam nomine, quod pro dicto censuali, missionibus, salariis, pennis, dapnis et interesse predictis possitis facere seu fieri facere executionem, tamquam de re in iudicio confessata et que vim obtinet rei iudicare, quoniam ego, iamdictis nominibus, volo quod predicta omnia et singula habeant totalem roboris firmitatem, quemadmodum habet sententia que in rem transivit iudicatam. Recipiens in me, nominibus predictis, ex nunc pro tunc, preceptum de solvendo et condepnacionis sententiam et quamlibet aliam sententiam quam dicti venerabiles vicarii Barchinone seu Ilerde, seu alii officiales domini regis, qui de hoc fecerint executionem sive assessores eorum ferre voluerant pro predictis. Volo etiam et expresse consencio, nominibus quibus supra, quod vos, dictus emptor et successores vestri et quos volueritis possitis me, dictis nominibus, et dictos principales meos |^{116r} et alios dictarum universitatu, et cuiuslibet ipsarum singulares et quemlibet mei et ipsorum et dictas etiam universitates et quamlibet eorundem et bona nostra in iudicio et extra iudicum pro predictis et infrascriptis et eorum quolibet convenire et electum seu electos etiam litte contestata dimittere et ad alium seu alios recurrere et electum seu electos etiam dimissos resumere tociens quociens volueritis super hiis variando. Renuncians nominibus predictis et utroque etiam nomine quantum ad hec beneficio novarum constitutionum et dividendarum actionum et epistole divi Adriani et consuetudine Barchinone loquenti de pluribus debitoribus insolidum se obligantibus, et cuilibet legi sive iuri ac stilo qui vel que prohibebat

penam dari et solvi, ac restitutionem missionum, dapnorum et interesse fieri, et cuilibet etiam legi sive iuri dicenti quod pena semel exacta amplius exigi seu peti non potest. Et cuilibet etiam legi sive iuri dicenti²⁵ ac stilo qui vel que prohibeat penam dari et solvi dicenti quod pena semel exacta amplius exigi seu peti non delacionem iuramenti ante sui prestationem posse revocari. Et iuri quo varietas noscitur reprobata, et legi sive iuri prohibenti personam⁶ liberam loco pigneris vel hostatici vel subsidii vel alias pro pecunia vel aliter²⁶ detineri. Et spaciis decem dierum quod datur ad redimendum pignera, et quatuor mensium quod a lege indulgetur condepnatis in personali alcione²⁷ et omni alii spacio dato et concessio vel concedendo in vel pro similibus, et sex mensium quod datur debitoribus pro vendendis honoribus, necnon et omni privilegio elongacionis, provisionis, supercessionis, guidatici, gere, obtento et etiam obtinendo, generaliter seu specialiter, a domino rege vel a domina regina seu a domino duce seu a liberis eorum aut procuratoribus ipsorum et a quacumque alia persona de hiis potestatem habente vel habitura ubi etiam concessum sit vel concederetur motu proprio concessoris sive pro causa, utilitate vel favore armate, viagii, guerre, pacis, legationis vel alias pro rei publica utilitate aut aliis etiam quibuscumque rationibus sive causis etiam maioribus, durioribus et gravioribus superius expressatis. Renuncio etiam, prelibatis nominibus | ^{116v.} et utroque etiam nomine insolidum et pro toto, foro et iuredictioni mei et dictorum principalium meorum²⁸ aliorumque singularium predictarum universitatum et cuiuslibet ipsarum²⁹ quo possem dictis nominibus seu ipsi possent, quo ad hec vel eorum aliquod declinare forum et iurediccionem dictarum curiarum vicariorum Barchinone et Ilerde aut aliorum officialium ad quem vel quos vos, dictus emptor, seu vestri successores in hiis volueritis seu voluerint pro hiis habere recursum. Supponens me eisdem nominibus et vtroque etiam nomine et dictos meos principales et alios dictarum universitatum singulares et quemlibet mei et ipsorum et dictas etiam universitates et quamlibet ipsarum et bona nostra etiam privilegiata et non privilegiata, foro, iurediccioni, cognicioni et execucionem dictarum curiarum vicarii Barchinone et vicarii Ilerde predictorum ac aliotum officialium quos, ut dictum est, suo casu volueritis eorum forum, iurediccionem, cognicionem et execucionem in me, dictis nominibus, et utroque etiam nomine et in dictos meos principales aliosque singulares dictarum universitatum et in ipsas etiam universitates et quamlibet

ipsarum prorogo et in ipsos Barchinone et Ilerde vicarios et alios officiales quos volueritis ut in iudices meos et ipsorum expresse consencio quantum ad hec gratis et ex certa sciencia et ex pacto. Renuncio etiam nominibus sepepredictis quantum ad hec, gratis et ex certa sciencia, legi si convenerit Codice de iurediccionem omnium iudicum et iuri revocandi domum et omni libelli, oblacioni et littis contestacioni et omni appellacioni, provocacioni et beneficio eiusdem et restitutioni in integrum et constitutionibus pacis et treuge et alii cuilibet constitutioni et omnibus nullitatibus, excepcionibus et deffensionibus et aliis quibuscumque legibus, constitutionibus, excepcionibus, privilegiis, auxiliis, iuribus, racionibus et consuetudinibus quibus possem, nominibus predictis seu dicti mei principales aliique dictarum universitatum et cuiuslibet ipsarum singulares possem se, modo aliquo, iuvare seu contra predicta vel infrascripta, modo aliquo, facere vel venire. Renuncio etiam, nominibus predictis et utroque etiam nomine, quibuscumque constitutionibus seu consuetudinibus Cathalonie quibus cavetur quod vicarii vel alii officiales pro excepcionibus faciendis non intrent intra clausuras alicuius castri, ville seu loci, et omnibus aliis iuribus, racionibus et consuetudinibus modo aliquo nos iuvantibus in premissis. Que omnia nobis, iamdictis nominibus et utroque nomine, proinde haberi et senseri ac si hic spe- |^{117r.} cificarentur singulariter et districte. Et est certum quod predictus censuale vestrum dictorum solidorum annualium, rendalium et perpetualium, penas, salaria et alia omnia et singula in presenti vendicionis instrumento contenta et specificata scribo et solvere promitto, nominibus predictis et utroque etiam nomine, vobis, iamdicto emptori, et vestris successoribus in hiis annuatim in suo casu, ut est superius dictum, sub pena tercii in libro curie dicti venerabilis vicarii Barchinone et scribere et solvere debeo et promitto sub pena tercii et condepnacionis in posse vicarii et curie dicte civitatis Ilerde. Et etiam suscipere debeo pro predictis omnibus et singulis obsservandis et compedis in dictas universitates inter dicti et in me, nominibus quibus supra et quolibet ipsorum insolidum et in dictos principales meos superius nominatos et alios singulares dictarum universitatum, presentes, absentes et futuros, sentenciam excomunicacionis in curia officialis Balaguerii pro reverendo domino Urgellensi episcopo. Et ideo, volo et consencio, dictis nominibus et quolibet etiam nomine insolidum, quod per dictis tercii et condepnacionis et dictis interdicti et excominonis sentencias vel

aliquam ipsarum³⁰ huic instrumento vel econverso seu per aliquam dictarum caucionum aliqui earundem ad invicem nullum fiat preiudicium vel derogacio tacite vel expresse, immo una ipsarum caucionem alii seu aliis accrestat et vos, dictus venerabilis emptor, et vestri successores in hiis possitis eis omnibus et qualibet earum, simul vel divisim, libere uti dum de predictis vobis vel vestris successoribus in hiis aliquid debeatur et eisdem cautionibus et securitatibus et qualibet ipsarum uti et eis semel et pluries variare possitis. Et ut predicta omnia et singula maiori gaudeant firmitate, non vi nec dolo, sed sponte iuro, nominibus quibus supra, in animam meam et in animabus etiam dictorum principalium meorum et aliorum dictarum universitatum et cuiuslibet ipsarum singularium per dominum Deum et eius sancta quatuor Evangelia, manibus meis corporaliter tacta, predicta omnia et singula attendere et complere, tenere et observare et in aliquo non contrafacere vel venire aliquo iure, causa vel etiam racione. Et nichilominus, nominibus iamdictis et quolibet nomine insolidum, scilicet pro me nomine meo proprio et nomine etiam illoru qui ad dictum | ^{117v.} hostagium tenendum obligati sunt seu erunt, tunc electi, et ipsum hostagium cetera debent et debebunt in futurum facio pro dicto scilicet hostagio, suo casu tenendo, iuxta dictam formam homagium ore et manibus venerabili Petro Merlès, domicello, subvicario Barchinone, ipsum homagium, nomine domini regis, recipienti iuxta usaticos Barchinone et consuetudines Cathalonie comendatum. Hec igitur omnia et singula supradicta facio, pacistor et promitto ego, dictus Iacobus Massen, nominibus quibus supra et quolibet nomine insolidum, per me et omnes heredes et successores meos et etiam per dictos principales meos et alios etiam dictarum universitatum et cuiuslibet ipsarum singulares et eorum heredes et succesores quoscumque, vobis, dicto venerabili emptori et vestris successoribus in hiis et vobis etiam notario infrascripto, tanquam publice persone pro eo et pro aliis etiam personis quarum interest et intererit recipienti et paciscenti ac etiam legitime stipulanti.

Actum est hoc Barchinone, nona die marcii, anno a nativitate Domini millesimo trecentesimo octuagesimo primo.

Sig+num Iacobi Massen, predicti, qui, nominibus predictis, hoc laudo, firmo et iuro et homagium ut predicatur presto.

Testes huius rei sunt: Petrus Mayolli, Iohannes Vilella, campsores, cives Barchinone, et Iacobus Albarells, scriptor”.

Noverint universi quod ego, Iacobus Massen, ville Cubellorum situate in terra que dicitur Marchionatus, Urgellensis diocesis, nomine meo proprio et ut procurator, syndicus et actor ad hec et ad³¹ alia, una cum Berengario Guasch, loci Villenove de Meyà, Petro Iohannis, castri seu loci de Camerasia, et Balagario Rogerii, castri seu loc de Alosio, dicte terre Marchionatus, et insolidum, cum libera et generali administracione constitutus ab universitatibus tocius dicte terre et earum singularibus cum publico instrumento facto per Anthonium Bellveer, auctoritate regia notarium publicum Barchinone et etiam per totam terram et dominacionem illustrissimi domini regis Aragonum, auctoritate eiusdem, tam vicesima secunda, vicesima tertia, vicesima quarta, vicesima quinta, vicesima sexta, vicesima septima, vicesima nona diebus ianuarii, quam secunda, tertia, quarta et quinta diebus mensis februarii, anno a nativitate Domini millesimo trecentesimo octuagesimo primo infrascripto, nominibus quibus supra, confiteor et recognosco vobis, venerabili et discreto Bernardo Bussoti, scriptori porcionis domus domini regis, civi Barchinone, quod solvistis michi ad meam voluntatem omnes illos duodecim mille solidos monete Barchinone, pro quibus seu quorum precio ego, dictis nominibus, vendidi vobis et vestris et quibus velitis, perpetuo, mille solidos prefate monete Barchinone, censuales, annuales, rendales et perpetuales, in nuda percepcione, vocatos de censal mort, habendos et recipiendos per vos et vestros et quos volueritis a quarta die presentis mensis marcii proxime preterita ad unum annum tunc primo venturum, et sic deinde anno quolibet, perpetuo, in dicto termino sive die, prout de dicta vendicione plene constat per instrumentum publicum inde factum per Anthonium Bellveer, notarium supradictum et infrascriptum, die et anno infrascriptis, prout hec et alia in instumento ipsius vendicionis lacius et plenius continetur. Et ideo, renunciando excepcioni non numerate et non solute peccunie et doli mali et accioni infactum et omni alii iuri, racioni et consuetudini contra hec repugnantibus, nominibus predictis, facio vobis et vestris de predictis duodecim mille solidis bonum et perpetuum finem et pactum de non petendo, sicut melius dici potest et intelligi ad vestrum vestrorumque salvamentum et bonum intellectum. Promittentes, dictis nominibus, vobis quod nunquam

conveniam nec conveniri faciam vos nec vestros pro predictis duodecim mille solidis vel aliqua parte eorum in iudicio vel extra iudicium.

Actum est hoc Barchinone, nona die marcii, anno a nativitate Domini millesimo CCC^o octuagesimo primo.

Sig+num Iacobi Massen predicti, qui, nominibus predictis, hec laudo et firmo.

Testes huius rei sunt: Petrus Mayolli, Iohannes Vilella, campsores, cives Barchinone, et Iacobus Albarells, scriptor.

1. Manca. - 2. En lloc de Camerasia. - 3. Per Sancta Linea. - 4. Segueix s ratllada. - 5. Manca el trencament de la c. - 6. Segueix Arna ratllat. - 7. Guillelmo Casseti repetit. - 8. Petro repetit. - 9. et repetit. - 10. de repetit. - 11. instrumento a la interlinea. - 12. valeatis afegit al marge esquerre. - 13. En lloc de Petro. - 14. concedimus et licenciam elargimur quod non obstantibus afegit a la interlinea. - 15. Segueix s sense cancel·lar. - 16. Segueix [fas] ratllat. - 17. Domini afegit a la interlinea. - 18. ex hac causa a la interlinia. - 19. Fiendam a la interlinea. - 20. En lloc de quam. - 21. et repetit. - 22. En lloc de habeant. - 23. earum universitatum et omnia bona nostra et dictarum etiam universitatum et cuiuslibet afegit a la interlinea. - 24. constitucione afegit a la interlinea. - 25. dicenti afegit a la interlinea. - 26. vel aliter afegit a la interlinea. - 27. En lloc d' accione. - 28. Segueix espai en blanc raspat. - 29. Segueix universitatum ratllat. - 30. Segueix ad ratllat. - 31. ad afegit a la interlinea.

Document 27

1385 juliol 10. Vilanova.

ABSOLUCIÓ. *Pere el Cerimoniós fa absolució general a favor dels paers, prohoms i universitats de Camarasa, de Cubells, de Vilanova de Meià i dels altres llocs de la terra del marquesat.*

A. AHMC, pergamins, XIV/ caixa 2, 180 x 410 mm. Bon estat de conservació, conserva el segell de cera pendent.

B. Còpia de 1392, ACA Cancilleria, varia 49, Capibrevium iuratum totius terre Marchionatus siti in diocesi Urgellensi, fol. X verso.

Nos Petrus Dei gràtia rex Aragonum, Valencie, Maioricarun, Sardinie et Corsice comensque Barchinone, Rossilione et Ceritanie. Volentes promissionem factam nostri pro parte de subscriptis vobis fidelibus nostris, paciariis et probis hominibus ac universitat loci de Cubells terre Marchionatus siti in diocesi Urgellensi pridem cum per vos et alias universitates terre dicti Marchionatus facta fuit nobis liberalis concessio de triginta mille florenis auri de Aragonia ut convenit observare tenore presentis carte nostre seu privilegii cunctis imperibus valituri per nos et nostros succesores damus et remitimus graciose vobis dictis paciariis et probis hominibus presentibus et futuris dicteque etiam universitat et successoribus suis imperpetuum quingentos solidos jacquenses quos annuatim nobis pro peyta ordinaria tenemini solvere ac etiam consuevistis. Ita quod amodo pro dicta ordinaria peyta solvem mille solidos jacquenses nobis et nostris annis singulis teneamini solvere et non ultra. Mandantes per eandem nostro carissimo primogenito nec non collectori iurium et redditum meorum in dicto Marchionatu ceterisque officialibus nostris presentibus et futuris ad quos spectet eorumque locatenetibus quatenus huiusmodi donacionem et remissionem nostram vobis teneant perpetuo et observent tenerique et observari faciant et non contraveiant nec alique contravenire permitant aliqua racione.

In cuius rei testimonium hanc fieri et sigillo maiestatis nostre impendenti iussimus comuniri.

Data in Villanova decima die iulii anno a nativitate Domini M^oCCC^oLXXX^o quinto, regnique nostri quinquagesimo. Raimundus cancellarius.

Sig+num Petri, Dei gratia regis Aragonum et cetera.

Testes sunt frater Johannes Archiepiscopus Turritanus. Raimundus episcopus Elnensi, cancellarius. Petrus, comes Urgelli. Hugo, comes Pallariensi, domicelli. Otho de Montecatheno, miles.

Sig(*senyal*)num mei Bonanati Egidi predicti domini regis scriptoris qui de eius mandato hec scribi feci et clausi, cum raso et correcto in V linea, anno quolibet ex illis mille quingentis solidis jacensis quos annuatim nobis pro peyta ordinaria tenemini solve.

Document 23

1381 maig 11. Barcelona

CONFESSIÓ JUDICIAL / SENTÈNCIA. *El tribunal presidit per Vicens Morató, batxiller en decrets, oficial del deganat d'Urgell, pel bisbe d'Urgell -atès que les universitats i particulars dels llocs de Cubells, Camarasa, Llorenç, Meià, Santa Linya, Llimiana, Privà, Fontllonga, Alòs, Montgai, la Massana, La Nou, Fabregada, Santa Maria de Meià, Castellò, Ariet, Figuerola de Meià i Montroig, situats a les terres del Marquesat en la diòcesi d'Urgell, han venut un censal mort a favor de certs ciutadans de Barcelona; atenent la sol·licitud de Francesc de Ramonet, veí de Barcelona, com a procurador dels compradors de l'esmentat censal, de què s'emeti una sentència preventiva que obligui a complir les condicions establertes en la venda del censal, el que significa pagar la pensió anual el dia 4 de març en el domicili dels compradors; i atès el compromís expressat per Jaume Massen, de la vila de Cubells, en nom propi i com a procurador de les dites universitats i particulars-, pronuncia sentència preventiva en la qual s'obliga les dites universitats i homes a complir les condicions expressades en l'esmentada venda del censal, sota pena d'excomunió.*

A. Original no localitzat

B. AHMC, pergamins, XIV/022, 575 x 710 mm. Trasllat autoritzat a Barcelona el 1381-09-24 per Antoni Bellver, notari públic de Barcelona per autoritat reial. Bon estat de conservació malgrat algun forat als plecs. Dors: instrument de cert censal de set mil vuitcents sous preu, venut per las universitats de Cubells, Camarasa, Alòs y altres a diferents particulars any 1398 (s. XVII). *Traslatum scripture decanatus Urgellensis (1381)*

Hoc est traslatum sumptuum fideliter a quodam publico instrumento sigillo venerabilis officialis decanatus Urgelli in quadam veta de filo diversorum colorum inpendenti sigillato tenores sequentis:

In Christi nomine. Noverint universi quod die sabbati qua computabatur undecima dies mensis madii, anno a nativitate Domini millesimo trecentesimo octuagesimo primo, coram honorabili domino

Vincencio Moratonis, in decretis bacallario, officiali decanatus Urgelli pro reverendisimo in Christo patre [et] domino, domino Berengario, divina miseracione Urgellensis episcopo, comparuit, ex una parte, Ffranciscus de Ramonet, habitator civitates Barchinone, tanquam procurator, una cum quodam alio et insolidum constitutus ad hec et ad infrasequencia omnia et singula, a venerabilibus Guillelmo Petri Bussoti, legum doctore, domina Angelina, uxore Bonanati Almugaver, quondam, mercatoris, Matheo de Vallo, mercatore, Iohanne de Plano, legum doctore, Michaelae Palacii, de Thesauraria domini regis, Bertrando de Riudeveylles, comorante cum venerabili Petro de Vallo, Berengario Corn, mercatore, Raimundo Bossoti, et Guillelmo Fferrarii, mercatori, tutoribus Antigoni, pupilli, filii dicti Bonanati Almugaver, quondam, et a domina Ffrancisca, uxore venerabilis Raimundi de Sancto Martino, civis Ilerde, quondam, que fuit filia venerabilis Ffrancisci Alannyani, quondam, ville Montis Albi, Romeo Silvestre, pre[s]bitero, beneficiato in ecclesia Beate Maria de Pinu Barchinone, Bernardo Bussoti, escriptore porcionis domus domini regis, et a domina Isabele, uxore Iohannis de Vallo, filii dicti venerabilis Petri de Vallo, Petro de Tàrrega, secretario domini ducis, et a Simone de Lauro, domicello¹, et a Raimundo de Gualbis, mercatore, cive barchinone, nomine suo prorio et ut procuratore Michaelis de Boscho et etiam ut tutore Lodovici de Boscho, filiorum venerabilis Petri de Boscho, quondam, domini castri de Vilassario, et a venerabilibus Poncio de Gualbis et Lodovico de Gualbis, mercatoribus, civibus Barchinone, et a Berengario Giberti, mercatore, Petro Ffebrerii, beneficiato in sede Barchinone, Iacobo Claramunt, de domo domine regine, et a domina Isabele, uxore Petri Torayes, quondam, sartoris domini regis, tutrice Periconi, pubilli, filii Petri de Rochacrespa, quondam, mercatoris, et a Bernardo Bertrandi, mercatore, cive Barchinone, et a domina Catherina, uxore Petri Veguerii, quondam, manumisorius testamenti ipsius Petri Veguerii, quondam, prout de eius procuracione co[n]stare licitur per instrumentum inde receptum in posse Anthonii Bellveer, auctoritate regia notarii publici Barchinone, quintadecima die aprilis, anno a nativitate Domini predicto. Comparuit etiam Iacobus Massen, ville Cubellorum, situate in terra que dicitur Marchionatus, Urgellensis diocesis, nomine suo proprio et ut procurator, syndicus et actor ad hec et ad infrascripta omnia et singula, una cum Berengario Guasch, loci Ville Nove de Meyà, Petro Iohannis, castri seu loci de Camerasia, et

Balagerio Rotgeri, castri seu loci de Alosio, dicte terre Marchionatus, et insolidum, cum libera et generali administracione constitutus ab universitatibus infrascriptis et singularibus earundem cum publico instrumento facto per dictum Anthonium Bellveer, auctoritate regia notarium publicum Barchinone et etiam per totam terram et dominacionem illustrissimi domini regis Aragonum auctoritate eiusdem, tam vicesima secunda, vicesima tertia, vicesima quarta, vicesima quinta, vicesima sexta, vicesima septima, vicesima nona diebus mensis ianuarii, quam secunda, tertia, quarta et quinta diebus mensis february, anno a nativitate Domini predicto millesimo trecentesimo octuagesimo primo, videlicet a Iacobo de Sancta Cruce, locumtenente baiuli in castro, villa seu loco de Camerasia, Iacobo Ferrarii, Bernardo de Balaguer, paciariis hoc anno dicti loci, Bernardo d'Àger, Iacobo Agileti, Raimundo Codós, notario, Bernardo Codós, Pericono de Sancto Iusto, Bernardo Obris, Arnaldo Ferrarii, Anthonio Galia, Vitale de Sancto Paulo, Martino Eximeniç, Iacobo Mascaroni, Guillelmo Iohannis, Arnaldo Marcús, Salvatore Belach, Iacobo Codós, Raimundo Griffé, Pericono Marcús, Pericono Fornerii, Petro Bajahí, Pericono Geraldi, Salvatore Marcús, Guillelmo Galia, Guillelmo Agilet, Ferrario Ianuarii, Bartholomeo Serra, Petro Bajahí, minore dierum, Bernardo Bruch, Petro Salat, filio Raimundi, Raimundo Mayler, Guillelmo Arquer, Bernardo Colomer, Guillelmo Martini d'en Berga, Bernardo Raigués, Pericono d'Alòs, Bartholomeo Cirera, Raimundo d'Ortoneda, Pericono Çabaterii, Bartholomeo d'Alòs, Iohanne de Ripellis, Natale Gratalops, Francisco Ferrarii, Petro Beneya, Anthonio Çabaterii, Andrea Martini, Francisco d'Alos, Pericono Panella, Salvatore Mercús, minore dierum, Raimundeto Ermengaudi, Guillelmo Ianuarii, Petro Raimundi Salat, filio Bernardi, Arnaldo Mascaroni, Arnaldico Guilaberti, Arnaldo Gratalops, Guillelmono Agileti, minore dierum, Nicholao Bajahí, Iohanne Massen, Jachmetó Mercús, Pericono Solsona, Pericono Antich, Guillelmono Borrelli, Anthonio Moixó, Guillelmono Tornerii, Petro Aleu, Pericono Scurer, Raimundo de Colle, Raimundo Codós, Iohanne Gratalops, Iohanne Mascharoni, Monsono Sabriani, Raimundeto Mascharoni, Guillelmono Palleresi, Guillelmo Sabaterii, Pericono Mascharoni, filio Periconi, Raimundeto Alegreti, Bernardo Vitalis, Arnaldo Margalit, Petro Salat, maiore dierum, Nicholao Cabateri², Bernardo Martini d'en Berga, Pericono Sabaterii, filio Periconi, Bernardo Redell, Raimundo Redón, Anthonio Margalit,

Arnaldo Andree, Bernardo Bajahí, minore dierum, Raimundo Ferrarii, Iohanne Martorelli, Guillelmo Cardona, Balagarono Ferrarii, Bernardo Gllaberti, Bartholomeo Marini, Matheo d'en Guiu et a Guillemono Speroni, omnibus habitatoribus dicti castris seu loci de Camerasia. Et ab Ugueto de Queralt, baiulo castris seu loci de Lorenc, terre et diocesis predictorum, Iacobo Colóni, Guillelmo de Nuce, paciariis hoc anno dicti castris, Appericio Rajola, Petro Solsona, Arnaldo Alegret, Petro del Forn, Bernardo Rosselli, Petro Serra, Aparicio Ferrarii, Iacobo Agileti, Berengario de Conques, Petro de Queralt et a Petro Siquia, omnibus dicti castris de Lorenc habitatoribus. Et a Guillelmo Baldomar, baiulo loci de Privano earundem terre et diocesis, Arnaldo Rubis, Petro Ermengaudi, paciariis hoc anno dicti loci, Anthonio Siurana, Bernardo de Rocaspana, Bernardo Coriana, Iacobo Gaylart, Guillelmo Pont, Petro Siurana, Raimundo Galiana, Guillelmo Gilet, Arnaldo Morich, Balagario Thomé, Vincencio Siurana, Raimundo Sabaterii et Matheo Ferrarii omnibus habitatoribus dicti loci de Privano. Et a Petro Almia, baiulo loci de Fontlonga, eiusdem terre et diocesis, Berengario Curriella, Raimundo Scolà, Raimundo Sancho, Arnaldo de Cors, Raimundo de Corç, Bernardo de Corç, Balagario Traguany, Anthonio Doyll, Arnaldo Casseti, Petro Ruffach, Jacmetó Arnaldi, Acrimonte d'Aroles, Raimundo Baeylla, Bernardo Sancho, Bernardo Iohannis, Matheo Agostini, Bernardo Triylla, Anthonio Sanxet, Raimundo Rufach, Anthonio Iohannis, Guillelmo Botet, Raimundo Alinià, Bernardo Agustini, Arnaldo de Bonayuas, Guillelmo Serrana, Petro Ariet, Bernardo Casseti et Raimundo Iohannis, omnibus habitatoribus dicti loci de Fontlonga. Et Arnaldo Figarola, locumtenete baiuli castris seu loci de Sancta Linea, terre et diocesis supradictarum, Raimundo Rosselli, Petro Caroner, paciariis hoc anno dicti castris, Bertrando Rosselli, Arnaldo Borraç, Iohanne Caribó, Guillelmo de Nuce, Paschasio de Solanelles, Raimudo Ferriol, Apparicio Barruyll, Bernardo Borraç, Petro de Fontlonga, Guillelmo Cabrera, Arnaldo Rosselli, Bernardo Baiuli, Michaele Meyà, Anthonio |*f.107r.* Caroner, Iohanne Ubach, Guillelmo de Sentlorenc, Arnaldo d'Alòs, Bernardo d'Alòs, Petro Davidis, Berengario Pigó, Arnaldo de Nuce, Iohanne Davidis, Anthonio Ferriolli, Petro Stephani, Petro Porcella, Petro Calamaç, Petro Andree, Arnaldo Siscar, Iaufreno Mironi, Ffrancisco Miyllà, Iacobo Rosselli, Arnaldo Vitalis, Guillelmo Stephani, Arnaldo Ferrarii, Berengario de Sanctoiusto, Iacobo Marquesii, Guillelmo Guanda, Petro Miyllà, Berengario de Podiolo,

Bernardo Vitalis, Berengario Rosselli, Bernardo Martini, Arnaldo Meyà, Anthonio Stephani, Arnaldo Barruyll, Guillelmo Argiló, Raimundo Aguiló, Berengario de Nuce, Petro de Bonagre, Guillelmo Caroner, Michaele Maçana, Arnaldo d'Alòs, maiore dierum et a Raimundo Galiana, omnibs habitatoribus in dicto castro seu loco de Sancta Linea. Et Berengario Ferreny baiulo loci de Muntgay, predictarum terre et diocesis, Pericono de Rialp, Bernardo Martini, Anthonio Punyeti, Gisperto Abeylò, Raimundo Maneça, Ffrancisco de Barrill, Arnaldo Casseti, Petro Casseti, Iacobo Casseti, Iohanne de Segrià, Bernardo Soleri, Salvatore Vitalis, Arnaldo Domenech, Iohanne de Menargues, Petro de Marcovau, Petro de Bruch, Petro Gombandi, Guillelmo Serradelli, Arnaldo Poncii, Guillelmo Solerii, Arnaldo Ermengaudi, Guillelmo Bernade, Raimundo de Villanova, Arnaldo Novelli, Raimundo Casseti, Guillelmo de Caneto, Anthonio Mironi, Guillelmo Mironi, Pericono Castelli, Guillelmo Farreny, Petro del Solà, Raimundo Sobrador, minore dierum, Raimundo Sobrador, maiore dierum, Iacobo Berengarii, Guillelmo de Loças, Pericono Calp, Guillelmo de Menargues, Pericono Novelli, Bernardo Garmerii, Iacobo de Vilalta, Bernardo Guilelmi Arnaldi, Petro Berengarii, Bernardono Natalis, Arnaldo Guillelmi Arnaldi, Iacobo Martini, Pericono de Cercós, Michael de Podioviridi, et a Raimundo Spanyol, omnibus habitatoribus dicti loci de Muntguay. Et a Petro Massen, baiulo castri seu ville de Alosio, terre et diocesis predictarum, Bernardo Olzedar, |^{f.107v.} Michaele Mironi, Petro Mironi, Guillelmo Rosselli, Berengario Baroni, Guillelmo Andree, Petro Casset, Petro Ferrarii, Raimundo de Paneres, Petro Rosselli, Bartholomeo Girmeta, Arnaldo Bru, Salvatore de Muntsonís, Salvatore de Speluncis, Guillelmo Mulnerii, fornario, Ffrancisco Tosqua, Bernardo Moxó, Bernardo de Meyà, Iacobo de Senaver, Petro Maneso, Berengario Aragonesii, Iohanne de Paneres, Raimundo de Ferriola, Raimundo Sancii, Guillelmo d'Escaràs, Bernardo de Apilia, Petro Ariet, Bernardo Nicholay, Arnaldo de Mealar, Poncio Nicholay, Georgio Balagerii, minore dierum, Guillelmo Raimundi, Raimundo Poncii, Ffrancisco d'Orenga, Dominico Mathei, Acrimonte Codó, Bartholomeo Ferret, Paschasi³ Thomei, Bernardo de Paneriis, Petro Texidor, Iohanne Ferrarii, Bernardo Casseti, Petro de Muntsonís, Berengario Rosselli, Petro Brandiç, Arnaldo de Corts, Bartholomeo Farnós, Arnaldo Baeylla, Georgio Balagerii, Iacobo Massen, Petro Andree, Petro Som, Guillelmo Andree, Iacobo Anglesii, Petro Ferrarii,

filio Guillelmi, Raimundo Ubach, Poncio de Splugues, Salvatore Oliverii, Anthonio Mironi, Iacobo Tosqua, Petro Senaver, Bernardo Rotgerii, Petro Massen, filio Mathei, Ffrancisco Ferrarii, Dominico Mathei, Raimundo Puigvert, Ffrancisco Ariet, Anthonio Camerasa, Bernardo Palegrini, Raimundo Gualterii, Iacobo Agileti, Petro Terragó, Ffrancisco de Perles, Arnaldo Ferrarii, Petro Peyroni, et a Francisco Capella, omnibus habitatoribus dicti castris seu ville de Alosio. Et a Bernardo de Gercoles baiulo ville seu loci de Laminyana predictarum terre et diocesis, Guillelmo de Guardia, Petro Amargós, Petro Sabaterii, Jacmetó Spolter, Petro Vitalis, Iacobo de Seix, Petro Denat, Guillelmo Ferrarii, Iacobo Bons, Bartholomeo Terraça, Egidio Ferrarii, Petro de Serrat, Guillelmo del Puny, Petro Gaçet, Petro Celodua, Raimundo |^{f108r.} del Puny, Bernardo Conomina, Raimundo de les Poses, Andrea Oriol, Egidio Tartareu, Raimundo Morató, Bernardo Puyal, Petro de Cervera, Salvatore Graell, minore dierum, Guillelmo Boneti, Iacobo de Solanelles, Petro Gaçet, Petro Tartareu, Ffrancisco de Gercoles, Petro Tartareu, Guillelmo Artús, Bernardo d'en Jachme, Bernardo de Boniffaçes, Guillelmo Artús, Paschasio Dalmacii, Bernardo Moratoni, Petro d'Alguayre, Balagario Tarquera, Iohanne de Fonte, Iacobo Montanya, Raimundo de les Corts, Raimundo Artús, Bartholomeo Sunyerii, Petro Sabaterii et a Raimundo de Gili, habitatoribus dicti loci de Laminyana. Berengario del Vilar, Berengario de Serrat, Anthonio Guiu, Bernardo del Vilar, Petro del Barrall, Iacobo de Canelles, Guillelmo del Vilar, Raimundo del Vilar, Bartholomeo Ledós, Arnaldo del Vilar et a Raimundo de Canelles, habitatoribus loci de Sent Serni. Et a Petro d'Abeylla, Bartholomeo Amati, Berengario de Serabona, Raimundo Celdua, Guillelmo d'Ortoneda et ab Arnaldo Sabaterii, habitatoribus loci Castilionis Superioris de Laminyana. Et a Matheo Gomar, baiulo ville seu loci de Cubellis, terre et diocesis predictarum, Bernardo de Bondia, Iacobo Massen, Guillelmo Martorelli, paciariis hoc anno dicte ville, Borracio Serrani, Mironi de Podioviridi, Petro de Abacia, Andrea Tapia, Fferrario Paschasio iuniore, Vedreny de Soliguer, Umberto de Meyà, Guillelmo de Meyà, notario, Bernardono Paschalis, notario, Petro de Vernet, Barlanbeu d'en Arnau, Dominico de Calafort, Matheo Domènech, Petro de Clua, hostalerio, Raimundo de Gamiça, Guillelmo de Meyà, cultore, Bernardo Gaçeta, de la plaça, Bernardo Çibot, Raimundo Michaelis, Salvatore Tapia, Guillelmo Tapia, Petro de Muntrava, Martino de Planis, Petro Boneti, iuniore, Guillelmo de

Salliente, Pericono de Balaguer, Berengario Gomar, Raimundo Boneti, iuniore, Bernardo de Vernet, Arnaldo Rosselli, Borracio Montany, Balaguerono de Muntgay, Paschasio Martini, Raimundo Pallaresii, iuniore, Berengario Rubey, Bernardo Paschasii, seniore, Iacobo Michaelis, seniore, Pericono Boneti, filio Raimundi, Fferrario de Muntsonís, Petro Vedrenya, Guillelmo de Muntgay, Michaele Paschalis, Guillelmo d'Anyà, Laurencio Gisperti, Poncio Fusterii, Apparicio de Bondia, Arnaldo Dominici, de la font, Petro Braschó, Berengario de Castilione, Bernardo Carbonelli, Bernardono Laurencii, Berengario de Acrimonte, Bernardo Gaseti, gecerio, Petro de Nuce, Ffrancisco Paschasii, Bernardo de Muntgay, de la plaça, Petro de Peramola, Pericono de Aguaytacamins, iuniore, Raimundo Ferrús, Raimundo Castelli, Bernardono Balaguerii, Iacobo Michaelis, iuniore, Bernardo Laurencii, alias Giliet, Petro de Pedrissa, Raimundo Pallaresii, Arnaldo Muntany, Dominico de Aguaytacamins, Fferrario Laurencii, Bernardo de Perles, Guillelmo de Peramola, Arnaldo Baroni, Petro de Cubellis, Balagario de Pins, Iacobo Boneti alias Sartre, Petro de Salis, Petro Costa, Salvatore de Clua, Guillelmo Ferrús, Laurencio de Castilione, Paschasio de Salis, Paschasio Bertrandi, Anthonio Bertrandi, Arnaldo Palacii, filio Simonis, Guillelmo de Vall-lebrera, Petro Balaguerii, Berengario de Salis, Bernardo Boneti de Sentpere, Guillelmo de Salis, iuniore, Ffrancisco Amiguè, Raimundo de Muntgay, Petro de Vall-lebrera, Bernardo Boneti, alias Milarç, Bernardo Boneti, de la plaça, Ffrancisco de Meyà, Petro del Palau, Arnaldo del Palau, Laurencio de Meyà, Guillelmo Domènech et a Guillelmo Bonelli, omnibus habitatoribus dicte vile seu loci de Cubellis. Et a Petro de Trilea baiulo loci de la Maçana, predictarum terre et diocesis, Iacobo d'Aroles, Iacobo Traguany, Arnaldo Scarrer, Guillelmoneto Geraldi et a Balagario Codó, omnibus dicti loci de la Maçana habitatoribus. Et a Petro Scarrer, baiulo loci de La Nou, earundem terre et diocesis, Guillelmo de Apilia, Guillelmo Caseti, Guillelmo de Viaplana, Bartholomeo Boschani, Michaele Rosselli, Bernardo Mathei et ^{|f109r.} Bartholomeo d'Orenga, omnibus dicti loci de La Nou habitatoribus. Et a Bartholomeo Padroll, baiulo loci de Baldomar, predictarum terre et diocesis, Petro Trapat, Guillelmo Reverdit, Castilione Poculull, Petro Roda, Nicholao Sigar, Arnaldo Piconi, Matheo Blanch, Guillelmo Morató, Matheo de Muntravà, Guillelmo Balagerii, Bernardo Gomar, Bernardo Piconi, Petro Serra, Raimundo de Solans, Paschasio Padroll, Raimundo Colom

et Berengario Guarnerii, omnibus dicti loci de Baldomar habitatoribus. Et a Iacobo Bresconi, baiulo Villenove de Meyà, predictarum terre et diocesis, Guillelmo Carbonelli, Guillelmo de Pinu, Anthonio Bertrandi, Berengario Guasch paciariis hoc anno dicte ville, Bonanato Nicholay, Berengario Guasch, Arnaldo Canonge, Guillelmo de Foix, Salvatore de Sentfeliu, Balagario Guitart, Bertrando de Taló, Bernardo d'Alberola, notario, Guillelmo Samarra, notario, Bernardo Scurer, Arnaldo Nicolay, Iohanne Mox, Bernardo Gualenda, Berengario de Pratis, Arnaldo Moncay, Salvatore de Agramunt, Raimundo Serra, Iacobo Vernaus, Iacobo Coloni, Salvatore Paeni, Arnaldo Folquerii, Guillelmo Rosselli, Arnaldo Geronella, Ffrancisco Bonafilla, Ffrancisco Sarna, Guillelmo Piquerii, Petro Gomarii, Raimundo Ariet alias Trillet, Andrea de Castronovo, Bernardo Mulnerii, Arnaldo Carbonelli, Berengario Muylarat, Balagerio Martini, Berengario Garriga, Balagerio de Claret, Joliano Scurer, Arnaldo de Sanctofelice, Petro Rubei, Bernardo Piconi, Petro Scurer, Iacobo de Vilaplana, Salvatore Spanyol, Iohanne Trill, Iacobo Carbonelli, Bernardo Moncay, Andrea Tornerii, Vitale del Toçal, Bernardo d'Alguerii, Guillelmo de Casalibus, Iohane de Pulcrocastro, Iacobo de Turribus, Guillelmo Boneti, Arnaldo Castelli, Petro Cosi, Anthonio Gombaldi, Petro Laurencii, Bartholomeo Terrerii, Guillelmo de Rialp, Raimundo Nicholay, Anthonio Torres, Bernardo Carbonelli, Raimundo Scurer, Guillelmo Bonich, Guillelmo Rubei, Iacobo Spanyolli, Bernardo Folquerii, Ffrancisco Cerveró, Iacobo Rabaça, Anthonio Muylarat, Guillelmo del Clergue, Guillelmo Carbonelli, mercatore, Iacobo de la Triyla, Borracio d'Oltzina, Berengario Oromir, Anthonio Canonge, Guillelmo de Muntsonís, Ffrancisco del Clergue, Pericono d'Alòs, Petro de Foix, Bernardo Raimundi de Muntsonís, Guillelmo Sarua, Raimundo Bertrandi, Berengario de Peralva, Arnaldo Guasch, Iacobo Daniel, Arnaldo Carbonelli, Anthonio Carbonelli, Raimundo Rialp, Ffrancisco⁴ Ferrarii, Ffrancisco Cardona, Arnaldo Paschalis, Bartholomeo de la Triylla, Pericono de les Olives, Bernardo Alegreti, carnicerio, Petro Guasch, Iacobo de Leupont, Guillelmo de Peralva, Michaele Baroni, Simone de Capdevila, notario, Berengario Ferrarii, Guillelmoneto Guasch, Guillelmo Toló, Petro Bertrandi, Petro Galini, Simone d'Algerii, Iohanne de la Burgueda, Bernardo Canonge, Anthonio Ferrarii, Arnaldo Gaçol et a Iacobo Domènech, dicte ville Mediani. Guillelmo Iohannis, Bartholomeo Cerviol, Iacobo Rosselli, Michaele Toredà, loci Podii Medianii. Et a Petro de Boxadós, Raimundo

Bresconi, Raimundo Ferrarii, Bernardo Padelàs et a Iacobo Nicholay, dicti loci de Ffabregada. Et a Bernardo de Podioviridi, baiulo loci Sancte Marie de Meyà, predictarum terre et diocesis, Bernardo Rubey, sutore, Bernardo Natalis, paciariis hoc anno dicti loci, Arnaldo Galini, Petro Rubei, Simoni de Capdevila, Petro Roig, Raimundo Andree, Bernardo Rubei, maiore dierum, Arnaldo Gas, Simone de Solans, Iohanne Garriga, Salvatore Serradelli, Petro Guamir, Anthonio Calbeti, Petro Vitalis, Berengario Solas et a Bernardo de Podioviridi, omnibus dicti loci Sancte Marie. Et a Matheo d'Alguerii, baiulo loci de Figarola de Meyà, terre et diocesis predictarum, Arnaldo Rosselli de Figarola, Poncio de la Olzina, Raimundo Pintor, Guillelmo de Apilia, Petro Bagari, Bartholomeo de Trilea, de Coniola, Arnaldo Vitalis de Cabrera et a Raimundo Granelli, omnibus dicti loci de Figuerola. Et a Salvatore Amigueti, baiulo loci de Muntroig, terre et diocesis supradictarum, Ffrancisco de Nuce, Petro Rosselli, Bernardo Rosselli, Petro Bresconi, Arnaldo de Menalti, Petro Stephani et a Bernardo Rosselli dicti loci de Muntroig. Et a Raimundo Martini, baiulo loci Castilionis de Meyà, predictarum terre et diocesis, Iacobo Baroni, Raimundo Gombaldi, Bartholomeo Fonteylles, Iacobo de Rochaspana, Iacobo Baroni de Soldevila, Guillelmo de Podioviridi, Petro Berengarii, Acrimonte Gombaldi, Salvatore Rosselli, Michaelae de Rochaspana et ab Arnaldo d'Alguerii, omnibus dicti loci Castilionis. Et a Guillelmo de Nonau, baiulo loci de Ariet, dictarum terre diocesis, Bernardo Piquerii, Iohanne Vernaus, Arnaldo de la Triylla, Guillelmo Piquerii, Petro Traguanny, Pericono de la Triylla, Guillelmo Capellani, Bernardo Maensa, Guillelmo Parador, Raimundo Artigues et a Guillelmo Polig, omnibus dicti loci de Ariet, tanquam maior et sanior pars universitatum dictorum locorum et cuiuslibet ipsorum facientibus et representantibus, prout hec et alia in dicto procuracionis instrumento laciis et plenius continentur. Et dictus Ffranciscus de Ramonet, procurator dictorum emptorum et emptricum proposuit in scriptis, coram dicto domino officiali, suam petitionem in scriptis sub forma sequenti:

Coram vobis, venerabili et prudenti viro domino Vincencio Moratonis, in decretis bacallario, officiali decanatus Urgelli pro reverendo domino Urgellensi episcopo, conquerendo vel eis modo et forma quibus melius intencioni sue et proposito valeat adaptari, proponit Ffranciscus de Ramonet, procurator dictorum emptorum et

emptricum quod Iacobus Massen, ville Cubellorum, syndicus, actor et procurator ut supra, nomine suo proprio et ut procurator, syndicus et actor universitatum predictarum et earum singularium, locorum, villarum et castrorum terre dicti Marchinatus, vendidit et concessit, scilicet dicto Guillelmo Petro Bussoti et suis in hiis successoribus, septingentos solidos monete barchinone annuales, censuales, rendales et perpetuales, nuncupatos de *censal mort*; et dicte domine Angeline uxori dicti Bonanati Almugaver, quondam, mille solidos annuales de censuali mortuo; et dicto Matheo de Vallo alios mille solidos annuales de censuali mortuo; et dicto Iohanni de Plano alios mille solidos annuales de censuali mortuo; et dicto Michaeli Palacii alios mille solidos annuos de censuali mortuo; et dicto Bertrando de Riudovelles ducentos setuaginta quinque solidos annuos de censuali mortuo; et dicto Berengario Corn mille solidos annuales de censuali mortuo; et dictis Raimundo Bussoti et Guillelmo Ferrarii, tutoribus dicti Antgoni Almugaver, alios mille solidos annuos de censuali mortuo. De quibus pensionibus fuerun firmata per dictum Iacobum Massen, nominibus predictis, octo vendicionum instrumenta in pose dicti Anthoni Belveer, notarii, prima die marcii, anno predicto, scilicet cuilibet ipsorum emptorum unum vendicionis instrumentum pro sua annua pensione. Et dicte domine Ffrancisce, uxori dicti venerabilis Raimundi de Sanctomartino, quondam, et suis in hiis successoribus sexcentos solidos annuos de censuali mortuo. Et dicto Romeo Silvestre alios sexcentos solidos annuos de censuali mortuo, de quibus proxime dictis duabus pensionibus fuerunt facta et firmata per dictum Iacobum Massen, quibus supra nominibus, in posse dicti Anthonii Bellveer, notarii, septima die marcii, anno predicto, duo vendicioni instrumenta, scilicet utrique ipsorum unum instrumentum de sua annua pensione. Et dicto Bernardo Bussoti et suis mille solidos annuales de censuali mortuo. Et dicte domine Isabeli, uxori dicti Iohannis de Vallo et suis alios mille solidos annuos de censuali mortuo, de quibus proxime scriptis duabus pensionibus fuerunt facta et firmata per dictum Iacobum Massen, nominibus predictis, in posse dicti Anthoni Bellveer, notarii, nona die mensis et anni predictorum, duo instrumenta vendicionum, scilicet utrique ipsorum unum vendicionis instrumentum de sua annua pensione. Et dicto Petro de Tàrrega mille ducentos solidos annuos de censuali mortuo cum instrumento in posse dicti Anthoni Bellveer, notarii, confecto duodecima die dictorum mensis et anni. Et dicto

Simoni de Lauro et suis mille solidos annuos de censuali mortuo cum instrumento in posse dicti Anthoni Bellveer, notarii, confecto sextadecima die proxime dictorum mensis et anni. Et dicto Raimundo de Gualbis, nomine procuratorio dicti Michaelis de Boscho et nomine tutorio dicti Lodivici de Boscho, eius fratris, mille sexcentos solidos inter ambos annuos et rendales de censuali mortuo, cum instrumento in posse dicti Anthoni Bellveer, notarii, confecto nonadecima mensis et anni proxime dictorum. Et eiam eidem Raimundo de Gualbis, nomine suo proprio, mille solidos annuos et rendales de censuali mortuo, cum publico instrumento facto in posse dicti Anthoni Bellveer, notarii, vicesimasecunda die mensis et anni proxime dictorum. Et dicto Poncio de Gualbis quingentos solidos annuos et rendales de censuali mortuo. Et dicto Lodivico de Gualbis et suis alios quingentos solidos annuos et rendales de censuali mortuo, cum duobus publicis vendicionum instrumentis factis in posse dicti Anthoni Bellveer, notarii, vicesimatercia die dictorum mensis et anni proxime infrascriptorum. Et dicto Berengario Giberti et suis sexcentos solidos annuos et rendales de censuali mortuo, cum instrumento vendicionis in posse Arnaldi de Letone, notarii Barchinone, confecto quarta die dictorum mensis et anni. Et dicto Petro Febroarii et suis alios sexcentos solidos annuos de censuali mortuo, cum instrumento vendicionis in posse Petri Dalmacii, notarii Barchinone, recepto sexta die proxime dictorum mensis et anni. Et dicto Iacobo Claramunt et suis mille solidos annuos et rendales de censuali mortuo, cum instrumento recepto in posse Philippi Gombaldi, notarii Barchinone, XIII^a die proxime dictorum mensis et anni. Et dicte domine Isabeli, ut tutrici dicti Periconi, pupilli, fili dicti Petri de Rochacrespa, quondam, mille solidos annuos et rendales de censuali mortuo, cum instrumento recepto in posse Petri de Ortis, notarii publici Barchinone, vicesimasecunda die mensis et anni proximedictorum. Et dicis Bernardo Bertrandi et domine Catherine, uxori dicti Petri Vagueri, ementibus nomine manumissorio predicto et de bonis dicte manumissorie, ut instrumento dicte vendicionis continentur, sexcentos solidos annuos et rendales de censuali, precio septem mille octingentorum solidorum, ac rationem tresdecim mille solidorum pro millenario, cum instrumento recepto in posse Anthonii Bellveer, notarii predicti, nona die aprilis anno predicto, tradendos et sovendos per dictas universitates et earum singulares et per dicum sindicum nominibus quibus supra prefatis emptoribus et emptricibus nominibus

predictis, scilicet quilibet ipsorum suam annuam pensionem, intus civitatem Barchinone et intus hospicium habitacionis cuiuslibet ipsorum emptorum et suorum in hiis successorum, salve et secure et sine omni empara et alio quoquumque impedimento ad reddegum, periculum et fortunam ipsarum universitatum et earum singularum, hac dicti sindici et procuratoris, nominibus quibus supra, videlicet quarta die mensis marcii proxime ventura, qua computabitur anno a nativitate Domini millesimo trecentesimo octuagesimo secundo, et deinde anno quolibet, perpetuo, quarta die mensis marcii. Que quidem censualia fuerunt per dictum syndicum et procuratorem vendita ad rationem duodecim mille solidorum pro millenario annue pensionis, demptis ultimis sescentis solidis dictorum Bernardi Bertrandi et domine Caterine, uxoris dicti Petri Vaguerii, qui, ut dictum est, sunt ad forum tresdecim mille solidorum pro millenario, prout in quolibet instrumento dictarum vendicionum hec et alia lacius et plenius continentur. Quas pensiones censualium superius nominatas dictus Iacobus Massen, nominibus iamdictis, promissit quod ipse quibus supra nominibus et dicte universitates singularesque ipsarum dabunt, apprtabunt et solvent, seu dari et apportare facient, prenominate emptoribus et suis, scilicet cuilibet ipsorum, suam anuam pensionem suo termino, ut est superius dictum. Quare dictus Ffranciscus de Ramonet, procurator qui supra, petit et requirit prenominate Iacobum massent, nomine suo proprio ac ut syndicum, actorem et procuratorem qui supra hic presentem et dictas universitates, villas, loca et castra terre dicti Marchionatus et eius singulares, tam presentes quam futuros, et quemlibet eorum insolidum, licet absentes, condemnari et compelli per vos, dictum officialem predictum ad solvendum et liberandum dictis emptoribus et emptricibus et suis, perpetuo quolibet anno et in dicto termino quantitates censulium predictorum, sine omni requisicione, accione, convencione, reconconvencione, deduccione et compensacione post positis totaliter et remutis, sub pena excomunionis iamdicta. Petens eciam dictus Ffranciscus de Ramonet, nominibus quibus supra, sibi et parti sue ius ferri in predictis et instrumenta exhiberi ac dicte petitioni responderi per dictum Iacobum [Massen nominibus quibus s]upra, confitendo vel negando eadem et animo littem contestando. Qua petitione proposita, oblata et exposita dicto Iacobo Massen, nominibus quibus supra, idem Iacobus Massen nomine suo proprio et ut syndicus, actor et procurator

qui supra, ad mandatum dicti domini officialis et ad instanciam dicti Ffranciscii de Ramonet, respondit dicte petitioni et animo littem con[+/-32] singula in dicta petitione contenta, posita, petita et narrata fore vera. Offerens in se et in omnes principales suos quorm syndicus, actor et procurator [+/-5] suscipere sententiam excomunionis et condemnationis ac preceptum illud ad ipso domino officiali, quam seu quod idem dominus officialis proferre voluerit super predictis. Quibus sic peractis, dicte partes hic comparentes et utraque [earum re]nunciaverunt et concluderunt in presenti causa ferrique in eadem sententiam postularunt. Et dictus dominus officialis incontinenti processit ad super predictis sententiam ferendam in hiis scriptis per hunc qui sequitur modum:

Unde nos, Vincencius Moratonis, in decretis bacallarius officialis predictus, visa per nos petitione et responsione ac littis contestacione predictis omnibus et singulis aliis que dicte partes coram vobis dicere, proponere et allegare voluerint, sacrosanctis IIII^{or} Dei evangeliiis coram nobis positis, ut de v[u]ltu⁵ Dei nostrum procedat iudicium et oculi nostri videant equitatem; cum per confessionem dicti Iacobi Massent, quibus supra nominibus, constet nobis de intencione emptorum predictorum et dictarum emptricium super propositis, petitis et narratis superius coram nobis et de iure inconfessis nulle sint partes iudicis nisi in condempnando.

Icirco, per hanc nostra excomunionis sententiam quam in hiis scriptis ferimus, condempnamus dictum Iacobum massent, nominibus predictis, hic presentem, et singulares universitatum, villarum, locorum et castrorum superius nominatorum, tam presentes quam futuros, et quemlibet ipsorum insolidum, licet absentes ad solvendum⁶, tradendum et liberandum dictis emptoribus et emptricibus et suis et cuilibet ipsorum aut cui seu quibus voluerint dictas pensiones censualium predictorum quolibet anno, perpetuo, in prefato termino et expensas, missiones, dampna et interesse ac salaria eorundem censualium. Et ad servandum, tenendum, attendendum et complendum dictis emptoribus et suis aut quibus voluerint omnia et singula supradicta in petitione predicta contenta et eciam que continentur in instrumentis vendicionibus pensionum dictorum censualium. Et nichilominus, monemus primo, secundo, tercio et

peremptorio termino prefatum Iacobum Massen, venditorem qui supra, nominibus predictis, ac omnes superius nominatos quorum syndicus, actor et procurator extitit, quatenus quolibet anno soluciones dictarum pensionum censualium predictorum⁷ et omnia et singula supradicta compleant et observent dictis emptoribus et suis, perpetuo, in dicto termino. Alioquin, nunc ut extunc et tunc ut exnunc, in ipsum Iacobum Massen, venditorem qui supra, nominibus iamdictis, et in singulares superius nominatos et quemlibet ipsorum insolidum canonicam nostram monicionem premissa propter conceptum huiusmodi in scriptis excomunionem sententiam ferimus ac etiam promulgamus.

Lata fuit hec sententia et in scriptis recitata per dictum dominum officialem, sedentem pro tribunali in domo videlicet eiusdem domini officialis, ubi cause dicti officialatus pertractari solent, presentibus partibus hic comparentibus hac presentibus pro testibus adhibitis, vocatis et rogatis discretis Arnaldo de Palau, Poncio de Gerunda, pre[s]biteris⁸ civitatis Balagerii, et Bernardo Carbonelli, pre[s]bitero⁹, habitatore Villenove de Pulcropodio. Quam quidem sententiam et preceptum prefatus Iacobus Massen, vinditor qui supra, nominibus predictis laudavit, approbavit et emologavit et in se et principales suos quorum actor et procurator existit sponte suscepit. Et submitit se et principales suos et quemlibet ipsorum insolidum foro, districtui et iurisdictioni dicti domini Urgellensis episcopi et eius officialis dicti decanatus Urgelli seu eius locumtenentis, qui nunc est aut qui pro tempore fuerit. Et renunciavit foro proprio ipsius et principalium suorum, quorum syndicus, actor et procurator existit. Et omni provocacioni, appellacioni et supplicacioni interponendis et excepcioni cuiuscumque nullitatis seu erroris que de iure vel de facto proponi posset. Et voluit quod per executionem fiendam per quamcumque iudicem secularem prosolucionibus predictorum non cesset executio seu processus executionis fiende per iudicem ecclesiasticum supradictum seu quemcumque alium, ymmo omnes iudices et quilibet eorum insolidum per se possint [et]¹⁰ valeant, possit et valeat, ad executionem procedere predictorum contra prefatum Iacobum Massen venditorem qui supra, et eius principales insolidum et pro toto, et in quos voluerint pro eorum libito variare. Et nichilominus, idem Iacobus Massent, nominibus predictis, sponte iuravit in animas ipsius Iacobi Massen et superius nominatorum singularium, quorum syndicus, actor

et procurator exsistit, per dominum Deum et eius sancta quatuor evangelia ac crucem Domini manibus suis tacta corporaliter et libenter, predicta omnia et singula attendere, complere et servare in dicto termino, quolibet anno, perpetuo ut est dictum, sub virtute¹¹ dicti iuramenti, et obligavit universitates, villas, loca et castra dicti Marchionatus et singulares eiusdem, tam presentes quam futuros, et bona et iura ipsorum et cuiuslibet eorum insolidum ac se et bona sua mobilia et immobilia ac semovencia, habita et habenda ubique, tam specialiter quam generaliter, pro servandis et complendis dictis emptoribus et emptoricibus et suis omnibus et suis supradictis. Et voluit idem Iacobus, venditor qui supra, prelibatis nominibus, quod de predictis omnibus et singulis tradantur et fiant dictis emptoribus et emptoricibus et suis tot instrumenta publica quot habere voluerint per notarium seu scriptorem infrascriptum ac regentem scribaniam domini officialis predicti.

Acta fuerunt hec in civitati Balagerii, in dicta domo ipsius domini officialis in qua actus iudiciales solent exerceri die et anno supra prius dictis, presentibus testibus supradictis.

In quorum omnium testimonium, nos officialis predictus, presentem nostram excommunicationis sententiam, sigillatam sigillo dicti nostri officii in pendentem comunitam, vobis dictis emptoribus et emptoricibus, duximus concedendam. Vidit Vincencius.

Sig(*senyal*)num mei, Mathei d'Anglesyll scriptoris et notarii scribanie decanatus Urgelli pro reverendo domino Urgellensis episcopo, qui prolacioni huius sentencie et processui inde facto et omnibus aliis predictis dum sic, ut premititur, agerentur, una cum prenominate testibus interfui hecque cum supraposito in linea LXX ubi ponitur *et compelli* scripsi et clausi

Sig(*senyal*)num Nicholai de Fabrica, auctoritate regia notarii publici Barchinone, testis. Sig(*senyal*)num Berengarii Scuderii, auctoritate regia notarii publici Barchinone, testis.

Sig(*senyal*)num Anthonii Bellveer, auctoritate regia notarii publici Barchinone, qui hec translatum ab originali suo fideliter

sumptum et cum eodem de verbo ad verbum legitime comprobatum scribi fecit et clausit vicesimaquarta die septembris, anno a nativitate Domini millesimo trecesimo octuagesimo primo, cum litteris suprapositis in linea quarta ubi dicitur *domicello*, et in linea quadragesimasecunda ubi dicitur *Ffrancisco*, et in linea octuagesima prima ubi dicitur *virtute*, et cum literis rasis et emendatis in liena septuagesima quinta ubi dicitur *predictis ac omnes superius nominatos quorum syndicus actor et procurator existit, quatenus quolibet anno soluciones dictarum penssionum censualium predictorum*.

1. *domicello afegit a la interlínia*.- 2. *Manca el trencament de la C.* - 3. *En lloc de Paschasio.* - 4. *Ffrancisco afegit a la interlínia.* - 5. *Manca.* - 6. *En lloc de solvendum.* - 7. *predictis ac omnes censualium predictorum escrit sobre raspat.* - 8. *Manca.* - 9. *Manca.* - 10. *Manca.* - 11. *virtute afegit a la interlínia.*

Document 30

1386 juny 30. Cubells.

VENDA DE CENSAL MORT I ÀPOCA. *Francesc Amiguè, habitant de Cubells, ven a Ermessenda vídua d'en Bonafanat Ferriol i als seus, també de Cubells un censal per valor de 1.400 sous jaquesos i pensió anual de 86 sous i 8 diners de la mateixa moneda, a pagar per la festa de la Pentecosta. Aquesta quantitat correspon a les pensions de 66 sous i 8 diners jaquesos que havia comprat a Berenguer de Na Roja, d'aquesta vila, i a altres 20 sous jaquesos que havia comprat a Bernat de Montgai. Francesc Amiguè reconeix rebre d'Ermessenda 1.400 sous jaquesos en concepte de la venda del censal esmentat.*

A. AHMC, pergamins, XIV/028, 415 x 495 mm. Bon estat de conservació.

Noverint universi quod ego Ffrancisclus Amiguè, habitator loci Cubellorum, ex certa sciencia mea, cum hoc presenti publico instrumento perpetuo valituro et duraturo, trado et concedo vobis, Ermessendi, uxori quondam Bonafanati Ferriol, eiusdem loci Cubellorum, et vestris et quibus volueritis loce vestri omnes illos sexagintasex solidos et octo denarios jaquenses censuales, quos ego habeo¹ et percipio annis singulis in festo Pentecostes in et super universitate loci predicti Cubellorum, quos Berengarius de na Roja, dicti loci de Cubells mihi dicto Ffrancischo Amiguè vendidit cum publico instrumento conffecto per discretum Bernardum Paschasis, notarium publicum dicti loci Cubellorum auctoritate rectoris eiusdem loci titulo vendicionis sibi facte per honorabiles Boranum Sserra, Guillelmum Fferuç et Bernardum Claveroll, habitator dicti loci Cubellorum, sindici atque actores hominum et universitatis loci de Cubells predicte et eius singularium cum publico instrumento vendicionis acto in loco predicto de Cubells, XXIII^a die mensis madii, anno a nativitate Domini M^o CCC^o LX° tertio et clauso per discretum Guillelmum de Meyà, loci Cubellorum, et notarium publicum regia auctoritate per totam terram et dominacionem illustrissimi domini regis Aragonum. Item, vendo vobis, dicte emptrici, et vestris ex parte alia omnes illos viginti solidos iaccenses censuales quos ego habeo et percipio annis singulis in dicto festo Pentecostes in et super

universitatem dicti loci Cubellorum, quos Bernardus de Mongay, minor dierum, habitator dicti loci Cubellorum, mihi, dicto Ffrancisco Amiguet, vendidit cum dicto publico instrumento ut in eo lacius continetur titulo vendicionis sibi facte per dictos honorabiles Boranum Sserra, Guillelmum Feruç et Bernardum Claveroll, dicti loci Cubellorum habitatores sindicique atque actores hominum et universitatis loci predicti Cubellorum et eius singularium cum publico venditionis instrumento acto in dicto loco Cubellorum die XXIII^a mensis madii, anno a nativitate Domini M^o CCC^o LX° tercio et clauso per dictum discretum Guillelmum de Meyà, notarium predicti loci Cubellorum et notarium regia auctoritate. Predictos inquam octuaginta sex solidos et octo denarios iaccenses censuales cum toto pretio, loco et proprietate et dominio eorundem, penis, expenssis, obliguationibus et securitatibus eorundem, vendo ac etiam trado vobis, dicte Ermesendi, emptrici predictæ, et vestris in hiis succesoribus et suis pretio mille et quadraginta solidi iaccensis quos [omnes] a vobis habui et recepi numerando et de eisdem ad totam meam voluntatem bene vestri paccatus sum pariter et contentus, proque renuntio omni exceptioni predictæ peccunie non habite et non recepte et dicte venditionis per me a vobis non facte doli accioni et infactum, et illi legi que corrigit decepcionem ultra dimidiam iusti precii subvenitur, et beneficio minoris pretii. Et si predicti octuaginta sex solidi et octo denarii iaccenses, censuales cum toto suo interesse quod vobis vendimus desuper vanlent nunc aut de cetero valebunt amplius pretio supradicto parum vel plurimum quoquomodo, vobis dicte emptrici et vestris donacione pura, simplici, mera et irrevocabili intervivos dono et concedo. Confitens interim predicta censualia que vobis vendo et vestris nomine precario vestri et vestrorum possidere donech de dictis censualibus et iuribus² corporalem apprehenderitis posesionem quam apprehendendi et deinceps penes vos re[...]endi auctoritate vestra propria nulliusque licencia expectatam vobis dono et concedo. Et sic promito vobis, dicte domine Ermesendi, emptrici predictæ, et vestris quod predictos octuaginta sex solidos et octo denariosi accenses censuales cu toto loco iure et accione eorundem sta[...] vos et vestros semper habere, tenere, possidere et percipere potenter et in pace, et faciam etiam³ inde vobis dicte emptrici et vestris de dictis censualibus et iuribus suorum bonam et legitimam guarentiam, eviccionem et salvetatem ac etiam indempnitatem integram et completam contra

omnes et singulas personas nulla exceptione ante causam in causa et post causam in iudicio et extra meis et meorum propriis misionibus et expensis et absque expensa et misione vestri et vestrorum. Renuncians illi iuri dicenti “emptorem primo defendere suam guarentiam quam venditorem convenire” et omni ali iuri pro [...] facienti. Et ex causa huiusmodi venditionis dono et concedo vobis dicte emptrici et vestris totum locum meum et ius et omnes voces et acciones, questiones, petitiones et demandas meas reales et personales et alias quascumque et cuiuscumque generis vel speciei sint mihi pertinentes et pertinere debentes ac etiam expectantes ac expectare debentia in dictis octuaginta sex solidis et octo denariis iaccenses censualibus et in accesoris eorundem et in bonis venditorum predictorum ac universitatis predictae et eius singularium et aliorum quorumcumque in dictis censualibus et quolibet ipsorum tacite vel exprese obligatorum et in bonis predictorum venditorum ipsorum censualium occasione. Quibus loco, iuribus, vocibus et accionibus meis supradictis positus vos, dicta emprix et vestri in hiis succesores predictos octuaginta sex solidos octo denarios iaccenses censuales dampna, sumptus, misiones, penas et alia omnia atque dicti venditores mihi et meis tenentur ac atiem existunt obliguati ab ipsis et bonis suis anno quolibet adveniente termino solucionis eorundem censualium petere, exhigere, consequi et habere et inde agere, uti, defendere, recipere et experiri in iudicio et extra, conqueri, convenire et reconvenire, componere, transhigere et pacisci solucionem et soluciones recipere et apocham et apochas, absoluciones et definiciones facere et firmare et omnia alia et singula in iudicio et extra exercere que ego posem ante presentis instrumenti confeccionem. Constituens inquam vos dictam emptricem et vestros in predictis omnibus et singulis dominos, actores et procuratores ut in rem vestram propriam et specialem. Mandans etiam cum hoc presenti publico instrumento vicem epistole et specialis mandati in se gerentis predictae universitati et suis singularibus presentibus et futuris ac etiam quibusvis aliis personis in dictis censualibus obliguatis comodocumque et qualitercumque quatenus de ipsis censualibus cum toto loco, iure, pensionibus et proprietatis et accesoriis eorundem vobis et vestris et cui vel quibus volueritis loco vestri respondeant, pareant pariterque et obediant usque vobis et vestris et cui vel quibus voluerit et voluerint exsolvant, tradant et deliberent si et prout mihi et dictis primis emptoribus ipsorum censualium tenebantur et consueverunt

respondere ante huiusmodi instrumenti confeccionem. Quem excepcione presenti vos dictam emprtricem et vestros pono in locum meum cum presenti. Et pro predictis omnibus et singulis per me vobis dicte emprtrici et vestris obliguo omnia et singula bona et iura mea mobilia et immobilia ubique sint vel ffuerint, habita et habenda. Hec inquam que dicta sunt omnia et singula ego, dictus Ffrancischus Amiguet, promito et pacischor vobis iam dicte emprtrici et vestris in dictis censualibus sucesoribus pretio ac proprietate eorundem in pose et manu subscripti notarii tanquam publice et auctentice persone stipulanti et recipienti nomine vestro et quorum interest ac interesse potest et poterit in futurum attendere, servare et complere et in nullo contrafacere vel venire aliqua racione vel causa.

Quod ffuit actum Cubellorum⁴, die ultima mensis iunii, anno a nativitate Domini millesimo CCC^o LXXX° sexto.

Sig+num Ffrancisci Amiguet predicti, qui hec concedo et firmo.

Testes huius rei sunt: Raymundus Conet, Arnaldus Domènech et Guillelmus Martorell, habitatores dicti loci Cubellorum.

Sig(*senyal*)num mei, Petri de Pulcrosolano, notarii publici regia auctoritate per totam terram, iurediccionem et dominacionem illustrissimi domini regis Aragonum, qui hec scripssi cum supraposito in II^a linea ubi dicitur "habeo" et in XVI^a ubi legitur "etiam" predictisque interfui et clausi, consta etiam mihi dicto notario de supraposito in XXXI^a linea ubi scribitur "Cubellorum".

Noverint universi quod ego, Francischus Amiguet, habitator loci Cubellorum, cum hoc presenti publico instrumento perpetuo valituro et duraturo confiteor et in veritate recognoscho me habuisse et numeracione continua recepisse a vobis, domina Ermessende, uxore quondam Bonafanati Fferioll, eiusdem loci Cubellorum, et vestris omnes illos mille et quadraginta solidos iaccenses pro quibus seu quorum precio vobis vendidi octuaginta sex solidos et octo denarios iaccenses censuales quos ego habebam et percipiebam annis singulis in ffesto Pentecostes super universitate et singularibus dicti loci Cubellorum prout in instrumento vendicionis predictae ista eadem die

paulo ante is[...] confecto laciis continetur. Et quia de predictis mille et quadraginta solidis iaccensis bene vestri paccatus sum pariter et contentus. Ideoque renuncio omni excepcioni non habite et non numerate et non recepte predictae peccunie, doli, accioni et infactum. In cuius rei testimonium presentem apocham vobis ffacio ad cautelam sive de recepto.

Quod est actum Cubellorum, die ultima mensis iunii, anno a nativitate Domini millesimo CCC^o LXXX° sexto.

Sig+num Francisci Amiguet predicti, qui predicta concedo et firmo.

Testes huius rei sunt: Raymundus Conet, Arnaldus Domènech et Guillelmus Martorell, habitatores dicti loci Cubellorum.

Sig(*senyal*)num mei, Petri de Pulcrosolano, notarii publici regia auctoritate per totam terram, iurediccionem et dominacionem illustrissimi domini regis Aragonum, qui hec scripssi predictisque interfui et clausi.

1. habeo *interlineat*. - 2. iuribus *repetit*. - 3. etiam *afegit a la interlinea*. - 4. Cubellorum *afegit a la interlínea*.

Document 31

1387 març 28. Barcelona

PETICIÓ I CONCESSIÓ DE LLICÈNCIA. *L'infant Martí, duc de Montblanc i senyor del Marquesat, aprova el capítol que li havia presentat la universitat de Cubells demanant-li llicència per crear i vendre un censal mort de tres mil sous i així poder lluir els altres censals a què estava obligada.*

A. AHMC, pergamins, XIV/029, 138 x 330 mm. Bon estat de conservació.

Noverint universi quod magnifico ac illustri domino infanti Martini, duci ville Montisalbi et domino Marchionatus, in civitate Barchinone existenti, XXVIII^a die mensis marcii, anno a nativitate Domini millesimo CCC^o LXXX° septimo, presentibus ad hec pro testibus nobiles Raymundo Alamanni de Cervilione, Eximino Petri de Arenosio, Berengario de Crudiliis et Geraldo de Cervilione, consiliariis dicti domini ducis, [fui]t pro parte paciariorum et proborum hominum universitatis loci de Cubells, terre Marchionatus, oblatum quodam capitulum cui [fui]t per dictum dominum ducem responsum et illud graciose per dictum dominum concessum me, notario infrascripto, presente, ut in eius fine continetur, cuius capituli et responsionis eidem facte sequitur in hunc modum:

Soplique la universitat de Cubells que plàcie a la mercè del molt alt senyor duch donar licència de venre tres mille sòlidos sensals, perpetuals, per tal que puxen supportar los grans càrrechs que han a pagar et les grans quantitats de sensals morts tots anys et no u poden complir sinó ab gran afan. E açò reputaran a gràcia et mercè [vostra, per tal] com per la gran quantitat que hauran del sensal perpetual se descarregaran de tots los sensals morts. Plau al senyor duch.

Quod fuit actum die, anno et loco ac presentibus testibus supradictis et me, Michaele de Bordello, dicti domini ducis scriptore et regia auctoritate notario publico, in cuius posse dictus dominus dux concessit dictum capitulum, ut responsum est in fine in omnibus.

Sig(*senyal*)num mei, Michaelis de Bordello, auctoritate illustrissimi domini regis Aragonum notarii publici per totam terran et dominacionem suam ac scriptoris dicti domini ducis, qui predictis interfui et, requisitus pro parte dicte universitatis de Cubells, de predictis hoc publicum instrumentum scripsi et clausi in testimonium premissorum.

Document 33

1389 juliol 07. Barcelona

ÀPOCA DE LLUÏCIÓ. *Bertran Nicolau, mercader de Barcelona, reconeix rebre dels paers i prohoms de la vila de Cubells, per mans de Guillem Martorell, Bernat Bondia i Antoni Bertran, veïns del dit lloc, 6.000 sous de moneda barcelonesa de tern en concepte de la lluïció d'un censal mort de 500 sous de pensió, que la vila de Cubells havia venut, de nou, a Berenguer Sacosta, donzell de Sanahuja i senyor dels castells de Mirambell, de la Portella i de la Figuera, i a la seva esposa Blanca, per poder lluir altres censals, per a la qual cosa havia obtingut llicència de l'infant Martí, senyor del Marquesat.*

A. AHMC, pergamins XIV/032, 340x620mm. Bon estat de conservació.

Sit omnibus notum quod ego, Bertrandus Nicholai, mercator, civis Barchinone, confiteor et recognosco vobis, venerabilibus paciariis et probis hominibus universitatis ville de Cubellis, terre Marchionatus, Urgellensis diocesis, et singularius eiusdem, liçet absentibus et presentibus, quod per manus Guillelmi Martorelli, Bernardi Bondia et Anthonii Bertrandi, dicte ville, et de precio ut ipsi Guillelmus, Bernardus et Anthonius asserunt illius cesualis mortui pensionis duorum mille¹ quingentorum solidorum annualium per universitatem dicte ville seu loci de Cubellis et eius singulares, pro discarricatione seu exoneracione censualium mortuorum ad que predicta universitas dicte ville de Cubellis facere tenetur, preeunte licencia illustris domini infantis Martini, ducis Montisalbi comitisque de Exerica et de Luna ac domini civitatis Sugurbi et Marchionatus predicti, noviter venditi venerabilibus Berengario ça Costa, domicello, domiciliato in villa seu loco de Sanahugia dominoque castrorum de Mirambello et de la Portella et de la Ffigera, et domine Blanche, eius uxori, restituistis et solvistis michi, bene et plenarie voluntati mee, omnes illos sex mille solidos monete Barchinone de terno, qui fuerunt precium illius censualis mortui pensionis quingentorum solidorum dicte monete, quod ego, cum instrumento publico facto in posse Petri Roset, auctoritate regia notarii publici Barchinone, sub duobus kalendariis, quorum primum est vicesima septima et ultimum tricesima die augusti, anno a nativitate Domini millesimo trecentesimo octuagesimo septimo¹,

emi a venerabili Fferrario de Gualbis, cive Barchinone, ex illo videlicet censuali pensionis mille solidorum dicte monete, quod Iacobus Massen, dicte ville de Cubellis, nomine suo proprio et ut procurator, syndicus et actor, una et insolidum cum Berengario Guasch Villenove de Meyà et Petro Iohannis castri seu loci de Camerasia et Balagario Rogerii castri seu loci de Alosio², dicte universitatis de Cubellis et universitatum eciam villarum et locorum de Camerasia, de Lorenç, de Privano, de Fontlonga, de Sancta Linea, de Muntguay, de Alòs, de Liminyana, de Sent Serni, de Castilione Superiori de Liminyana, de La Nou, de Aldomar, de Villanova de Meyà, de Podio Mediano, de Ffabregades, de Sancta Maria de Meyà, de Ffigerola de Meyà, de Muntroig, de Castilione de Meyà et de Ariet, terre predicti Marchionatus, et singularium de eisdem, precio duodecim mille solidorum vendidit et, instrumento graciae mediante, ex causa vindicionis concessit venerabili Iohanni de Plano, legum doctori, civi Barchinone, et suis et quibus vellet, perpetuo, solvendo eidem Iohanni et suis et quibus vellet quolibet anno, quarta die mensis marcii, de qua venditione dicto venerabili Iohanni de Plano facta per syndicum de censuali antedicto plene constat instrumento publico facto in posse Anthonii de Bellveer, quondam, auctoritate regia notarii publici Barchinone, prima die marcii, anno a nativitate Domini millesimo trecentesimo octuagesimo primo.

Cui siquidem Fferrario de Gualbis spectabat predictum censuale quingentorum solidorum per me ab eodem Fferrario emptorum ratione insolutum dacionis, assignacionis, concessionis ac eciam cessionis inde sibi facte per venerabilem Michaellem de Boscho, civem Barchinone, fratrem et heredem universalem venerabilis Petri de Boscho, quondam, civis dicte civitatis, prout de ipsa insolutum dacione, assignacione, concessionem et cessionem factam dicto venerabili Fferrario de Gualbis per dictum Michaellem patet instrumento publico facto in posse Iacobi Tortosa, scriptoris scribanie serenissimi domini regis eiusque auctoritate notarii publici per totam terram et dominacionem eiusdem, duodecima die decembris, anno a nativitate Domini millesimo trecentesimo octuagesimo quinto. Ad quem siquidem venerabilem Michaellem de Boscho predictum censuale quingentorum solidorum pertinebat ratione proprie emptionis quam inde fecit a dicto venerabili Iohanne de Plano cum instrumento publico facto in posse Petri de Collibus, auctoritate regia notarii publici Barchinone, tricesima prima

die augusti, anno a nativitate Domini millesimo trecentesimo octuagesimo primo.

Item, ex alia parte, exsolvistis michi, per manus predictorum Guillelmi Martorelli, Bernardi Bondia et Anthonii Bertrandi, et de dicto precio dicti censualis, dictis venerabilibus Berengario ça Costa et domine Blanche, eius uxori, per dictam universitatem ville predicte de Cubellis, ut predicatur, venditi, octo libras, decem solidos et sex denarios ex pensione dicti censualis michi debita prorata temporis quatuor videlicet mensium et duorum dierum usque nunc preteriti.

Et ideo, renunciando excepcioni peccunie non numerate, non restitute et non solute, et doli mali et accioni infactum, et omni alii iuri, rationi et consuetudini contra hec repugnantibus, facio vobis, dictis venerabilibus paciariis et probis hominibus dicte ville de Cubellis et universitati ipsius ville et singularibus de eadem, et aliis etiam universitatibus locorum predictorum Marchionatus prelibati, et cuilibet earum et singularibus ipsarum et cuiusque earum, licet absentibus ut presentibus, de predicto censuali quingentorum solidorum et de omnibus pensionibus eusdem, tam preteritis quam futuris, et de omnibus etiam accionibus, questionibus, petitionibus et demandis quas ego et mei possemus, nunc vel in futurum, facere, proponere vel movere quovismodo, in iudicio et extra iudicium, tam contra vos, dictos venerabiles paciarios et probos homines universitatis predicte ville de Cubellis, et ipsam universitatem et eius singulares, quam etiam contra alias universitates locorum predictorum Marchionatus prefati et earum et cuiuslibet ipsarum singulares et bona vestra et eorum, tam ratione dic[ti] [ce]nsualis et annue prestacionis seu pensionis eiusdem, quam alias occasione predicti censualis, et de omni etiam iure michi qualicumque modo in predictis adquisito, tam ratione dicte mee empcionis [de] predicto censuali, u[t predic]itur, facte, quam alias, absolucionem, difinicionem, quitacionem, liberacionem et remissionem generalem et bonum et perpetuum finem et pactum de ulterius non petendo et de non agendo, in posse notarii infrascripti, tanquam [pu]blice persone pro vobis, dictis venerabilibus paciariis et probis hominibus et dictis universitatibus et earum singularibus, et aliis etiam personis omnibus quarum interest et intererit hec a me legittime recipientis, solempni stipulacione vallatum, sicut melius dici potest et

intelligi ad salvamentum et bonum intellectum vestri et vestrorum et dictarum universitatum et singularium earundem. Necminus restituo vobis, seu pro vobis dictis Guillelmo Martorelli, Bernardo Bondia et Anthonio Bertrandi, instrumentum dicte mee empcionis, una cum apocha solucionis precii eiusdem, et instrumentum etiam principale empcionis dicti venerabilis Iohannis de Plano et cetera instrumenta predicta, et quoddam eciam translatum auctenticum factum de instrumento interdicti et excomunicacionis sentencie que pro dicto censuali audita et suscepta fuit per dictum Iacobum Massen, syndicum, procuratorem et actorem predictum, in posse dechani Urgelli. Et etiam cancello et cancellari facio de presenti scripturam tercii de dicto censuali factam in curia venerabilis vicarii Barchinone, quatenus spectat ad me pretextu dicti mei censualis³; ipsam cancellare volens. Omnia predicta instrumenta et dictam scripturam tercii et omnes alias securitates pro dicto censuali facientes ubique facte sint, quatenus concernunt dictos quingentos solidos dicti censualis a me redemptos⁴, carere prorsus viribus et effectu, sic quod non possint ex nunch michi in aliquo prodesse nec vobis nec dictis universitatibus vel earum singularibus in aliquo obesse.

Et de presenti instrumento volo fieri duo publica consimilia instrumenta, quorum unum vobis, dictis venerabilibus paciariis⁵ et probis hominibus dicte universitatis predicte ville de Cubellis, nomine dicte universitatis, et aliud dictis venerabilibus Berengario ça Costa et domine Blanche, eius uxori, tradatur per notarium infrascriptum.

Quod est actum Barchinone, septima die iulii, anno a nativitate Domini millesimo trecentesimo octuagesimo nono.

Sig+num Bertrandi Nicholai predicti, qui hec laudo, concedo et firmo.

Testes huius rei sunt: Bernardus March, cotonerius, Ffranciscus Castellet, mercator, et Bernardus Rubei, scriptor, cives Barchinone.

Sig(*senyal*)num Berengarii de Villafrancha, auctoritate regia notarii publici Barchinone, qui hec scribi fecit et clausit, cum

supraposito in linea VII^a *septimo*, et cum raso et correcto in linea XXIII^a *vestra*, et XXXIII^a *paciariis*.

1 Per error en lloc de quingentorum. - 2 septimo afegit a la interlínia - 3 Segueix un espai d'aprox. 15 lletres raspat i cancel·lat per una línia. - 4 Segueix un espai de ±10 lletres raspat i cancel·lat per una línia horitzontal. - 5 Segueix un espai de ±15 lletres raspat i cancel·lat per una línia horitzontal - 6 paciariis escrit sobre raspat .

Document 48

1396 novembre 5. Cervera

APEL·LACIÓ. *Berenguer Fuster, síndic, actor i procurador de la universitat de Cubells, apel·la a la reina Maria de Luna presentant diversos escrits contra la decisió d'evacuar el poble ordenada per Ramon de Vilanova, cavaller, a qui li havia estat encomanada la defensa d'aquesta zona davant la invasió del comte de Foix. Per la seva part, Ramon de Vilanova es ratifica en la seva decisió.*

A. AHMC, pergamins, XIV/047 49 x 645mm. Bon estat de conservació.

Noverit universi quod in presencia mei, notarii, et testium infrascriptorum ad hec specialiter vocatorum et rogatorum, die quinta mensis novembris, anno a nativitate Domini millesimo CCC^o nonagesimo sexto, venerabilis Berengarius Fuster, loci de Cubells, syndicus, actor et procurador, ut asseruit, universitatis predictae et eius singularium, constitutus personaliter in villa Cervarie et in hospicio Bernardi Ollerii, hostalerii ville iamdictae, coram honorabili Raymundo de Vilanova, milite, comissario et capitaneo per serenissimam dominam reginam Aragonum ad infrascripta et plura alia assignato, nomine suo proprio et dicte universitatis et eius singularium presentavit et per me, dictum notarium, legi et exponi requisivit [idem] hec que sequuntur in scriptis:

“Cum oppresis iniuste sit remedium appellandi indultum a iure et hinc sit quod vos, multum honorabilis Raymundus de Vilanova, miles, et, ut asseruistis, comissarius ac capitaneus per serenissimam dominam reginam Aragonum ad infrascripta et ad alia plura constitutus et assignatus [±6]is venerabilibus paciariis et probis hominibus universitatis loci de Cubells ut de die sabbati proxime preterita at decem dies proxime tunch venturos, sub pena decem mille florenorum, dimitterent et desempararent dictum locum et eius fortalicia, dando dictum locum *per no tenidor et fort*, inspecta et considerata multitudine gentium armorum volentium principatum Cathalonie dampnificare. Quod quidem mandatum fuit per vos, dictum honorabilem Raymundum, cum debitis, honore et reverencia loquendo, dictis hominibus et universitate de Cubells nulliter et contra omnimodam

equitatem factum. Inspectis et consideratis pluribus rationibus, et signanter sequentibus:

Prima, quia nulla fidem de potestatis quam habere asseruistis a dicta serenissima domina regina dictis hominibus fecistis quodque erat in primis faciendum et eo quia non fecistis agravastis dictos homines et prefatam universitatem.

Secunda, quia nulla prius prehabita deliberacione et murorum, fasatorum¹ et aliorum fortalicionum dicti loci inspeccione decrevistis et dixistis dictum locum defensabilem non esse, [p]lurimum prefatos homines et universitatem agravando.

Tercia, quia dictum locum est multum fortis et fere inpugnabilis et pro forte et fere inpugnabili semper et in similibus casibus fuit stimatus ac datus per quoscumque capitaneos quodque per vos minime est et erat mutandum nam [±4] sunt mutanda que certam semper habuerunt interpretacionem, cum ergo in contrario sit veritas vestro mandato que magis est consideranda de iure, vestris reverencia et honore semper salvis, agravastis non modicum dictos homines et universitatem.

Quarta, quia dictum mandatum potius fuit per vos eisdem factum voluntarie et mala afeccione quam çelu iusticie rationibus predictis consideratis et etiam eo quia dum ad dictum locum dicta die accessistis cum multitudine gentium armorum et voluistis cum dicta vestra magna comitiva intrare in dicto loco, fuit vobis reverenter dictum per venerabilem baiulum et paciarios dicti loci ut ibidem intraretis vos cum sex vel decem hominibus de dicta vestra comitiva, dimitendo ceteros extra dictam villam, in loco vocato *la Raval*, taliter quod dicti tanti homines non valerent eorum et aliorum singulariorum dicte universitatis bona damnificare uti iam ceperunt facere per *la Raval* et alias partes termini dicti loci. Et vos, ferebundus de premisis verbis, processistis ad dictum mandatum faciendum, lizet incivilliter, dictis honore et reverencia semper salvis, quod alias non fecissetis.

Quinta, quia servando dictum mandatum, compelleretis dictos homines ad relinquendum eorum proprias domos et habitaciones fere

[destruendos] et depopulando dictam universitatem, ipsos etiam deducendo ad maximam miseriam et paupertatem et nullum peius gravamen isto. Ex quibus quidem rationibus et aliis pluribus que possent allegari liquet evidenter dictum mandatum foret nullum et invalidum, ipsos et dictam universitatem non leviter agravando et ne eisdem non esse necesse appellare.

Verumtamen, ad cautelam que de iure non nozet, Berengarius Fuster, syndicus dicte universitatis et procurator singularium de eadem, sciens se eius nomine et nomine dicte universitatis et prefatorum singularium sepe sepius et instanter de dicto mandato, ex rationibus et gravaminibus predictis quam maxime agravatus et dubitans se dictis nominibus amplius agravari a vobis, dicto honorabili Raymundo, et a dicto vestro mandato, in hiis scriptis ad serenissimam dominam reginam Aragonum, locumtenentem generalem serenissimi domini regis, appellat. Petens, dictis nominibus, eidem apostolos afirmativos per vos concedi et tradi. Qui, si denegati fuerint, interum ab eadem denegacione ad dictam dominam reginam appellat. Inhibens vobis quantum in eo est et virtute huius appellacionis ne aliquid innovetis et innovare permitatis pretexto dicti mandati aut alias contra eum et dictam universitatem et singulares de eadem cum appellacione pendente nihil sit innovandum de iure, alias acusat vobis penas a iure comuni introductas contra iudices legitimas appellaciones non admitentes vel eis pendentibus aliquid innovantes. Et nichilominus protestando contra vos et bona vestra de omni et suorum principalium iure et etiam interesse². Ponens se iterum et dictam universitatem et eius singulares et ipsius et eorum bona sub proteccionem et speciale custodia dicte domine regina. Requirens idem Berengarius Fuster, quibus supra nominibus, de premissis omnibus sibi fieri et tradi publicum instrumentum per notarium infrascriptum³."

Quibus lectis et expositis, dictus Berengarius Fuster, nomine premissis, requisivit de predictis omnibus sibi fieri publicum et testimoniale instrumentum, presentibus testibus: Raymundo Serra et Bernardo Oller, Cervarie.

Et dictus honorabilis Raymundus de Vilanova requisivit dictum Berengarium Fuster ut faciat fidem de sua potestate, alias quod non habere predicta pro presentatis, presentibus dictis testibus.

Et dictus syndicus dixit quod ipse ad presens non tenebat suum syndicatum quia in pose notari qui ipsum recepit erat, sed supplicabat eidem quod daret sibi tempus infra quod posset dictum syndicatum sibi ostendere. Et nichilominus requisivit id quod supra presentibus dictis testibus.

Et dictus honorabilis Raymundus de Vilanova stetit et perseveravit in sua responsione, dictis testibus presentibus.

Postea, die veneris, decima mensis novembris anni predicti, dictus Berengarius Fuster, syndicus, actor et procurator dicte universitatis de Cubells, constitutus personaliter in dicta villa et in hospicio dicti Bernardi Oller, coram dicto honorabili Raymundo de Villanova presentavit eidem ac per me, dictum notarium, legi et exponi requisivit cedulam in scriptis sequentem:

“Persistens Berengarius Fuster in apellatione predicta et per eum vobis, multum honorabili Raymundo de Vilanova, eius nomine et totius universitatis et omnium singularium loci de Cubells oblata et presentata, a qua dictus Berengarius, quibus supra nominibus, tanquam legitima et ex iustis gravaminibus interiecta recedere non intendit actu etiam quantumcumque contrario. Volens idem Berengarius de eius potestate, quam a dicta universitate et singularibus de eadem habere aseruit, vobis, dicto honorabili asserenti capitaneo, fidem facere, producit et ofert tria publica instrumenta *et cetera*. Petens, supplicans et requirens apostolos afirmativos eidem, dictis nominibus, per vos concedi et dari. Hecque petit sepe sepius ac instanter et vicibus iteratis, alias si denegati fuerint, quod non oppinatur, idem syndicus de suo et dicte universitatis et singularium eiusdem iure ac etiam interesse protestatur. Requirens ad finem dicte apellationis vestre asignacionis hanc cedulam adiungi et continuari et sibi fieri publicum instrumentum per notarium infrascriptum.”

Qua cedula lecta et exposita dicto honorabili Raymundo de Vilanova, dictus syndicus, nominibus quibus supra, requisivit premissis adiungi et in fine premissorum continuari et ad oculum hostendit dicta tria publica instrumenta eidem honorabili Raymundo, presentibus testibus: Durando Dezpuig, notario Cervaria, et Jacobo Prat, de familia dicti honorabilis Raymundi.

Et dictus honorabilis Raymundus de Vilanova petiit de predictis apellatione et cedula tantum sibi copiam dari et tradi. Que fuit sibi tradita incontinenti per me, dictum notarium, presentibus testibus proxime dictis.

Et die undecima mensis novembris anni predicti, dictus honorabilis Raymundus de Vilanova dedit michi, dicto notario, cedulam in scriptis sequentem:

“Apellatione interposite pro parte universitatis loci de Cubells respondet dictus Raymundus de Vilanova, miles, alutzirius et ad predicta et ad infrascripta habens plenum posse, et dicit quod de potestate eiusdem satis liquet et notum est probis hominibus et signanter paciariis et aliis qui ipsam universitatem regunt per ostensionem factam de dicta comisione per *en Verdeger*, de familia et comitiva ipsius Raymundi de Vilanova, qui legit dictam comisionis nonnullis de dicta universitate. Et sic ignorantiam pretendere non possunt de eadem dicti paciarii seu alii probi homines dicte universitatis, veruntamen quia eis placuit apellare ex causis non veris rationabilibus seu probabilibus, attento quod muri seu alia fortalicia dicti loci non sint in tali dispositione nec sperantur esse in tali tempore in quo fortitudo⁴ eodem loco fieri posset, quim prius gentes armigere et alie comitis de Fuxio et aliorum suorum sacacium possent consequit et intrare dictum locum de Cubells, de quo introhitu possit magnum sequi periculum principatui Cathalonie, signanter terre covicine dicti loci, propter habundanciam et fertilitatem victualium et aliorum bonorum que ibidem reperiri possent et de quibus gentes armigere et inimice vitam suam sustentare possent per tempora longiora. Propterea hiis et aliis que movent et moverunt dictum Raymundum de Vilanova, nomine quo supra, inficiatis et penitus denegatis, assertis et allegatis pro parte dicte universitatis lizet grave sit sibi propter excellenciam

illustris regine ad quem excitit apellatum, cum non possit nec debeat attentis predictis et aliis dicte apellationi deferre. Pro tanto idem Raymundus, nomine quo supra, eidem apellationi minime defert nec eandem admitit, ymmo stat et perseverat in suis dictis preceptis atque mandatis factis per eundem iamdicte universitati, paciariis et probis hominibus eiudem loci.”

Et hanc resposionem tradit et tradi mandavit dicto sindico pro apostolis negativis dictus Raymundus de Vilanova. Et hanc *et cetera*. Et de premisis *et cetera*. Et hanc resposionem mandavit dictus honorabilis Raymundus de Vilanova premissis adiungi et in fine premissorum continuare, presentibus testibus: Bernardo Oller, Cervarie, et Iacobo Prat, de familia dicti honorabilis Raymundi.

Que fuerunt acta diebus, loco et anno predictis, presentibus testibus supradictis.

Sig(*senyal*)num mei, Raimundi de Villaplana, de Cervaria, regia auctoritate notarii publici, qui hoc instrumentum recepi et premisis omnibus interfui scribique feci et, cum supprapposito in XVII^a liena ubi suppraponitur “et nichilominus protestando contra vos et bona vestra de omni et suorum principalium iure et etiam interesse”, clausi.

1. En lloc de fosatorum. 2.- Et nichilominus ... interesse, *afegit a la interlínia*. 3.- segueix un espai de 210 mm raspat i inutilitzat per línies i petits cercles traçats alternatiuament. 4.- segueix un espai d'aproximadament 3 lletres raspat.

Document 49

1397 febrer 22. Lleida

CARTA DE NOMENAMENT. *Els paers i prohoms de Lleida, actuant com a senyors de Camarasa, Cubells, Santa Linya, Montgai, Meià i Llimiana, nomenen clavari i recaptador de Camarasa en Bernat de Canet, anul·lant tots els nomenaments anteriors i al mateix temps l'autoritzen a cobrar i administrar totes les rendes procedents del Marquesat, revocant els permisos de qualsevol altre clavari o recaptador.*

A. AHMC, pergamins, XIV/048, 410 X 255 mm. Bon estat de conservació.

Nos, Bernardus de Boiyadors, paciarius civitatis Ilerde, necnon Bernardus de Navers, Ffranciscus de Boscho, Iacobus Cerdà et Arnaldus Noguier, cives eiusdem civitatis, probi homines electi et diputati ac habentes plenam et liberam potestatem a generali consilio eiusdem civitatis, domine locorum et villarum de Camarasa, de Cubells, de Muntgay, de Sancta Linya, de Privano, de Laurencio, de Alosio, de Vilanova Mediani, de Leminyana et ceterorum aliorum locorum infra terram Marchionatus situatorum et constitutorum, ut in eodem consilio laciis et plenius explicatur, quod quidem generale consilium fuit celebratum in aula domus Paciarie civitatis eiusdem, die martis, vicesima octava die menssis novembris, anno a nativitate Domini millesimo trecentesimo nonagesimo sexto, ffideli ac dilecto nostro Bernardo de Caneto, dicte ville Camarasie, salutem et dileccionem, de fide, industria et legalitate vestri, dicti Bernardi, plenarie confidentes, tenore presentis, revocando omnes et sigulos clavarium seu clavarios per dictam civitatem seu quemcumque vel quoscumque nomine ipsius in dicta terra constitutum seu constitutos et provisionem vel provisiones eisdem factam seu factas racione clavarie seu officii clavari terre eiusdem penitus annullantes seu annullantem, vos, dictum Bernardum de Caneto, in collectorem et clavarium dicte civitatis in dictis locis et villis et territoriis eiusdem specialem et suo loco generalem constituimus et ordinamus. Ita quod vos, dictus Bernardus, et no alius, sitis collector sive clavarius in dictis locis, villis et terris dicte civitatis, iura et regalias ipsius civitatis manutenendo ac eciam defendendo. Concedentes vobis plenam et liberam potestatem cum

plenissima facultate regendi, gubernandi et administrandi pro dicta civitate omnes et singulos redditus, exitus, proventus et eciam emolumenta et iura omnia que dicte civitati pertineant et pertinere possint quovis modo in villis, locis et terris predictis et eorum terminis, et eciam petendi, colligendi, exhigendi et recipiendi pro dicta civitate omnes et singulos redditus, census, obvenciones, proventus et emolumenta, sdevenimenta et fructus et iura quelibet quocumque nomine censeantur dicte civitati in dictis locis, villis et terminis eorundem pertinencia et pertinere debencia quoquo modo. Et dictos redditus, fructus et iura, ad illud tempus et illis personis ac preciiis ac sub illis pactis, modo et fforma de quibus et prout vobis ad utilitatem dicte civitatis fuerit bene visum et vobis videbitur expedire, vendendi et arrendandi, et precia eorundem exhigendi et recipiendi, et a quibuscumque officialibus, tam preteritis quam presentibus, qui de dictis redditibus et iuribus aliquid receperint et dicte civitati pertinentibus, compota et rationes petendi, audiendi et recipiendi, et de residuis racione habendi, recipiendi et recuperandi, et super hiis, si necese fuerit et bene vobis visum fuerit, inquirendi et informacionem recipiendi et apochas seu albarana de receptis faciendi. Et generaliter omnia alia et singula, tam in exercicio dicte administracionis reddituum et iurium dictorum locorum et villarum quam alias, in dicto regimine faciendi et libere exercendi que per alios ministros, collectores seu clavarios in dicta terra Marchionatus sunt solita exerceri et que erga dicti officii clavarie necessaria fuerint ac eciam opportuna, et que nos seu quivis alius pro civitate predicta facere posemus personaliter constituti. Nos enim, nominibus predictis et ex potestate nobis in dicto generali consilio atributa, comittimus vobis super premissis et dependentibus ex eisdem plenarie vices nostras. Mandantes per presentem cartam omnibus et singulis officialibus et personis dictorum locorum et villarum et earum singularibus cuiuscumque condicionis existant ac eciam status, presentibus et futuris, quatenus vos, dictum Bernardum, pro collectore et clavario omnium dictorum locorum et villarum et terminorum eorundem ac eciam in tota terra Marchionatus habeant et teneant. Et de predictis redditibus et iuribus dicte civitatis vobis respondeant vobisque tanquam clavario et collectore generali civitatis in dicta terra obediant et contra non veniant aliqua racione. Vos vero, dictus Bernardus, per quem dictum officium clavarie quamdiu dicte civitati placuerit et non plus, volumus uti et exerceri de omnibus

iuribus, redditibus et emolumentis predictis et que ad manus vestras, pretextu dicte clavarie, pervenerint teneamini dicte civitati et eius clavario fideliter respondere. Et super eis rationali dicte civitatis seu eiusdem compota audituro reddere comptum et veridicam rationem, vos tamen habendo et recipiendo pro vestro salario et labore illud salarium in iura que per alios clavarios et collectores dicte terre Marchionatus sunt soliti recepti et haberi. Volumus tamen et expresse mandamus quod, antequam utamini dicto officio claverie nec eidem inmisteamini, teneamini asecurare in pose venerabilis et dilecti Arnaldi Solaç, iudicis in dicta terra Marchionatus, et dare bonas et suficientes cauciones qui fideiubeant pro vobis de adimplendo eaque dicte civitati vos adimplere tenemini ratione dicti officii iuxta superius expresata dicteque fideiussiones obligando omnia bona sua, renuncient iuri de principali prius conveniendo, cum suis clausulis opportunis. In cuius rey testimonium presentes sigillo dicte civitatis in pendentibus munitas vobis duximus concedendas.

Data Ilerde, vicesima secunda die februarii, anno a nativitate Domini millesimo CCC^o nonagesimo septimo.

Document 77

1411 maig 16. Cubells

AVINENÇA. *Arnau de Montgai, Guillem de Meià, Bernat de Castelló, paers, i molts altres habitants de la vila de Cubells, com a representats de la universitat d'aquesta vila, atès que els pagaments d'interessos dels nombrosos censals, deutes i crèdits han portat la vila a una situació financera insostenible, acorden amb aquells creditors, també veïns de Cubells, que han estat aconsellats per Ramon Berenguer Despens, procurador general del marquesat, i per Jaume de Prat, batxiller en decrets, oficial del deganat d'Urgell i rector de la vila de Cubells, fraccionar el pagament, durant 24 anys, de la lluïció dels diferents censals morts que la universitat té amb aquests veïns.*

A AHMC. Pergamins, XV/020. Mides 335 x 456 mm. Bon estat de conservació.

In Christi nomine et eius gracia, amen. Noverint universi quod nos, Arnaldus de Mongay, Guillelmus de Meyà, Bernardus de Castelló, paciarii, Matheus Merita, Guillelmus Sosleva, Guillelmus Martorell, Michael de Clua, Guillelmus Lorençs, Petrus de Pugvert, Petrus Pedriça, Fferrarius Gomar, Petrus Caminet, Petrus Bertran, Iohannes de Vallebrera, Bernardus Bosch, Bernardus Bertran, Bernardus Caminet, minor, Arnaldus Palau, Arnaldus de Mongay, filius Balagarii, Guillelmus Ferran, Berengarius Matheu, Petrus de Pinyes, Petrus d'Agramunt, maior, Raymundus Savaner, Andreas Lorenz, Bernardus de Bondia, Petrus de Bondia, Petrus Caminet de Sent Pere, Petrus Gassen, Petrus Domènech, Petrus de Planes, filius Martini quondam, Stefanus Bonet, Bartholomeus Amiguët, Petrus de Mongay, filius Guillelmi quondam, Guillelmus Pedrol, Petrus d'Agramunt, minor, Guillelmus Domènech, Ffranciscus Gaçeta, Guillelmus Olzinet, Petrus Balager, Anthonius Sauquet, Bartholomeus Scola, Guillelmus Ceyllart, Ffranciscus Duran, Bernardus Ferruz, minor, Raymundus Gras, Bernardus Paschasi, Fferrarius de Perles, Raymundus de Planes, minor, Arnaldus Grahells, Bernardus Caminet, maior, Bartholomeus de Mur, Bernardus de Mongay, filius Arnaldi, Bernardus Payllarès, Arnaldus Cebrià, Petrus Gomar, Petrus Raymundi Ferruz, Anthonius Çabater, Anthonius de Perles, Petrus de Planes, filius Raymundi, Bernardus Cibot, Berengarius Payllarès, Apparicius Novell, Guillelmus

Bonet, Iohannes de Priva, Bernardus de Meyà, Iacobus Sosleva, Bernardus Duran, Berengarius de Castelló, Bernardus Bonet, agricola, Petrus Duran, minor, Petrus Tonet, Petrus Sauquet, alias Balager, Guillelmus de Bondia, Bernardus Sauquet, minor, Bernardus Sauquet, maior, Raymundus Ferruz, Petrus Bonet de la Castella, Periconus Bonet de la Figera, agricola, Bernardus Ceyllart et Anthonius de Pugvert, omnes habitatores ville Cubellorum, facientes ac representantes universitatem ipsius ville. Attendentes et considerantes quod vos, Petrus Bertran, domina Berengerona, uxor Borracii Serra quondam, Guillelmus de Peramola, Salvator de Clua, Bernardus Bertran, Anthonius Bertran, Guillelmus Guillelmi Arnaldi, Arnaldus Domènech, Guillelmus Ferran, Iohannes Solsona et Fferrarius de Perles, habitatores eiusdem ville, et quilibet vestrum, recipiebatis et recipere actenus consuevistis nonnullas pensiones censualium in et super dicta universitate et ipsius singularibus certis terminis, videlicet vos, dictus Petrus Bertran, quinquaginta solidos, et vos, Guillelmus de Peramola, septuaginta sex solidos et octo denarios, et vos domina Berengerona antedicta, centum et tres solidos, et vos, dictus Salvator de Clua, quinquaginta et octo solidos et duos denarios barchinonenses et centum solidos iaccenses, et vos, Bernardus Bertran, centum solidos iaccenses, et vos Guillelmus Guilelmi Arnaldi, quinquaginta solidos iaccenses, et vos, Arnaldus Domènech, nonaginta et quinque solidos iaccenses, et vos Anthonius Bertran, centum decem et novem solidos, duos denarios iaccenses et quadraginta et octo solidos, VIII° denarios Barchinonenses, et vos Guillelmus Ferran, quinquaginta et octo solidos, IIII^{or} denarios iaccenses, et vos, Iohannes Solsona, viginti et quinque solidos iaccenses, et vos, Fferrarius de Perles, viginti et quinque solidos iaccenses, qui iam per vos et quemlibet vestrum reducci fuerunt ad rationem viginti et quatuor mille solidorum, ad quod quidem pensiones solvendas vobis nec aliis eciam creditoribus antedicta universitas neque eius singulares suficere minime poterant propter magna et insubportabilia honera, quibus iacet oppressa seu ipsius singulares tenentur oppressi. Attendentes etiam quod vos, dicti creditores, precibus et tractatu aliquorum proborum hominum, et signanter honorabilium dominorum Raymundi Berengarii Despens, procuratoris generalis tocius terre Marchionatus, et Iacobi de Prato, in decretis bacallarii, officialis dechanatus Urgelli et rectoris dicte ville, [compaciendo] de ipsis universitate et singularibus antedictis, dicta vestra censualia tornastis et

reduxistis ad debitum planum sub condicionibus tamen infrascriptis. Ita quod inde vobis neque alicui vestrum pensio aliqua pro dictis censualibus non curreret neque currat, set proprietates ipsorum censualium solvere teneremur et teneamur vobis et cuilibet vestrum infra viginti quatuor annos, videlicet anno quolibet vobis, dicto Petro Bertran, quinquaginta solidos, et vobis, dicto Guillelmo de Peramola, septuaginta sex solidos et octo denarios, et vobis, dicte domine Berengerone, uxori Borracii Serra quondam, centum tres solidos iaccenses, et vobis, dicto Salvatori de Clua, quinquaginta et octo solidos, duos denarios barchinonenses, ex una parte, et centum solidos iaccenses, ex alia, et vobis, dicto Bernardo Bertran, centum solidos iaccenses, et vobis Guillelmo Guilelmi Arnaldi, quinquaginta solidos iaccenses, et vobis, dicto Arnaldo Domènech, nonaginta et quinque solidos iaccenses, et vobis, dicto Anthonio Bertran, centum decem et novem solidos et II denarios iaccenses, ex una parte, et quadraginta octo solidos, [VIII° denarios]¹ barchinonenses, ex alia, et vobis, dicto Guillelmo Ferran, quinquaginta octo solidos, IIII denarios iaccenses, et vobis, dicto Iohanni Solsona, viginti et quinque solidos iaccenses, et vobis, dicto Fferrario de Perles, viginti et quinque solidos iaccenses, prout hec omnia supradicta inter nos et vos, dictos creditores et vestrum quelibet fuerunt conventa et in pactum nudum deducta. Etiam fuit actum et conventum in ipsis pactis et condicionibus quod dictas peccunie quantitates per nos, ut predicatur, exsolvendas ad totumtempus dictorum viginti quatuor annorum habeamus et teneamur vobis et vestris tenere franchas et quitias ab omnibus tallis, questiis, exaccionibus et honeribus quibuscumque atque ab omni servituti tam dominorum quam vicinorum. Volentes igitur premissa per nos vobis cum effectu adimplere, cum hoc presenti publico instrumento promittimus et bona fide convenimus quod singulis annis dictas peccunie quantitates, prout superiur continetur, vobis et vestris et cuilibet vestrum solvemus pro proprietatibus dictorum vestrorum censualium et luicionem eorundem per totum dictum tempus viginti quatuor annorum, et singulares qui inde fuerint dicte universitatis solvere habeant et teneatur omni excepcione remota. Insuper, convenimus et pacto sollempni stipulacione vallato promittimus ut in dictis condicionibus fuit adiectum quod nisi dictas vestras peccunie quantitates vobis et cuilibet vestrum per totum tempus dictorum viginti quatuor annorum tenuerimus franchas ut prescribitur seu in

solucionibus earundem aliquo anno defecerimus seu impedimentum aliquid vobis fecerimus quod absit in isto casu gracia per vos nobis et dicte universitati facta et luicio atque compo[sitio] inter nos acta sit nulla, irrita et cassa nulliusque [momenti] seu valoris, immo volumus quod vos et vestri remaneatis et sitis in eo iure quo ante huiusmodi compositionem, gratiam et avinenciam eratis, tam in possessione percipiendi ipsorum censualium pensio[num ...] accessoriis in instrumentis dictorum censualium contentis. Et nos et nostri ad ipsa censualia solvenda [irradi] etiam astricti et obnoxii sic et prout ante et prius fueramus seu dicta universitas et ipsius singulares erant astricti. Et dicto casu eminente, totum illud quod receperitis [...] in solucionem pensionum censualium predictorum dumtaxat et non in [...]cionem neque diminucionem proprietatum dictorum censualium et instrumenta vestrorum censualium et cuilibet vestrum sint illesa atque incorrupta. Et ipsis possitis uti et experiri in iudicio et extra contra nos et nostros dictam universitatem et ipsius singulares presentes, absentes pariter et futuros sic et prout ante huiusmodi compositionem seu avinenciam facere poteratis. Et predicta omnia et singula iuramus in animas nostras et cuiuslibet nostri et omnium habitatorum dicte universitatis presencium, absencium et futurorum tener et complere et in aliquo non contrafacere nec venire palam nec oculte, sub ypothecacione omnium bonorum nostrorum et cuiuslibet nostri dicte universitatis et ipsius singularium presencium, absencium et tuturorum habitorum et habendorum. Et vice versa, nos, dictus Petrus Bertran, Berengerona, uxor Borracii Serra, quondam, Guillelmus de Peramola, Salvator de Clua, Bernardus Bertran, Anthonius Bertran, Guillelmus Guillelmi Arnaldi, Arnaldus Domènech, Guillelmus Ferran, Iohannes Solsona et Fferrarius de Perles, creditores, et quilibet nostrum, promitimus quod servatis et completis per vos omnibus supradictis, teneamur vobis restituere instrumenta censualium predictorum et facere et firmare instrumentum absolucionis et deffinicionis de dictis censualibus et proprietatibus eorundem dictis viginti quatuor annis completis et transactis. Volumus tamen nos, supradicti creditores et quilibet nostrum quod si aliquis dicte universitatis habitatores seu recipiens aliquod censualem seu aliquam pensionem censualium super universitate et singularibus eiusdem, non reduxerit seu tornaverit illud censuale ad debitum planum, prout nos superius nominati fecimus infra spacium trium annorum computadorum a die compositionis seu

avinencie facte quod dictum pactum, compositio seu avinencia sit nulla, irrita et cassa et quod nos, dicti creditores, simus in iure in quo eramus ante huiusmodi compositionem. Volumus etiam nos, predicti creditores, quod collector tallie teneatur recipere in solutionem tallie predictas quantitates in terminis assuetis in contractibus censualium, et si aliquid super[fuerit] seu restaverit, quod incontinenti teneatur solvere [restam]. Etiam volumus nos, creditores predicti, quod si aliqua pensio seu alii pensiones de preteritis temporibus debeatur seu debeantur nobis seu alicui nostrum, quod collectores talliarum habeant eam vel eas recipere in solutionem talliarum donech nobis fuerit solutum quod debeatur, et hoc habeant recipere in primis terciis talliarum. Volentes [...] nos, singulares superius nominati, universitatem antedictam representantes et facientes quam nos dicti creditores quod de predictis omnibus et singulis fiant et tradantur duo publica instrumenta, videlicet cuilibet parti unum, per notarium infrascriptum ad rey nunch geste memoriam in futurum habendam.

Quod est actum in villa Cubellorum, decima sexta mensis madii, anno a nativitate Domini millesimo quadringentesimo undecimo.

Sig++++na Arnalli de Mongay, Guillelmi de Meyà, Bernardi de Castelló, paciariorum, Sig+++++na Mathei Merita, Guillelmi Sosleva, Guillelmi Martorell, Miquelis de Clua, Guillelmi Lorenz, Petri de Pugvert, Sig+++++na Petri Pedriça, Fferrarii Gomar, Petri Caminet², Iohannis de Vallebrera, Bernardi Bosch, Bernardi Caminet, minoris, Arnaldi Palau, Arnaldi de Mongay, filii Balagarii, Sig+++++na Berengarii Matheu, Petri de Pinyes, Petri d'Agramunt, maioris, Raymundi Savaner, Andree Lorenz, Bernardi de Bondia, Petri de Bondia, Petri Caminet de Sent Pere, Sig+++++na Petri Gassen, Petri Domènech, Petri de Planes, filii Martini quondam, Stefani Bonet, Bartholomeo Amiguët, Petri de Mongay, filii Guillelmi quondam, Sig+++++na Guillelmi Pedrol, Petri d'Agramunt, minoris, Guillelmi Domènech, Ffrancisci Gaceta, Guillelmi Olzinet, Petri Balager, Anthonii Sanquet, Bartholomei Scola, Sig+++++na Guillelmi Ceyllart, Ffrancisci Duran, Bernardi Ferruz, minoris, Raymundi Gras, Bernardi Paschasi³, Raymundi de Planes, minoris, Arnaldi Grahells, Bernardi Caminet, maioris, Bartholomei de Mur, Sig+++++na Bernardi de Mongay, filii Arnaldi, Bernardi Payllarès, Arnaldi Cebrià, Petri Gomar,

Petri Raymundi Ferruz, Anthonii Çabater, Sig+++++++na Anthonii de Perles, Petri de Planes, filii Raymundi, Bernardi Cibot, Berengarii Pallarès, Apparicii Novell, Guillelmi Bonet, Iohannis de Priva; Bernardi de Meyà, Iacobi Sosleva, Sig+++++++na Bernardi Duran, Berengarii de Castelló, Bernardi Bonet, agricola, Petri Duran, minoris, Petri Tonet, Petri Sauquet, alias Balager, Guillelmi de Bondia, Bernardi Sauquet, Sig+++++++na Bernardi Sauquet, maioris, Raymundi Ferruz, Petri Bonet de la Castella, Periconi Bonet de la Figera, agricole, Bernardi Ceyllart et Anthonii de Pugvert, singularium predictorum, Sig+++++++na Petri Bertran, Berengerone, uxoris Borracii Serra quondam, Guillelmi de Peramola, Salvatoris de Clua, Bernardi Bertran, Anthonii Bertran, Guillelmi Guillelmi Arnaldi, Arnaldi Domènech, Guillelmi Ferran, Iohannis Solsona et Fferrarii de Perles, creditorum predictorum, qui omnes predicta omnia et singula supradicta, ut superius continetur, laudamus, concedimus et firmamus ac etiam iuramus.

Testes huius rey sunt: venerabiles Berengarius de Bellver, domicellus, discretus Iohannes de Peralta, notarius, et Ffranciscus Querol, habitatores Cubellorum.

Sig(*senyal*)num mei, Bartholomei Garoça, presbiteri, auctoritate apostolica publici notarii regentisque scribaniam publicam in villa Cubellorum pro honorabili domino Iacobo de Prato, in decretis bacallario, rectore ac notario eiusdem, qui predicta recepi eaque scripsi et clausi.

1. *Manca.* - 2. *Segueix Petri Bertran expuntuat.* - 3. *Segueix Fferrarii de Perles expuntuat.*

Document 120

1454 agost 14. Camarasa.

REQUERIMENT NOTARIAL. *Acta de la lectura pública, a la plaça de Camarasa, davant testimonis d'una cèl·lula en paper, presentada per Lluís de Coscó, cavaller, senyor de Cubells i d'altres llocs del Marquesat, en la qual reclama 30 lliures a Joan de Bondia, Pere de Montgai major, Francesc Caminet i Antoni, de la vila de Cubells als quals ha manat arrestar. Els representants de la universitat de Cubells responen que no correspon a ells pagar aquesta quantitat sinó al propi Lluís de Coscó tal com queda patent en la sentència de la indemnitat. Per la qual cosa demanen que quedi sense efecte el manament penal pel qual ha arrestat als homes abans nomenats i que ordeni alliberar-los. Demanen així mateix al notari de Camarasa que aixequi acta pública d'aquestes al·legacions.*

A: AHMC, pergamins, XV/062, 330 x 270 mm. Bon estat de conservació.

Noverint universi quod die quarta decima agusti¹, anno a nativitate Domini millesimo quadringentesimo quinquagesimo quarto, hora quasi terciarum et in presencia mei, notarii infrascripti, et Iohannis Olives, ville Camarasie, et Guillelmi Bonet, ville Cubellorum, testium ad hec vocatorum et asumtorum, in platea ville Camarasie constitutus Franciscus de Gratalops, paciarius, et tanquam syndicus ville Cubellorum presentavit quandam cedulam in papiro scriptam honorabili Loduvico de Coscó, militi et domino predictae ville et aliquorum locorum terre Marchionatus, requirens me, notarium infrascriptum, fieri cartam publicam de presentacione dicte cedulae cuius tenor talis est:

“A manament e ordinació de vós, molt honorable senyor mossèn Loys de Coscó, cavaler, en Pedro de Alcanyíç, procurador vostre, ha restat a n Johan de Bondia, a n Pere de Mongay, major, a n Francesch Caminet e a n Anthonii, de la villa de Cubells, et fet manament que paguen trenta liures, les quals vós, senyor, dieu e fermau que los sobredits vos promet[eren] donar per de certa exequció que a manament vostre se fahye en certes olives dels singulars de la dita vila ha instància de l'honorable en Johan Agu[ylló] de Leyda. La qual promesa, ab humil he deguda reverència vostra parlant, jamás los desus dits ni altri de la dita villa no feren, car era cert e no[tori] que la dita exuqució² no havia loch ni s podia, ab la dita reverència

parlant, fer per dret ni per justícia, car la dita universitat ja havia pagat tota la quístia e quant era tenguda pagar. Per consegüent la dita exuqució no 's podia fer.

Ítem, que lo dit n'Aguylló no és creador dels creadors de la indempnitat ni succehex en loch de aquell, car jamés no és stat intimat a les universitats de la terra del Marquesat que de algun censal dels de la indempnitat responguessen a ell. Per consegüent no havia loch la dita exuqució.

Ítem, que lo dit n'Aguylló ha renunciat en aquella. Per consegüent, e que los desús dits haguessen promès pagar les dites trenta liures, no serien tenguts pagar aquelles.

Ítem, vós, senyor, sou cert que sou condempnat ab sentència real de fer compliment, pus les rendes reals no basten pagar als creadors de la indempnitat, majorment com al dit en Johan Aguylló vós sou obligat e no pas la dita villa ni terra. E posat que ell, segons per vós, senyor, se diu, aja loch e cessió de vós, qui succehiu en cert crèdit de la dita indempnitat, com dit és, no és stada intimada tal loch e cessió a les dites universitats e mostres, car totes les èpoques del dit vostre crèdit són fermades per vós e no pas per lo dit en Johan Aguylló ni per altre creador havent causa de causa.

Ítem, que la excepció que obste a vós, ço és que vós, senyor, haveu a fer compliment a les dites rendes reals, obste al dit n'Aguylló. Perquè los desús nomenats e lo síndich de la dita villa, per lo interès de aquella, suppliquen e ab tota honor requiren a vós, senyor, que los desús dits arestats e lo dit manament solteu e maneu soltar he ajau aquell dit manament per no fet e per cancel·lat, com manament penal no ha loch en la terra del Marquesat ni 's pot posar per vós, senyor, ni per official vostre, juxta los privilegiis a la dita terra atorgats. E per la dita rahó no vullau inquietar ni vexar los sobredits arestats ni la dita universitat. En altra manera, ab tota reverència, humil honor parlant, protesten de tot lur plen poder, dret e de totes altres coses a ells lícites de protestar. Requirint a vós, notari, sia feta carta pública."

Qua quidem cedula presentata lecta et³ publicata per me, notarium infrascriptum, eidem honorabili Lodovico de Coscho, predictus dominus petit compiam sibi dari et tradi. Que quidem copia tradita fuit decima sexta mensis et anni predictorum.

Testes huius rey sunt: Iohannes Guillermus Olives, predice ville Camarasie, et Galçerandus Aguiló, ville Tarrege.

Sig(senyal)num mei, Bernardi de Bondia, vicarii et notarii publici ecclesie [et] ville Camarasie, [auctoritate honorabilis] Iohannis Serra, vicarii perpetui eiusdem, qui hoc instrumentum escribi feci in supradictis [mense et anno.]

1. En lloc d'agusti. – 2. En lloc de exequció, es repeteix altres vegades en el text que ja no indiquem en nota crítica. – 3. et repetit.

Document sense numerar

1456 [agost 31 - setembre 13]. [Camarasa]

SENTÈNCIA. *Francesch de Berga, llicenciat en dret, nadiu d'Àger i habitant a Barcelona i Joan Ximeno, justícia de la vila de Ricla, al regne d'Aragó, dicten sentència particular a la vila de Cubells, en el context general de la Sentència de la Indemnitat de la Terra del Marquesat.*

A. Original no localitzat.

B. AHMC. Còpia realitzada el 24 de febrer de 1806, inclosa en el *Llibre de la Indemnitat del Marquesat de Camarasa y actes a favor de la vila de Cubells*, fols. 67v. - 69r.

Particular¹ sentència de Cubells.

Jesús. Lo nom de Jesuchrist humilment invocat. On, nosaltres, monsenyor Francesch de Berga, licenciat en dret, nadiu de la vila d'Àger e habitant en la insigne ciutat de Barcelona, en Joan Ximeno, justícia de la vila de Ricla, en lo regne de Aragó, e nadiu de la vila de Vilaformosa, en terra de Terol, àrbitres, arbitradors e amigables composadors, comunament e concorda, elets per lo molt honorable e molt magnífich mossèn Luys de Coscó, cavaller, senyor de la major part de la terra del Marquesat, e les nobles senyores donnas María Enríquez de Lacarra e de Coscó, muller sua, e la noble e molt magnífica senyora donna Angelina de Luna, muller del noble senyor don Joan |*f. 67v* de Luna, quòndam, senyor de Vilafelix, del regne de Aragó, agens e deffenens de una part, e los honorables mossèn Joan Artús, prevere de Liminyana, Guillem de Montardit de Vilanova de Meyà, Joan Bondia de Cubells e en Joan Bages de Camarasa, síndichs generals de tota la terra del Marquesat, en Ramon Morell, síndic particular de Camarasa, en Francesch Caminet, síndic particular de Cubells, en Jaime de Paneres, síndich particular de Vilanova de Meyà, Ramon Loçàs, síndich particular de Mongay, Antoni Giner, síndich particular de Santa Linya, Pere Rúbies, síndich particular de Privà, Jaime Casset, síndich particular de Fontlonga, e en Pere Claverol, síndich particular de

Liminyana, de part altre, conjunctament e de partida, sobre qualsevulle de les dites parts conjunctament e divisa.

Vist lo compromís en nosaltres fermat per tots los síndichs e, departidament e separada, per qualsevulle d'ells, segons llargament en lo compromís és tocat. Vists los processos generals tocant lo interès de tota la dita terra e los particulars de quiscuna universitat, e aquells bé regoneguts. Vistes les sentències per nosaltres donades en los dits processos e causes e les reservacions per nosaltres, àrbitres, fetes en les coses que ns restave a pronunciar, sentenciar e declarar, entre les dites parts, e enteses les qüestions que entre les dites parts eren, conjunctament e separada. Oÿdes les dites parts, una e moltes vegades, en la vila de Camarasa, en la iglésia de Sant Miquel, segons és dit en la sentència general de tota la terra. Vistes e enteses totes les coses vehedores e atenedores. Los sants quatre evangelis devant nosaltres posats e aquells reverentment mirats per tant que totes les coses mills rectament e sana sien per nosaltres decesides e de-^{f.68r} terminades, procehim en dar e promulgar nostra sentència, lau e amigable composició en lo present lloch, dia y hora, a les dites parts assignat en la forma que s segueix:

Primerament², com entre lo dit honorable mossèn Luys de Coscó, cavaller, senyor en la major part de la terra del Marquesat, de una part, e lo síndich particular de Cubells, de part altre, sien estades donades moltes e diverses demandes, uns contra los altres *ad invicem*, de les quals n'í havie, la major part, que tocaven lo interès de la indemnitat de tota la terra e sobre aquelles nosaltres, dits àrbitres, en la dita sentència general de la indemnitat hajam ja declarat e pronunciat, perquè sería superfluo, en la present sentència, fer-ne altre condemniació. Per ço pronunciam, arbitram e declaram que totes les causes per nosaltres declarades e pronunciades en la dita sentència general tocant interès de Cubells, que aquelles sien hagudes per pronunciades e declarades en aquesta particular sentència, així com en aquella sentència són declarades e pronunciades, e en així quiscuna de les dites parts condemnam en los capítols e caps que en la dita sentència general són condemnats e absolvem dels caps que són absolts.

Ítem³, pronunciam, declaram e arbitram que l dit mossèn Coscó sie tingut de adobar lo forn de la dita vila de Cubells de present, ço és, dins un any après la sentència serà publicada, com nos conste haver menester reparació e que d'aquí avant l'aja a tenir en condret.

Ítem⁴ més, pronunciam, arbitram e declaram que compesades les penes, punicions e sacrament e homenatges, posant n'i hagués, que l dit mossèn Coscó demane a la dita vila, e als singulars de aquella, ab les despeses e altres damnatges e moltes altres menudències que la dita universitat demane al dit mossèn Coscó, majorment com una part ni altre no haurian provat ço que demanen, sentenciam e declaram quiscuna de les dites parts ésser absoltes de les peticions e demandes que una part contra altre haurien donades de les dites *|f. 68v* menudències, posant a quiscuna de les parts, sobre les dites coses, silenci perpetual.

Ítem⁵, pronunciam e declaram que l'honorable mossèn Luys de Coscó sie tingut de pagar la quístia de les terres de contribució, segons és e serà congitat per lliura en la vila, així les que han a venir com les passades. És declarat, emperò, que les censades de les terres que li tornaran, o s cobrarà lo dit senyor, que de aquelles no sie tingut pagar quístia ninguna, com sien hagudes franques.

Ítem⁶, nosaltres, dits àrbitres, arbitradors, lloadors e amigables composadors, nos reservam plen poder de corregir, esmenar, interpretar les coses declarades e, de nou, poder decidir e determinar les causes e controvèrsies que entre les dites parts resten a declarar, signantment del vehinatge de Lleyda, sobre lo forn de Camarasa, e la condemnació de Mongay feta per lo veguer d'Urgell e les despeses e danys per los hòmens de Mongay demanades, e sobre lo ban de mercè d'Alòs, e qualsevulle altres que no hajam declarat.

Ítem⁷, condemnam les dites parts e quiscuna de aquelles en pagar les despeses e salaris de la present causa, segons per nosaltres serà declarat en una tatxació a part, sots les penes e juraments del compromís.

Ítem⁸, pronunciam ab nostra present sentència arbitral, a les dites parts e quiscuna de aquelles, conjunctament e departida, condemnam a tenir, servir, llohar, aprovar e emologar, simplement e de paraula, sens alguna condició, la present nostra sentència, lou, arbitració e amigable composició, encontinent llegida e intimada los serà, sots lo jurament e penes del dit compromís.

És donada e sentencialment promulgada e pronunciada la dita sentència per los dits honorables àrbitres, arbitradors e amigables composadors, la qual manaren insertar a la fi del |*f. 69r* procés de Cubells.

1. *Al marge esquerre XXXI, Cubells .* - 2. *Al marge esquerre 1.* - 3. *Al marge esquerre 2.* - 4. *Al marge esquerre 3.* - 5. *Al marge esquerre 4.* - 6. *Al marge esquerre 5.* - 7. *Al marge esquerre 6.* - 8. *Al marge esquerre 7.*

ÍNDEXS

Per la realització d'aquests índexs s'han buidat, exclusivament, els pergamins de l'Arxiu Històric Municipal de Cubells.

L'índex toponímic inclou els pobles i ciutats esmentats als documents. La documentació treballada no ofereix informació de micro topònims.

L'índex antroponímic inclou únicament els noms dels habitants de Cubells. Es fa esment als diferents càrrecs que ocupen, així com de les professions i dels oficis que exerceixen.

En ambdós casos el número fa referència al catàleg dels pergamins,

-A-

Abella de la Conca	91, 93
Acortuagem	3,
Àger	13, 45, 131, 135
Agramunt	50, 74, 81, 82, 109, 117
Alòs	3, 15, 16, 18, 19, 20, 22, 23, 26, 27, 33, 52, 97, 115
Alòs, terme d'	24
Amposta	39
Areny	91, 93, 101, 108
Arganill	3,
As Alcacenas	3,

-B-

Balaguer	10, 51, 55, 56, 65, 66, 75, 76, 86, 87, 94, 99, 112, 122, 123, 127
Baldomar	15, 18, 19, 20, 22, 23, 26, 27, 33, 115
Ballovar	15,
Barcelona	1, 15, 16, 18, 19, 20, 22, 23, 28, 31, 33, 38, 40, 44, 52, 79, 80, 89, 90, 92, 95, 97, 103, 110
Bellcaire	76
Borges Blanques	43, 46

-C-

Camarasa	15, 18, 19, 20, 22, 23, 26, 27, 29, 33, 34, 35, 36, 41, 49, 57, 83, 89, 96, 97, 105, 115, 120, 130
Castelló de Farfanya	94
Castellserà	100
Cervera	48, 116

Cubells	1, 2, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 13, 14, 15, 16, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135
---------	---

-E-

Enoramonte	3,
Eslida	39
Espés	34, 35, 36
Évora	3

-F-

Falset	81, 82
Ferreira	3,
Figuerio	3,
Filella	66
Fontdepou	73, 114
Fontllonga	3, 15, 18, 19, 20, 22, 23, 26, 27, 33, 115
Fraga	26

-G-

Gerp	127
Gualter	42, 104, 117

Guissona 85, 128, 134

-L-

Lensa 3,

Linyola 111

Lleida 17, 43, 44, 49, 50,
111, 114, 115, 117,
133

Llimiana 15, 16, 18, 19, 20, 22,
23, 26, 27, 33, 49

Llíria 39

Llorenç 15, 18, 19, 20, 22, 23,
26, 27, 33, 34, 35, 36

-M-

Maçana, la 73, 114, 115

Marquesat 28, 38, 39, 40, 119,
120

Marquesat, la part inferior del
89

Merita 65, 86

Millera, la 34, 35, 36

Mirambell 88

Mollerussa 117

Montgai 15, 18, 19, 20, 22, 23,
26, 27, 33, 34, 35, 36,
49, 74, 97, 115

Montmagastre 13, 45

Muel 129

-N-

Nou, la 115

-O-

Onevillas 3,

Organyà 47, 52, 84, 102,
103

Os de Balaguer 37

-P-

Pedregroni 3,

Penàguila 39

Privà 15, 18, 19, 20, 22, 23,
26, 27, 33, 34, 35, 36

Portella, la 88

Pugís, terme de
129

Puigvert, terme de
58

-R-

Ricla 129

Rubió 73

-S-

Sanahuja 85, 88, 106, 124, 125

Sant Esteve de Litera 15,

Santa Coloma de Queralt 109

Santa Linya 15, 18, 19, 20, 22, 23,
26, 27, 33, 34, 35, 36,
49

Santa Mariade Meià
15, 18, 19, 20, 22, 23,
26, 27, 33, 59

Santander 50

Sentiu, la 7, 12, 69, 83, 87

-T-

Tarragona 50

Terrena 3,

-V-

Vall d'Uixó 39

Vall de Sera 39

Vilafeliche	129	Vilanova de Meià	3, 15,
Vilanova	27	16, 18, 19,20,	22, 23, 26, 27,
Vilanova d Bellpuig	54, 55, 75	49, 59	
Vilanova de la Barca	76		

-A-

ABADIA, Pere de l', 19, 22, 23,
36, 54, 58

ABELLA, Francesc, 126

ABELLA, Salvador, 126

AGRAMUNT, Berenguer d',
19, 22, 23

AGRAMUNT, Bernat, 36

AGRAMUNT, Martí d', 47

AGRAMUNT, Pere d', 38, 42,
92

AGRAMUNT, Pere d',
major, 77

AGRAMUNT, Pere d',
menor, 77

AGUAITACANS, Domènec
d', 19, 22, 23

AGUAITACANS, Pericó d',
junior, 19, 22, 23

ALÒS, Pere d', 38

AMIGUET, Bartomeu, 77

AMIGUET, Francesc, 19, 22,
23, 30, 38, 60

AMIGUET, Francesc, fill de
Francesc, 14

AMIGUET, Pere, paer, 2

AMIGUET, Pere, prevere,
beneficiat de la capella,
instituída per Pericó de
Montsonís a l'església de
Sant Pere, sota la
invocació de Sant Joan
Baptista, 63

ANTONI, 122

ANYA, Guillem d', 19, 22, 23

ARNAU, Barlambeu de n',
19, 22, 23, 36

ARNAU, Jaume, 2

-B-

BALAGUER, Bernardó, 19,
22, 23

BALAGUER, Bernat, 36, 58

BALAGUER, Pere, 19, 22, 23,
42, 77

BALAGUER, Pere, de la
Figuera, 58

BALAGUER, Pericó de, 19,
22, 23, 36, 38, 42

BALAGUER, Pericó de,
junior, 36, 42

BALAGUER, Ramon, 2

BALAGUERÓ, Joan, 126

-paer, 131, 132, 134

BARÓ, Arnau, 19, 22, 23, 36, 42

BARÓ, Joan, paer, síndic i
procurador, 133

BELLSOLÀ, Pere de, notari,
6, 17, 25, 30

BELLVER, Berenguer de,
donzell, 58, 77

BELLVER, Melcior, donzell,
120

BELLVER, Pere de, castlà, 13

BELLVER, Perot, donzell, 132

BERENGUER, Guillem, 38, 58

BERENGUER, Pere, 106

- BERENGUERONA, vídua de
Borràs Serra, 77
- BERNAT, Jaume, paer, 118
- BERNE, Pere, paer, 131, 132,
134
- BERTRAN, Antoni, 19, 22, 23,
36, 42, 77
- síndic i procurador, 32,
33, 45, 46, 51, 55, 74
 - paer, síndic i procurador
34, 57, 58
- BERTRAN, Bernat, 77
- BERTRAN, Jaume, paer, 119
- BERTRAN, Pasqual, 19, 22, 23
- BERTRAN, Pere, 36, 52, 77
- BONDIA, Antoni, 126
- BONDIA, Aparicio de, 19, 22,
23
- BONDIA, Arnau, 36
- BONDIA, Bernat de, 36, 38, 77,
- síndic i procurador, 45, 46,
74, 116
 - paer, 19, 21, 22, 23, 34, 41, 42,
47
- BONDIA, Bernat, prevere, 47,
120
- beneficiat de la capella
de n' Alosa, 61
- BONDIA, Guillem de, 77
- BONDIA, Joan Marc,
hostaler, 119,
- paer, 120, 121
- BONDIA, Pere de, paer, 106
- BONELL, Guillem vg.
Guillem Bonet
- BONELL, Pericó, 36
- BONET, Antoni, 38, 42
- BONET, Bernat, 2
- BONET, Bernat de la plaça,
19, 22, 23
- BONET, Bernat de St. Pere,
19, 22, 23, 36, 38
- BONET, Bernat, àlies Milars,
19, 22, 23, 36
- BONET, Bernat, pagès, 77
- BONET, Esteve, 77
- BONET, Guillem, 6, 19, 22, 23,
36, 58, 77, 122
- BONET, Guillem, fill de
Bernat, 38
- BONET, Jaume, 36, 58
- BONET, Jaume, àlies Sastre,
19, 22, 23, 42
- BONET, Jaume, fill de
Salvador 36
- BONET, Jaume, fuster, 38
- BONET, Pere, 38
- BONET, Pere, fill de Bernat,
38
- BONET, Pere, junior, 19, 22, 23
- BONET, Pere, de la Castella,
38, 42, 58, 77
- síndic i procurador, 32, 33
- BONET, Pere, de Sant Pere,
38, 42, 58
- BONET, Pere, Major, 42
- BONET, Pericó, fill de
Guillem, 38
- BONET, Pericó, fill de Pere,
53
- BONET, Pericó, fill de
Ramon, 19, 22, 23,
- BONET, Pericó, de la
Castella, 36
- BONET, Pericó, fill de Pericó
Bonet de la Castella, 36

BONET, Pericó, de la
Figuera, pagès, 77

BONET, Pericó, de Sant Pere,
36, 53

BONET, Ramon, junior, 19,
22, 23

BONET, Ramon, 36, 38

BORRÀS, Pere, 2

BOSCH, Bernat, 77

BRESCÓ, Pere, 19, 22, 23, 36, 42

BUSQUET, Balagueró, 19, 22,
23, 36

BUSQUET, Bernat, 38

-C-

CALAF, Borràs, 2

CALAF, Pere, 6

CALAFORRA, Domènec de,
19, 22, 23, 38,

- recaptador de la talla, 60,
61, 62, 63, 64, 67, 68, 69, 70, 71,
72

CAMINET, Bernat, major, 77

CAMINET, Bernat, menor, 77

CAMINET, Francesc, 117, 126

- paer, 116, 119

CAMINET, Pere, 36, 38, 43, 58,
77

CAMINET, Pere, de Sant
Pere, 77

CARBONELL, Bernat, 19, 22,
23, 25

CARDONA, Guillem, 91

CASCAROHA, Benet, 126

CASES, Francesc de les, 36

CASTELL, Ramon, 19, 22, 23,
36, 42

CASTELLÓ, Antoni, 36

CASTELLÓ, Berenguer de,
19, 22, 23, 36, 38, 53, 77

CASTELLÓ, Bernat de, paer,
77, 79

CASTELLÓ, Llorenç, 19, 22,
23

- obrer de l'església de
Sant Pere, 11

- síndic i procurador, 114

CEBRIÀ, Antoni, clavari, 109,
110

CEBRIÀ, Arnau, 38, 77

CEBRIÀ, Arnau, fill
d'Arnau, 36, 38

CEYLLART vg. SELLART

CIBOT, Berenguer, 42, 53

CIBOT, Bernat, 19, 22, 23, 77

CLAVEROL, Bernat, 30

- síndic i procurador, 4, 5

CLUA, Bartomeu, 126

CLUA, Jaume de, 36

CLUA, Jaume, paer, 126

CLUA, Martí de, 42

CLUA, Miquel de, 77

CLUA, Pere de, ferrer, 36

CLUA, Pere de, fuster, 38, 42

CLUA, Pere de, hostaler, 19,
22, 23

CLUA, Salvador de, 19, 22, 23,
38, 79, 126

- paer i síndic 35, 36, 37, 84,
117

CORREA, Pere, 2

COSTA, Pere, 19, 22, 23, 36, 38
 COVET, Ramon, 30, 42, 47
 - síndic i procurador, 32, 33
 COYNS, Guillem de, 38
 CUBELLS, Pere de, 19, 22, 23
 CUÇOLA, Arnau, 2, 36
 - procurador, 51
 CUÇOLA, Guillem, 2
 CUÇOLA, Pere, paer, 2, 106
 ÇABATER vg. SABATER
 ÇIBOT vg. CIBOT

-D-

DALMAU, Pere, 36, 38, 42, 58
 DALMAU, Pericó, 2
 DELMUNT, Arnau, 19, 22, 23, 36
 DESPLÀ, Martí, 19, 22, 23
 DESVALL, Pere, 36, 38
 DOMÈNEC, Antoni, 126
 DOMÈNEC, Arnau, 30, 36, 43, 58, 77
 - clavari, 79, 80, 81, 82
 DOMÈNEC, Arnau, de la Font, 19, 22, 23, 36, 42
 DOMÈNEC, Arnau, de la Plaça, sènior, 36, 43, 53
 DOMÈNEC, Guillem, 19, 22, 23, 36, 77
 DOMÈNEC, Mateu, 12, 19, 22, 23, 24, 36, 38, 53
 - paer, síndic i procurador, 14, 15, 111, 113
 DOMÈNEC, Pere, 36, 77, 88

DOMÈNEC, Pere, fill d'Arnau, 38
 DURAN, Bernat, 42
 DURAN, Bernat, fuster, 58, 77
 DURAN, Francesc, 36, 38, 58, 77
 DURAN, Pere, 36
 DURAN, Pere, menor, 77

-E-

ERIET, Jaume, 126
 ERMESENDA, vídua de Ramon d'Alòs, 5, 6
 ERMESENDA, vídua de Bonafanat Ferriol, 30
 ESCLARAMUNDA, muller de Berenguer de na Roja, 12
 ESCOLÀ, Arnau, 36, 38, 42
 ESCOLÀ, Bartomeu, 77

-F-

FARRE, Francesc, 126
 FARRENY, Joan, 126
 FERRAN, Guillem, 77
 FERRAN, Pere, 36, 42, 126
 FERRER, Joan, 126
 FERRÚÇ, Bernat, 36, 38, 42
 FERRÚÇ, Bernat, menor, 77
 FERRÚÇ, Guillem, 12, 19, 22, 23, 30, 36, 38
 - síndic i procurador, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 14, 111
 - paer, síndic i procurador, 15
 FERRÚÇ, Miró, 2

FERRÚÇ, Ramon, 19, 22, 23,
36, 38, 77

FERRÚÇ, Pere Ramon, 77

FLUVIÀ, Pere Ramon de,
caslà, 46

FLUVIÀ, Ramon, senyor de
feu de Cubells, 122

FLUVIÀ, Ramon Berenguer,
senyor del feu de Cubells,
51

FUSTER, Berenguer, 36

- paer, 47 síndic i
procurador, 48

FUSTER, Bernat, 47

FUSTER, Pons, 19, 22, 23

-G-

GAÇETA, Vidal, prevere, 32,
33

GAMISSA, Ramon de, 19, 22,
23

GAMISSA, Ramon, menor,
36

GAROÇA, Antoni, notari, 36

GAROÇA, Bartomeu,
prevere i notari, 67, 68, 77,
79, 82, 106

- beneficiat de la Seu de
Lleida, 115

GARROFER, Joan, 126

GASETA, Bernat, 36, 42

GASETA, Bernat, de la plaça,
19, 22, 23

GASETA, Francesc, 77

GASETA, pere, 42

GASSEN, Pere, 36, 38

GASSET, Pere, 36, 77

GASSET, Bernat, guixaire, 19,
22, 23

GASSIÀ, Guillem, prevere,
24

GELIET, Berenguer, junior,
36

GELIET, Bernat, paer, síndic
i procurador, 29

GELIET, Bernat, senior, 36, 42

GELIET, Guillem, 42

GISPERT, Llorenç, 19, 22, 23,
36, 42

GOMAR, Antoni, 126

-paer, 123, 124, 125

GOMAR, Berenguer, 36, 38

GOMAR, Berengueró, 19, 22,
23, 42

GOMAR, Ferrer, 43, 59, 75

síndic, 2

GOMAR, Mateu, 2, 38, 36, 58

- síndic i procurador, 6, 7,
8, 9, 111

- batlle, 19, 22, 23, 25

GOMAR, Nicolau, 2

GOMAR, Pere, 77

- paer i síndic, 119

GOMBAU, Joan, col·lector
de la talla, 83, 101

GOMIZA, Arnau, 58

GRAELLS, Arnau, 77

GRAS, Ramon, 77

GRATALLOPS, Francesc,
paer, 120

GRATALLOPS, Pere,

prevere de Camarasa,
beneficiat de la capella de

les onze mil verges,
instituída per Balagueró
de Ramoneda, a l'església
de Sant Pere de Cubells,
78, 105

GUERAU, Arnau, 2

GUERAU, Llorenç, notari, 68

GUILLEM, Arnau, 126

GUILLEMARNAU vg.
GUIMARNAU

GUILLEMONA, filla del
difunt Arnau Guaçeta, 32,
33

GUIMARNAU, Bernat, paer,
117, 118

GUIMARNAU, Guillem, 36,
42, 77, 117

-L-

LLORENÇ, Andreu, 38, 58, 77

LLORENÇ, Bernat, 19, 22, 23,
36, 58

LLORENÇ, Bernat, major, 38

LLORENÇ, Bernat, àlies
Geliet, 19, 22, 23

- paer, 47

LLORENÇ, Bernat, fill de
Bernat, àlies Geliet, 38

LLORENÇ, Bernardó, 42

LLORENÇ, Ferrer, 19, 22, 23,
36, 58

LLORENÇ, Guillem, 77

LLORENÇ, Jaume, 42

LLORENÇ, Jaume, fuster, 19,
22, 23, 36

LLORENÇ, Jaume, junior, 42

LLORENÇ, Jaume, sènior, 58

LLOP, Joan, procurador, 126,
127, 128

LLOP, Pere, 59

-paer, 126, 131, 134

LORENÇS, vg. LLORENÇ

LORENZ, vg. LLORENÇ

-M-

MALLOL, Jaume, 36

MALLOL, Martí, 2

MALLOL, Guillem, 54

MARCÚS, Pere, batlle, 126

MARTÍ, Pasqual, 19, 22, 23, 36,
38, 42

MARTORELL, Guillem, 19,
22, 23, 30, 36, 42, 77

- procurador i síndic, 11

- paer, procurador i síndic,
57, 58

- paer, 21, 34

MASSÈN, Jaume,

- paer, 22, 23

- procurador i síndic, 18,
19, 20

MATEU, Berenguer, 77

MAYART, Jaume, 38

MEIÀ, Bernat de, 2, 77,

- col·lector de la talla, 81,
82, 89, 96, 97, 99, 105, 106, 107

MEIÀ, Francesc de, 19, 22, 23

- síndic i procurador, 24,
111

- paer, síndic i procurador,
29

MEIÀ, Guillem de, 2

- beneficiat de la capella de Sant Llorenç, instituïda per Llorenç Guerau, 68
 - col·lector de la talla, 83, 85, 86, 87, 88
 - notari, 4, 5, 14, 19, 22, 23, 25, 30, 38
 - olier, 36
 - pagès, 19, 22, 23
 - paer, 77, 79
- MEIÀ, Joan de, fill de Bernat, 106
- MEIÀ, Umbert de, 19, 22, 23, 36, 38
- MEIÀ, Llorenç de, 19, 22, 23, 38, 42
- MEIÀ, Llorenç de, sènior, 36, 42
- MEIÀ, Pere de, 2
- MEIÀ, Pericó de, síndic, 2
- MEIÀ, Ramon de, propietari del monopoli de la ferreria, 2
- MELER, Pericó, 2
- MERITA, Mateu, 58, 77
- MERITA, Ramon, 36
- MIQUEL, Jaume, junior, 19, 22, 23, 36, 42, 53, 92
- MIQUEL, Jaume, sènior, 19, 22, 23
- paer, síndic i procurador, 29
- MIQUEL, Ramon, 19, 22, 23, 36, 38, 42
- MOIX, Joan, 126
- MONTANY, Borràs, 19, 22, 23, 32, 33, 36, 42, 53, 54
- MONTGAI, Antoni de, paer, 117
- MONTGAI, Arnau de, 58
- paer, 41, 42, 47, 77, 79, 84
- MONTGAI, Arnau de, fill de Balaguer, 77
- MONTGAI, Arnau de, fill de Bernat, 36
- MONTGAI, Balaguer, major, 58
- MONTGAI, Balagueró de, 19, 22, 23, 36, 38
- MONTGAI, Balagueró de, fill d'Arnau, 36
- MONTGAI, Bartomeu, 126
- MONTGAI, Bernat de, 36, 42
- MONTGAI, Bernat de, de la plaça, 19, 22, 23, 24
- MONTGAI, Bernat de, síndic i procurador, 14, 111
- MONTGAI, Bernat de, fill d'Arnau, 77
- MONTGAI, Bernat, menor, 30
- MONTGAI, Bertran, 11
- MONTGAI, Francesc, 126
- MONTGAI, Guillem de, 2, 19, 22, 23
- MONTGAI, Guillem de, major de dies, 36, 38, 42
- MONTGAI, Guillem de, fill de Ramon, 36, 38
- MONTGAI, Joan, 126
- MONTGAI, Mateu de, 2, 42
- MONTGAI, Mateu de, prevere, 64, 116
- MONTGAI, Miquel de, 36, 38
- MONTGAI, Pere, àlies nonat, 58

MONTGAI, Pere, fill de
Guillem difunt, 77
- paer, 104, 108
MONTGAI, Pere, major, 126
- batlle, 117, 119
MONTGAI, Pere, beneficiat
de la capella de Sant Julià,
67
MONTGAI, Ramon de, 19, 22,
23, 36, 42, 109
MONTSONÍS, Berenguer,
fill de Berenguer, 32, 36, 38
MONTSONÍS, Berengueró
de, 19, 22, 23
MONTSONÍS, Ferrer de, 19,
22, 23
MONTSONÍS, Pere de, 32
- paer, 84
MORENYS, Berenguer de, 33
MULNAR, Berenguer de, 2
MUNTANY, Arnau, 19, 22, 23
MUNTANY, Arnau, fill de
Bernat, 38
MUNTANY, Borràs, 38
MUNTANYA, Pere de, 19, 22,
23
MUR, Bartomeu de, 77

-N-

NADAL, Guillem, paer, 104
NOU, Pere de, 19, 22, 23, 36, 38,
61
NOVELL, Aparici, 77
NOVELL, Joan, 124
NOVELL, Joan, major, 126

-O-

OLZINET, Guillem, 77

-P-

PALAU, Abald, fill de Simó,
19, 22, 23, 58
PALAU, Arnau, 77
PALAU, Arnau del, 2, 19, 22,
23, 36
PALAU, Pere del, 19, 22, 23
PALLARÉS, Andreu, 58
PALLARÈS, Antoni, 126
PALLARÈS, Antoni, de Sant
Pere, 126
PALLARÈS, Arnau,
- pregoner públic, 2
PALLARÈS, Berenguer, 77
PALLARÈS, Bernat, 77
PALLARÈS, Ramon, 19, 22, 23,
36
PALLARÈS, Ramon, notari,
42, 45
PALLARÈS, Ramon, major,
38
PALLARÈS, Ramon, junior,
19, 22, 23, 38
PALLARÈS, Salvador,
notari, rector, 124, 125, 126
PASQUAL, Antoni,
procurador, 126, 127
PASQUAL, Bernardó, notari,
19, 22, 23, 30
PASQUAL, Bernat, 77,
- paer i síndic, 119
PASQUAL, Bernat, sènior,
19, 22, 23

- PASQUAL, Ferrer, junior, 19, 22, 23, 58
- PASQUAL, Ferrer, 36
- PASQUAL, Francesc, 19, 22, 23, 36, 42
- PASQUAL, Miquel, 19, 22, 23, 36, 42
- PASQUAL, Nicolau,
- síndic i procurador, 6, 7, 8, 9, 111
- PEDRISSA, Pere de, 19, 22, 23, 77
- PEDROL, Antoni, terrissaire, 133
- paer, síndic i procurador, 128, 134
- PEDROL, Bartomeu, 36
- paer, 133
- PEDROL, Guillem, 75, 126
- PEDROL, Pere, 126
- PEDROL, Salvador, 126
- PEL ·LEGRÍ, Pasqual, paer, 2
- PERALTA, Joan de, notari, 77, 82, 95, 117
- PERAMOLA, Guillem de, 19, 22, 23, 36, 38, 53, 58, 71, 77
- PERAMOLA, Jaume de, 36
- PERAMOLA, Jaume de, comuner 101, 102
- PERAMOLA, Pere de, 19, 22, 23
- PERIS, Miquel, 36
- PERLES, Antoni de, 36, 38, 77
- PERLES, Bernat de, 19, 22, 23
- PERLES, Ferrer de, 77
- paer, 106
- PINYES, Balaguer, 19, 22, 23, 36, 51, 58
- PINYES, Pere de, 77
- PLANES, Martí de, 36, 38
- PLANES, Ramon de, 2
- PLANES, Ramon de, menor, 77
- PLANES, Pere de, fill de Martí difunt, 77
- PLANES, Pere de, fill de Ramon, 77
- PLAT, Joan de, 117
- notari i paer, 111
- PONÇ, Pere, 126
- PONTILS, Berenguer de, 32, 33
- PRAT, Jaume de, batxiller en decrets, oficial del deganat d'Urgell, rector i notari, 77, 79
- PRIVÀ, Joan de, 77
- PUCULLULL, Antoni, 117
- PUCURULL, Jaume, 126
- PUCURULL, Pere, 126
- PUGIS, Guillem, 58
- PUGIS, Pere, 58
- PUIG, Pere de, vicari i notari, 2
- PUIGVERD, Antoni de, 77
- recaptador de la quístia, 62, 66
- PUIGVERD, Berenguer, 42
- PUIGVERD, Bernat de, rector i notari, 2
- PUIGVERD, Bernat de, prevere, 67
- PUIGVERD, Huguet de, 36

PUIGVERD, Miró de, 19, 22,
23, 36, 38, 42, 53, 111

- síndic i procurador, 24

PUIGVERD, Pere de, 6, 36, 38,
77

-Q-

QUEROL, Francesc, 38, 77, 102

-R-

RAMONEDA, Balaguer de,
prevere, 8, 9, 24, 105, 111

RAMONETA, vídua de
Bernat de Puigvert, 24

RAPITA, Arnau, 36

RIUS, Pere de, notari, 54, 119

RIUS, Ramon de, rector i
notari, 6, 7, 12, 21, 32, 33, 38,
42, 46, 54

ROCA, PERE, 126

ROGA, Berenguer de, vg.
Berenguer de na Roja

ROJA, Berenguer de na, 4, 12,
19, 22, 23, 30

ROJA, Francesc de, 36, 38, 42

ROJA, Salvador de, 36, 38, 42,
61

ROSSELL, Arnau, 19, 22, 23,
36, 38

ROYA vg. ROJA

RUBEY vg. ROJA

-S-

SABANES, Joan, 126

SABANER, Ramon, 36

SABATER, Guillem, 38

SABATER, Antoni, 77

SALES, Berenguer de, 19, 22,
23, 36

SALES, Guillem de, 19, 21, 22,
23, 36, 38

SALES, Guillem de, junior,
19, 22, 23

SALES, Pasqual de, 19, 22, 23,
36, 38, 42, 58

SALES, Pere de, fill i hereu
universal de Guillem de
Sales, 41

SALES, Pere de, 19, 22, 23, 24,
36

- prevere, 6,

SALES, Pere de, major, 38

SALS, Llorenç, 58

SALLENT, Guillem, 36, 43, 52

SAUQUET, Antoni, 77

- paer, 132

SAUQUET, Bernat, 36

SAUQUET, Bernat, major, 38,
77

- paer, síndic i
procurador, 58

SAUQUET, Bernat, menor,
77

SAUQUET, Pere, àlies
Balaguer, 77

SAVANER, Guillem, 58

SAVANER, Ramon, 77

SEBRIÀ vg. CEBRIÀ

SELLART, Bernat, 77, 126

SELLART, Guillem, 36, 43, 77

SELLART, Mateu, prevere i notari, 12

SERRA, Borracet, 2

SERRA, Borràs, 19, 22, 23, 30, 38

- síndic i procurador, 4, 5
- obrer de l'església de Sant Pere, 11

SERRA, Borràs, major, 36, 53

SERRA, Borràs, junior, fill de Borràs, 32, 33, 36, 38

SERRIÀ, Ramon, 2

SOLEVA, Jaume, 36

- síndic, 2, 11, 77
- paer, 41, 42

SOLEVA, Guillem, 42, 77

SOLIGUER, Vedreny de, 19, 22, 23

SOLS, Llorenç, 36, 38

SOLSONA, Joan, 72, 77

SOSLEVA, vg. SOLEVA

SUQUET vg. SAUQUET

-T-

TÀPIA, Andreu, 19, 22, 23, 36

- síndic i procurador, 24, 111
- batlle del duc de Montblanc, 32

TÀPIA, Arnau, 42

TÀPIA, Guillem, 19, 22, 23

TÀPIA, Salvador, 19, 22, 23, 38, 42, 53

TAPIOLES, Jaume, 36

TONET, Pere, 77

TORRENT, Berenguer, rector i notari, 11, 47, 58

TRAGUANY, Antoni, 126

-V-

VALL-LEBRERA, Guillem de, 2, 19, 22, 23, 36

VALL-LEBRERA, Joan de, 77

VALL-LEBRERA, Pere de, 19, 22, 23, 24

VICENÇ, Bartomeu, notari, 6, 7, 8, 9

VEDRENY, Pere, 19, 22, 23, 36, 38, 42

VERNET, Arnau, 58

VERNET, Bernat de, 19, 22, 23

VERNET, Pere de, 19, 22, 23, 36, 42, 58

VILA, Joan, 126

VILANOVA, Ramon de, notari, 11

APÈNDIX GRÀFIC

EL PATRIMONI ARTÍSTIC, DISPERS, DE CUBELLS

Per la seva entitat, crec que és oportú donar aquí unes breus pinzellades de les obres més importants, d'època medieval, i remetem a la bibliografia especialitzada per a presentar un balanç exhaustiu del tresor artístic d'aquesta vila, avui dia desaparegut o dispers¹.

En primer lloc, farem esment dels retaules, d'època gòtica, procedents de l'església parroquial de Sant Pere. Es tracta de cinc retaules dels segles XIV i XV que es troben en diversos estats de conservació. El *retaula de Sant Pere*, que ornava l'altar major de l'església, obra de Pere Serra i el seu taller, es va desmuntar al segle XVIII per col·locar-ne un altre, d'estil barroc, que va desaparèixer durant la guerra civil. Amb el retaula gòtic desmuntat es va construir una calaixera per a la sagristia.

Pere Serra. *Crucifixió de sant Pere*. Col·lecció particular. Múrcia

Durant la segona dècada del segle XX i amb motiu d'unes obres de restauració de la parròquia, sufragades amb el producte de la venda del *retaula de Santa Úrsula* que esmentarem posteriorment, es van descobrir els fragments del retaula que igualment es van vendre a un antiquari de Barcelona. Aquests fragments es troben repartits entre diversos

¹ Per a la identificació de les obres d'art disperses hem utilitzat la obra de Jaume Camps: *Cubells: el castell, el tresor artístic, costumari antic i modern*. Tàrrega: F. Camps Calmet ed., 1972.

museus i col·leccions particulars: El Museu Nacional d'Art de Catalunya (MNAC) conserva sis escenes de la predel·la; el museu Maricel de Sitges conserva un compartiment del cos amb l'escena de la *Nativitat* i dos fragments més de la predel·la; el museu de Belles Arts de Bilbao conserva dos compartiments del cos central referents a la *Prèdica de sant Pere* i a l'escena de *sant Pere i sant Pau davant el jutge*; altres set compartiments més del cos central es troben dispersos en diverses col·leccions particulars².

Sant Pere.
Atribuït a Pere de Santjoan
Cap al 1400
Talla policromada
Mides: 184 X 52 X 42 cm
MFM 946

La imatge precedent era la peça central d'aquest retaule. És d'una magnífica imatge de sant Pere, obra de l'escultor Pere de Santjoan. Es tracta d'una figura de gairebé dos metres d'alçada tallada en un únic bloc d'alber i que manté una bona part de la seva policromia original. Es conserva al Museu Marès de Barcelona i ha estat present en diverses prestigioses exposicions internacionals³.

² FAVÀ, Cèsar. "Pere Serra", a: *Catalunya 1400. El gòtic internacional. Catàleg de l'exposició*. Barcelona: MNAC, 2012.

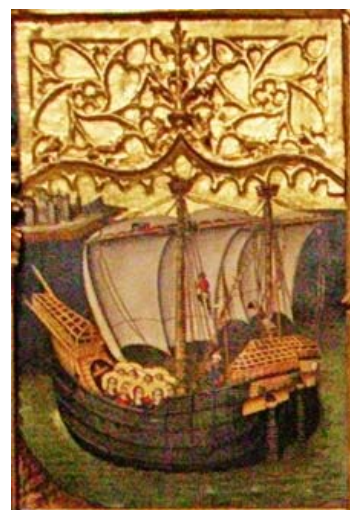
³ FAVÀ, Cèsar. "Pere de Santjoan", a: *Catalunya 1400. El gòtic internacional. Catàleg de l'exposició*. Barcelona: MNAC, 2012. TERÉS, Rosa. "Pere de Santjoan i el Mestre de la cadira episcopal de Barcelona. Hipòtesi sobre una identitat." A: *Quaderns d'estudis medievals*. Any VII n. 23-24, vol 4, Barcelona: Proa, abril 1988.

El Museu Episcopal de la Seu d'Urgell conserva alguns fragments del *retaula de Sant Bartomeu*, obra anònima del segle XV. Aquest retaula, manifesta un gran realisme en les escenes. El presideix la figura de sant Bartomeu que descansa sobre una peanya ornada amb un relleu que representa el Crist sofrent amb la Verge i sant Joan als costats. A la part inferior, a manera de predel·la, hi ha representat la resta dels apòstols. En la part alta, al costat del sant, hi ha quatre plafons, coronats amb arcuacions de gòtic florit, amb escenes del seu martiri. Corona tot el conjunt un dosser, rematat per un pinacle⁴.

Retaule de sant Bartomeu. Museu Diocesà de la Seu d'Urgell

El MNAC conserva *el retaula de Santa Úrsula* obra de Joan Reixac datat al

Joan Reixac. Retaula de santa Úrsula i les onze mil verges i detall del compartiment superior esquerre. 1468
MNAC

⁴ Museu Diocesà d'Urgell. *Catàleg*. Recurs en línia, disponible a: <http://www.museudiocesaurgell.org/romanico/cat/home.htm>

1468, sembla que aquest retaule, realitzat a València, va arribar a Cubells procedent de Poblet a finals del segle XVII o principis del XVIII, encara que en desconeixem el motiu.

Finalment, es documenta el *retaule dels Sants Joans, Evangelista i Baptista*, que es conserva a la Col·lecció Masdéu a Astúries. La procedència comprovada d'aquest retaule ha donat nom al seu autor anònim que és conegut com "el mestre de Cubells" del qual coneixem dos retaules més dedicats a la Mare de Déu, un d'ells en una col·lecció particular a Madrid i l'altre es conserva a la secció The Cloisters del Metropolitan Museum de Nova York.

Al MNAC es conserva una de les peces clau d'aquest tresor artístic, la talla coneguda com el *Crist de Cubells* datada del segle XIII, procedent de l'església de

Mestre de Cubells. Fragment del retaule dels sants Joans. Col·lecció Masdéu. Astúries.

Anònim. Crist de Cubells.
Últim quart del segle XII
67 x 19 x 16 cm © MNAC

Santa Maria del Castell de Cubells. És una imatge del crucificat, tallada en fusta d'ametller i policromada, de la qual no se'n conserven ni la creu ni part de les extremitats. D'aquesta imatge sobresurt el tractament del cap, coronat, inclinat cap a la dreta i també part del tronc treballat amb notable cura⁵.

Finalment, es conserven dues imatges de sant Pere, procedents de l'església parroquial, sota l'advocació d'aquest sant.

⁵ MUSEU NACIONAL D'ART DE CATALUNYA. *Fitxa de la obra*. (inèdita).

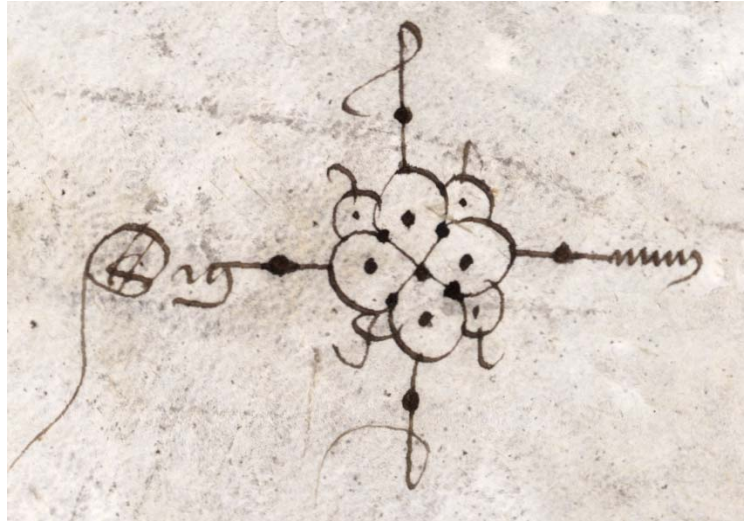
Es tracta de dues escultures, tallades en pedra, una conservada al Museu Episcopal de la Seu d'Urgell i l'altra al Metropolitan Museum de Nova York.

Aquesta relació fa referència exclusivament al patrimoni dispers, cal dir però que a Cubells encara se'n conserven tres talles de la Mare de Déu, dels segles XIII, XIV i XV, procedents de l'església de Santa Maria del Castell i de la Rectoria del poble.

Els notaris de Cubells

Veiem a continuació una fitxa descriptiva de cada un dels notaris dels quals conservem evidències documentals.

Pere de Bellsolà

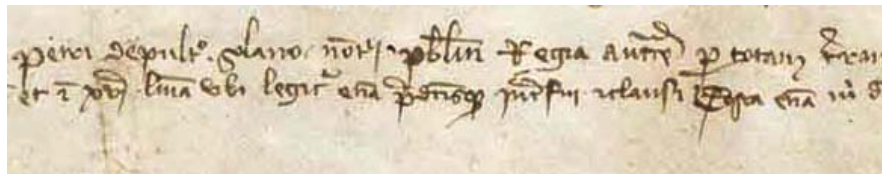
Documentat com a notari a Cubells entre 1367-1386

Subscripcions:

Pere de Bellsolà, notari públic de Cubells, per autoritat de Ramon de Rius, rector de Cubells.

Pere de Bellsolà escrivà substitut de Guillem de Meià.

Pere de Bellsolà, notari públic per tota la terra i domini del rei d'Aragó per autoritat reial.

Evidències documentals: documents: XIV/006; XIV/024;
XIV/028; XIV/033; XV/003; XV/021; XV/026

Bartomeu Garoça

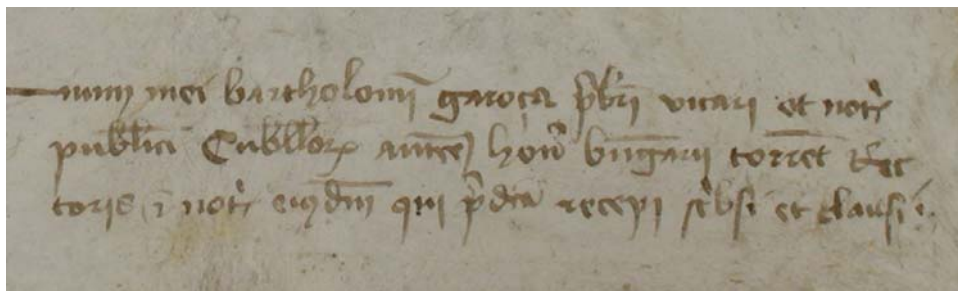

Documentat com a notari a Cubells entre 1404 i 1411

Suscripcions:

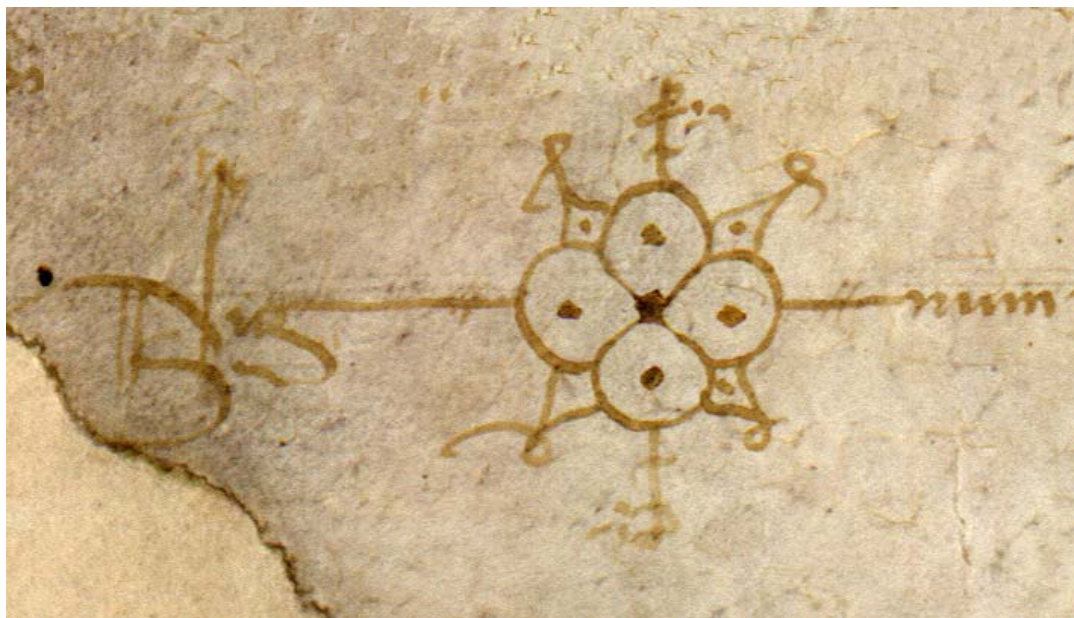
Bartomeu Garoça, prevere, vicari i notari públic de Cubells per l'autoritat de Berenguer Torrent rector i notari de Cubells.

Bartomeu Garoça, prevere, notari públic, per autoritat apostòlica, regint l'escrivania de Cubells per Jaume de Prat, batxiller en decrets, rector i notari públic d'aquesta vila.

Evidències documentals: documents: XV/006; XV/007; XV010; XV/011; XV/014; XV/015; XV/020

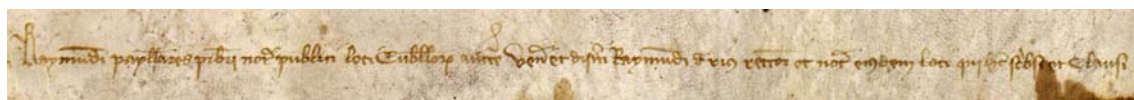
Ramon Pallarès

Documentat com a notari a Cubells al 1393

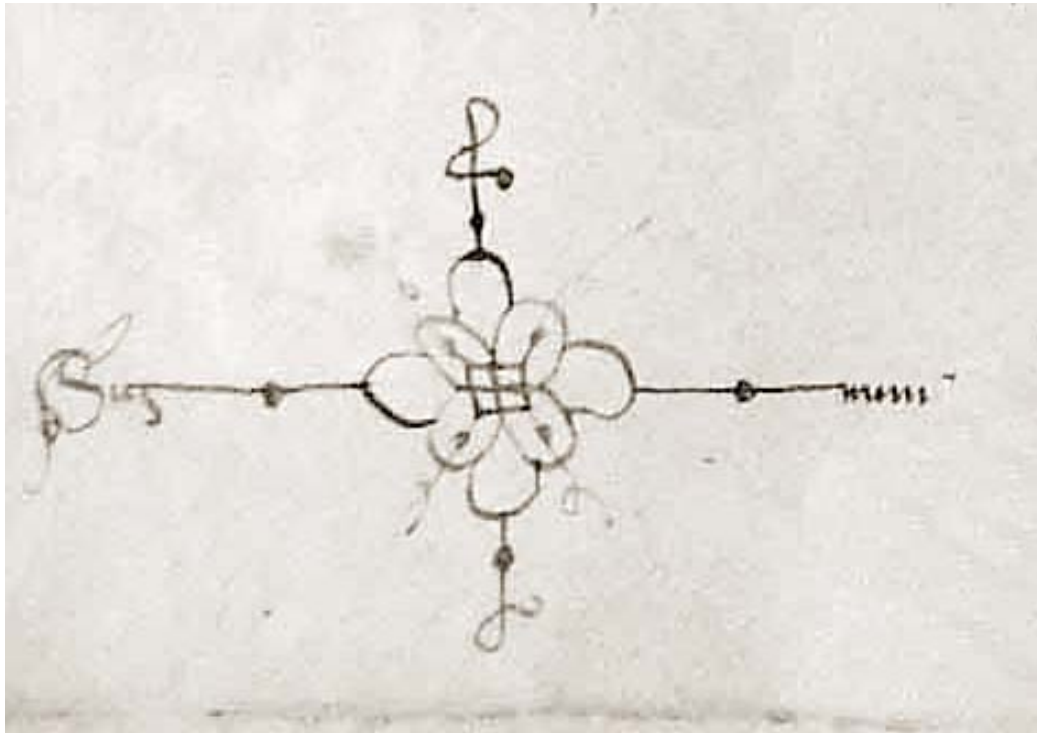
Suscripcions:

Ramon Pallarès, notari públic de Cubells per autoritat de Ramon de Rius, rector i notari públic del dit lloc.

Evidències documentals: document: XIV/045

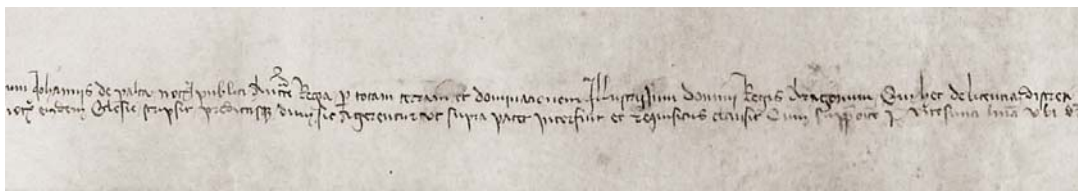
Joan Peralta

Documentat com a notari a Cubells els anys 1403, 1414 i 1450

Suscripcions:

Joan de Peralta notari públic per autoritat reial per tota la terra i dominis del rei d'Aragó, amb llicència de Bernat Selló, prevere i notari públic de la vila de Cubells per Jaspert Descolls, rector i notari públic de la dita vila.

Evidències documentals: documents: XV/025; XV/059

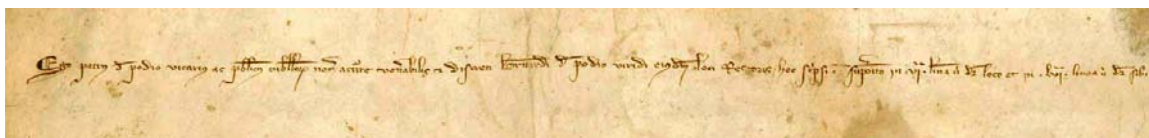
Pere de Puig

Documentat com a notari a Cubells al 1332

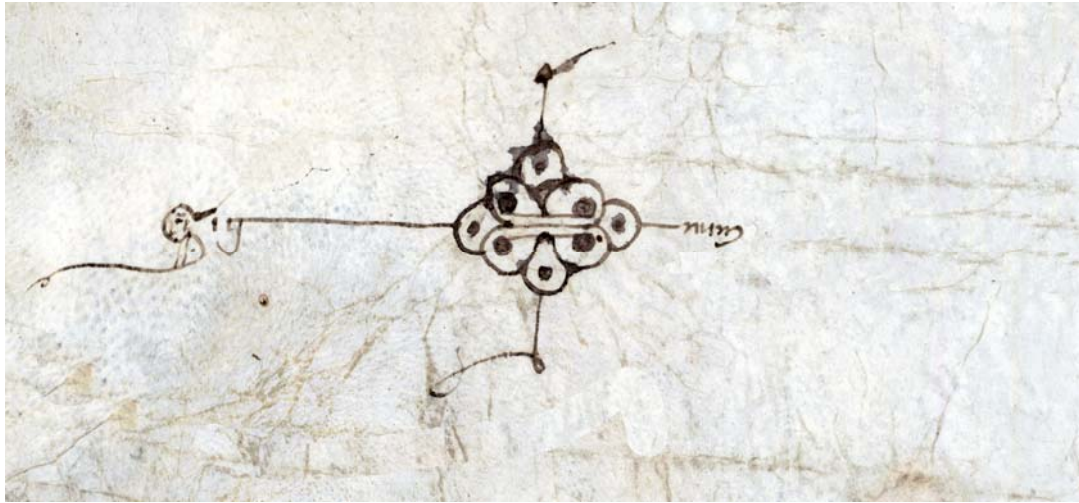
Suscripcions:

Pere de Puig, vicari i notari de Cubells, per autoritat de Bernat de Puigvert, rector i notari d'aquest lloc.

Evidències documentals: document: XIV/002

Ramon de Rius

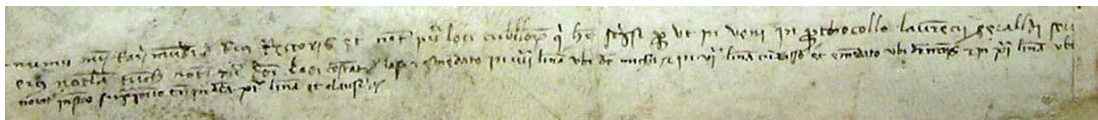
Documentat com a notari a Cubells entre 1367 i 1393

Suscripcions:

Ramon de Rius rector i notari públic de Cubells.

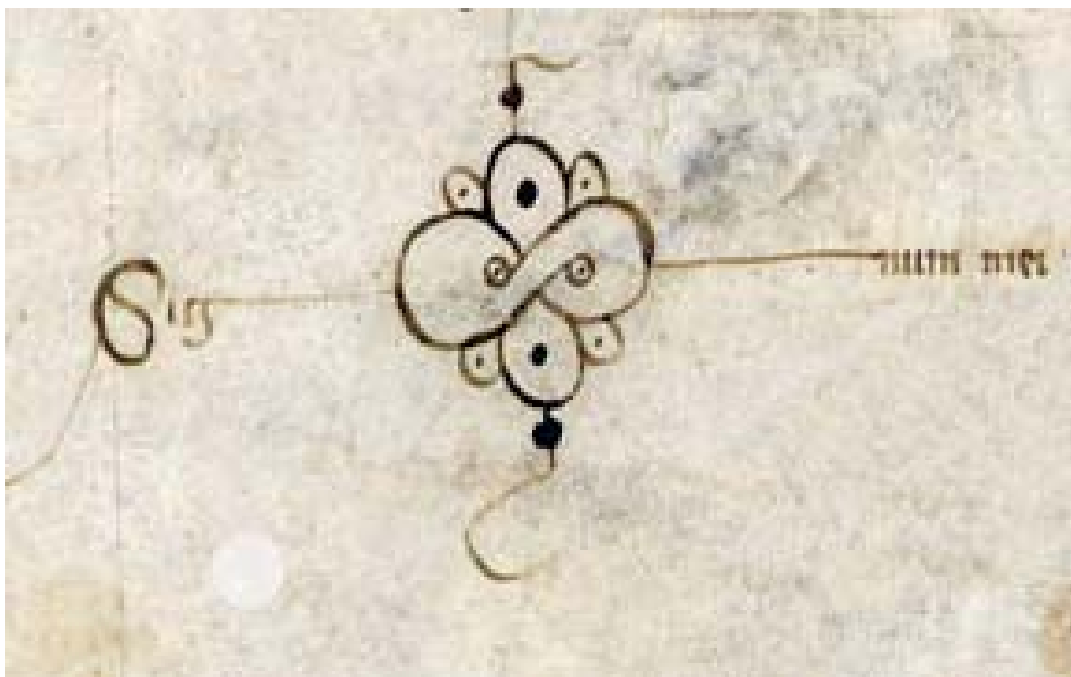
Ramon de Rius rector i notari públic de Cubells, que ho va fer escriure segons consta al protocol de Bartomeu Vicenç, llavors notari públic de Cubells.

Ramon de Rius rector i notari públic de Cubells. Segons consta en el protocol de Llorenç Guerau, o a la seva nota, llavors notari de Cubells.

Evidències documentals: documents: XIV/006; XIV/007; XIV/012; XIV/020; XIV/030; XIV/045; XIV/052

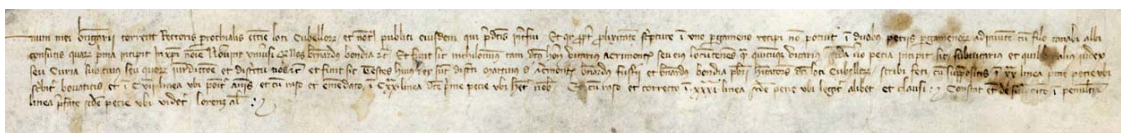
Berenguer Torrent

Documentat com a notari a Cubells al 1371 i 1395

Suscipcions:

Berenguer Torrent, rector de la parròquia de Cubells i notari públic de la dita vila.

Evidències documentals: documents: XIV/011; XIV/046; XV/007; XV/010; XV/011; XV/014; XV/015; XV/018;

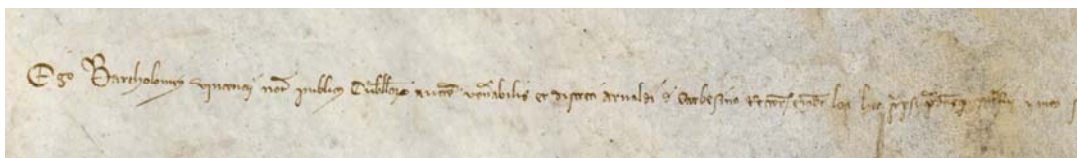
Bartomeu Vicens

Documentat com a notari a Cubells al 1367

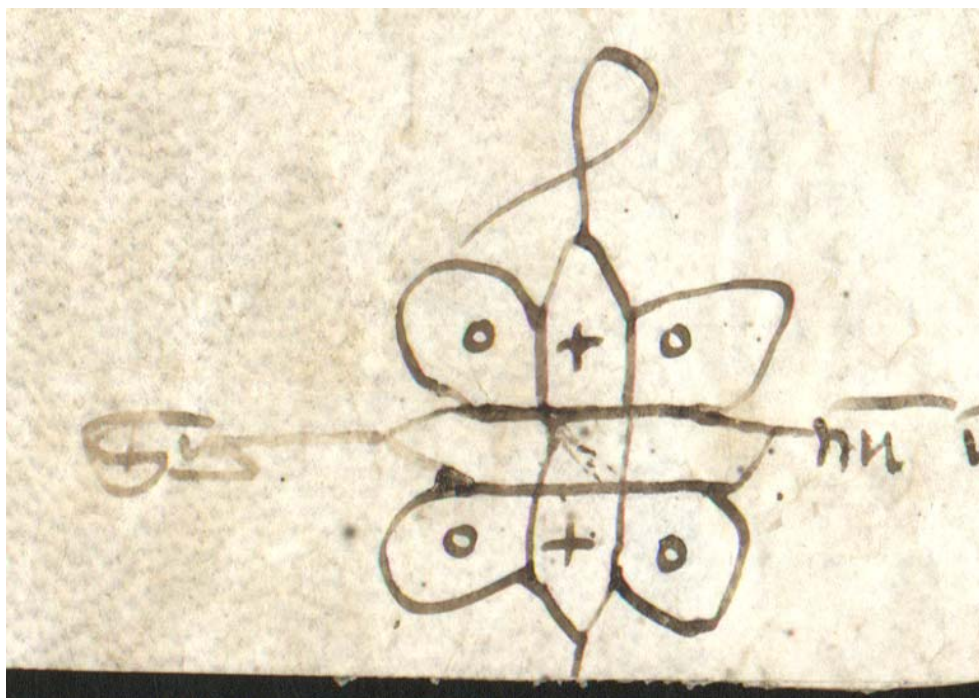
Suscripcions:

Bartomeu Vicenç notari públic de Cubells per l'autoritat d'Arnau de Carbesí rector de l'església de Cubells.

Evidències documentals: documents: XIV/006; XIV/008; XIV/009;

Ramon de Vilanova

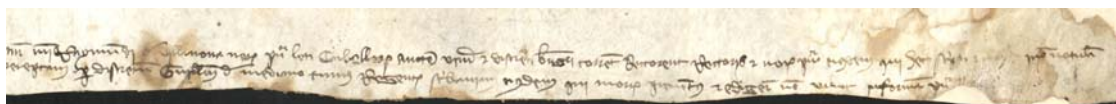

El pergamí presenta una mutilació al marge inferior, probablement es va fer servir per enquadrar un llibre, per la qual cosa el *signum* i també la subscripció d'aquest notari estan incomplets.

Documentat com a notari a Cubells al 1371

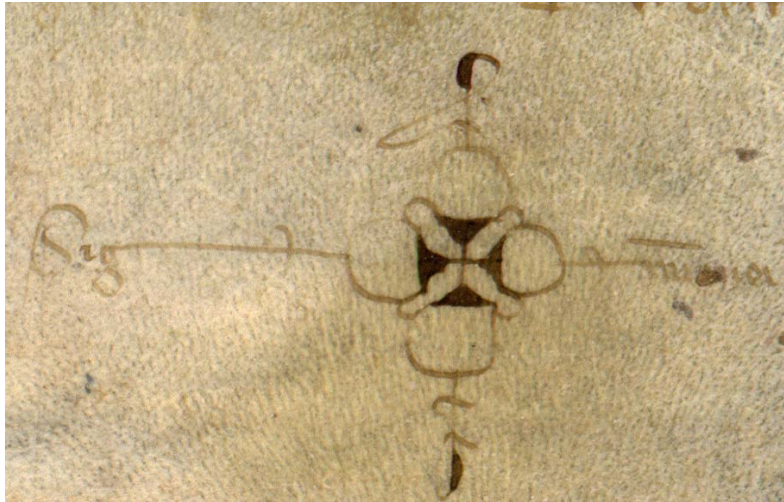
Suscripcions:

Ramon de Vilanova notari de Cubells per l'autoritat de Berenguer Torrent rector i notari de la dita vila.

Evidències documentals: document: XIV/011

Guillem de Meià

Documentat a Cubells entre els anys 1363-1392

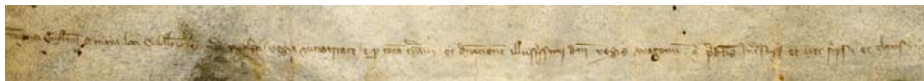
Suscripcions:

Guillem de Meià, del lloc de Cubells, i notari públic per tota la terra i domini del rei d'Aragó per autoritat reial.

Guillem de Meià notari públic per autoritat reial, regent l'escribania pública de Cubells per Ramon de Rius, rector i notari de la dita vila.

Confessió de Guillem de Meià en el capbreu ordenat per l'infant Martí, on declara el que paga per la concessió de la notaria de diversos pobles del Marquesat:

Discretus Guillelmus de Mediano, notarii loci Cubellorum, confessus fuit et in veritate recognovit se teneri, facere ac solvere domino duci et eius successoribus in marchionatu, annuatim, in festo Nathalis Domini, ut asservit, sexaginta solidos jaquenses pro scribanis locorum de Cubells, de Camarasa, de Montgay, de Lorenç, de Privà, de Santa Linya, nec non et pro scribania curie castri de Alosio ac locorum de Baldomar, de La Nou, et de la Maçana que sunt de termino dicti castri. Et de hiis docuit quandam cartam pergameneam domini regis Petri, bone memorie, sigillo pendenti munitam, data Barchinone XVII die decembris anno a Nativitate Domini MCCCLXXX sexto cum qua dominus rex ad censum predictum concessit et dedit dicto confitenti sacribanias predictas, toto tempore dicti Guillelmi de Mediano et unius eius heredes. Et iuravit predicta fore vera.

Evidències documentals: documents: XIV/004; XIV/005; XIV014; XIV/030; XIV/031;

